

De Anabaptismi exordio, erroribus, historijs abominandis, Confutationibus adiectis, Libri duo

<https://hdl.handle.net/1874/429313>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
  - de kopsnede
  - de frontsnede
  - de staartsnede
  - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

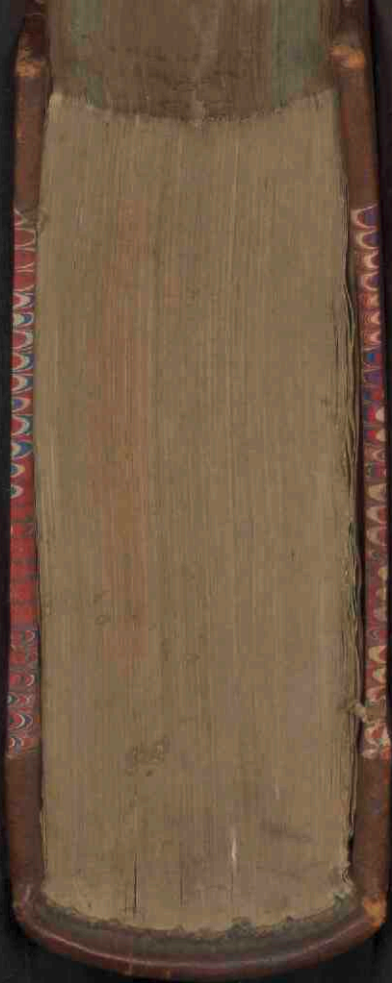
<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

H. oct.

133

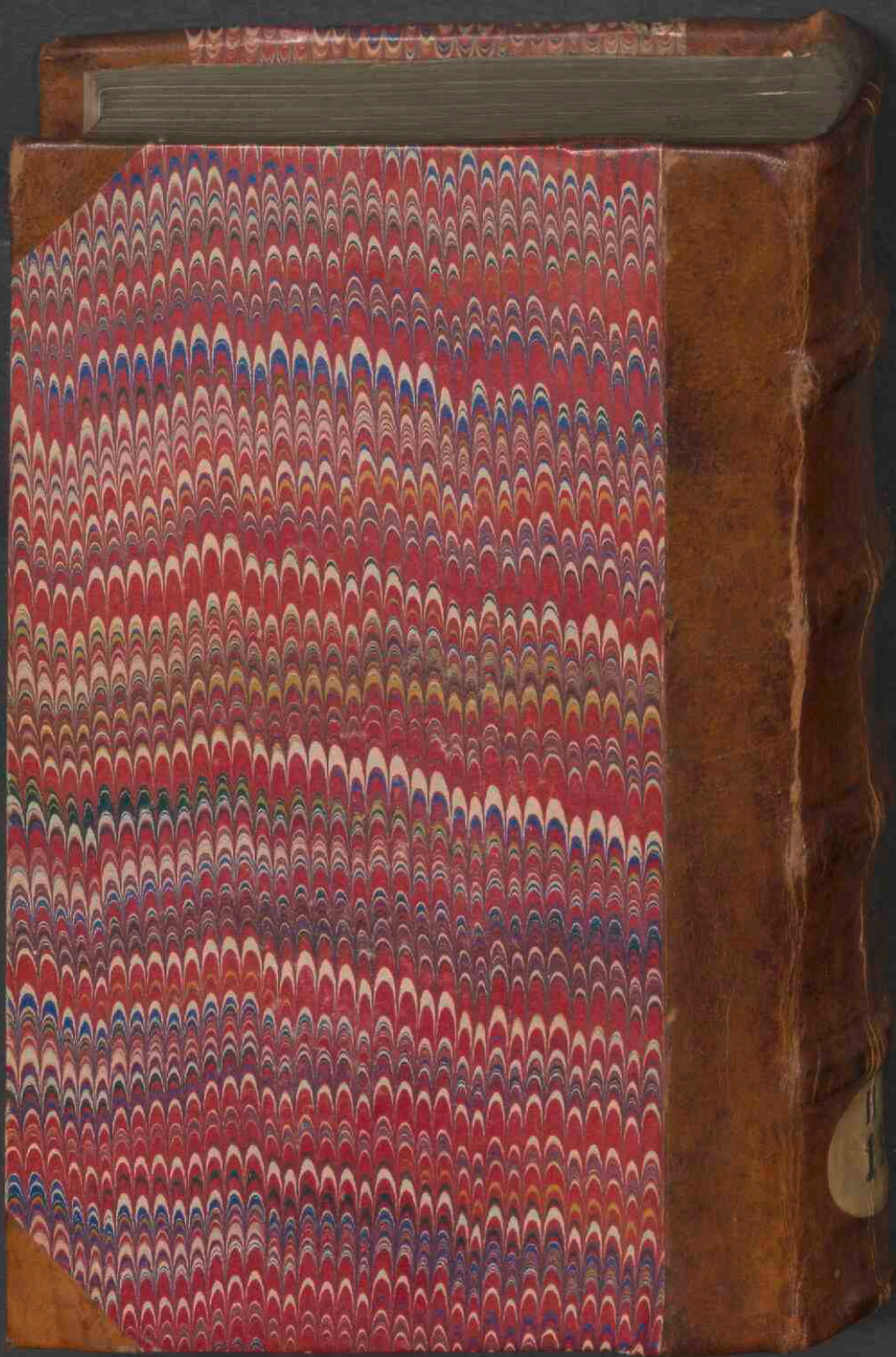

30

b

1875-1876

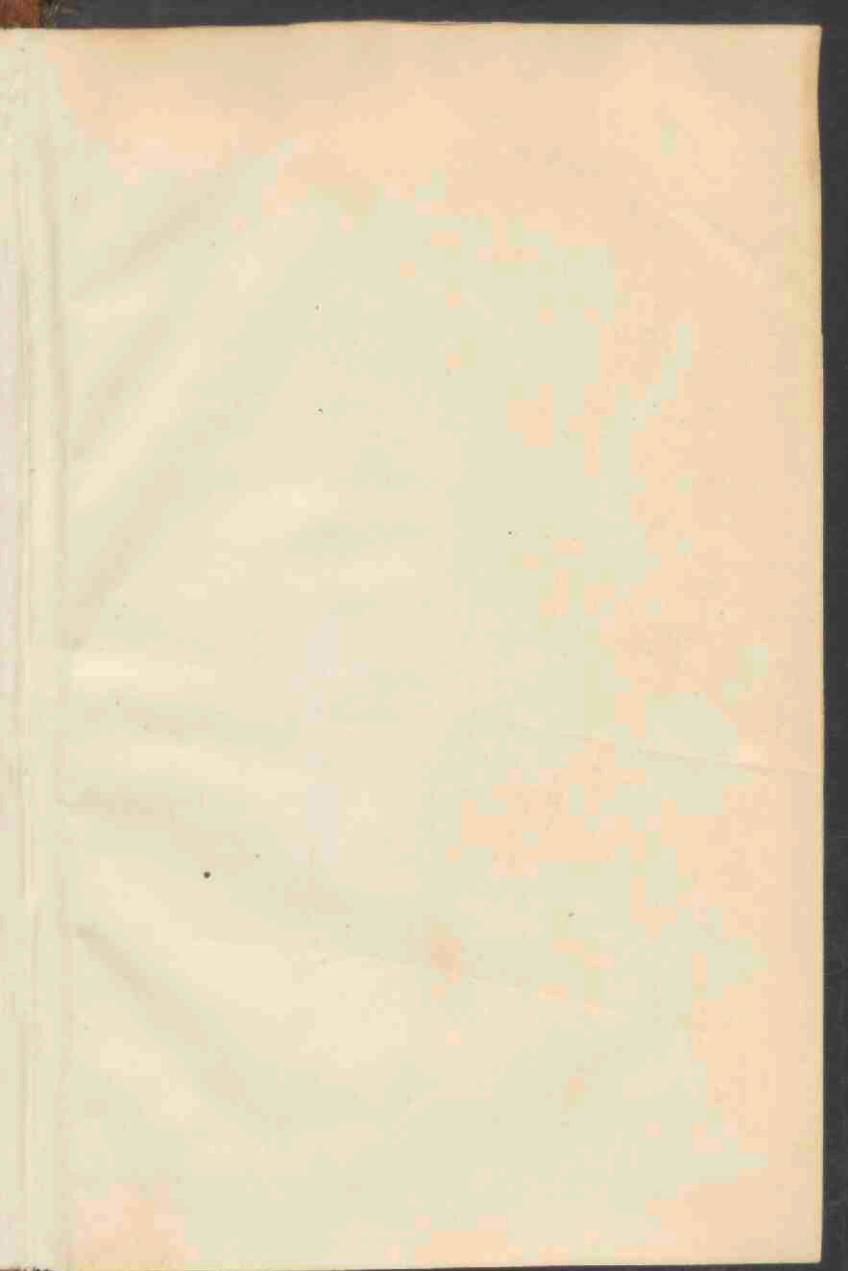

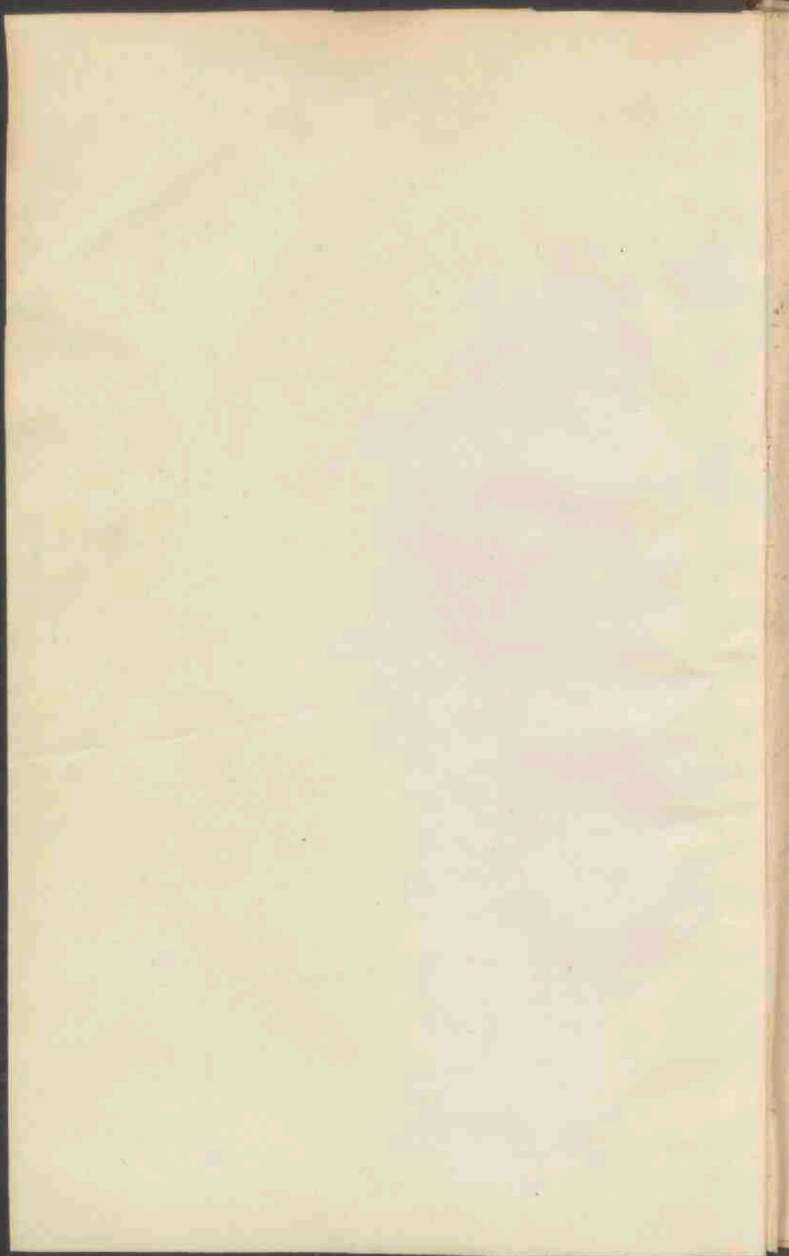

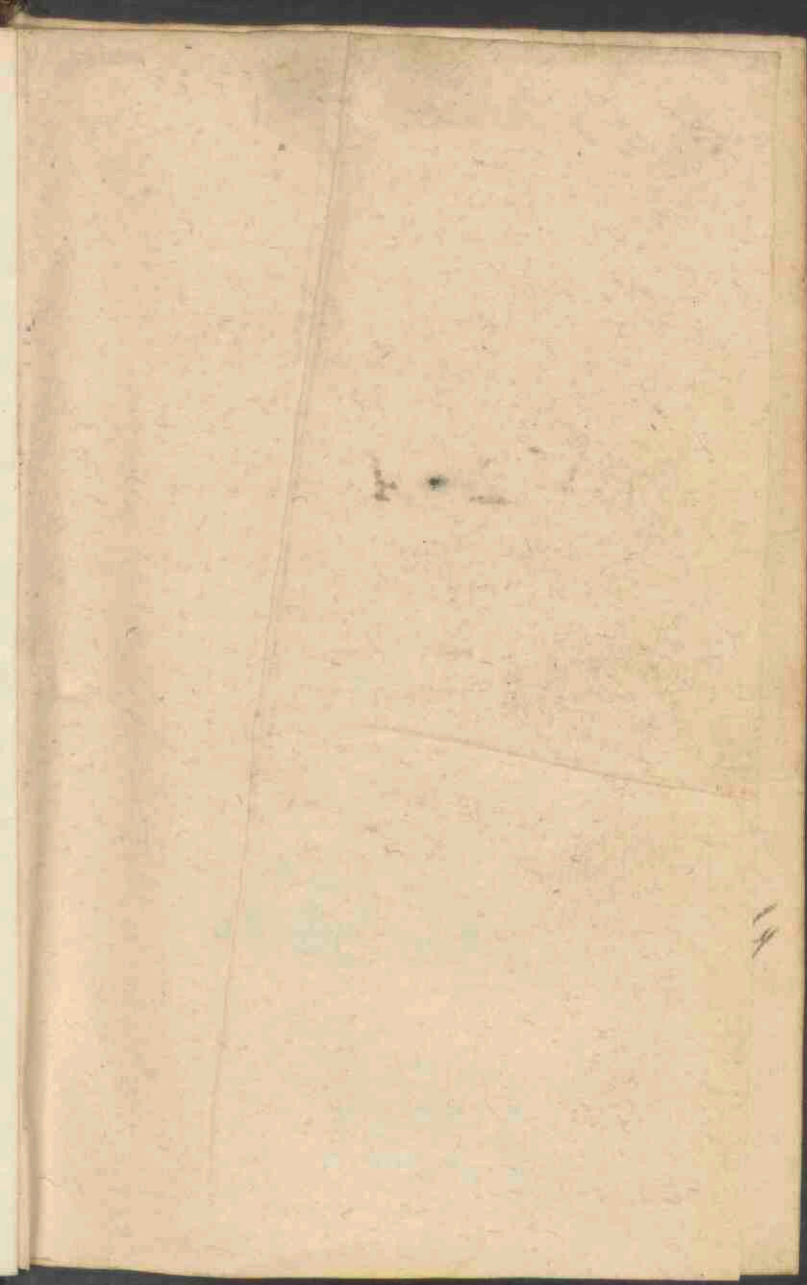

Historia Ecclesiastica

Octavo n°. 133.

N. 2. A.

76 8. 133

DE ANABAPTISMI
EXORDIO, ERRORIBVS, HI-
storijis abominandis, Confutatio-
nibus adiectis, Libri duo,
autore Ioanne Gastio
Brisacensi.

Nunc primum in lucem editi.

Ex dono Buchely

BASILEAE

THE ...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

...

NOBILI, SAPIENTI ET
FORTI VIRO, VVILHELMO
Bœckli à Bœcklisou, præfecto toti
us Mundati, &c. Domino suo &
patrono, Ioannes Gastius Bri
sacensis, Theologiæ
Candidatus.
S. P.

ERITO hic labor, uide
licet historia de cataba
ptistarum erroribus ob
stupēda, nec nō a'ia quæ
dam ad seculi nostri corruptissimi mo
res emendandos apprimē cōducibilia,
tibi uir nobilissime, idemq; præstantis
sime inscribēdus est. Non enim obliuē
oni dedi, quam amantissimis literis, me
tenuis fortunæ hominē ad amicitiam
prior prouocaris, hospitiumq; amicit
tiæ ueræ symbolū, obtuleris, quam be
a 2 nignis

EPISTOLA

nignis uerbis per optimos uiros sapif-
 sine salutaueris, ut nisi tuū erga me
 fauorem grato agnoscerē animo, in-
 gratissimus omniū quos terra sustinet
 existimari haud iniuria possem. Ac-
 cedit etiam aliud, quo ad redamandū
 incitor, cognitio in omni doctrinae ge-
 nere nō uulgaris (pudeat interim sa-
 cerdotes per luxū et ocium uentri dū
 taxat uiuere) qua multo clarior es, q̄
 maiorū imaginibus, quibus tamen es
 cum primis clarus. Finxit enim te ip-
 sa natura ad honestatem, temperanti-
 am, magnitudinem animi, iustitiā, ad o-
 mnes deniq; uirtutes magnū hominē
 & excelsū. Hoc ipso dignus certe
 uir cū ob eruditionē singularē, tū ob
 eloquentiā natiuā (quæ in republica
 tantū potest, quantū in bello gladius,
 ut Demetrius Phalereus dicebat)
 qui à consilijs perpetuo sis R. D. &
 illu-

N V N C V P A T O R I A

illustriſſimi Principis, D. Erasmii
Episcopi Argentoratensis, etc. quò
me suis beneficijs ita deuinxit, ut ea ſa-
ne nec deſinam unquam uel prædica-
re, uel meminiffe. Prudens præſulis
optimi conſiliũ arguit, quod te potiſſi-
mũ ex omnibus, quos habet in aula de-
lectum, uirum haud quaquã nouæ, ſed
iã olim notæ perſpectæq; probitatis,
Mundato toti præfecit, qui primum
poſſis populum legibus & cõſtitutio-
nibus antiquis, cum autoritate & dig-
nitate, non crudelitate, nõ tyrannide
regere, ad uitia leuiora conuiuere,
grauioribus mederi potius quàm exa-
ſperare, & non ſolũ uidere quid aga-
tur, uerũ etiam prouidere quid futu-
rum ſit. Haud ignarus, quàm infidus
ſit diuturnitatis cuſtos metus. Dein
poſſis uel unus eſſe documento nobili
uiro cũ literis humanioribus, & opti

EPISTOLA

mis moribus maxime cōuenire, quiq̄
 sic officium suum peragit, ut eius nul
 la fraus, nulla auaritia, nulla perfidi
 dia, nulla crudelitas, nullum petulās
 dictū in uita proferatur. Quid enim
 magis nobilitatem, quā tales heroi
 ca uirtutes et politiores literæ, quæ
 uirtutum seminaria sunt, tum usus ua
 riarum rerum commendat? Et No
 bilitatis lex est, auxilio leuare oppres
 sos, opem ferre miseris, afflictis suc
 currere, agnoscere derelictos, ulci
 sci iniqua perpeffos, resistere impro
 bis, ab innocentia propulsare uim, tu
 eri uiduas & orphanos. Neq̄ uera
 Nobilitas odiosa est probis, ut Cic.
 in oratione pro P. Sestio testatur.
 Omnes boni, inquit, semp Nobilita
 ti fauemus, & quia utile est reipubli
 cæ, nobiles esse homines, dignos esse
 maioribus suis, et quia ualet apud nos
 claro.

N V N C V P A T O R I A :

clarorum hominū bene de republica
 meritorū memoria, etiam mortuorū.
 Et Erasmus nostri seculi decus, pro
 pius ad ueram Nobilitatem accedit
 his uerbis. Vt enim optimo, inquit, iu
 re sapientum calculo damnantur, qui
 fortunæ beneficio diuites, animum ha
 bent omnium bonarū rerum inopem,
 et qui nataliū stemmatis se uēditant,
 quum alioqui nihil habeant nobilita
 tis, præter imagines, multo iustius
 damnantur, qui uestes ac domos habēt
 opulenter splendidas, quum animus
 ignauia acediaq; squaleat: qui pul
 chro corpore, mentem circumferūt
 uicijs foedam, qui maiorū imaginibus
 morum culpa labem ac tenebras offū
 dunt. Ita merito laudantur hi, qui
 sese ueris bonis ac perpetuis orna
 mentis sic locupletarunt, expolierūt
 & illustrarunt, ut ea minima sit in
 a 4 ipsi

EPISTOLA

ipsi pars Nobilitatis, quam uulgus
 totã esse Nobilitatem existimat. Ha
 ctenus Erasmi uerba recensui. Ve
 rum ea nobilitas ab omnibus odio me
 rito habetur, quæ tyrãnidem exercet
 ocio, alea, cõpotationibus tempus ui
 tæ conterit, uenationibus cum dam
 no pauperum gaudet, quæ fere insci
 tiam, ne dicam cõtemptum literarum
 & literatorum habet adiunctam. Et
 isti malunt esse formidabiles, quàm a
 mabiles: & certe sunt quod optãt, &
 hinc ferociunt. Catilinas & Criti
 as non sui ciues, non suum seculũ, sed
 omnes gentes & ætates accusant, &
 execrantur. Sic etiam hi nobiles, qui
 genere tãtum aliquid falsæ opinionis
 habent, hostes uirtutum et honestatis
 summo prosequẽdi odio. Et parum à
 bestiis, quæ ratione communi solũ mo
 do sunt contentæ, differũt. Pudet tu
 beris

NVNCPATORIA

beris in fronte, aut naui in naso, & nō pudet perditē uiuere, & bonas horas male collocare. Erit tū uere clara, generosa, illustris ac suspicienda Nobilitas, quum pro chartis et alea tractabit optimos ueterū libros, pro scortis amplectetur uirgines Camœnas, pro bellis ac latrocinijs sanctissimæ leges ac philosophiæ diuinæ decreta cordi erunt. Neque illud D. Chrysostomi, qui Christianos Nobiles his uerbis depingit, prætereundum est. Vna sola, inquit, & uera & communis Nobilitas atque necessitudo cū Christo est, ut uoluntatē Dei facias. Hic propinquitatis modus multo melior illo est atq; uberior.

Quod si probe tenemus, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi uirtutes eorum imitemur, nec de parentum nobilitate quicquam nobis arrogemus, nisi

EPISTOLA

si probam eorum uitam sequamur.
Sed ne excedā modum epistolarem,
tibi hāc opellam, cuius integritatem,
imo nobile pectus iā ante perspectum
habebā, dedico, in qua catabaptista-
rum ex modicis initijs cōflatum malū,
conatus abominabiles, scelera non
dicenda inuenies. Maiorem partem
harum rerum non audiuitantum, sed
perspexi ipse meis oculis. Documen-
tum hic habebis insigne, quā diligen-
ter præses regionis alicuius à quocū-
que Principe constitutus inuigilare,
locum hæreticis ad spargendum uene-
num in simplicis hominis cor denega-
re, diligenti inquisitione omnia etiam
minutissima perscrutari debeat, ne
quid seditiōis, aut falsæ doctrinæ sub
nascatur, ne tranquillitas Reipubli-
cæ in discrimen extremum deueniat.
Nā plebs uulgo facile, libertate ex-
terna

NUNCUPATORIA.

terna proposita, ad omnia mala pro-
 na, iuramēti præstiti ac obediētia de-
 bita immemor, solet pruerere. Nihil
 enim populo incōstantius, nihil obscu-
 rius uolūtate hominū, nihil fallacius
 plebe promiscua. Inde turbæ, seditio-
 nes rusticæ (dij immortales, sine ge-
 mitu hoc dici nō potest) deuastatio re-
 gnorū florentissimorū, multiplicatio
 uiduārū. Quod prudētes præsidēs su-
 is uigilijs, sua prudentia atq; cōsilijs,
 sua autoritate amoliri sine omni labo-
 re et effusione sanguinis, si principijs
 obsistatur, possūt. Vnde enim cataba-
 ptistica cohors, fatalis illa tempestas
 ita augmentata est, creuitq; indies, et
 adhuc in hos dies, in hos menses, in
 hoc tempus erumpit, ac pullulat apud
 quosdam imprudentes, quā ex ne-
 gligentia & oscitantia Principum,
 & præcipue sacerdotum iniquorū in-
 doctorumq;: Quos tumultus excita-

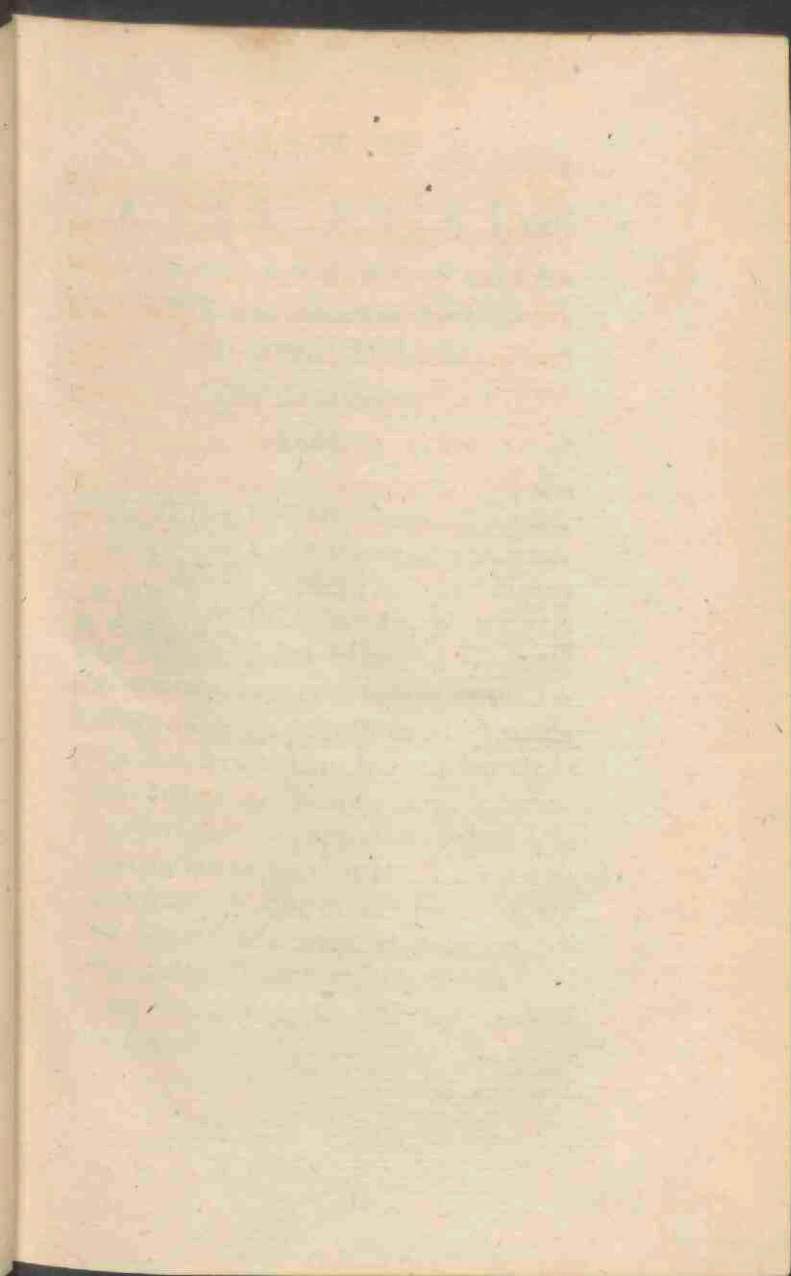
runt, quas mouere in tota Germania
 tragoedias, quas struxerunt pijs & sim-
 plicibus insidias. Quod enim fretum,
 quem Euripum, tot motus, tantas tam
 uarias habere putas agitationes flu-
 ctuum, quantas perturbationes & quam
 eos æstus catabaptistica colluuius ha-
 bet. Quæ rem gerit clamoribus a-
 pud populū, obrectationibus & syn-
 cretismis. Maledictis & sycophan-
 tijs uincit, non ueritate. Horum igitur
 consilijs prudens uir occurrit, au-
 daciam debilitat, sceleri resistit, ne la-
 tius pateat sectæ huius contagio, quam
 quisquam putet. Speculum itaque pel-
 lucidum hic propono tuæ humanita-
 ti, quod semper in hoc rerum statu lo-
 ge omnium deterrimo intueri, quid a-
 ctum sit perpēdere, quid agendum sit
 deliberare, maturo consilio potes. In
 quo sectas nocentissimas, obstinatum
 homi

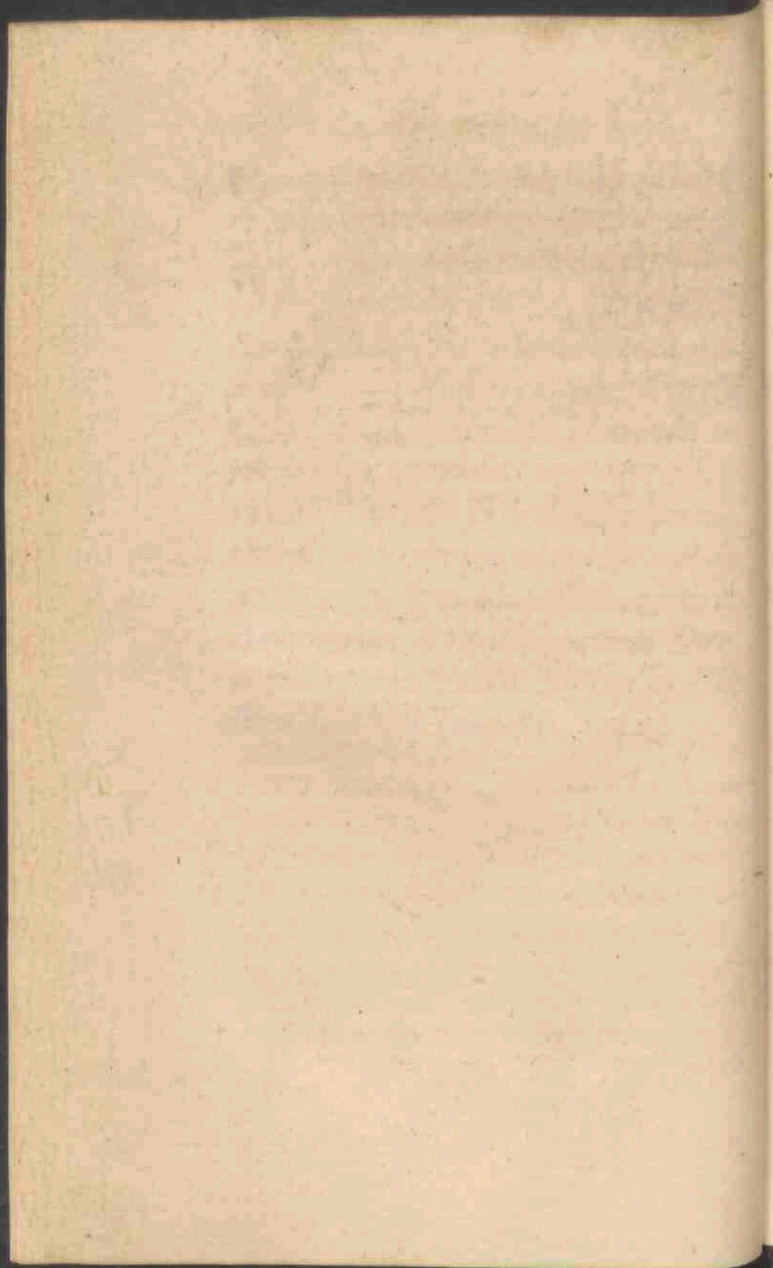
NVNCVPATORIA.

hominum genus, perfidiam, superbiam,
 & pompam huius mundi, infinita sce-
 lera sic expressa uidemus, ut nullus
 Apelles corporis humani effigiem
 tabula aliqua, & si omnem diligentiam
 in pingendo admoueret, representa-
 re posset euidētius uiuidiusq;. Scipio
 eruditissimum hominem & pene diui-
 num domi habuit, C. Lælium nempe,
 quo non comior, iucundior, grauior,
 sapientior, cuius oratione & præce-
 ptis quotidie oblectabatur. Etiam te
 nō pudeat hisce in historijs, quæ loco
 præceptoris esse possūt, si ocium à re-
 liquis negocijs datur, aliquas horas
 fallere. Non carebit hæc lectio fru-
 ctu dulci. Imitare in hoc Octavianū
 Augustū, qui liberalibus studijs, præ-
 sertim eloquentiæ in tantum incum-
 bēs, ut nullus ne in procinctu quidem
 laberetur dies, quin legeret, scribe-
 ret,

EPISTOLA

ret, declamaret. Hunc itaq; laborē
 ac industriam nostram qualemcunq;
 uir clarissime, hilari uultu accipe &
 intuerē, donec meliora, aut nomine
 tuo magis cōuenientia dederō: meq;
 doctissimo præsuli Ecclesiæ Argen-
 toratensis, Domino tuo clementissi-
 mo, pergas tempestiuus & amicis ser-
 monibus, quoties se dederit opportu-
 nitas, cōmēdare. apud quē, ut audio,
 pro tuis egregijs uirtutibus, & gra-
 tia et autoritate uales plurimū. Pre-
 cor tuæ humanitati omnia fausta. Ba-
 sileæ, Calend. Ianuarijs. 1544.

CATABAPTISTA

RVM ERRORES, ET NEFAN-

dæ historiae, Ioanne Gastio

Brisacensi, Theolo-

giæ candidato,

Autore.

ECTAM suā sic orsi sunt.
Cum duces eorum fanati-
ci planè homines iā con-
stituiſſent, quam in Euan-
gelio habemus libertatē
trahere: nos qui uerbi sumus apud Ti-
gurum administri, primum conuene-
runt blandè quidem, sed constanter a-
deo, ut quantum ex ipso uultu & actio-
ne uideri poterat, appareret inauspica-
tum quid in animo fouere. Conuenie-
bant, inquam, hoc modo. Non fugere
nos, quàm sunt nunquam defuturi, qui
Euangelio obstent, ex his etiā qui Chri-
sti nomine gloriantur. Nō ergo unquā
esse sperandum sic coalituros in unum
b esse

esse omnium animos, ut Christianis liceat uiuere. In Actis enim apostolicis eos qui credidissent, ab alijs secessionē fecisse: ac deinde factum esse, ut qui crederent, ad eos, qui iam noua ecclesia erant, concederent, proinde ergo nobis esse faciendum. Orare, ut ad hunc aliquem promulgaremus modū, qui Christum sequi uellent, à nobis starent, polliceri, quoq; copias nostras perfidorum exercitum multo superatutas. Iam ecclesiam piorum suis, ijsq; pijs, Senatū suum lecturam esse uotis. Palàm enim esse, quàm multi sint, & in Senatu & in hac promiscua ecclesia impij. Ad quæ in hunc modum respondebamus. Verum quidem esse, perpetuo futuros, qui impie uiuerent, etiã si Christum confiterentur, omnemq; innocentiam, adeoque pietatem ipsam despectui haberēt. Attamen cum se Christianos esse & dicerent & contenderent, factis autem tales essent, quales ecclesia quoque ferre possit, à nobis stare. Qui enim contra nos non est, noster est: quemadmodum
 Christus

Christus ipse docuit, in istis rerum primordijs, qualia tum nostra erant. Precepisse eundē quoq; ut et zizania crescere cum tritico pateremur, usq; in diem messis: spem autem non mendacem habere in diem plures esse ad bonam mentem redituros, qui tunc abhorrent. Quod si minus fieret, pñssimis tamen semper uiuere liceret inter impñssimos. Secessionem in eo rerum statu quid turbæ daturam uereri. Apostolorum autē exemplum huc non competere, à quibus enim ipse recedebant, Christum nō confitebantur: nunc autem nostri confiterentur. Maximam etiam eorum partem futuram, qui nobiscum nollent in ullam secessionem consentire, etiam si Christum arctius amplecterētur, quàm nos ipsi. Verbi cōtinua actione istud solum promulgaturos, quod omnes nosse oporteret, nisi salutis suæ uelint ipsi deesse. Haud ambigere futurum, ut fidelium numerus, citra turbam amplior atque amplior irremissa uerbi administratione fieret, non corporis in multas

4 DE CATABAPTISTARVM

partes discriptione, Senatum, etiam si illis maxime uariis esse uideretur, at nobis nō itidem, eo quod & si humanū ab eis nihil alienum crederemus, ingenuē tamen uerbo non modo non obstaret, sed æque faueret atq; Iosaphat ille, qui sacerdotes et Leuitas cū ipsa lege cohortibus uallauit, quo magis libere per omnem Iudæam uerbum prædicarent: magnopere tamen obseruandum esse. Esse decem uirgines, alteras quinq; segnes & stolidas. Hæc & his similia cum instantibus responderemus, istiçq; uiderent hac non successurum, alia adoruntur, Baptismum infantium miris proscindunt modis, summam abominationem, ex cacodæmone, pontificeçq; Romano esse. Occurrimus properè et huic incursioni, amicam pollicemur collationem. Conditur ad quencq; diem Martis per singulas hebdomadas cōueniendum esse. Prima congressione pugna fuit acris, uerumtamen citra cōtumeliam nobis maxime ipsorum conuicia æquanimitè consulentibus. Deus testis esto,

atq;

atq; hi qui tam ab istis, quàm à nobis uocati aderant. Secunda acrior. Quidam enim ex eis cū Scripturis nihil possent, apertis contumelijs rem tentant. Post multam conflictationem cum se inferiores uiderent, et nos eos amice dehortaremur, sic discessum est, ut pleriq; ex eis promitterent se nihil moturos, etiamsi non pollicerentur cessuros esse sententia. Intra triduum, aut ad summū quadrimum nūciatur, eos qui huius sectę Coryphæi fuerunt, quindecim fratres tinxisse. Ibi primum sentiscere cœpimus, cuius causa & nouam ecclesiam colligere instituerint, & infantium baptismū tantopere oppugnaverint. Monemus ergo ecclesiam, factum istuc defendi non posse, ut bono cōsilio, nedum bono spiritu cœptum sit, his potissimum causis. Tentauisse ipsos Ecclesię diuisionē ac portionem quod perinde ad hypocritism pertineat, atq; monachorum superstitionem. Secundo, cum ecclesijs suum arbitrium de doctrina iudicanda illibatum sit seruandum, orsi sunt Catabaptismum

tismū citra omnē collationē: nihil enim per omnē de infantium baptismo pugna de Catabaptismo proposuisse. Tertio, uideri hunc Catabaptismum, seditiosorum hominum esse ueluti tesseram. Protinus ut hæc resciscūt, magnis examini- bus in urbem aduolant, posita zona, sa- lice aut recte cincti, in foro atq; triuijs, ut ipsi iactabant, prophetantes. De an- tiquo dracone, quem me uolebāt, deq; eius capitibus, quibus reliquos Verbi symmystas, omnia implebant. Iustitiā atq; innocentiam omnibus commenda- bant, ab eis peregre nimirum profectu- ri. Communia se habere iam omnia, & gloriabantur, & alijs nī idem fecerint, ultima cōminabantur. Per plateas, Væ uæ portentose, uæ Tiguro clamabant. Quidam Ionam imitati, adhuc qua- draginta dierum inducias urbi dabant. Quid multa: stultior ero istis ipsis, si om- nem eorum audaciam, uel solo nomi- ne uocare uolero. Nos autem qui à sa- na Christi doctrina stabamus Dei mu- nere firmiter, quum tota fermè Vrbs quiddam

quiddam, quamuis alius alio cōsilio, pateretur, in hoc eramus, ut spiritus probationem recte doceremus. Proficiebatur hac uia nonnihil, quamuis sese in omnia formarent, quo minus deprehenderetur. Vbi malū aliquantulū remisisset, ut pleriq; uiderētur absq; affectu in causa iudicaturi, cōgressus indicuntur. At quoties, siue publice siue priuatim congregeretur, sēper uictrix abibat ueritas, quę à nobis stat. Promittunt ergo se sanguine probaturos, quod scripturis non possent. Id tanta tum audacia, tū iactantia fecerunt, ut sibi ipsis oneri fuisse nihil dubitem. Prosequuntur Catabaptismum suū inuito Senatu populoq; , seruis publicis licitoribusq; nonnunquam reiectis, nonnunquam uero contumelia affectis. Indicitur tandem congressio, qua quisq; ad satietatem seorsim audiretur, cumq; per urbem, siue ad prætorium ē carcere ducerentur siue ad carcerem redirent, alius dira comminatur urbi, alius cōmiseratur. Hic neruos intendebat hypocrisis, sed nequicquam.

Ut enim ad misericordiam flecterent a-
 nima quedā pectora, nihil nō tentabāt,
 uincebat tamē publice tractata ueritas.
 Omnibus enim toto triduo licebat toti
 pugne interesse. Postremo cū neq; ista
 cōgressione uicta cederet impudētia, da-
 tur denuo pugnandi copia. Certatur co-
 rā ecclesia in tēplo totum iterū triduū,
 tanta ipforum iactura, ut pauci essent,
 qui non uiderent certandi gratia pug-
 nare miseros, non ueri inueniendi. Ea
 pugna sic accisæ sunt eorum opes, ut
 ab eo multo tranquillius habere coepe-
 rimus, præsertim in urbe: per agrum e-
 nim nocturæ uagantur, et omnia pro ui-
 rili infestant. Deceuit autē clarissimus
 Senatus, post eam collationem, quæ ni-
 mirum decima fuit, post alias, siue pub-
 licas, siue priuatas, aquis mergere, qui
 merferit baptismo eū, qui prius emer-
 serat. Hæc forsan paulo fastidiosius tibi
 obrudo optime Lector, sed traxit me
 nullus planè æstus aut affectus, sed fide-
 lis pro Ecclesijs uigilātia ac sollicitudo.
 Multi enim ex fratribus sunt, qui cum
 non

nondum compertum haberent, qualem
 nam esset hoc hominum genus, imma-
 nius fieri existimabant, quicquid cum
 illis ageretur. Nunc uero cum & ipso-
 rum caulas uastare cœperunt, quotidiana
 nis tum literis, tum clamoribus nos cō-
 pellant, plusquam uera esse cōfite-
 ntur, quæ quidem audierant; quo uigilantio-
 res reddantur, qui malum istud nondū
 experti sunt. Ipsum enim orbem simile
 hypocriseos speciem arbitror nunquā
 uidisse. Ut enim scientia sine charitate
 inflat, ita cum hypocrisi coniuncta &
 audacior est, quàm ille de plebe putet,
 & callidior quàm nasutus etiam depre-
 hendere possit. Crassa fuit Monachorū
 hypocrisis, ut qui de diuinis, si quando,
 frigidissimè differerent. Hi porrò sic a-
 gunt, ut quem sibi obnoxium esse uide-
 ant, non persuadeant aut moueant, sed
 concitent atq; rapiāt. Protinus ergo mi-
 selli, nescio quæ supra uires suas molitū-
 tur. Magistratum diris oppugnant mo-
 dis, Euangelij ministros deuouent. Un-
 diq; Pseudomantis Alexandri similes,

qui Epicureos & Christianos nolebat
 suis interesse præstigijs. Vt enim qui in
 magistratu sunt, multa sapientia rerūq;
 usu pollent: sic qui Euangelij ministe-
 rio dignè præsumt, sana doctrina sic in-
 structos esse oportet, ut contradicentiū
 contumaciam reuincere possint. Nunc
 ergo mihi astutiam uide hominum. V-
 trosq; ministros, & ecclesiæ & reipublī-
 cæ in primis proscindunt: ut si unquā
 pro officio contra mutiant, protinus di-
 cere possint, ideò sibi esse infestos, quod
 eorum uicia contrectauerint. Iam quis-
 que de plebe auditor quicquā prius su-
 spicatur & de magistratu & de Ecclesia-
 rum ministris, quā de uersipellis i-
 stis præstigiatoribus. Procedunt furio-
 so impetu concitati ad istorum magiste-
 rium, ignari quò ruant, aut quem tan-
 dem finem inuenturi sint. Crescit auda-
 cia & impudentia, ut qui heri simplex
 auditor adstiterat, hodie magistratum
 in faciem contumeliatur. Cumq; uide-
 tur, incrementum illorum quò tendat,
 et obstititur, protinus è medio faceffunt
 autores,

autores, ac miserā plebeculam carnificibus laniandā relinquunt. Ac in uniuersum talem speciem præbēt, qualē Atæ: quocunq; diuerterint, πάντες ἀάνται, omnie turbant, inq; pessimū statum cōmutant. Cœpit urbs aliqua paulo sanius de cœlesti doctrina sentire, illò properant ac turbant: nec enim eas Domino inītant, quæ uerbum non recipiunt, unde quis non uidet, à quo magistro mittantur apostoli? Proinde animos erigite optimi fratres. Romani Pontificis hypocrisis in lucem est producta, nūc res cum ipsa est hypocrisis nobis gerenda. Eoq; incūctantius id facite, quo magis uideatis istos cacodæmonis apostolos, cum salutem, nescio quam polliceātur nihil quàm turbas rerumq; omnium tā diuinarum quàm humanarum cōfusionem ac perniciem quærere. Hactenus de illorum sectione, et Ecclesię proditio ne. Exierunt à nobis, non enim nostri fuerunt. Vt enim etiam hoc addam, est Ecclesia Zolliconæ (Tigurinæ enim pars est, ad quintum ab urbe lapidem) etiam

etiam num admirabili constantia, iam enim semel superarunt apud se natos Catabaptistas. Verbum simpliciter ac placide semper sunt amplexi: quam isti precipue occasionem spectarunt, sperantes eo citius hypocrisis suæ fore obnoxios, quo maiore simplicitate & alacritate pollerent.

De Extasi Catabaptistarum.

Abbacellæ hoc utuntur præstigio. Deijcit se aliquis aliquò Catabaptista perinde atque epilepticus esset: spiritum quàm diutissime potest retinet, ac se in extasi esse simulat, horrendâ præbere speciem aiunt, qui uiderunt. Tandem euigilanti similis, testari incipit super his, quæ in extasi uiderit aut didicerit. Viderunt omnes, cum primis Zuinglium errare in Catabaptismo: quã sententiam alius mitius, alius atrocius pronunciant. Viderunt iudicij diem adfore ante biennium. Viderunt Catabaptismum iustam sanctamq; rem esse, & id genus nugarum suarum. Nec est, cur hoc

hoc præstigium putes à simplicibus eorū fingi, ipsi Antesignani autores sunt: quod hoc exemplo disces.

Sanctogalli puella Catabaptistis fuit, duodecim annorū aut paulo suprā, patris (ut aiunt) recte animati filia: quæ ad conuehendam annonam sese accingentem (est enim frumentator) filia monet, ut istum diem domi se retineri patitur, uisurum esse miranda: atq; paulo post ad eum, quem diximus modū concidit. Cumq; euigilasset, itidem fanaticā ista sua garriebat. Vides, ut ista sciuit, quando casura esset. Cur autem nō cecidit, protinus ut patrem uidit proficisci: nondum docta erat omnia, quæ sibi restituta redderet, aut quibus ad hanc rem opus erat, imperata fuerāt. His immanibus præstigijs passim apud Abbatcellanos utuntur.

De Iuramento catabaptistico.

Cum relegantur Coryphæi isti, contra quos potissimum scribimus, & sacramento rogantur, nolunt respōdere: sed
per

per fidem quam in Deum habeant, recipiunt se nunquam redituros: ac mox ubi redierunt, Pater, inquit, per suam uoluntatem me reduxit. Ego mendacij patrem adprobè esse scio, qui eos facit reduces, ipsi autem coelestem se intelligere simulant. Sed hoc memoratu dignum est: cum Gregorius ille, quem omnes alterum Paulum uocant, de domo Iacob, uirgis apud nos caderetur usq; ad portam infernam, & ad respondendum sacramento leuandumq; manus à seruo Senatus adpellaretur, primo renuit, quod prius etiam saepe fecerat atque obtinuerat: imò se semper sic gesserat, quasi prius mori uellet, quam iusiurandum præstare. Iubet ergo seruus Senatus actutū manus leuet, ac sacramento rogatus respondeat: aut uos Lictores, inquit, eum in neruum reducite. Leuat, uirgis nunc persuasus, in cœlum manus, ac præeuntem sacramento Magistratū sequitur Gregorius de domo Iacob. Hic uobis oritur ô Catabaptistæ quæstio, in legē inciderit Paulus
 ille

ille uester nec ne. Lex uetat quo minus iuretis, iste iurauit, legem ergo trāsgressus est. Hic ergo nodus nectitur. Vultis separari à mundo, à mendacio, ab his, qui non ambulant iuxta resurrectionē Christi, sed in mortuis operibus. Quī ergo factum est, ut apostatam istum non excommunicaueritis? Non est ergo Etiam apud uos Etiam, neq; Non Non. Sed contrā, Non est apud uos Etiam, et Etiam Non. Neq; Christum, neq; cōstitutiones uestras sequimini.

*An turpe aliquid Catabapti
stæ designarint.*

Vualzutum totum subuertit hęc secta, multos ex ciuibus uiros bonos et integros exulare coëgit, & possessionibus pepulit, qua ex re Euangelium quoque (quod illic pulchrè floruerat) funditus excisum est. Parū absuit, quin idē Vuormaciæ factū fuisset, Augustæ, Basileæ. Et in Morauia Catabaptistæ fuerunt, qui Christum Prophetam affirmarent, qui diabolos & impios beatos futuros adfere-

adfererent. Sanctogalli frater fratri cæ-
 put abscidit, iubente id (ut ipse aiebat)
 patre. Quid turpitudinis sub prætextu
 matrimonij spiritualis admittant, testā-
 tur urbes & ciuitates, quæ ob hæc scele-
 ra, sæpe in eos grauissimè animaduerte-
 runt. Hoc uero nemo negare potest,
 quod pleriq; illorū coniugē et liberos re-
 linquūt ac deserūt, imò omni abiectō of-
 ficio ignaui stertunt, & ex alienis labo-
 ribus saginantur. Quum uero tam tur-
 pi & abominanda libidine scateant, ius-
 su patris cœlestis impetrant illi. Hoc
 deniq; mulieribus & honestis matronis
 persuadentes, impossibile esse ipsis, ut
 regni cœlestis sint consortes, nisi corpo-
 ra sua turpiter prostituunt, quandoqui-
 dem scriptum sit, renunciādum esse ijs,
 quæ maxime diligimus. & Christi gra-
 tia omnia infamiæ genera esse deuoran-
 da pijs, deinde publicanos et meretrices
 præcessuros esse iustos in regno cœlo-
 rum. Perfidia, mendacij & seditionis,
 quibus inobedientes isti undiq; scatēt,
 nec finis est nec modus, Num ergo hæc

mi Simon, & (quæ prudens supprimo)
 grauiora uirtutes sunt? An tibi adhuc
 inhonesti nihil designasse sunt uisi?

*Vxorum communitas apud
 Catabaptistas.*

Hic te piū pectus testor, ne ijs quæ
 dicturi sumus offendaris, huc enim iure
 debent poni, non quod affectui tātum
 deferamus, sed quod quæ isti clam desi-
 gnant sic, non debent ab omnibus ig-
 norari: ut quæ Alexander χαλκίους in di-
 uum Paulum admiserat, quo facilius à
 tanta lue nos ipsos custodiamus. Ero in
 describendis eorum facinoribus liber et
 breuis. Vxores isti sic communes ha-
 bent, ut aliena matrimonia inuadant,
 sua deserant, Liberos autem sic, ut eos
 deserant, atq; alijs alendos relinquunt.
 Belli homines, dum libido suadet, com-
 munem faciunt fratris uxorem, imò fi-
 liam uirginem. Cum uero ipsa naturæ
 uis requirit, ut liberos uel cum sudore
 foueant, iam alijs communes faciunt.

Figellæ cuiusdam nomē est apud nos,

ad primum ab urbe lapidem, is eorum doctrinam contumacissime tuebatur, commeatum autem pro domo cōtraxerat, quo hyemem transmitteret: & quoties edendum esset, iam inertes muscæ aderant, magnifice de Deo prophetantes, sic enim blateramenta sua uocare dignantur prophetiam. Tenentur paterfamilias uxor atq; liberi hoc præstigio, donec annona absumeretur. Arbitratus ergo homo, quod minime contingebat, præsentibus comesis, illorum opera & auxilio alia comparaturum: monet nunc esse operi instandum, quo pareretur uictus. Surdo fabulam narrat, cū enim aut stamen tendere (textor enim erat) aut subtegmen conuoluere cogeretur, illorumq; opē aliqua in parte expectaret: isti laudare Deum, eius prouidentiam uehere, omniaq; de illo tanquā ἀσώματα καὶ ἀνήγορα polliceri, manum operi nullo admoliri. Interim ex coniuge discit adulterium quoq; oblatum ei esse pietatis prætextu. Iam domo pellit scelestos hospites, atq; oculos recipit: uidet que

que ventres esse, quos pauloante angelos crediderit, atq; ad Ecclesiam Christi redit. En tibi, ut publica uelint esse omnia. Perdití homines mediocrium bona cōmunia uolunt esse, sua uero si qua habent nullatenus. si nulla habent, sic communia faciūt omnia: laborem partuntur alijs, ipsi ne nihil faciant, ociunt, deinde in commune edunt. Vxores quoq; ne Platonis rempublicam uitient, communes faciūt: non suas, sed aliorum. Quod alio facto patebit.

Fuit ex Coryphæis præcipuus in uico ab urbe ad quintum lapidem cū nō contemnenda pecunia. Ad eum prope rabat uxor, ut liberis abiens aliquid relinqueret, e pumice aquam postulabat. Manet interim uxor, nocturnis forsperans blāditijs aliquid emuncturam: cunq; iam hora esset, lectum mariti petit. Cui spiritualis homo occurrens: Nōne dixi tibi, quod non aliam ob rem ueneris quàm libidinem: à se repudiat, ac mox puellam Catabaptistam ad se aduocat, Quod cum uxor male ominans

arguit, diris eam deuouet. Caro es, inquit, ideo carnalia cogitas, et suspicaris, maledicta eris in æternum. Cum autem nullis ei posset suspicio maledictis eximi, tandem ad nos uenit, ac narrat quæ maritus, libidinis alioquin impatientissimus, ei imposuerit credenda: de matrimonijs spiritualibus putat. Cum suspitione carere non posset, quod cum eadem puella uicibus aliquot Sanctogallum perrexerat, solusq; cum sola non tantum nemora & æstiuas umbras transierat, sed noctu in eodẽ cubili cubuerat, iam tandem aperit mysterium, connubia inter eos esse spiritualia, quibus tamen uxor parum dabat fidei. Sic ille uxorem alijs reliquisset communem, ne nihil in commune referret (nũquam enim posthac eam attigit) nisi meliore fide, quàm ipse cõnubium custodiuiisset: ac puellam communem usurpat, imò communem facit. Iam aliud quoq; exemplum narro.

De Puellis duabus exemplum.

Sanctogalli publice animaduersum est

est in puellas duas, quæ donec ad Cata-
 baptistas desciscerent, inculpate pud-
 citiæ fuerant, sed simul atque corpus
 in Catapultum demerserunt, nau-
 fragium passa est uirginitas. Desponde-
 ri enim se spiritualibus maritis, acceptis
 annulis tulerunt, nocteque tandem una
 unoque in lecto zonam uirginalem sic
 soluerunt duo Catapultistæ, ut sponda
 diu gemens, oneris tandem impatiens hu-
 mi fuderit uno crepitu nuptias duas.
 Ibi qui casum audierunt, sancte iurant,
 spiritus istos κτύπος haud alium edidit-
 se, quam si corpora quatuor de sublimi
 terram decidissent. Nec his temere abe-
 as, quæso Lector, ni prius cõsideres, hy-
 pocriseos uim superare libidinis etiam
 impetum. Quo sibi minus placeant isti,
 qui & si casti fuerunt, quod ipse nõ cre-
 do: ideo tamen fuerunt, ut hanc sibi glo-
 riam apud mortales reponerent. Fue-
 runt enim hæ puellæ antea quoque stupri
 appellatæ, sed nequicquam. Potentior
 ergo carne est hypocrisis. Spiritus enim
 prætextu ac simulatione, deceptæ uirgi-

nitatis arcem prodiderūt. Quid autem hinc inde admissa commemorem adulteria? quæ etsi multa, pauca tamen sunt præ his quæ arte celata sūt, quo minus deprehenderentur.

De Paricidio immani.

Immane autem paricidium, quod germanus in germanum fratrem admisit in Sanctogallensium agro, quis com modè poterit memorare? Quæ enim erit uerborum uis, quæ tãtam possit atrocitatem dignè exponere? Aut quis tam hebes, ut non uideat, Deum omniũ bono id exemplum edidisse, quo magis à perniciofa secta deterreat? Aduocat frater fratrem, nihil tale cogitantem, in patris, matris, sororum, familieq; totius confes sum, iubet ut in medio genua deponat. Paret fanaticus homo, ratus aliquid prestigiũ fratrem editurum. In eadem nimirum parentes quoq; fuere sententia: quotidie enim apud istos, perinde atq; in Africa, noui quid nascitur. Vt autem iste in genua sese demississet, corripit latro enses, quem in hoc attulerat, atq; per fratris

tris iugulum protinus adigit, caputq;
detonder: quod parentum pedibus ad-
uolutum pectora exanimat. E reliquo
corpore trunco magna cruoris uis ema-
nat. Concidunt, atq; amentia emoriun-
tur, quotquot adsunt. Paricida ipse, Vo-
luntas Dei, inquit, impleta est, abit in ur-
bem furioso similis. Consulem sic affa-
tur, Annuncio tibi diem Domini. Id e-
nim tum omnes agebant, ut dicerent di-
em Domini ad eum Ascensionis Domi-
nicæ diem adfore, qui ante bienniũ præ-
terijt. Non possum hic *μικτυγίζειν* pari-
cidalem sectam: factum enim ipsum a-
trocius est, quàm ut hilaritatem ullam
admittat. Christianum adserunt cum alijs
multis, tum ista potissimum ex causa magi-
stratum gerere non posse, quod Christi-
anus neminem possit occidere. Atq; si-
mul omnes negant, se id facinus iudica-
re posse. Paricidium ergo apud istos non
accerditur, homicidium accerditur.

Non sine causa uolunt credentium
liberos, qui cum Ecclesia uersabantur,
inter credentes comprehendi, sed inter

res quæ illis erant cōmunes: tanti enim faciunt hominem, quanti beluam: imò belua arctius amplectitur cognatā beluam, quàm hic paricida germanū fratrem. Quid iam mirum est, uirginum atque matronarum usuram non aliter sibi sumere, quàm iumentorum & subiu galium? Nefas non est apud istos, paricidali manu fratrem trucidare: quanto minus accusationem adulteriꝝ ac stupri audient? Horum sese iungunt ecclesiæ, qui retinguntur, quæ scortationē & adulterium, si ipsi admittāt, negat esse peccatum. In istam enim mihi faciem aliquando dixit Umbra, cum sese iactarēt immunes esse à peccato: protinus enim ab ecclesia sua excluderent, qui quid ad admitieret, et ego eum obiicerem, qui Veseniꝝ admiserat adulteriū, sic inquā dixit, Etiam si mœchatus est, non peccauit: qui enim in ecclesia nostra sunt, peccare non possunt. Non est ergo, inquā ego, adulterium peccatum apud uos? Non est, inquit, adulterium apud nos, mitto dicere peccatum sit, siue minus: sed

sed non est adulterium, quod uos putatis esse. Cum enim unum eundemq; spiritum habeamus, nihil potest apud nos fieri quod peccatum sit. Vt enim unum habemus spiritū, ita & unum corpus sumus. Quam nunc sententiam nihil obscure prædicant. Huic item retinēti se se iungunt Ecclesiæ, quæ non nouit paricidium iudicare. Sed clarissimus Senatus Sanctogallensiu urbis, Christi gloriam unice admirantis, paricidam capite plexit ad preces parentum & cognatorū, subindeq; dato à Domino signo, adeò prudenter malum hoc pressit, ut nullibi sint pauciores Catabaptistę: ubi tamen tantus eorum inter initia numerus fuerit. Fuit enim tota ista familia retinēta, & ipsa domus Catabaptistarum receptaculum, in qua paricidalem manum frater fratris sanguine contaminauit. Vnde non immerito quis diceret eã cum propter familiam, tū propter Catabaptistas ipsos Diuino iudicio funestam esse factam.

*Aliud Exemplum de spiritu-
alibus matrimonijs.*

Fuerunt & alibi, qui hæc spiritualia
matrimonia consimilem ad modum sic
contraherent, ut ab argentarijs coëm-
ptis annulis, puellares matronalesq; spi-
ritus sibi deuincerent, quales in schola
Valentini fuerunt, quemadmodum Ire-
næus Libro primo testatur.

*Insana doctrina de uxoribus
ducendis, Secundianorum.
Epiph. lib. 1. to. 2. fol. 100.*

Primū quidem quod ipse Epiphanes
cū patre suo & sectæ antistite Carpocra-
te ac sodalibus eius, communes esse ho-
minum uxores sanciuit, ex Platonis de
Republica libris occasionem nactus, et
propriam concupiscentiam perficiens.
Hinc autem initium facit, dicens uelut
in Euangelio habetur, Salvatore dicen-
te, Triplices eunuchos esse, eum qui ab
hominibus castratur, & eum qui ex na-
tuitate, & eum qui seipsum propter re-
gnum cœlorum uoluntariè castrauit, et
inquit

inquit, Alij itaq; ex necessitate, & non pro ratione eunuchi fiūt, alij uero regni cœlorū gratia seipsos castrant: quapropter ea quæ ex nuptijs contingunt, supputationem uidelicet rerum necessariarum, & negociorum occupationem formidantes. Melius est matrimonium cōtrahere, quàm uri: ne in ignem immittas animam tuā, Apostolum dicere ait die ac nocte resistens ac timens ne à continentia excidas, Nam dum in resistendo uersatur anima, à spe diuiditur, Sustine igitur (uelut iam antea dixi, exhortationis in medium proferēs orationem) Isidorus ad uerbū in moralibus inquit, pugnacem uxorem, ut ne abstraharis à gratia Dei, ignemq; per semen eijciens cum bona conscientia Deum adora. Quum autem, inquit, gratiarum actio & benignitas Dei in petitionem tuam inciderit, & steteris de cætero non peragens cum uirtute, ut ne offendaris, nuptias contrahe. Deinde rursus dicit: At iuuenis quis est, aut pauper, aut procliuis in Venerem, hoc est debilis, et nō uult

vult nuptias contrahere secundum rationem, hic à fratre ne separetur: turpes autem quasdam suspiciones sibi ipsi exquirens miser ille, fabulam cōfingit. Dicit itaq; inquit, Ingressus sum ego ad sancta, nihil possū facere. Si uero suspicionem habuerit, dicat, Frater impone mihi manum ut ne peccem, & accipiet auxilium sensibile ac intelligibile. Velit solum absoluere bonum, & adsequetur. Deinde rursus dicit, Aliquādo ore quidem dicamus, non uoluimus peccare, cogitatio uero incumbit ad peccandū. Talis propter timorem non facit quod uult, ut ne supplicium ipsi imputetur. Cæterum humanū genus habet necessaria quædam & naturalia sola, habet amiciri necessarium ac naturale. Naturale autem est & Venereis rebus uti.

*De Baptismo Marcosiorum
& Catabaptistarum.*

Cœna opipara apud quendam magni nominis, uerum cuius animus Catabaptismū adfectabat, adornata erat.

Et

Et inter epulandum incidit sermo de re
 baptismationis effectu, de dilectione fra-
 trum & sororum erga inuicem. (Nam
 aderant eo in conuiuio etiam mulieres
 formosæ ac fœcundæ) Quidam ex con-
 uiuis spiritu adflatus erroneo, An non
 iam possum, inquit, incitor enim nescio
 quo numinis ui, baptismi signum à uo-
 bis sanctis uiris suscipere, inq; uestrum
 collegium tam immune ab omni pecca-
 to adnumerari? Potes, inquit unus ex il-
 lis. Et mox accepto cochleare, in quo iu-
 sculi sorbitiunculā habebat, effudit id,
 quod inerat, super caput illius, dicens,
 Baptizo te frater exoptate in nomine
 Christi. Iam es frater noster purus et im-
 maculatus, sine omni labe tanquam pu-
 er. Dederunt omnes illi dexteras, & De-
 um expansis manibus laudabant. Imi-
 tati ferè sunt Marcosios hæreticos, de
 quibus Epiphanius Libro 1. To. 3. fol.
 109. scribit his uerbis, quæ desumpsit
 ex Irenæo.

Alij uero ducunt ad aquam, & bap-
 tizantes ita dicunt, In nomen ignoti pa-
 tris

tris uniuersorum, in Veritatem matrem
 omnium, in eum qui descendit IESVM,
 in unitionem & redemptionē ac socie-
 tatem uirtutū. Alij uero Hebraica quæ-
 dam nomina adiſciunt, quo magis ad-
 mirationi sint his qui initiātur, hoc mo-
 do; Basema, chamosse, bæanocra, mi-
 stadia, ruada, custa, babophor, calach-
 thi. Horū interpretatio hæc est, Super
 omnem uirtutem inuoco id quod nomi-
 natur lux, & spiritus bonus et uita, quia
 in corpore regnasti. Alij rursus redem-
 ptionem adiſciunt his uerbis, Nomē ab-
 sconditum ab omni Deitate & domina-
 tione ac ueritate, quod induit Iesus Na-
 zarenus in uita Lucis Christi. Christi ui-
 uentis per Spiritum sanctum in redem-
 ptionem angelicam. Nomen restitutio-
 nis, Messia, Vphareg, Namempseman,
 Chaldaean, Mosomedaëa, Arphrame,
 Pseuua, IESV Nazaria. Et horum in-
 terpretatio hæc est, Christi non diuido
 spiritum, cor, & supercælestem uirtutē,
 misericordem. Utinam fruam nomine
 tuo Saluator ueritatis. Et hæc quidem

uer-

uërba dicunt hi qui inítiant. Qui uero inítiatus est, respōdet, Firmatus sum & redemptus, & redímo animam meam à sæculo hoc, & omnibus qui cum ipso sunt, in nomine Iao, qui redemit animã suam in redemptionem Christo uiuente. Deinde acclamãt omnes præsentés, Pax omnibus, super quos nomen hoc requiescit. Deinde inuadunt inítiatum succo balsamí, hoc enim unguentum figuram fragrantíæ super uniuersa esse dicunt. Quidam uero ipsorum ad aquã ducere superfluum arbitrantur, uerum oleum et aquam simul permixta unã cū additione similiũ, uelut diximús, uerborum, in caput eorum qui inítiantur, fundunt: & hoc redemptionem esse uolunt, unguunt autem ipsi balsamo. Alij uero hæc omnia auersantes, dicunt: Nõ oportere inenarrabilis ac inuisibilis uirtutis mysterium, per uisibiles ac corruptibiles creaturas perfici, & eorum quæ mente concipi non possunt, et incorporalia, sunt per sensibilia ac corporalia. Esse autem perfectam redemptionem, ipsam

ipsam cognitionem inenarrabilis magnitudinis. Quum enim defectus & afflictio facta sint præ ignorantia, per cognitionem dissolui omnem ex ignorantia constitutionem: ut si cognitio, liberatio ac redemptio interni hominis, & neque corporalis sit, corruptibile enim est corpus, neque animalis, nam et anima ex defectu est, & est uelut habitaculum patris. Spiritualem igitur oportet etiam redemptionem esse: redimi enim per cognitionem internū hominem spirituale, & contentos ipsos esse uniuersorum cognitione, atque hanc esse redemptionem ueram. Haec Irenæus.

Christi Diuinitatem pernegant.

In Nouo Castro duo Catabaptistae & capti, & in carcerem detrusi, tandem etiam puniti, qui Deitatem Christi libera uoce abnegabant, Christumque solum purū hominem, quemadmodū nos omnes, & fuisse, & permanisse prædicabant. Et palam has blasphemias, non in angulis, sed in ipso foro, plenis buccis de-

bla-

blaterabant, O miserum seculum et corruptissimum, in quo tot errores subnascuntur, & asseruntur.

Virtutes Catabaptistarum.

Nec tu quenquam ex illis mihi ostēdes, qui non aliquo prædictorum flagitiorum commaculatus sit. Mendaciam dico, perfidiam, periurium, inobedientiam, seditionem, ocium, desertionē, turpitudinem. Ex his licet non omnia omnibus, singula tamē singulis adhærent, ut interim taceā hæresim & sectas, pertinaciam, & eorum falsam ac erroneam doctrinam.

Vetus & nouum Testamentum negant, per opera uolunt saluari.

In hoc aliquando fuistis, ut totū uetus Instrumentum negaretis, imò simul atq; apud Vangiones Denckij & Hertzericum Caucijs nescio quibus nihil obscure plenam perlitationē per Christum negant, quod nihil aliud est, quam nouū Testamentum conculcare. Apud nos Groningæ totum uetus Testamen
 d tum

tū negant, quod ipse his oculis uidi, scripserunt enim ad Senatum nostratē, uetus Testamentum antiquatum, irrita atq; esse testimonia, quæ ex eo proferantur, atq; adeò nihil posse. Hic inquam spiritum uelstrum requiro. si ueracem esse contenditis, ergo simul nobis adimit & ueteris & noui Testamenti Scripturam, & que enim apud Groningam uetus Testamentum, atq; apud Vangiones nouum conculcatis, si minus ueracem esse contenditis, quæ ergo malum audacia, diuinum simulare spiritum tanta pertinacia atq; proteruia? &c. Quid enim aliud dicit, qui Christum negat unica salubratione pro totius mūdi peccatis perlitasse, quàm Christus est mendax, Christus non est Deus, Christus non est animarum nostrarum salus.

Catabaptistas Scripturam negare.

Catabaptistæ, ubi ubi lubet scripturæ negant, et spiritum suū iactant. Scimus autem quod spiritu interpretandæ sunt Scripturæ, non contentioso isto atq; temerario,

merario, quo Catabaptistæ exagitātur, sed illo ueraci, æterno, pacifico, ac sibi cōstante. Scimus itidem Christum ideo ad Scripturam prouocasse (qui tamen signis ac doctrina satis experimēti dabat) num nam ex Deo loqueretur: quo minus cum Cabaptistæ, tum quisquam alius sibi credi postulare auderet, cum citra Scripturæ autoritatem loqueretur.

Catabaptistæ omnes prædicatores.

Catabaptistæ sumunt sibi omnes prædicandi officium, atq; de alijs qui legitime à Christianis Ecclesijs in autorati sunt, sciscitantur, Quis te elegit? Cū isti ne à sua quidem Cacoeclesia mittantur. Atq; hic non curant Scripturam. Hic non ualet, Non legimus aliquem ex ueris Apostolis sibi sumpsisse uerbi ministerium, ergo nemo debet sibi hoc sumere. Cum Paulus interrogat, Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Audi, Catabaptistæ. Qua porro autoritate? Patris mendacijs ac dissidijs.

Catabaptistarum error de animarum dormitione.

Catabaptistæ docent mortuos dormire & corpore & animis, usq; in diem iudicij: propterea quod dormiendi uerbo ignorant Hebræos pro moriēdi uerbo uti, Deinde non considerant, animā esse spiritum, qui tam abest ut dormire possit aut intermori, ut omnium spirantium uita non aliunde sit quàm à spiritu, siue crassus ac sensibilis iste corpora uegetet ac surregat, siue coelestis ille in corpore peregrinetur.

De Puella quadam à Catabaptistis uiciata.

Puella uitæ honestæ ac pudicis moribus, à Catabaptistis multis blanditijs & pollicitationibus seducta, quibus cū abijt nescio in quā speluncā, Peracto mense ad herum ueterem, cui fideliter inservierat ad annos aliquot reuersa, salutandi gratia, Quā Herus humaniter accipiens, ioco alloquebatur, Cur misera, passa es te ab istis impuris nebulonibus se-

duci:

duci? Cur pudorē, qui uirginalem etatē decet, honestatēq; exuisti? cur deniq; assensisti illis in tam graui peccato? Pudicitia enim amissa, nihil reliquum habet mulier. Mox puella uoce illa perterrita, confessa est peccatum quod designarat inquiring, Dixerūt patrem cœlestem id iussisse, propterea ad omnia fui obediētissima omnibus, qui spiritualis matrimonij debitum postulabant. Ad hæc pius Vir, Abi, inquit, in malam crucē impudens scortum. Audes ne etiam in tam grādi scelere gloriari, quasi Deo facinora uestra grata sint?

Aliud.

Felix Mantz, ob Catabaptismi sectam, quā partim seuerat, nusquam tutus, Basileæ locum commodum apud aliquos ob nouitatem doctrinæ, quam profitebatur, se inuenisse putabat. In agro enim suis cōplicitibus ex Biblijs Hebraicis, ne usquam aberraret à scopo geminæ sententię, quoq; maior illius esset apud simplicem populū autoritas, prælegebat scripturæ loca, quæ etiam inter

pretabatur Stoico uultu, sed mox deprehensus, et proscriptus, ne quid doctrinæ nouæ in Basiliensi urbe & agro disseminaret. Nam comitabantur illum fere quotidie tã uiri quàm fœminæ, quocunq; locorum se moueret tanquã præsentissimum numen, & sic ab ore illius pendebant, quasi stupidi & transformati in alios homines. Agrum & syluas amabat, tutũ latibulum hæreseos. Quicquid ille diceret, ac iuberet, pro oraculo habebatur. Hi subsequentes similes, ne dicam stultiores, Sampsaïs, de quibus Epiphanius Lib. 2, to. 1. Si uero, inquit, aliquando exibant in publicum tales, aliquò abeuntes, turbæ ipsas (mulieres prophetissas) sequentes puluerem pedũ colligebant, medelæ uidelicet gratia, & saliuam sputorum similiter, maximo pretere delusi, utebanturq; ipsis in præseruatiuis ac amuletis.

De Sarcotore quodam.

Sarcotor, nebulo aliàs insignis, ocij et desidiæ amans, concionatorum Euangelij

gelij acerrimus hostis, cum in exilium esset mittendus ob Catabaptismi sectam & alia facinora, mira calliditate sese coram Senatu, sub quo inuitus debebat excusans, nempe in eo se numero, qui omnes homines quibus retinatio abominabilis res uideretur, damnaret, nunquam fuisse. Neque illis adhaesisse, qui ob Catabaptismum proscripti essent, imò eos fugisse, euitasseque tanquam uenenum. Hoc mendacio efficiebat ne in exilium cum uxore & liberis proscriberetur. Sed tandem propter flagitium aliquod, & uaria mendacia commissa, ne deprehenderetur, aufugit.

*De Anabaptistis conuictis
mira calliditas.*

Catabaptistæ publica in disputatione Basileæ conuicti, adeo ut reuocaturos suos errores, quibus tenebantur occæcati, sese ultro offerret. Dimissi nulla affecti poena, uerum non solum non recarunt, sed etiam contrarium egerunt, ne dicam perfide. Dixerunt enim quum do-

num ad suos reuertissent, se à Deo mirabili uirtute liberatos, & angelum Dei carcerem aperuisse, dixisseq; , Surgite uiri Dei uelociter, & sequimini me. Scire eum angelum fuisse, qui & Petrũ e carcere liberauerit. En impudens mendacium, perfidiam meram, inobedientiam intolerabilẽ, instabilitatem in dictis & factis. Tales prophetas amat mũdus iste peruersus, ijsq; aures præbet & credit, solum modo ut publicam pacem & tranquillitatem perturbent et euertant.

*De Rustico quodam simplici a
Catabaptistis seducto.*

Rusticus quidam in pago, nomine Deruiler (qui militare unum à Basilea in ditione episcopali distat) catabaptismo ob simplicitatem & admirandam pietatem infectus, in quo & perstitit post multa uincula & ergastula. Quum primum Catabaptistæ domum illius ingressi (diues enim erat agris, uineis, pratis & pecunijs) in genua procumbebãt, & gemitibus inenarrabilibus, uoce re-
tenta,

tenta, emissis, surrexerūt, et exterso uultu, ad Scripturæ sanctæ enodationem quisq; alterū inhortabatur. Liber apertus est, de Baptismo locus prælectus, quem magno clamore & suspirio alto declarabant. Dñi boni, quàm impiè omnia ad opinionem semel imbibitā accōmodare solebant, quo simplicibus eo facilius imponerent hac hypocrisi. Epulabantur quotidie splendide idq; summa alacritate, & inter epulandum cōtra Euangelij ministros uirus effundebant. Morem enim illum perpetuo seruāt, ut Euangelij ministros apud suos auditores odiosos reddant. Quum iam menses aliquot grato animo ea quæ apponebātur, et deuorarent & absumerent, Vxor rustici pertæsa ob frequentiam conuiuarum, qui nihil conferebant, nihilq; laborabant, timens, quod & euenit, pauperiem hos fucos sequi. Corrofa enim erant, quibus per hyemale tempus familiam sustentare uolebat. Porcis itaq; & farciminibus comesis, uasis uinarijs exhaustis, frumēto absumpto, mox nebulones

lones isti auolarunt, Rusticum, & si primo renuisset, secum trahentes, se iam inquit à Spiritu sancto aliò uocatos, mellem euangelicam instare. Vocationi inseruiendum esse, nam Dominum illis aliquem electum ex domo Israel ostendisse hac nocte in uisione, in cuius aedes ingredi oporteat, quia filius Abrahe uerus hac nocte futurus sit. Sic que tota grex nebulonum alterius, fortasse simplicioris, aedes adorsi stomacho famelico, neq; inde nisi tota & illius domus reformata, hoc est, omnia deuorata esset, non discedentes. Tales prophetas seculum nostrum amat & ueneratur, & impostoribus istis etiam thesauros absconditos monstrat, & impertit, ueris pastoribus interim fame & inedia pereuntibus.

De Figulo quodam.

Figulus quidam à Senatu uocatus, qui omnino iusiurandum negligebat, & contemnebat, nihil quam Christi iussum Matthæi 5 Capite perpetuò resonans

nans, nempe Vos autem ne iuretis omnino. In carcerem post longam admonitionem tenebrosum detrusus, in qua una nocte didicit uerborum Christi uerum intellectum. idq; etiam fatebatur, cū dimitteretur, Hypocrisis hac uia detegēda, in lucemq; protrahēda. Sanctuli isti homines hoc medio docendi, quo tandem ab erroribus desistant, & Deo gloriam reddant. Hincq; hypocrisis illius patet, emit enim duas aedes, splendide diebus Dominicis uestitur, uaginæ inferiorem partem de argentata more nobilium gerit, cum prius gladium abiecerat, uili uestitu indutus, & impexis criminibus obambularat. Et quum fornacē construere soleret, incipiebat concionari, & mirabilis uafricie explorare hominū ingenia, mores, et fidei articulos solitus est. Sicq; multos decepit, qui iā deprehendunt illius animum superstitiosum & uafrum, imò nugacem fuisse.

De Balthasare Catabaptista.

Balthasar elapsus ex oppido Vualds
huot

luot, Tiguri apud Viduam quandam
 subijt. Senatus ubi id rescivit, suspica-
 tus hominem idem monstrum ?liturū,
 quod reliqui Catabaptistæ, eo quòd clā
 in urbem irreplisset, stringi hominem
 iubet, ac in prætório libera custodia ser-
 uari. Post tertium uero quartum, aut ne-
 scio certò quem diem, iubet subitò En-
 gelhardum, Leonem, Myconium, Seba-
 stianum, Megandrum, alios & me ad ef-
 se: ubi uenimus, exponunt qui è Sena-
 tu ad hoc cōstituti fuerant, Quomodo
 Balthassar dudum literas ad se dederit,
 quibus polliceatur se Zuingliū suis scri-
 pturis superaturum de baptismo. Quid
 multa? Cōgredimur. Ibi obiicit homo,
 quod ante annos aliquot de Catechu-
 menis docēdis tradideramus in Libro
 sexagintaseptem conclusionum, non e-
 nim intellexerat nos isthic in hoc esse,
 quod pueri etiamnum æque, atq; olim
 fidei rudimenta doceantur, quod ipse
 ad baptismum retulit, parum prudēter,
 quasi dixerim meum esse consilium, ut
 mos non tingendī infantes postliminio
 reduca-

reducatur, cum ego de more imbuendi
 Pueros fidei rudimentis locutus sim.
 Vbi se hac parte uideret errauisse, blan-
 dulus fuit. Processimus post multam cō-
 flictationem, in qua Testamentū illud
 perpetuū agnoscere uoluit. Ventū est
 ad Caput secundum Actorum, ex quo
 probaui, Christianorum liberos inter
 principia census esse ad Ecclesiam, cūq;
 multa responsaret, ad claram atq; diser-
 tam responsionem eliciebam, ut diceret
 an ne concederet pueros istos in Eccle-
 sia fuisse, nec ne, ac nequicquam om-
 nia tentabam. Ibi ingenue fateor, cum
 & istum locum 1. Corinthiorū primo,
 Patres nostri omnes in Mosem bap-
 tizati sunt et c. admouerem, ad compel-
 lendum eum, ut agnosceret pueros con-
 tineri, etiam si eorum nulla prorsus mē-
 tio fiat: illeq; nollet dicere, uel nō, uel e-
 tiam, me uehementius inuexisse in ho-
 minem, sed non alia re, quā quod ca-
 tabaptismo suo miseros ciues suos tra-
 xerit in dissidiū, quod iam ipsos perdi-
 derit, Hoc ad magnum temporis modū
 ubi

ubi durauit, sic homo redargutus ac superatus, artem nouam orditur, postulat ut Leo, Myconius, & Sebastianus sibi dentur, ut cum illis solis conferat. sperabat arrogans homo, istos ad se blandiloquentia sua petraeturum. At ubi nec sic uidet procedere consilium, eosdem iterum impetrat, ac post multas uersutas huc descendit, ut dicat se recantaurum. Id autem Senatus non cogebat, nisi non uoluisset ab urbe abire, nihil enim grauius statuebat in eos, qui Catabaptismi causam deserere noluisset, quam quod relegaret. Veniunt interim Legati imperatorij, postulantes hominem ad supplicium: qui eis breuiter negatus est per legem, qua cauetur, ut qui ob aliquam noxam ciuis in neruum conijciatur, ob eam solam reus fiat. Sic peccauit in hominem istum Senatus, defendit ab impetitione Caesaris, tanquam ciuem. At hic succurrit, eum fuisse in neruo, antequam in liberam custodiam sit positus. Vtcumque res habeat, liber tum erat, cum congrederemur, diuque postmodum in
 pra

pratorio liber adseruatus fuit. Scribitur
 ergo reuocationis forma, nō ex præscri-
 pto Senatus, aut quoruncunq; , sed sua
 ipsius manu. Cumq; ipsam in templo,
 cui Abbatia nomen est, prelegisset, fini-
 to sermone, quem nos ad populum ha-
 bueramus, protinus abnegat reuocatio-
 nem coram tota concione: occasionem
 que dicendi nactum esse putans, multa
 adducit contra baptismum infantium,
 & Catabaptismū munit. Hic fama con-
 stans fuit (sed ego diuinationē arbitror)
 clam eum hoc doctum esse, quo motus
 aliquis fieret. Spem enim habebant, me
 protinus absoluto sermone abiturum.
 Coniicitur denuo in neruum, tenetur
 isthic mensem aut longius. Ibi tandem
 sic ait: Dicit se prorsus ignorare, quod
 reuocationē uiciauerit: ac si aliter sit lo-
 cutus, quàm promiserit, se aliquid à dæ-
 mone passum esse. Continuat nouam
 reuocationem, nos ad amicos ubiq; ad-
 currere, orare, ut misericordia homini
 impertiatur, deturq; Senatus. Datus est
 offerentiq; sese ad palinodiam, decre-
 tum

tum per misericordiam, ut disertam reuocationem faciat, qua facta, ocius est finibus facessat. Hic ego, ego inquam, Engelhardum, Leonē, Megandrū, Coepiscopos adeo ac oro, ut pro homine precibus uelint apud Senatum nobiscū intercedere, nā si protinus post reuocationem eiiciatur, periculum imminere homini, tam ab Heluetiis nostris, quam a Cæsare. Audiuit Senatus preces nostras, ac post reuocationem, quam ex animo facere simulabat, quum nihil minus esset, spacium latendi immerenti dedit, donec occasione inuenta, tutus abire posset. Qua data, per Senatorem quendam, uirum in Euangelio Christi fidelissimum, ablegatus est clam, ut eius abitionem ne ciues quidem senserint. Vide mi Petre, quo candore sumus hominem persecuti, quacūq; perfidia nobis responderit. Nam ut primum Constantiam uenit, apud ministros uerbi sic nos calumniatus est, uictoriamq; suā de Catabaptismo iactauit, ut nesciam an nullos in odium nostri traxerit, tam incauti

sunt

sunt quidam ad hypocrisis deprehensio
 n . Nos omnia dissimulauimus. Abiēs
 bonos istos uiros sic mouit, ut decem au
 reis eum donauerint: quū ipse plus auri
 secum, aut cum uxorcula habeat, quā
 omnes isti argenti. Sic abutūtur nostra
 simplicitate, qui pietatis simulatiōe que
 stum faciunt. Verum quod homo iste,
 usq; adeo me proscindit, mirum nō est,
 uidit enim ab initio nos ab illius animo
 ac moribus abhorre. Nos dexteritatē
 spectamus in homine, ac mediocritatis
 studium. In eo autem homine (falli cu
 pio) nihil quā immoderatam rei glo
 rięq; sitim deprehendisse uisus sum ipse
 mihi, proinde, susq; deq; facio quic, quid
 iste in aurē alijs de nobis susurret. Hoc
 certe dubium non est, eū Comici istud
 impleturum esse, Hac nō successit, alia
 aggrediamur. Extinguat omnipotens
 celesti rore hunc æstum glorię, qui in
 cordibus quorundam feruet.

De Hetzero.

Hetzerus doctus in Diuina scriptur
 e ra,

ra, præcipue Hebraicæ linguæ diligens
 perscrutator, Cōstantiæ decollatus pro
 pter nefanda scelera, quæ non sunt dicē
 da, ne aures piorum offendātur. Cōtra
 xit multa coniugia, scortator egregius
 fuit, domos uiduārū deuorauit pulchra
 hypocrisi, quæ nummatum eum reddi
 derunt. Sectas uarias conformauit, non
 semel reuocauit, &c.

*Hemerobaptistæ, Epiban.
 Libro 1. to. 1. cap. 17. fol. 17.*

Ad has porrò consequitur hæresis
 Hemerobaptistarū appellata, nihil qui
 dē ab alijs euarians, sed eadem cū Scri
 bis ac pharisæis sentiens, non tamen so
 lum adæquata Sadducæis inmortuorū
 resurrectione, sed etiam in credulitate
 & alijs. Hoc autem præcipuum hære
 sista habet, quod & in uere & autumnō
 in hyemecq; & æstate semper quotidie
 baptizatur, unde & cognomen Heme
 robaptistarum accepit. Sensit enim, ali
 ter non posse hominem uiuere, si non
 quis singulis diebus in aqua mergere
 tur,

tur, ita ut abluatur ac, sanctificetur ab
 omni culpa. Cæterum & aduersus hæc
 ipsam ex uno dicto nobis submersio cõ
 tinget, quoniam incredulitatis apud ip
 sos magis quàm fidei ratio habetur. Re
 darguit enim ipsos conscientia ipsorũ,
 dum quotidie baptizatur, tanquã spes
 hesternæ diei apud ipsos mortua sit, fi
 desq; ac sanctificatio. Si enim per unũ
 baptisma procederent, considerent pro
 fectò huic, uelut uiuenti & immortalĩ
 in æternum. Quando uero hodie quidẽ
 lauantur, nõ corporum ablutionis gra
 tia, sed propter peccata, cras uero rursus
 lauantur, pronunciant præteritum heri
 baptisma mortuum esse. Si enim nõ pri
 dianum mortuum esset, postera die nõ
 alio opus habuissent ad purificationem
 peccatorum. Et si omnino non absti
 nent à peccando, putantes quod purga
 bit assidue singulis diebus peccãtes, ua
 na est ipsorum opinio, & uanum & fri
 uolum est eorum studium. Neq; enim
 Oceanus, neq; omnia fluẽta, ac maria,
 fluuij; perpetui, ac fontes, uniuersaq;

imbrifera natura in unum congressu,
peccata delere posset, quandoquidem
non iuxta rationem, neq; ex præcepto
Dei fit. Pœnitentia enim purificat, et ve-
rum baptisma per mysteriorum nomi-
nationem.

*Ex Epiphanio fol. 467
de Actianis.*

Quin & in ampliorem insaniam de-
lati ipsius sunt discipuli, & horum suc-
cessor Eunomius quidam falso appel-
latus, qui adhuc hodie superest in vita,
magnum & temerarium flagitium. Re-
baptizat enim iam baptizatos, non so-
lum eos qui ab orthodoxis & sectis a-
lijs ad ipsum ueniunt, sed etiam eos qui
ab ipsis Arianis. Rebaptizat autem ip-
sos in nomen Dei increati, & in nomen
Filij creati, & in nomen Spiritus sancti
ficatui, & à creato filio creati. Quo ve-
ro tota nequitiei & orchestrae ac scenae
ipsorū officina conspiciatur, quod non
est fides, quæ ab ipsis prædicatur, sed se-
rè dixerim mimorū officina, affirmarū
quidam

quidã, quod in caput baptizat eos, qui ab ipso rebaptizantur, pedibus sursum uersis, et capite deorsum. Et sic per iusurandum cogit ipsos iurare, ut ne resiliãt à tali hæresi ab ipso instituta.

De Conuentionibus Catabaptistarum.

Conuentiones Catabaptistæ damnant, ut cum in urbium curijs honestissimè conuenitur: semper enim inueniuntur, qui hominum audaciam arguant. Atq; mirum est eos hic obmisisse, quòd aliàs post prima semper obiecebant, in curijs sepe homicidia esse facta, quasi eadem non sæpius in foro & agro acciderint. In agrum igitur & forum cõueniendum nõ esset? Ad ecclesias item profectioes damnant, id autem ea uerborum forma, quasi uotiuas istas profectioes, quales olim instituebamus ad idolum, quod Laureti est, Aquis, Oetinge, atq; alijs locis, intelligant, cum tamẽ statutas certis diebus ad ecclesias profectioes damnent. Hæ dolent eis, malũt

enim istas, ubi aut multi in syluam aliquam conueniunt, nocte potius quam die, ut cum deinde per densas tenebras puellis & matronis paulo formosioribus est domum palpandum, spiritalia connubia consumant carnali copula. Aut ubi duo uel tres in hominis paulo habitioris edes conueniunt, edunt, garrunt, captiuas mulierculas abducunt, ac deinde reliqua, quæ tu uix cogitare audes faciunt. Hac uenatione multo maiorem prædam inueniunt, quam si in Ecclesiarum concionibus audirent ipsorum auditores, quæ contra doctrinam eorum sunt. Quis enim stultas tum puellas tum foeminas, et uiros agricolas ac simplices ab huiusmodi lupis tuebitur, quum nunquam aperte grassentur, neque Apostolorum more primum ad synagogas ueniant, & doctrinæ suæ fontes ex scriptura aperiant? Sed ubi per menses aliquot apud male feriatum aliquem delituerunt, & familiam uniuersam non tantum errore, sed scortatione quoque contaminarunt, iam tandem aliqua parte adparent, cumque

cumq; ad doctrinae suae rationem postulantur, ipsi auolant, atq; implumes pullos miluio relinquunt. Ideo abhorrent à Christi tum uerbo tum instituto, qui & dixit, In occulto locutus sum nihil, & praecepit, Vt quae in aurem audirent, praedicarent super tecta. Hic mihi uerpos uide. Nacti ergo ex uillis aliquot hominum, in tecta quoq; ascendunt, & cornicantur se nunc implere, quod Christus dixit, Praedicate de tectis, &c. Cūq; uiator aut lictor de longinquo prospicitur, demissa cauda faciunt, quod uulpeculam apologi narrant. Iam ciuitates quoq; damnant, cum non uideant Paulum hac una se exceptione à uolentia seruauisse. Num obscurū ultra est, quod in hoc uno sunt, ut omnia misceant, omnem tum amicitiam tum coniunctionē soluant? Quis quo minus ciuis sis, unquam uetuit?

*Catabaptistarum alacritas
in tormentis.*

Quod capti exultant, quod alacres

& cum laude Dei mortem obeunt, id demum ita exaggeras, ac si hæc (etiam si fi-
ant) doctrinam eam ueram, aut eorum
facta bona esse arguant ac probent. Hoc
si euincas, consequetur & furtum & la-
trocinium facta esse iusta & bona, nam
illi cruce et rota dum plectuntur, patien-
ter sæpe ferunt, & insuper Deum bene-
dicunt ac laudant, Quis tam infans, qui
non intelligat ita colligi non posse? Hic
torquetur, plectitur, et gratias agit, ergo
iustus est & sanctus. Quod si quis con-
tendat hoc consequi, hic dare cogitur,
Iudæorum religionem sanctissimam, imò
hanc solam ueram esse, quum nemo per-
tinacius in mortem usque pro religione sua
perduret Iudæis. Quot putas fuisse hæ-
reticos, qui constantissimè mortem ob-
ierunt, testantes sanguine suo se uera do-
cuisset? An non sæpe latrones & prodi-
tores, qui digna morte mulctantur, mor-
dicus innocentiam suam usque ad ultimū
spiritum tuentur & clamant? Non er-
go pertinacis istius hominis & despera-
tissimi causa iustificata est coram Deo.

Quis

Quis non intelligit hoc esse peiorem,
quo à pœnitentia & confessione magis
abest?

*Catabaptistæ a quibus uocati
ad concionandum.*

Catabaptistæ non à Deo sunt missi,
sed libido eos impulit, & impudens au-
dacia. Quæ nam faciunt miracula? Nisi
forte hæc miracula sint, quod sanæ ac
piæ mentis homines ad insaniam redi-
gunt, & dementes faciunt, quodq; sim-
pliciû pernas salitas & suspensas in car-
nario inuisibiles reddunt. De eruditio-
ne quid sperandum? Vbi inscitia & (ut
ipsi loquuntur) simplicitas docentiû, sum-
ma eruditio est. Taceo plerosq; esse inter
eos, qui uix legere, ne dicam, omnino ni-
hil legere norint. An non tales nouitij
illi sunt, quos Paulus reiicit? Sed huius-
modi homines illi præficiunt, qui per to-
tam uitam Biblia ne uiderunt quidem,
sententiolas duntaxat quasdam non ri-
te intellectas tenentes, quas illi undecû-
que corrasas aut suffuratas, uel à duci-

bus suis haustas ad cōtentionem suam
 maledicentia sua detorquent. Et hi qui
 dem inter simplices stant, Patrem coele-
 stem & Spiritū subinde ingeminātes.
 Quibus tandem nominibus illos appel-
 lare conuenit mi Simon? Apostolos uo-
 care non possum, quum à Deo nō sint
 missi. Deinde non prædicant in eis lo-
 cis, ubi de Deo adhuc nihil prædicatū
 est, sed ubi populus per fideles Mini-
 stros diu, multoq; labore uiam ueritatis
 est edoctus, ibi isti irrumpunt temere, o-
 mnia uastantes, omnia peruertentes, &
 uelut procella aut tempestas concitan-
 tes omnia, simplicem plebeculā ita per-
 plexam reddentes, ut nec finem nec ini-
 tium norint. Prophetas si quis uocet, is
 nihil aliud facit, quàm si suem aulædū
 dicat. Linguarum enim omnium egre-
 gie sunt ignari adeò, ut contemnant ce-
 tiam, Germanica tantum contenti. Do-
 ctiores si uoces, docendi artem planè ig-
 norant. Ad hæc ueritate, quæ potissima
 in doctore requiritur, sunt destituti. Sed
 forte Episcopi uolunt dici aut pastores.

Iam

Iam quæro quis eos ad episcopatum elegit? Cur præstâtissimis illis donis, quæ Paulus in Episcopo requirit, adeò carènt, ut sint indocti, pugnaces, contentiosi, rudes, neophyti? In summa nihil habēt, quod ad docendū munus attinet. Ex his ergo colligere licet, Catabaptistas tales esse, qui sese miserint, perplexos, tumultuosos, contentiosos, & ambitiosos hæreticos.

Astutia mira Catabaptistarum.

Catabaptistarum bona pars, domos, uxores, liberosq; deserunt, & quum à Deo uocati non sint, sese tamen omnibus obtrudunt, & confundunt omnia. Irrepat aliquis istorum in familiã aliquã prædiuitem, in cœtu simplicium & idiotarum incipit legere quædam ex nouo Testamento, idq; tantisper, dum ad rebaptizandum uentum est. Hic iam rebaptizatus, ad inobedientiam & omne genus contumaciæ instituitur, & ad cõtentiones & rixas armatur. Mox incipit odisse ecclesias, ministros conuicijs incesse

incessere, magistratus damnare, negare census & decimas, pueros ad baptismū non admittere, disputationem instituerē, quomodo omnium facultates sint omnibus communes, iusiurandum nec præstare, nec præstitum seruare. In summa sic omnia nouāt, ut magistratus cogatur in eos inquirere. Porro quum de erroribus adpellentur, quidam negant, quidam in errore quamlibet edocti contumaces manent, & in exilium mittuntur. Quidam abnegant errorem, & palinodiam canunt, mox pœnitentia ducti, iuramenti præstiti & promissorum immemores, rursus ad ingenium redeunt, et ad uomitum, ut inquit Petrus, desertis domo, uxore, liberis, incertis sedibus uagantur, errorem suum serunt ubiq; & infinitos seducunt, quemadmodum & ipsi seducti sunt. De censibus et decimis coram simplicibus & bonis uiris multa garrunt, non deberi illa ex iure diuino. Diuites nō esse Christianos, nisi facultates suas in commune ponāt. Dic Simon, hæc ne uocatio ex Deo est.

Hos

hos à Deo uocatos et missos dices, quos arrogātia, pertinacia, cōtentio, hæresis, contumacia, perfidia, tumultus patrijs sedibus pellit: Taceo, quod alios bene institutos seducūt, falsa spe ac si decimæ & census dandi non essent, lactant. Interim illorum bonis, ut fuci apum labore saginantur. Relinquunt enim artificia & officia sua, et à laboribus cessant, que neq; didicerunt, neq; sciunt docere præsumentes. Hi omnes bonis uiris oneri sunt, quos grauant, quorum bona absumunt & deuorant, nūmosq; extorquēt, ut sectæ suæ consortes foueant.

Sunt inter hos uiri robusti, qui non ita dudum domus & agros possederūt, honestis rationibus & laboribus uictū quærentes. Iam ociosi in horreis rusticis iacent post sepes, post fornaces cum libellulis suis, similes illis quos Vagantes olim uocabant. Labor illorum est, ut negocium facestant et tumultum, litera, & uana expositione. Alij cochlearia exculpunt, aut ex uiminibus canistra texunt: alij aliud nugantur, ne cessare à labori-

boribus uideantur, ne ociose uiuere dicatur. Quod si omnia (quod tu putas) communia essent, quātulo tēpore tua, quantumuis magna ab his fucis absumpta uideres? Conqueruntur interim sese sedibus suis iniuria pulsos, apud suos libenter esse, sibi id per magistratus minime licere. Sed se ipsi pepulerunt contumacia sua, sibiq̄ suo iumento malum aduexerunt, è quo si seriò studerent sese extricare, citissimè possent. Sed se pascunt ex alijs, falsa religionis specie se uēditantes. Quid aliud olim monachi fecerunt, qui de Rosario Mariano tantisper nugabantur, donec farcimina tua, petasones ac pernas in mantica sua haberēt, te uana spe ludentes. Sic illi multa pollicentur, præstare nihil possunt.

Dæmones saluari & impios.

Catabaptistæ & hoc docent, tam dæmonē quā impios omnes beari. Qui igitur nobis æternam damnationem comminantur, nisi mergamur? Vide ut illorum dogma constet. Dum morimur,
dor-

dormiemus usq; ad ultimum diem: isto deinde iudicio absoluemur, Sublati sũt igitur inferi, gehenna, ignis inextinguibilis, flamma quæ zizania in manipulos colligata læbet; Sed docti sunt Leolam, id est in æternum, Hebraicam uocem non significare æternitatem interminabilem: qua in re perinde faciunt atque in omni. Vnum aliquid cum didicerunt, iam quæ aut ignorant, aut uiderenolunt, auersantur ac reijciunt. Habent igitur sic Lucę primo, Et regnabit in domo Iacob in æternũ, Dicite, an hic in æternum, accipiatur pro aliquot seculis? Aliud testimonium Matth. 25, Discedite à me maledicti in ignem æternũ, qui paratus est diabolo & angelis eius. Dicite hic, quãdo finem sit ignis iste habiturus, si eternum semper seculare tempus est. Quot, quæso, secula erunt, cum seculum hoc finitum erit, ut dicere possitis, aliquò usq; duraturum esse ignem, ac deinde extinctũ iri? Sed quid rogo: quasi uero aliud dicatis, quàm quod uanissimum est. Tu itaq; lector audi, In ultimo

timo isto iudicio, post quod nullum aliud erit, post quod nullū seculū erit, sed mera æternitas, diciturus est Christus. Discedite hinc à me in ignem eternum. Quem ergo finem habebit hoc, quod finem inuenire nullum potest? Nam si istud hic æternum temporarium esset, quod fieri nullo pacto potest (tunc enim desisset omne tempus) iam & beatorum salus esset temporaria. Sed stultus stulta loquitur.

De Cutzio Anabaptista.

Cutzius Vuormaciensium peruer-
si dogmatis seminator, cum animadu-
teret suum dogma paucis probari, clam-
aufugit Argentinam, ubi captus & in
uincula coniectus. Cum quo Scriptura-
rum collationes non semel habitæ à do-
ctis uiris, ob uarios errores, quos etiam
scheda publice diuulgarat. Quid profe-
cerint suis inhortationibus, palam est.

*Decretum contra Cataba-
ptistas, Anno 1530.*

Numerus retinctorū ingens, nescio

in qua sylua deprehensus à Grieningē-
sibus, duo ex illis submersi, octo reuoca-
runt. Quidam diu in carcere detenti, da-
to spaciō unius mensis ad colligendum
animum, an uelint recantare, agnosce-
req; suum errorem. De quibus lata erat
sententia, eos si omnino palinodam ca-
nere recusarent, esse submergendos.

Catabaptistarum arma.

Mundani magistratus armantur æ-
re atq; ferro, Catabaptistæ hypocrisi &
maledicentia, mendacijs, iniuria, dissi-
dio, perfidia, pernicie, & uerbo diaboli,
ut per omnia suas illis dotes obprobrent,
pro his quas sibi tribuunt.

*Eras. in Libro de Amabili
concordia Ecclesiæ.*

Quis autem malus genius effascina-
uit infelices Anabaptistas? Nam audio
hos errore falli, magis quàm incitari ma-
licia, ut ad istum modum in proprium
ruant exitium. Non sufficit illis baptis-
mus, qui mille quadringentis annis suf-
fecit Ecclesiæ catholicæ; Nam tempo-
f ribus

ribus Augustini tam uetus erat consue-
 tudo tingere infantes, ut huius exempli
 autor ignoraretur, admodumq; proba-
 bile esset, ab ipsis Apostolis fuisse indu-
 ctum. Quanquam enim non est expres-
 sum in sacris Libris, quod Apostoli ba-
 ptizarint infantes, tamē ex his sumitur
 non leuis coniectura, Paulus enim fate-
 tur se baptizasse tres familias, Crispi,
 Caij, & Stephanæ. Et apud Philippen-
 ses noctu baptizauit Carcerarium cum
 uniuersa familia. Et Petrus in Actis 10,
 baptizauit Cornelij non solum famili-
 am, sed etiam cognatos ac necessarios,
 quos ille sub aduentum Petri conuoca-
 rat. In his familijs probabile est fuisse
 nonnullos infantes aut pueros. Christus
 ait, Date Cæsari, quæ sunt Cæsaris. Et
 Apostolorum principes Petrus & Pau-
 lus diligenter admonent, ut Christiani
 ciues obtemperēt regibus, ac præfectis
 licet idololatriis. Volunt seruū baptiza-
 tum fidelius etiam seruire hero suo, quā
 antea fecerat. & isti grauantur parere
 principibus eodem lauacro tinctis, ean-
 dem

dem professis religionem? Dicuntur exigere à suis rerum omnium communitatem. At ista quidem fuit aliquandiu temporibus Apostolorum in primordijs Ecclesiæ nascentis, ne tum quidem inter omnes Christianos. Nam latius propagato Euangelio, nō potuit seruari communitas, exitura uidelicet in seditionem. Hoc ad concordiam est accommodatius, ut rerum proprietas ac dispensandi ius sit penes legitimos dominos, charitas uero faciat usum cōmunem.

D. Capitonis de Anabaptistis scriptum ex Commentarijs in Hoseam.

His nostro seculo apud Germanos Anabaptistæ successerunt. Nocentiores hostes Tigurina Ecclesia, quæ facile specimen patientiæ est, non sensit, & tamen boni sunt inter illos, quos timoris Domini uirtus in eam fraudem perpulit, qui dum ad ueram Dei gloriã respicere cessant, minutijs superstitiosius impliciti, extra metam currunt, magis mi-

seri quàm mali, donec ad gloriæ Dei ueram rationem contentiùs intendere cœperint, sicut modo passim incipiunt. Atqui utilitas magna ad omnes ab eis Ecclesias redit, Cautior est plebs, Episcopi uigilãtiores, ministeria omnia dexterius geruntur. Vbi non prædicatur adhuc Christus, tuta ab huiusmodi lue omnia sunt, sed peiore malo premuntur eo loci homines, nimirum fame uerbi Dei, quo prorsus carent, & in quo uita uerissime consistit, Deut. 10. Nam qui sub durissima tyrannide, cū Christi confessione confirmant anabaptismum, siue malitia peccant, si peccant, &c.

De Pastore Catabaptista.

Quidam turbulenti ingenij homo, ex Anabaptistarum fece, Tiguri captus noctu, in medio duarum eiusdem sectæ muliercularum iacens. En probum & diligentem pastorem. Vber prouentus talium nebulonum quotidie hoc temporis & captus & in carceratus, non solum Tiguri, Sangalli, Basileæ, Bernæ, Argen

Argentinæ, sed in inferiori Germania,
 & ferè in toto Christiano orbe caput ex-
 tulere. Nihil enim aliud (ni occursum fu-
 isset passim à pijs & doctis uiris) institu-
 issent, quàm quod olim Romæ per ne-
 bulones quosdam, qui nocturna sacra
 celebrabant, de quibus T. Liuius De-
 cad. 4. Lib. 9. in hæc uerba habet. Græ-
 cus, inquit, ignobilis in Hetruriam pri-
 mum uenit, nulla cum arte earum, quas
 multas ad animorum corporumq; cul-
 tum nobis eruditissima omnium gens
 inuexit, sed sacrificulus & uates: nec is
 qui aperta religione propalam, & quæ-
 stum et disciplinam profitendo, animos
 errore imbueret, sed occultorū antistes
 sacrorum. Initia erant, quæ primo pau-
 cis tradita sunt, deinde uulgari cœpta
 per uiros mulieresq; additæ uoluptates
 religioni uini & epularum, quo plurimi
 animi illicerentur. Cum uinum animos
 & nox, et misti sceminæ mares, atatis te-
 neræ maioribus, discrimen omne pудо-
 ris extinxissent, corruptelæ primum o-
 mnis generis fieri cœptæ: cum ad id quis

que, quò natura pronioris libidinís esset, paratam uoluptatē haberet. Nec unum genus noxæ, supra promiscua ingenuorum fœminarumq; erant, sed falsi testes, falsa signa testimoniaq; & iudicia ex eadem officina exhibant. Venena indidem intestinæq; cædes, ita ut ne corpora quidem interdum ad sepulturam extarent, multa dolo, pleraq; per uim audebantur, occulebat uim quod præulibus, tympanorumq; et cymbalorū strepitu nulla uox quiritātium inter supra & cædes exaudiri poterat. Huius mali labes ex Hetruria Romam uelut contagione morbi penetrauit. Primo urbis magnitudo capacior patientiorq; talium malorum ea celauit, tandem iudicium hoc maxime modo ad Posthumium Consulem peruenit. P. Ebutius, cuius pater publico equo stipendiā fecerat, pupillus relictus, mortuis deinde tutoribus, sub tutela Duroniæ matris et uitrici T. Sempronij Rutili educatus fuerat, & mater dedita uiro erat; & uitricus quia tutelam ita gesserat, ut rationē reddere

dere non posset: aut tolli pupillum, aut obnoxium sibi uinculo aliquo fieri cupiebat. Via una corruptelæ Bacchanalium erat, mater Adolescentulum appellat, se pro ægroto uouisse, ubi primum conualuisset, Bacchis eum se initiaturâ. Damnatam uoti Deum benignitate exsoluere id uelle, decem dierum castimonia opus esse, decimo die cænatum, deinde pure lautum in sacrarium deducturam. Scortum nobile libertina Hispala Fecenia non digna quæstu, cui ancillula assueuerat: etiam postquam manumissa erat, eodẽ se genere tuebatur. Huic consuetudo iuxta uicinitatem cū Ebutio fuit, minime adolescentis aut rei aut famæ damnosa. Vltro enim amatus appetitusq; erat: & maligne omnia præbentibus suis, meretriculæ munificentia sustinebatur. Quin eò processerat consuetudine capta, ut post patroni mortẽ, quia in nullius manu erat: tutore à tribunis & prætore petito, cum Testamentũ faceret, unum Ebutium institueret hæredem. Hæc amoris pignora cum esset,

nec quicquam secretum alter ab altero haberent, per iocum adolescens uetat eam mirari, si per aliquot noctes secubisset, religionis se causa, ut uoto pro ualitudine sua facto liberetur, Bacchis initiari uelle. Id ubi mulier audiuit, perturbata, dii meliora, inquit, mori & sibi & illi satius esse, quam id faceret, et in caput eorum detestari minas periculaque, qui id suassissent. Admiratus cum uerbatum perturbationem tantam adolescens, parcere execrationibus iubet, matrem id sibi assentiente uitrice imperasse. Vitriceus ergo, inquit, tuus (matrem enim insimulare forsitan fas non sit) pudicitiam, famam, spem, uitamque tuam perditum ire hoc facto properat. Eo magis mirabundo, quarentisque quid rei esset, pacem ueniamque precata deorum dearumque, si coacta charitate eius, silenda euenisset: ancillam se ait dominæ comitem id sacrarium intrasse, liberam nunquam eò accessisse, scire corruptelarum omnis generis eam officinam esse, & iam biennio constare neminem initiatum. Ibi minorem

rem annis 20, ut quisq; introductus sit, uelut uictimam tradi sacerdotibus, eos deducere in locum, qui circumsonet uululibus cantu q; symphoniae & cymbalorum & tympanorum pulsu, ne uox quiritantis, quā per uim stuprum inferatur, exaudiri possit. Orare deinde atque obsecrare, ut eam rem quocunque discuteret modo, nec se eō precipitaret, ubi omnia infanda patienda primum, deinde facienda essent. neque ante dimisit eū, quā fidem dedit adolescens, ab his sacris se temperaturum. Posteaquam domum uenit, et mater mentionem intulit, quid eo die, quid deinceps ceteris, quæ ad sacra pertinerent, faciendum esset, negat eorum se quicquam facturum, nec initiari sibi in animo esse. Aderat sermoni uitricus, confestim mulier exclamat, Hispalæ concubitu carere eum decem noctes non posse, illius excetrae delinimentis & uenenis imbutum, nec parentis, nec uitrici, nec deorum uerecundiam habere. Iurgantes hinc mater, hinc uitricus cum qua-

tuor eum seruis domo exegerunt. Adolescens inde ad Ebutiam se amitam contulit, causamq; ei cur esset à matre eiectus narrauit: deinde ex autoritate eius, postero die, ad Cos. Posthumium, arbitraris remotis, rem detulit. Consul post diem tertium ad se iussum redire dimisit, ipse Sulpitiam grauem foeminã, socrum suam percontatus est: ecquam anum Ebutiam ex Auentino nosset? Cũ ea nolse probam, & antiqui moris foeminam respondisset, opus esse sibi ea conuentum dixit, mitteret nuncium ad eam ut ueniret. Ebutia accita ad Sulpitiam uenit, & Consul paulo post, uelut forte interuenisset, sermonem de Ebutio fratris eius filio infert, Lachrymæ mulieri obortæ, & miserari casum adolescētis coepit: qui spoliatus fortunis, à quibus minime porteret, apud se tunc esset, eiectus à matre: quod probus adolescēs (dij propitij essent) obscœnis, ut fama esset, sacris initiari nollet. Satis de Ebutio exploratum ratus Cōsul, non uanum autorem esse: dimissa Ebutia, socrum rogat ut Hispa
lam

lam indidem ex Auentino, libertinam
 non ignotam uicinię accerseret ad sese,
 eam quoq; esse quę percontari uellet.
 Ad cuius nūcium perturbata Hispala,
 quod ad tam nobilem & grauem fœmi
 nam ignara causę accerseretur: postea-
 quam lictores in uestibulo, turbamq; cō
 sularem et Consulē ipsum cōspexit, pro
 pè exanimata est. In interiorē partē
 ædium abducta, socru adhibita Cōsul,
 si uera dicere inducere in animum pos
 set, negat perturbari debere, fidē uel ab
 Sulpitia tali fœmina, uel ab se acciperet.
 expromeret sibi quę in luco Similę Bac
 chanalibus, in sacro nocturno solerent
 fieri. Hoc ubi audiuit, tantus pavor, tre
 morq; omnium membrorum mulierē
 cepit, ut diu hiscere non posset, tandem
 confirmata, puellam admodum se an
 cillam inītiatam cū domina ait, aliquot
 annis, ex quo manumissa sit, nihil quid
 ibi fiat, scire. Iam id ipsum Cōsul lauda
 re, quod inītiatam se non inficiaretur,
 sed & cætera eadem fide expromeret.
 Neganti ultra quicquam scire, non ean
 dem

dem dicere, si coarguatur ab alio, ac per se fatenti ueniam aut gratiam fore, eum sibi omnia exposuisse qui ab illa audisset. Mulier haud dubie, id quod erat, Ebutium indicem arcani rata esse, ad pedes Sulpitiæ procidit; & eam primo orare coepit, ne mulieris libertinæ cum amatore sermonem in rem non seriã modo, sed capitalem etiam uerti uellet, se terrendi eius causa, nō quod sciret quicquã, ea locutam esse. Hic Posthumius accensus ira, tum quoq; ait eam cum Ebutio se amatore cauillari credere, non in domo grauissimæ foeminæ & cū Cōsule loqui. Et Sulpitia attollere pauentem, simul illum adhortari, simul irã generi lenire. Tandem confirmata, multū inculcata perfidia Ebutij, qui optimi in eo ipso meriti talem gratiam retulisset, magnum sibi motum deorum, quorū occulta enunciaret, maiorem multitudinem dixit hominum esse, qui se indicem manibus suis discerpturi essent. Itaq; hoc se Sulpitiam, hoc Consulem orare, ut se extra Italiam aliquò amanda-

rent;

rēt, ubi reliquum uitæ degere tutò posset. Bono animo esse iubere eam Cōsul, & sibi curæ fore dicere, ut Romæ tutò habitaret. Tum Hispala originē sacrorum expromit.

Primo sacrarium id foeminarum fuisse, nec quēquam uirum eò admitti solitum, tres in anno statos dies habuisse, quibus interdū Bacchis initiarētur, sacerdotes inuicem matronas creari solitas. Pacullam Miniām Campanam sacerdotem omnia tanquam Deūm monitu immutasse. Nam & uiros eam primam suos filios initiasse, Miniū & Herennium Cerrinios, & nocturnum sacrum ex diurno, & pro tribus in anno diebus quinos singulis mensibus. dies inuicem fecisse, ex quo in promiscuo sacra sint, & permisti uiri fæminis & noctis licētia accesserit, nihil ibi facinoris, nihil flagitiū prætermisum, plura uiorum inter sese, quàm foeminarū esse stupra, si qui minus patiētes dedecoris sint & pigriores ad facinus, pro uictimis immolari nihil nefas ducere. Hanc summam

mam inter eos religionem esse, uiros ue-
 lut mēte capta, cum iactatione fanatica
 corporis uaticinari, matronas Baccha-
 rū habitu, crinibus passis, cum ardentibus
 facibus decurrere ad Tyberim, de-
 missasq; in aquam faces, quia uiuū sul-
 phur cum calce insit, integra flamma
 efferre. Raptos à Dijs homines dici,
 quos machinē illigatos ex conspectu in
 abditos specus abripiant, eos esse, qui
 aut coniurare, aut sociari facinoribus,
 aut stuprum pati noluerint. Multitudi-
 nem ingentem, alterum iam propè po-
 pulum esse, in his nobiles quosdam ui-
 ros foeminasq;. Biēnio proximo institut-
 tum esse, ne quis maior 20 annis initia-
 retur, captari aetates & erroris & stupri
 patientes. Peracto iudicio, aduoluta rur-
 sus genibus preces easdem, ut se ablega-
 ret, repetiuit. Consul rogat socrum, ut
 aliquam partem aediū uacuum faceret,
 quò Hispala immigraret. Coenaculum
 super edes datum est, scalis ferētibus in
 publicū obseratis, aditu in aedes uerso.
 Res omnes Feceniae extemplo transla-
 ta,

tæ, & familia accersita, et Ebutius migra-
 re ad Consulis clientem iussus. Ita cum
 indices ambo in potestate essent, rem ad
 Senatum Posthumius defert. Omnibus
 ordine expositis, quæ delata primo, quæ
 deinde ab se inquisita forent, patres pa-
 uor ingens cepit, cum publico nomine
 ne quid eæ coniurationes cœtusq; no-
 cturni fraudis occultæ aut periculi im-
 portarent, tum priuatim suorum quisq;
 uicem, ne quis affinis ei noxæ esset. Cœ-
 suit autem Senatus gratias Consuli agē-
 das, quod eam rem & cum singulari cu-
 ra et sine ullo tumultu inuestigasset, quæ-
 stionē deinde de Bacchanalibus sacris-
 que nocturnis extra ordinem Consuli
 bus mandat, indicibus Ebutio ac Fece-
 niæ ne fraudi ea res sit, curare, et alios in-
 dices præmijs inuitare iubet. Sacerdo-
 tes eorum sacrorum, seu uiri seu foemi-
 næ essent, non Romæ modo, sed per o-
 mnia fora & conciliabula conquiri, ut
 in consulum potestate essent. Edici præ-
 terea in urbe Roma, & per totam Itali-
 am edicta mitti, ne quis qui Bacchis ini-
 tiatus

tiatus esset coisse aut conuenisse causa
 sacrorum uelit, neu quid talis rei diuine
 fecisse, ante omnia ut quaestio de his ha-
 beatur, qui coierint, coniurauerint ue-
 quo stuprum flagitium ue inferretur.
 Hęc Senatus decreuit. Consules Aedili-
 bus curulibus imperarunt, ut sacerdo-
 tes eius sacri omnes conquirerent, con-
 prahensosq; libero conclauis ad quaestio-
 nem seruarent. Aediles plebis uidere, ne
 qua sacra in operto fierent. Triumuiris
 capitalibus mandatum est, ut uigilias di-
 sponerēt per Urbem, seruarētq; ne qui
 nocturni coetus fierēt. Utq; ab incēdijs
 cauere, adiutores Triumuiris quinque
 uiri, ut cis Tyberim suae quisq; regionis
 aedificijs praessent. Ad haec officia di-
 missis magistratibus, Consules in rostra
 ascenderunt. Et concione aduocata, cū
 solenne carmen precationis, quod pra-
 fari, priusquam populum alloquantur,
 magistratus solent, peregisset Consul,
 ita coepit.

Nulli unquam concioni, Quirites,
 tam non solum apta, sed etiam necessa-
 ria

ria hæc solennis Deorum comprecatio
 fuit, quæ uos admoneret, hos esse deos,
 quos colere, uenerari, precariq; maiores
 uestri instituisſent, non illis, qui prauis
 & externis religionibus captas mentes,
 uelut furialibus ſtimulis ad omne ſcelus
 & ad omnem libidinem agerent. Equi-
 dem nec quid taceã, nec quatenus pro-
 loquar inuenio. Si aliquid ignorabitis,
 ne locum negligentię dem, ſi omnia nu-
 dauero, ne nimium terroris offundam
 uobis, uereor. Quicquid dixerò, minus
 quàm pro atrocitate et magnitudine rei
 dictum ſcītote eſſe. Ut ad cauendum ſa-
 tis ſit, dabitur opera à nobis. Bacchana-
 lia tota iam pridem Italia, & nũc per Vr-
 bem etiã multis locis eſſe, non fama mo-
 do accepiffe uos, ſed crepitibus etiam u-
 lulatibusq; nocturnis, qui perſonant to-
 ta Vrbe, certum habeo, cæterum quæ
 ea res ſit, ignorare: alios deorum aliquẽ
 cultum, alios conſeſſum ludum & laſci-
 uĩã eſſe credere: & qualecũq; ſit, ad pau-
 cos pertinere. Quod ad multitudinẽ
 eorũ attinet, ſi dixerò multa milia ho-
 g   minum

minum esse, ilico necesse est exterreami
 ni, nisi adiunxero, qui qualesq; sint. Pri
 mum igitur mulierum magna pars est,
 et is fons mali huiusce fuit. Deinde simil
 limi foeminis mares stuprati et cōstupra
 tores, fanatici uigiles, uino, strepitibus,
 clamoribusq; nocturnis attoniti. Nul
 las adhuc uires coniuratio, cæterū incre
 mentum ingens uirium habet, quod in
 dies plures fiunt. Maiores uestri ne uos
 quidem, nisi cum aut uexillo in arce po
 sito, comitiorū causa exercitus edictus
 esset, aut plebi Concilium tribuni edix
 issent, aut aliquis ex magistratibus ad
 concionem uocasset, forte temere coire
 uoluerunt, et ubicunq; multitudo esset,
 ibi & legitimum rectorē multitudinis
 censebāt debere esse. Quales primū no
 cturnos cœtus, deinde promiscuos mu
 lierum ac uirorum esse creditis? Si qui
 bus etatibus initentur mares, sciatis, nō
 misereat uos illorum solum, sed etiam
 pudeat. Hoc sacramento initiatos iuue
 nes milites faciendos censetis Quirites?
 Lis ex obscœno sacrario eductis arma cō
 mite

mittenda? Hi cooperti stupris suis alienisq̄, pro pudicitia coniugum ac liberorum uestrorum ferro decernent? Minus tamen esset, si flagitijs tantum effœminati forēt (ipsorum id magna ex parte dedecus erat) à facinoribus manus, à fraudibus abstinuissent. Nūquam tātum malum in repub. fuit, nec ad plures, nec ad plura pertinens. Quicquid hīs annis libidine, quicquid fraude, quicquid scelere peccatum est, ex illo uno sacrario scitote ortum esse. Nec dū omnia, in quæ coniurauerunt, edita facinora habēt, adhuc priuatis noxijs, quia nondum ad rem publicam opprimendam satis uirium est, coniuratio sese impia tenet. Crescit & serpit quotidie malum, iam maius est, quàm ut capere id priuata fortuna possit, ad summā reipublicæ spectat, nisi præcauetis Quirites. Iam huic diurnæ legitimè ab Consule uocatae par nocturna cōcio esse poterit, nunc illi uos singuli uniuersos concionantes timēt. Iam ubi uos delapsi domos & in rura uestra eritis, illi coierint,

consultabunt de sua salute simul, ac uestra pernicie, tum singulis uobis uniuersi timendi erunt. Optare igitur unusquisque uestrum debet, ut bona mens suis omnibus fuerit. Si quæ libido, si furor illum gurgitem abripuit, illorum eum cum quibus in omne flagitium & facinus coniurauit, non suum iudicet. Ne quis etiam errore labatur uestrum quodque non sum securus, nihil enim in speciem fallacius est, quam praua religio. Vbi deorum numen prætenditur sceleribus, subit animum timor, ne fraudibus humanis uindicandis diuini iuris aliquid immistum uiolemus. Hac uos religione innumerabilia decreta pontificum, Senatusconsulta, aruspicum denique responsa liberant. Quoties hoc patrum auorumque ætate negocium est magistratibus datum, ut sacra externa fieri ueterent, sacrificulos uatesque foro, circo, Urbe prohiberent, uaticinios libros conquirerent comburerentque, omnem disciplinam sacrificandi, præterquam more Romano abolerent. Iudicabant enim
 pru-

prudentissimi uiri omnis diuini huma-
 nicq; iuris, nihil æque dissoluendæ religi-
 onis esse, quàm ubi non patrio, sed ex-
 terno ritu sacrificaretur. Hæc uobis præ-
 dicanda ratus sum, ne qua superstitio a-
 gitaret animos uestros, cum demolien-
 tes nos Bacchanalia, discutientesq; ne-
 farios coetus cerneretis. Omnia dijs pro-
 pitijs, uolētibusq; ea faciemus, qui quia
 suum numen sceleribus libidinibusq;
 contaminari indigne ferebant, ex occul-
 tis ea tenebris in lucem extraxerūt, nec
 patefieri ut impunita essent, sed ut uin-
 dicarentur et opprimerentur, uoluerūt.
 Senatus quæstionem extra ordinem de
 ea re mihi collegæq; meo mādauit, nos
 quæ ipsis nobis agenda sunt, impigre
 exequemur, uigiliarum nocturnarum
 curam per Urbem minoribus magistra-
 tibus mandauimus. Vos quoq; equum
 est, quæ uestra munia sunt, quo quisq;
 loco positus erit, quod imperabitur im-
 pigre præstare, & dare operam, ne quid
 fraude noxiorum periculi aut tumultus
 oriatur, Recitari deinde Senatusconsul

ta iusserunt, in dicitur; præmium propo-
 fuerunt, si quis quem ad se deduxisset,
 nomen ue absentis detulisset, qui nomi-
 natus profugisset, diem certam se finitu-
 ros, ad quam nisi citatus respōdisset, ab-
 sens damnaretur. Si quis eorum qui tū
 extra terram Italiā essent, nominare-
 tur, ei laxiorem diem daturus, si uenire
 ad causam dicendam uellet. Edixerunt
 deinde, ne quis fugæ causa uendidisset,
 ne ue emisse uellet: ne quis reciperet, ca-
 laret, ope uilla iuuaret fugientes. Cōcio
 ne dimissa, terror magnus Vrbe tota fu-
 it, nec moenibus se tantū Urbis, aut fini-
 bus Romanis continuit, sed passim per
 totā Italiā literis hospitū de Senatuscon-
 sulto & concione & edicto Consulū ac-
 ceptis, trepidari cœptū est. Multi ea no-
 cte, quæ diem insecuta est, quo in conci-
 one res palàm facta est, custodijs circa
 partes positis, fugiētes à Triumuiris cō-
 prehensi & reducti sunt. multorum no-
 mina deleta, quidam ex ijs uiri foeminae
 que mortem sibi consciuerunt. Coniu-
 rasse supra VII milia uirorū ac mulierū
 diceban-

dicebantur, capita autem cōiurationis constabat esse M & L, Catineos de plebe Romana, et Fuliscum, L. Opiterniū, et Minium Cerrinium Campanum, ab his omnia facinora & flagitia orta, eos maximos sacerdotes, conditoresq; eius sacri esse, data opera est, ut primo quoq; tempore comprehenderentur. Adducti ad Cos. falliēq; de se nullam moram iudicio fecerunt. Cæterum tāta fuga ex Vrbe facta erat, ut quia multis actiones & res peribant, cogerentur prætores T. Mænius & M. Licinius per Senatū res in diem tricesimum differre, donec quæstiones à Cos. perficerentur. Eadem solitudo, quia Romę non respondebāt nec inueniebantur, quorum nomina deleta erant, coëgit Cōsules circa fora proficisci, ibiq; querere et iudicia exercere. Qui tantum initiati erant, & ex carmine sacro, præeunte uerba sacerdote, precatio nes fecerant, in quibus infanda coniuratio in omne facinus ac libidinem continebatur, nec earum rerum ullam rem, in quas iureiurando obligati erant, in se

aut alios admiserāt, eos in uinculis relin-
 quebant, qui stupris aut cædibus uiola-
 ti erāt, qui falsis testimonijs, signis adul-
 terinis, subiectione Testamentorū, frau-
 dibus alijs cōtaminati, eos capitali pœ-
 na afficiebāt. Plures necati quàm in uin-
 cula coniecti sunt. Magna uis in utraq;
 causa uirorum mulierumq; fuit. Mulie-
 res damnatas cognatis, aut in quorum
 manu essent, tradebant, ut ipsi in priua-
 to animaduenterent in eas. si nemo erat
 idoneus supplicij exactor, in publico a-
 nimaduertebatur. Datū deinde Consu-
 libus negociū est, ut omnia Bacchana-
 lia Romæ primum, deinde per totam I-
 taliam diruerent, extra quam si qua ibi
 uetusta ara, aut signum consecratum es-
 set. In reliquū deinde S. C. cautum est,
 ne qua Bacchanalia Romæ, ne ue in I-
 talia essent. Si quis tale sacrum solenne
 & necessarium duceret, nec sine religio-
 ne & piaculo se id omittre posse, apud
 Prætorem urbanum profiteretur, Præ-
 tor Senatū consuleret, si ei permissū
 esset, cum in Senatu centum nō minus
 essent

essent, ita id sacrum faceret, dū ne plus
 quinque sacrificio interessent, neu qua pe-
 cunia communis, neu quis magistratus
 sacrorum, aut sacerdos esset. Aliud dein
 de huic coniunctum, referente Q. Mar-
 tio Cos. S. C. factum est, ut de ijs quos
 pro iudicibus Consules habuissent, in-
 tegra res ad Senatū referretur. Cū Sp.
 Posthumius quæstionibus perfectis, Ro-
 mam redissent, Minium Cerrinium Cā-
 panum Ardeam in uincula mittēdum
 censuerunt, magistratibusq; Ardeatiū
 prædicendum, ut in intentiore eum cu-
 stodia asseruarent, non solum ne effuge-
 ret, sed ne mortis consciscendæ locum
 haberet. Sp. Posthumius aliquāto post
 Romam uenit, eo referente de P. Ebu-
 tij & Hispalæ Fecenæ præmio, quod
 eorum opera indicata Bacchanalia es-
 sent, S. C. factum est, ut singulis his cen-
 tena milia æris Quæstores urbani ex æ-
 rario darent, utiq; Cos. cū Tribunis ple-
 bis ageret, ut ad plebem primo quoque
 tempore ferrēt, ut P. Ebutio emerita sti-
 pendia essent, ne inuitus militaret, neue

Censor ei equum publicum assignaret, utiq; Fecenię Hispalę datio, diminutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei Vir testamento dedisset, utiq; ei ingenuo nubere liceret, neu quid ei qui eam duxisset, ob id fraudi ignominiaę ue esset, utiq; Consules praetoresq; qui nunc essent, qui ue postea futuri essent, curarent ne quid ei mulieri iniurię fieret, utiq; tuto esset, id Senatū uelle & æquum censere, ut ita fieret. Ea omnia lata ad plebem, factaq; sunt ex S. C. & de cæterorum indicium impunitate præmissq; Consulibus permissum est.

*Scortatio Valentinianorum
sine peccato, Epiph. Lib.
1. To. 2. fol. 89.*

Erudiuntur enim in animalibus rebus animales homines, qui per opera et nudam fidem confirmantur, & perfectam cognitionem nō habent, esse autem hos nos, qui ab Ecclesia sumus, dicunt. Quapropter etiam nobis bona opera necessaria esse pronunciant, aliter enim

enim impossibile est saluari. Seiplos uero nō per opera, sed propterea quod ex natura spirituales sunt, penitus & omnino saluari docent. Quemadmodum enim terreum, impossibile est particeps fieri salutis, nō enim capax eius esse ipsi dicūt, sic rursus ijdē impossibile esse uolūt, spirituale corruptionem suscipere, in quibuscunq; tandem operationibus uersentur. Quo enim modo aurū in cœno depositum non amittit pulchritudinem suam, sed propriam naturam conseruat, cœno nullam iniuriam auro inferente, sic etiam seiplos dicūt, in quibuscunq; materialibus actionibus uersentur, minime lædi, neq; abijcere spiritualem substantiam. Quapropter sanè etiā interdicta omnia intrepide, qui perfectissimi sunt faciunt, de quibus Scripturæ affirmant, quod facientes ipsa regnū Dei nō possidebūt. Etenim quæ simula chris dicata sunt, indifferenter edūt, neque inquinari ab ipsis putantes. Et ad omnes festiuas gentium delicias, ad honorem simulachrorum sientes, primi cōueniunt,

ueniunt, ut aliqui ipsorum neque à spectaculo apud Deum & homines odio-
so, eorum qui cum feris depugnant, &
gladiatoriam artem in hominum cædē
exercent, abstineant. Alij etiam uolup-
tatibus carnis ad satietatem inferuient-
es, carnalia carnalibus, et spiritualia spi-
ritualibus attribui dicūt. Et quidam ex
ipsis mulierculas, quæ clandestinè ab ip-
sis hac doctrina erudiūtur, corrūpunt,
uelut sæpissime ab aliquibus ipsorū de-
ceptæ, & postea ad Ecclesiam Dei con-
uersæ foemine, etiam hoc ipsum cum re-
liquo errore confessæ sunt. Alij palam
omni pudore exuto, quascunq; amaue-
rint foeminas, eas à maritis auulsas sibi
uxores duxerūt. Alij rursus modeste ab
initio, uelut cum sororibus se habitare
simulantes, progressu temporis depræ-
hensi sunt, prægnante sorore à fratre fa-
cta. Sed & alia multa detestanda ac im-
pia facientes, nobis qui propter timorē
Dei etiam cogitatione ac uerbis pecca-
re cauemus, insultant, uelut idiotis, &
nihil scientibus.

De Scortatione mirabilis historia ex Epiphanio Libro 1.

Tomo 2. folio 40.

De Gnosticis.

Diuerfa est enim apud ipsos peruersa uoluptatis ipsorum doctrina. Primū equidem communes uxores habent, & si quis peregrinus accesserit de ipsorum dogmate, signum est apud ipsos uirorū ad foeminas, & foeminarum ad uiros, in extendendo manum, ad salutationē uidelicet, subter palmam, cōtrectationem quandam titillationis per hoc se inducere ostēdentes, quod eiusdem religionis sit, qui accessit. Hinc igitur mutua cognitione accepta, statim ad epulationem conuertuntur. Larga uero & opipara edulia, carnis esum, et uini potum apponunt, etiamsi pauperes fuerint. Ex hoc autem ubi compotarunt, & uenas (ut ita dicam) satietate impleuerūt, ad cœstrū se conuertunt. Et uir quidem concedēs uxorem alteri ad ipsā dicit, Surge, fac dilectionem cum fratre, Miseri autem illi, ubi

ubi inter se mixti fuerunt, & reuera erubescere dicere turpia quæ apud ipsos fiunt, iuxta Apostoli illius sancti dictum, nepe, Quæ apud uos fiunt, turpe est etiam dicere. Attamen non erubescam dicere, quæ ipsi facere non erubescunt, ut omnibus modis horrorem incutiam audientibus turpia, quæ ab ipsis perpetrantur facinora. Postquã enim inter se permixti fuerunt per scortationis affectum, insuper blasphemiam suam in cœlum extendunt. Et suscipit quidem muliercula, itemq; uir fluxum à masculino in proprias suas manus, & stant ad cœlum intuentes, & immunditiam in manibus habentes, et precantur nimirum Straticici quidem et Gnostici appellati, ad patrem, ut aiunt, uniuersorum offerentes ipsum hoc, quod in manibus habent, & dicunt: Offerimus tibi hoc donum corpus Christi, & sic ipsum edunt, assumentes suam ipsorum immunditiam, & dicunt, Hoc est corpus Christi, & hoc est pascha. Ideo patiuntur corpora nostri & coguntur confiteri passionem Christi, Eodem uero modo etiã de foemina,

ubi contigerit ipsum in sanguinis fluxu esse, menstruum collectum ab ipsa immundicie, sanguinem acceptum in comuni edunt, & Hic est, inquiunt, sanguis Christi, Quapropter etiam cum in Apocryphis legerint, Vidi arborem ferentem duodecim fructus in anno, et dixit, mihi, hoc est lignum vite, Ibi figurate interpretantur ad fluxum muliebrem singulis mensibus fientem. Porro ubi inuicem coeunt, liberorum generationem auersantur, & interdiciunt. Non enim ad generandam sobolem corruptio apud ipsos instituta est, sed uoluptatis gratia, diabolo illudente talibus, & seductam errore Dei creaturam subsannante. Verum uoluptatem quidem perficiunt, in seipsum uero assumunt ac ingerunt immundicie sue semina, non ad liberorum generationem deicientes, sed ipsi turpitudinem edentes. Si uero etiam quis pre-occupatus fuerit, ut immittat deiectionem defluxus naturalis, & pragnans facta fuerit mulier, quid grauius ac horribilius designent tales, audi. Detrahit enim foetum, quocumque tandem tempo

re id aggressi fuerint, accipiunt, et in mortario quodam pistillo tundunt, & amixto melle & pipere, & alijs quibusdam aromatis ac unguentis, ad auertendam nauseam, sic congregati omnes porcorum ac canum horum sodales, participes fiunt contusi pueri, atque sic humanæ carnis esu peracto, deinceps preces fundunt ad Deum, quod non illusum est nobis (inquiunt) à principe concupiscentiæ, sed collegimus delictum fratris. Et profectò hoc perfectum pascha ducunt. Sed et alia horrenda ipsi audent. Quum enim rursus insaniam in seipsis conceperint, imbutis manibus turpitudinis suæ defluxu, surgunt, & manus suas inquinatas habentes, nudi toto corpore precantur, tanquam per huiusmodi operationem inueniant dicendi apud Deum libertatem. Corpora autem sua, tum muliebria, tum uirilium noctu ac diu curant unguentis, balneis, epulationibus, concubitibusque & ebrietatibus uacantes. Et detestantur ieiunantem dicentes, quod non oportet ieiunare, Principis enim eius

elus qui seculum fecit, est ieiunium. Verum oportet nutriri, ut corpora sint robusta. quo possint fructum reddere in tēpore suo.

Deinde paulo post dicit.

Quidam uero ex ipsis, mulieribus ad coitum nō utentes, proprijs suis manibus seipos corrumpunt, & suam corruptionem in manus sumunt, & sic edunt, utentes e mentito testimonio. Manus hæ suffecerunt non solum mihi, sed & his qui mecū sunt. Et rursus hoc, Operantes proprijs manibus, ut possitis etiam non habentibus impertiri.

Deinde etiam adiungit.

Imò etiam decipiunt credulum ipsis muliebre genus, illud peccatis refertū, & uarijs cupiditatibus ductum. Dicūt enim deceptis ab ipsis, Illa uirgo tot annis corrupta est, & quotidie corruptitur, nullam enim satietatem ipsorum lasciuia habet, sed quanto magis quis apud ipsos turpia operatur, tātò plus laudatur. Illas autem uirgines esse dicunt, quæ nūquam in mundana commixtio

ne nuptiarum, iuxta naturalem consuetudinem fuerūt usq; ad seminis deiectionem, sed coeuntes semper ac scortates. Verum anteaquam absoluta sit uoluptas, remouentes maleficum communio nis ipsarum corruptorem, & relatā turpitudinem in cibum sumentes, ad similitudinem improbitatis ipsius Selon erga Thamar, & quæ à trinitate hanc artem didicerunt, ut corrumpantur quidem, non suscipiāt autem corruptionis mixturam ac defluxum.

De Puella anabaptistica,
Anno 1540.

Famula non inelegans, sacerdoti cōiugato inseruierat sesquiannum diligēs ministerium, nimirum ab Anabaptistis subornata, ut uitā, mores, et doctrinam concionatoris exploraret, eumq; deferret, si quid uel egisset, uel locutus esset perperam. Illa Pythagoricas leges in omnibus ferè rebus tam serijs quàm iocosis strenuè seruabat, dixisses angelū fuisse, & Castitatem ipsam. Accidit autē ut
uir

uir quidam (cuius scortum fuerat ad annos aliquot, dum catabaptismo inhæserat) peregre proficisceretur cum uxore sua, quæ hostis perpetuus fuerat Catabaptisticis mulierculis, quæcûq; nouerat facie sortillum illud. (Nam in multis eam offenderat, non modo maritum seducere, cum quo concordissimè uixerat, eamcûq; suo amplexu priuare, sed etiã bonis externis spoliare, omnecûq; malum intentare solita) forte fortuna eades facer dotis præteriret, ipse ignorans ubi nam lateret scortû illud, & famula illa occurreret, urceo prædita ad hauriendum aquam. Maritus uisa illa subpalluit, propter uxorem lateri illius adhærentem, et parû declinauit e uia, ne agnosceretur. Sed illa, ut fit, cum suppuduerunt puellæ, clamat post illum. Salue, inquit, bone uir, unde uenis, quò tendis, quid negotij habes? Quur ita properas me anti quam famulam, nō agnoscis? Es ne immemor omnium beneficiorum exhibitum, nullum habeo amplius locum in corde tuo anime mi, præsidium & dul-

ce decus meum: Et cum maritus ne uer-
 bulum loqueretur, neq; respiceret, sibi
 male rei conscius, uxor restitit maritum
 intuens, ira parum accensa. Quæ nam
 est, inquit, quæ post nos clamat iam dul-
 cia & meretricia uerba. Certe est Cata-
 baptisticum scortum, quod te diu lacta-
 uit cum dispendio rerum domesticarũ.
 Et eo dicto, nã agnouerat facie scortũ,
 retulit pedem, arripuitq; famulam illã
 crinibus, & in terrã prostrauit, inflictis
 cultro extracto multis uulneribus, eãq;
 cum indignatione semianimẽ reliquit.
 Maritus auxilio erat famulæ, quantum
 poterat, nam timebat uiciniam illã, quæ
 accurrerat ad tale spectaculum. Sic pa-
 lam factum est famulam istã (quæ ferẽ
 singulis diebus dominicis ferta puellarũ
 se ornabat, indiciũ de se præbens, ut mo-
 ris est, solide uirginitatis) anabaptismo
 fuisse pollutã, cũ fratribus scelestis hinc
 inde oberrasse, ad annos aliquot ocium
 amasse, corpus tenerũ libidine consue-
 ta prostituisset, spirituale connubium in-
 iisse, Ita nouit satanæ filia se transfigu-
 rare

rare in angelum lucis, castitatem uendere, bonis sese congregare, non ut emendatior aut castior fiat, sed ut ignem hae hypocrisis accendat, omnia secreta exploret. quæ contra ministros ecclesiæ etiam minutissima possint esse, tandemque fratribus suis ea deprædicare, rhetoricoque more quædam adijcere, quæ plausibilia uidentur, quo contempiores sint ueri Dei ministri apud illos, qui tamen habentur pro cõtemptissimis. Imò ita uerbum Domini spernitur his satanicis dolis & suggestionibus. Proinde sic existimare debetis ô fidelia pectora, post hominum memoriam, rem nullam maiorem, magis periculosam, magis ab omnibus uobis prouidendam, neque à papa susceptã, neque ab Episcopis defensam, neque ad ullos doctos esse relatã. Agitur enim nihil aliud in hac hæresi, quam ut nullus sit posthac in ecclesia ordo, nulla bonorum consensio contra improborum furorem & audaciam. Tollunt Christianum magistratum. Turcæ resistere nolunt, imò ne latronibus quidem. Cõ-

cionatoribus pijs oblatrant, nō sine ma-
 xima offensione infirmorum. Insinuāt
 se mirabili astutia in amicitiam & diu-
 tū et simplicium, quo rete extenso, au-
 ticularum instar pios capiant, perfida se-
 cta polluant, ad interitum ducāt. Quod
 etiam famulæ istī contigit, quæ & se tā-
 dem, quū peccatum obijceretur, impu-
 dēti ore ausa est defendere, dicereq; car-
 nem peccasse, non spiritum. Dominū
 ea externa parum curare, quum saluus
 sit spiritus et impollutus. Ex corde enim
 exeunt malæ cogitationes, non ex car-
 ne, neq; ex corpore. Vide insaniam isto-
 rum improborum hominum, & quæ sit
 illorum spurca doctrina expende. Do-
 minus nos liberet ab ijs insanis doctori-
 bus, quibus iusiurādum iocus est, et ab
 ista effrenata audacia, quæ sua impudē-
 ti licentia florentissimas respub. euertet
 funditus, nisi fontes autorum clausi fue-
 rint. Sunt homines, quos perfidiæ suæ
 ac infamiæ neq; pudeat, neque tēdeat.
 Quos enim solent commouere, ad sur-
 que castra trahere? Opifices & taberna-
 rios,

rios, rusticum & simplicem populum, foemellas quarum aures pruriunt, atq; omnem illam ciuitatum & agrorū fecē, quibus facile labia adulatoria & lingua magniloqua imponunt. Amant enim ocium, quod seminariū est omnīū malorum. Cupidi sunt rerum nouarū, proprium quid uolunt in religionis negotio habere, quo laudētur ab alijs. Simulant sanctimoniam, & Bacchanalia uiuunt. Dominus conseruet nos ab istis subdolis hominibus.

Cerinthi hæretici dogma sequitur, de quo Euseb. Libro 3. ecclesiasticæ Historiæ Capite 28.

Et quia erat uentri & gulæ & libidini deditus ea futura decernebat, quæ sibi propria libido dictabat. Ventris eorum quæ sub uentre sint, incitamenta, cibis, potibus, nuptijs prædicabat explenda.

De Tornatore quodam, rusticano homine, insigni Catabaptista.

Is quum propter multa periuria publico in iudicio iam iam damnandus, trepidè, stipatus lictoribus, & funibus constrictus, eo in loco, ubi fontes ante tribunal collocantur, adstabat, omnem lapidem mouit, ut liberaretur. Sententia enim lata communi uoto, postquam litera, quæ illius perfidiam adsignatam habebant, perlectæ erant, ut capite plecteretur. Miser Iudices, in terram poplitibus flexis, ut peccatis & erroribus illius, quos non ex seipso excogitasset, ignoscant rogans, se deinceps ita uitam emendaturum, ut Ecclesiæ Basiliensi decus, & proximo suo exemplum futurus sit memorabile. Ex inscitia non mirum, quia simplex & rusticanus homo, se errasse, multosq; ipse seductus seduxisse. Si uitæ spacium concederetur, se plus uelle illis prodesse, quos à religione uera in articulis baptismatis, cœnæ dominicæ, & alijs dogmatis quibus autores illius sectæ inuadant, abduxerit (ea enim loca se aditurum, in quibus prædicarit, et deceptos sua falsa doctrina admonere, ut ab errore cum ab
ip.

ipſo imbibito, tū ab alijs, deſiſtāt) quā
 ſi capitali pœna afficeretur. Et cum Iu-
 dices hærerēt ſtupidi, & quidnā respon-
 dendū ad hanc petitionē dubij eſſēt, Oe-
 colampadius paſtoris uerī officiū agēs,
 ē dēſa turba, quę imminebat ceruicibus
 Iudicū, ut moris eſt, ſeſe (nā eius rei gra-
 tia acceſſerat cum diacono finem huius
 ſententię expectaturus) extricabat, ac-
 ceſſit auguſtum Iudicum conſeſſum,
 preces alta uoce fundens, conciliumq;
 Senatorum alloquens pro ſalute illius
 hominis, quem in carcere conſolatus e-
 rat his uerbis. Si reuocaret errorē ſuū, in
 quem lapſus eſſet, aut ex ignorātia ſcri-
 pturarum, aut ex hypocrifi, ut alicuius
 exiſtimationis apud ſimplices eſſet, aut
 ut ociari hoc prætextu commodius poſ-
 ſet, Senatū cum Iudicibus benignos
 habiturum, non ſeueros, non crudeles.
 Nec enim ſanguinem innocētum, imō
 ne nocentum litire, ſed emendationē,
 reſipiſcentiam, & utilitatem Ciuiū quæ-
 rere, & ſæpe etiam ad uitia enormia cō-
 niuere, non ut amet uitia, ſed ut uitia de-

signata cognoscantur, & emendentur,
 cum & iustus septies in die cadat. Hæc
 autem qua erat faciēdia præditus ad iu-
 dices depromebat uerba. Clarissimi, æ-
 quissimi, prudentissimiq; Iudices, Chri-
 stiana potestas. percipite, quæso, dilige-
 ter, quæ dicam, & ea penitus animis ue-
 stris mentibusq; mandate. Optimè iu-
 dicastis, iuxta leges communes egistis,
 sententiã pia lata est de Catabaptista il-
 lo, qui iam ducta pœnitentiã, misericor-
 diã implorans adstat. Neq; sermo meus
 huc tendit, ut aut aliquid potestati ue-
 stræ in iudicando, aut damnando aut li-
 berando derogare, aut sententiæ latæ,
 quam nemo pius culpabit, detrahere,
 aut malis & facinorosis ansam peccan-
 di, aut temere agendi dare, aut Cataba-
 ptistico errore patrocinari uelim. Absit
 hoc. Solum supplici prece adpello uos
 ô æquissimi iudices, oroq; pro illius ho-
 minis salute. Sancte enim illud promissi,
 assiduo precũ impulsu admonitus, quẽ
 gratia et consolandi & instruēdi in car-
 cere, ut moris est, heri accesserã. Hocq;

eo libentius facio, quum opus sit misericordiae, quemadmodum à Christo Seruatore nostro in Matthæi Euangelio edocui sumus, non desperans de uestra benignitate, clementia, & misericordie affectu, quem erga quosuis etiam nocentissimos geritis. Reliquis Catabaptistis in bonum hoc cedit absque dubio, qui adhuc obstinato sunt animo & dura ceruice, ut & ipsi tandem, uiso hoc spectaculo, resipiscant, & conuertantur ad Dominum, relictis opinionibus nocentissimis, nefandissimisque. Quod si ex tanto numero iste unus tolletur, uidebimini fortasse ad breue quoddam tempus cura & metu esse releuati, periculum autem residebit, & erit inclusum penitus in uenis atque in uisceribus Ecclesiae. Ut saepe homines aegri, morbo graui, quum aestu febricque iactantur, si aquam gelidam biberint, prius releuari uidentur, deinde multo grauius uehementiusque afflictiuntur, sic hic morbus, qui est in Catabaptistica factione, releuatus istius poena, uehementius uiuis reliquis ingrauescet.

Huic

Huic igitur ignoscendum, quo ceteri in
 medium producantur, agnito errore ex
 animo resipiscant. Nihil aliud, ô Chri-
 stiani iudices, Deus sit testis, his meis pre-
 cibus, quàm ut clementiam uestram, &
 mitigatam sententiã experiar, hic quæ-
 ro, non meam laudem uel gloriam, nõ
 meum commodum uel utilitatem, sed
 Dei & Ecclesiæ, quam isti dissiparunt
 suis erroribus. Non eget quidem moni-
 tore uestra perspicacissima prudentia,
 sed tamen quoniam expertus sum mul-
 tum conducere ad æquitatis iudicium,
 si monitor suo officio in tempore süga-
 tur, præcipue in pœnis infligendis, ob
 errores imbibitos de Christiana religio-
 ne. Et bene iudicatum est, nemoq; pius
 eam sententiã improbabit, attamen pñ
 magis ad misericordiã proni, quàm ad
 executionem iustitiæ. Eam ob causam
 huc accessi, orationem quam apud uos,
 non ornatam rhetorico schemate, sed
 uulgarem, ab omnibus perceptibilem
 habeo propter illum, qui ad benignita-
 tem uestram, ad clementiam confugit,
 suam

suam uitam deinceps emēdaturus, abie-
 ctis erroribus & ijs, quæ ecclesiā Dei of-
 fendere et peiorem reddere possent. Ne
 que postulo, ut uestra celsitudo habeat
 rationem uel mei officij uel ætatis meæ,
 aut meritorum meorum erga ecclesiā,
 non fauoris quem semper gessi erga ci-
 uitatem istam, quæ ab quo mihi patria
 est, ei scio me plurimis officijs obligatissi-
 mum. Tantū hoc admoneo prudentiū
 uestram, ut prospiciatis, negocium quod il-
 lud bene perpēdatis, nō ut unū, ut dixi,
 cum multis perdamus, si obstinatus in
 errore manserit, sed ut unus cum mul-
 tis seruetur, in religione Christiana ite-
 rū instruatur, à qua mira calliditate quo-
 rundam nebulonum in uaria schismata
 illectus & abstractus. Hoc erit ingens
 gloria uestro ordini, reipublicæ Basili-
 ensi. Dignus hic homo, ob multa pec-
 cata, quæ commisit sciens & uolens, fa-
 teor, supplicio & graui quidem, cū pro-
 pter errores uarios, in quibus & deten-
 tus & constrictus fuit, tum propter ex-
 emplum, ut simplices his auditis deter-
 rean-

reatur, dignus ut spiculatoris in manus tradatur. Quum autem humanum sit errare, & precipue in articulis fidei, & factan mira sua calliditate saepe etiam prudentissimos decipiat, in erroreque detineat adamantinis uinculis, uerum si quis errorem agnoscit, eum coram Ecclesia fatetur, peccata sua deplorat, illi etiam misericordia non deneganda, & commissum condonandum. Nam & paulus Corinthium, agnito peccato consolatur, ne immodico dolore absorbeatur. Et ut tandem finiam, obsecro, obtestor que uos Iudices prudentissimi, nomine omnium Christianorum (multos, quum haec diceret, uidisses humidos & stillantes oculos alto suspirio detergere) nomine omnium fratrum, qui uestri sunt ministri salutis, ut hominis istius erroribus & peccatis ignoscatis, & meam orationem, qualitercumque effusam boni consulatis, quae nihil quam gloriam Christi, uestram laudem, omnium fidelium consolationem quaerit. Iudices auditis his, responderunt post breuem consultationem,

nem, se uelle Senatui prudentissimo, die postero exponere, quidnam hac oratione efflagitasset, cuius sit aut liberare, aut condemnare. Et sic discessum est, dā natusq; in carcerem iterum ductus.

Cæterum quum hæc agerentur, Catabaptisticus homo innixus gradibus lapideis in prætorio, considerans non tam hoc spectaculum perculso animo, quam preces à pio pastore pro damnato adhibitas, dixit libere & alta uoce. Et ego deceptus fui blādiloquētia quorundam nebulonum, ut nomen darem catabaptismo, sed ignorantia Scripturarum, quas callide ad surum institutū detorserant, in causa fuit. Iā prudentior factus agnosco errorem, cauebo mihi deinceps ab istorum & cōuentu & doctrina. Consultatum hac de re. Tandē post longam consultationem in eam sententiam itum est, si palinodiam canere uellet, eamq; ex animo depromere, tūc Senatum, qui non sanguinem Ciuium sitiatur, sed salutem, uelle pœnam eam, quā ferre ob suas turbas, quas consciuerat, de-

deberet mitigare, imò omnem culpam re missurum, liberumq; sine omni ignominia ad uxorem & liberos domum reducturum, quo ipse et reliqui seducti per erroneos quosdam, ex animo resipiscant. Promisit id se facturum, gratiasq; immensas Senatui egit.

Ne autem Tornator iste, alias insignis deceptor, more cōsodalium ageret, qui quū reuocare recātareq; suos errores deberēt in loco, ubi prædicassent, et apud eos, quos decepissent, nō modo id non faciebant, sed etiā quod peius est mendaci ore suam sectam laudabant, et confirmabāt longa oratione, se liberatos è rictu leonum & urforum, non per clementiam Senatus Basiliensis, sed angelum ad se missum à Domino esse, qui uincula ruperit, carcerem aperuerit, cōtionariq; iusserit. Callidoq; in quā, Tornatori additi sunt lictores, qui in mandatis habebant ne dimitteretur, nisi facta reuocatione iuxta præscriptū tenerem. Reuocat ridētī ore in Ecclesia, præsentibus multis. Sed quid dicam, postea

sceleratiorē, obsceniorē, et magis per-
 frictæ frontis hominem nemo unquam
 uidit. Iactabat se coram suis, cum probi-
 tati studeret, religioni sanæ adhæreret,
 persecutum fuisse, tum cum sceleribus,
 inundet, potet usq; ad mane summum,
 scortetur, choreas ducat, à nemine cor-
 ripi. Sed mendaciter omnia effutiebat.
 Ita satan suos ducit in profundum pec-
 catorum, ut nunquam ad cognitionem
 Dei exactam, nunquam ad ueram resi-
 piscentiam ueniant. Ita solitus est calli-
 dissimus hostis per hos Senatum Chri-
 stianum corâ simplicibus uilipendere.
 Subest causa, hypocrisis, quæ prius de-
 tinuit hominem, quantus quantus fu-
 it, in ipsa perditionis uia. Sicq; etiam in-
 terijt miser homo in ipsis peccatis, non
 solum perpetuus aduersarius ministro-
 rum Verbi catholicæ ecclesiæ, sed etiã
 errorum defensor, catabaptisticæ hære-
 sis exufflator, seminarum malitiæ, pel-
 gus malorum. Dominus nos ab illis cu-
 stodiat peruersis hominibus.

*De Basiliensi Tornatore de-
ploranda historia, 1543.*

Tornator, ipsa auaritia, amissa uxore formosula, quæ anabaptismo egregie imbuta, quem reliquis mulierculis sedulo, & cum magna confidentia, festiuis diebus, ocium nacta inculcauit, eumque audaci animo, uario uerborum lenocinio defendit, multasq; ita inescauit, ut ad insaniam usq; his erroribus, quibus hoc hominum genus infectum, adhaerint, quæ tandem immatura morte obiit, horrendum de se spectaculum præbens. Nam ad quintum in lecto iacuit diem tãquam truncus, oculis apertis, & ne uerbulum proferens etiam admonita. Hocq; exẽplo Dominus maritum admonere sui erroris absq; dubio uoluit, sed nihil effecit. Diuina clementia apud illum. Tornator, inquam, incidit post uxoris mortem in phantasiã, quasi apud nos, quibus purum Domini uerbum prædicatur, iuxtaq; illud uere ex liberalitate Senatus permittitur, quod

quod multis denegatum, salutem adsequi, & perpetuæ hæreditatis filius esse non possit. Morauiam animo somniās & ore perpetuo sonans, in qua multitudo Catabaptistarum est, imò putida coluuius in hūc locū ex uarijs nationibus confluxit, in qua quicquid uolunt, agūt & credunt. Dabunt principi huius pro uinciae tandem & suum præmium, hoc est, omnino totam illā regionem rebellem, seditiosam & inobedientem faciēt, nam hoc ferè ubiq; locorum specimē dedere. Monasterienses exemplo sint. Iactitauit miser ille ad multas diēs, se nō amplius Basileę mansurum ob multa remora, paradisum fratrum piorum questurum. Accidit autē, cum iuramentum annuū in tribu sua more solito nō iurasset, se enim ex industria aliud negocij subiturum hoc temporis confingens, reuersus à contribulibus suis uocatus, ut more consueto sacramento se obliget, iussus, uerū id manibus & pedibus detrectauit. Ipso autē iurare nō lente, ac omni impudentia reuente, de

mandatum illi ut crastina die coram amplissimo Senatu adsit, suæ inobedientiæ rationem daturus. Præsto fuit hora con-
 sueta, uocatus in augustum senatorij ordinis confessum, & à Consule clarissimo blâdo sermone allocutus his uerbis, De tua inobedientia & effrenato animo, quæ exaudimus, dissimulare non possumus. Iactantur enim uoces de te, quæ quidem nunc primum ad aures nostras peruenerunt, quod nobis uehementer dolet. Nam iuramento te nobis & alijs conciuibus obligare omnino re-
 nuis. Morauiam, terram tibi ignotam, Turcicis tumultibus uicinã, relicta matre & liberis, inuisere, ut nobis est dictum, deliberaisti. Et cur tantum itineris insu-
 mere, destituta matre iam senio confecta & tremula, constituisti? Hoc non est filij probi signum. Dein pueros, quos Dominus tibi dedit, à religiõne Christiana abalienare conaris, eosq; sectarijs & factiosis hominibus adiungere, uera doctrina Christi spoliare niteris, quod horrendum est exemplum. Domesticam re-
 pro

probe auxisti, blanda fortuna es usus, et iam dic, obsecro, totus à nobis alienatus es? A quo spiritu hoc imbibisti, quē prophetam domi habuisti, qui id consilij instillauit, & tibi & tuis in maximum detrimentum cedens? Quò inclinat mens & sententia tua, dic nobis, idēq; libere.

An non noui & ueteris Testamenti scripta nobis quotidie à Concionatoribus nostris, abiecta salua humanarū constitutionum & sophisticis argutijs, proponūtur, in qua uera salutis uia, uera reconciliatio patris cœlestis ostenditur? Neq; aliud nomen nobis datū sub cœlo, in quo saluos fieri oportea, quàm Iesu Christi, quē perpetuo in omnibus declamationibus sedulo nobis inculcāt. Ad seruandū legem Dei inhortamur, charitatis fraternæ ne negligentes simus, admonemur. Certe nihil aliud docuerūt sancti Apostoli. Respōdit Anabaptista, Hæc est causa meæ abitionis. Iuramentum à me exigitis, quod & prestare contra Christi præscriptū cogor. Nolo itaq; omnia mala à Deo experiri,

meq; cum liberis in periculum conijcere propter iuramentum. Similiter etiam arma gestare, belligerare, si opus foret, & homines interficere iniunctum, quod nec facere uolo. nec Christianum est. Obiectum illi, Si armis careres, quo instrumento, si fur nocturnus effringeret fores tuas, aut latro gladio te aut fuste in sylua deſa peteret, defendere uelles? Permitteres ne furem omnia tua tollere, liberetq; supellectilem exportare? Aut illi auxilio eſſe uelles, quo eo citius ſuū furtum abſolueret, ſeq; ipſum, ne depræhenderetur, in angulum aliquem proriperet? Dixit miſer hypocrita, Nequaquam me defenderem, quia noui Dominum me deſenſurum, qui numerauit capillos capitis mei. Quicquid illi placet, prædeſtinationi obſtinatus omnia tribuebat, & ea quæ illi adiuncta ſunt, adhærentq;, omnino negligebat. Præcipita te o miſer per fenestram in plateam, & dic, Dominus uoluit, me ſeruabit, ne offendam ad lapidem corpus, cum habeas gradus per quos commodè deſcenderet.

dere poteris. Satan confiliarius tuus est, nō Deus, neq; illius uerbum. Media nobis data à Deo, quibus utendum, ne uideamur Deum tētare. Ita malignus hominibus istis, sibi multum placentibus pulchra specie imponit. Conscientiam miseram, ne dicam impiam & consceleratam, hic homo habet, quod hac in re clarissimum fiet. Anno elapso domum emerat magno precio, & ut hanc corra-deret pecuniam, die noctuq; laborabat, tam festis quàm profestis diebus, cōciones nullas aut raro audiens, imò contēnens, sacramentorū, cœnæ Dominicæ, & baptismi paruulorum osor. Licet ob timorem suos pueros ad Ecclesiæ fores, ut baptismi imbuerentur, curarit deferri, aut fortassis alias habuit causas, quas ipse nouit. Accidit autem, quod uenditor domus pecuniarū egens, ab ipso adhibitis precibus peteret pecuniam eam, quā tenebat dare post duos menses, promittens se remissurum aureos aliquot, si hoc temporis numeraret. Catabaptista lætus adnumerauit, non integram pecuniam

cuniam, sed aliquid detraxit ob pauxillum temporis, nullam conscientiam habens, quum fraudaret fratrem, quē fortassis pro fratre nō habebat. En purum illius hominis animū & religiosum, ab omnibus affectibus liberum. Putas tu illum salutem animæ tam anxie, quem admodum prætedit, cogitare? Audiuit, aut ipsemet uidit, nihil uolo hic certi affirmare, nā peregrinatus est ad aliquot hebdomadas in Morauia, fratres suos libere uiuere, sine omni magistratu, matrimonía spiritalia inire, omnem libidinem exercere, carnis uoluptates perficere, omnia communia esse, sine omni cura omnes uiuere. Hancq; libertatem externam amant hæc ab Ecclesia cotholica membra dissecta, in qua tandem suo maximo malo peribunt, dissipabunturque. Nam Deus hanc pestem radicitus tandem extirpabit. Ad rem redeo. Postquam multis & uarijs argumētis inhortatus est, quo à proposito suo desisteret, matris piæ curam gereret, liberos in Evangelica doctrina institueret, probè et absq;

absq; offendiculo uiueret, consuetudinem iurandi, quemadmodum reliqui ciues, quibus eadem cura salutis atq; ipsi, non negligeret. Et ut nihil querimoniae habere posset, datę sūt illi 14 dies, in quibus colligere animum suum, Deumq; inuocare, qui optima cōsilia instillat uere inuocātibus, deberet. Sicq; dimissus à prudenti Senatu domum, & mox omnia subhastauit, auctoremq; publicam instituit, abitum parauit. Adijt autē precipuos Concionatores, cum illis colloquium instituens, sed non potuere hominem ulla admonitione blanda seu seuera emollire. Abijt itaq; infaustis aurbus ad sentinam omnium malorum, in qua & peribit absq; dubio, nisi in gremium matris Ecclesię reuersus fuerit.

De Nobili quodam, 1543.

Nobilis, antiquo stemmate gaudēs, hoc anno peste correptus obiit, catabaptistis mirum in modum fauēs, strenuus ceremoniarum & antiquę Ecclesię defensor. Qui cum ualde ægrotaret, &

ab adstantibus admoneretur, iam mortis periculum instare, medicinam nihil operari, Deo ut moris est Christianorū, se reconciliaret, & sacerdotem ad se uocaret, cui peccata sua confiteretur. Vix finis admonitionis impositus erat, inquit agrotus, Quid mihi rei cum illo nequam, scortatore & pessimo homine est, ne illum ad me ducatis, si salutem animæ meæ cogitatis, aut desideratis. Mirum, ab illo enim ad annos aliquot missam audierat summa religiōe, sacramenta perceperat, subditos suos ob neglectas cæremonias punierat, Verbi ministros cōtempserat, & iam in ipso mortis agone, illorum consolationem respuit, quos hætenus summo in precio habuerat, coluerat que tanquam Deos. Obsecro, quæ causa? Verum Domino, qui uerus futurus est Iudex, omnia committenda.

Aliud Exemplum de anabaptistico nobili.

Syncerus quidam uerbi Dei minister,

ster, contra Anabaptistas scripturæ locum, de iuramento Magistratui præstando cum fusissimè tractaret, fontem omnis mali esse retinctionem illam, populumq; inhortans ne isto ueneno serpētino inficerentur, ne illis aures, qui omnē statum & ordinem cum Ecclesiæ tum reipublicæ turbarent, præberent. Hoc autem male habebat Nobilem quendā, cuius nomen libens prætereo, à Catabaptista, quem domi fouebat ob nouitatē doctrinæ, seductum, qui pastorem è rostro proijcere, pugnisq; bene cedere conabatur. Et nī defesus à probis uiris, catholicæ ecclesiæ alumnis, non sine sanguinis effusione, finis huic tragœdiæ impositus fuisset, adeo enim exacerbata erat utraq; pars. Mirabile Dei iudicium hic apparet. Diabolicos ministros, falsos prophetas, uinolentos & sanguinarios homines amat hoc hominum genus, ad conuicia, ne dicam blasphemias, conniuent. Pios, fideles, probos Ministros odio habent, execrantur, interficiuntque. Hoc non est esse nobilem,

lem, uirtutes nobilem faciunt, non diuitia, non antiqua progenies, &c.

Contra Catabaptistas, Io. Oe.

Temeraria & arrogas planè uox quorundam mihi uidetur, ab ipsis Apostolorum temporibus usq; ad nostram aetatem nihil Christianismi fuisse, & nunc tandem colligendam Ecclesiam. Scriptura utique contradicit, uolens regnum Christi non corrupendum, & regnū eius alteri non relinquendum. Illi damnant, & è regno Christi eijciunt, plus quàm mille annorū generationes. Quid enim aliud faciunt Catabaptistæ, rebaptizari urgentes, quàm quod inficias eū eū quo pueri tincti sunt, ad regnū Christi non pertinere. Cui periculo tot milia obijciuntur sanctorum. Neq; autem idē est, esse peccatores, esse errantes nūq; in Ecclesia & regno Dei, & aliquanto tempore nō fuisse Ecclesiam, à quo per Apostolos à Christo fundata. Non condemnamus, etiam si quos peccatores dixerimus, & minus eruditos in lege. Cō-

dem

demnamus autem anabaptismum, si ut res necessaria in his, qui pueri baptizati sunt, exigatur. Neque enim sic regnum Christi in spiritu erit, ut propterea ministeriū uerbi, scripturę, baptismi, coenęq; Dominicę ceremoniæ superuacaneę sint, nam & hisce uti uoluit Christus usque in diem aduentus sui. Sic enim de coenę ritu dicit, Quotiescunq; manducabitis panē hunc, & calicē Domini bibetis, mortem Domini annūciabitis, donec ueniat. De usu autem Verbi, Quomodo credent, nisi antea audierint? De baptismo autē ac martyrio, Qui crediderit, ac baptizatus fuerit saluus erit. Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Omnium igitur aliorum regnorum gloria comminuetur, & obscurabitur, illius autem gloria nō excidet, non obscurabitur, sed permanebit in secula.

Aliud dogma, 57. 3.

Cum loquuntur de habitu dilectionis, fingunt homines Spiritū sanctum per opera mereri, non docent per uerbum

bum accipi, sicut hoc tempore Anabaptistæ docent. At cum Deo non potest agi, Deus non potest apprehendi nisi per uerbum. Ideo iustificatio fit uerbū, sic Paulus inquit, Euangelium est potentia Dei ad salutem omni credenti. Item, Fides ex auditu.

Aliud Dogma de baptismo.

Confitemur, quod baptismus sit necessarius ad salutem, & quod pueri sint baptizandi, et quod baptismus puerorum non sit irritus, sed necessarius & efficax ad salutem. Et quoniam Euangelium purè ac diligenter apud nos docetur, Dei beneficio hunc quoque fructum ex eo capimus, quod in Ecclesijs nostris nulli extiterunt Anabaptistæ, quia populus uerbo Dei aduersus impiam & seditiosam factionem illorum latronum munitus est. Et cum plerisque alios errores Anabaptistarum damnamus, tum hunc quoque, quod disputant baptismum paruulorum inutilem esse. Certissimum est enim, quod promissio salutis pertinet etiã ad par-

paruulos, neque uerò pertinet ad illos, qui sunt extra Ecclesiã Christi, ubi nec uerbum, nec sacramenta sunt, quia regnum Christi tantum cū uerbo & sacramentis existit. Igitur necesse est baptizare paruulos, ut applicetur eis promissio salutis, iuxta mandatum Christi, Baptizate omnes gētes. Vbi, sicut offertur omnibus salus, ita offertur omnibus baptismus, Viris, mulieribus, pueris, infantibus. Sequitur igitur clare, infantes baptizandos esse, quia salus cum baptismo offertur.

Secundo manifestum est, quod Deus approbat baptismum paruulorum. Igitur Anabaptistæ impie sentiunt, qui damnāt baptismum paruulorū. Quod autem Deus approbet baptismum paruulorum, hoc ostendit, quòd Deus dat Spiritum sanctum sic baptizatis. Nā si hic baptismus irritus esset, nullis daretur Spiritus sanctus, nulli fierēt salui, denique nulla esset Ecclesia. Hæc ratio bonas & pias mentes uel sola satis confirmare potest, contra impias & fanaticas opi-

opiniones Anabaptistarum.

Aliud exemplum de Anabaptistis.

Fide sumus iusti propter Christum.
 Hoc uerbum mali doctores tenentes la-
 guidius, & sequentes suam imaginatio-
 nem, cogitarunt commodius dici homi-
 nes esse iustos, propter suas uirtutes &
 merita. Deinde addiderunt dubitandū
 esse, & omnino obruerunt uerā doctri-
 nam de fide, sicut & nunc Anabaptistę
 contemnunt doctrinam de fide, & uo-
 ciferantur homines iustos esse magnitu-
 dine afflictionum, & suis quibusdam il-
 luminationibus, atq; ita abijciunt uer-
 bum & doctrinam de fide, Prorsus talia
 fuerunt olim deliramenta Manicheorū
 & Enthusiatarum. Nec est unius tem-
 poris talis error, facile enim delabuntur
 in tales imaginationes, cū leuiter senti-
 unt de uerbo Dei. Hi Enthusiastę fugi-
 endi et execrandi sunt, et sciendū, quod
 Deus non uelit aliter agnosci, & appre-
 hendi suam uoluntatem de peccato &
 gratia nisi in uerbo, et quod Spiritus s̄c-
 tus

ctus per uerbum sit efficax.

Idem.

Vidimus Anabaptistas his annis planè uelut fascino aliquo dementatos, palàm impias, absurdas & seditiosas opiniones ita mordicus tenere, ut non solum eripi sibi illas non paterentur, sed etiam superbissimè contemnerent monitores, ita sibi horribile exitium in multis locis accersuerunt. Hic consideremus, quantum Dei beneficium sit, custodiri ne decepti à diabolo, hos aut similes errores amplectamur. Nā mirificas diaboli insidias nulla humana prudentia sine Spiritu sancto satis cauere potest.

Aliud.

Opinio Anabaptistarum est, sacramenta esse allegorias quasdam bonorū operum. Ut circumcisionem interpretatur, signum fuisse cohercendarum cupiditatum, Baptismum, signum esse afflictionum. Quod oporteat Christianos subire fluctus, & pericula omnis generis

ris perferre, sicut immerguntur aquis. Ita cœnam Domini faciunt tantũ quãdam mutuæ beneuolentiæ significatiõnem, quia symposia apud omnes gentes sint signa mutuæ beneuolentiæ. Quanquam autem hęc allegoriæ bonorum operum non sunt absurdæ, tamen nondum de principali usu et fine loquuntur. Sacramenta enim sunt signa, non tantum charitatis aut operum, sed principaliter fidei, item uoluntatis Dei erga nos. Euangelium enim non tantum cõcionatur de operibus, sed præcipuè de uoluntate Dei erga nos, & de fide. At illi signa Euangelij tantum ad unam partem, uidelicet ad opera, accommodant.

Alius error.

Anabaptistæ ac similes, qui ui & armis conantur propagare doctrinam suam transformant potestatem ecclesiasticam in mundanam, & Christum splendoris coronant, et in purpura traducunt & contumelia afficiunt.

Ali

Alius error.

Anabaptistæ similes Donatistis, Ecclesiam talem constituere conantur, in qua nulli sint uitiosi.

Alius error.

Est execrandus et damnandus error ille Iudaicus Anabaptistarum, qui fingunt Ecclesiam ante nouissimam diem, politiam quandam mundanam futuram esse, in qua regnent pii, & armis deleant omnes impios, & occupent omnia imperia, &c.

Alio in loco idem.

Cum Apostoli tantum habeant mādātum docendi, impium est scire quod Doctores Euangelij debeant armis constituere noua quædam imperia, sicut Iudæi & Anabaptistæ somniant, postremis temporibus regnū Dei in terris tale constituendum esse, in quo sancti dominentur, & armis deleant omnes impios, nec in Ecclesia hypocritas ullos futuros esse. Atq; hoc Iudaicum delirium sæpe in Ecclesiam irrepsit. Fuerūt enim olim

fanatici spiritus, Chiliaſtæ & Pepuſiani, qui tale regnum anabaptiſticū ſomniarunt.

Diſputatio cum Catabaptiſtis,

Anno 1529.

Baſileæ nouem Catabaptiſtæ, ſatis loquaces & proterui, in ſenatorium ordinē, præſentibus Verbi miniſtris ſunt adducti ex carcere. Oecolampadius ſi dei Chriſtianæ rationem expoſuit de articulo ad articulum, ſymbolū Athanaſij & Apoſtolicum enarrans coram Senatoribus & Catabaptiſtis alta uoce, ut nemo illuc ſederet, qui non exacte, quicquid dicebatur, perciperet. Hæc eſſe inquit indubitatā fidē, quā Chriſtus et Apoſtoli docuiſſent, hancq; etiā cum reliquis miniſtris & fratribus profiteri, omnibus, qui aliter docerent aut ſentirent, ſe reſponſurum. Se etiam nō eſſe ſeductiorem, falſum prophetam, mēdacem, uerſipellem, Scripturæ deprauatorem, quemadmodum hi uiri ſumma impudentiā deblaterarent, Cnoſul ad Catabaptiſtas

ptistas conuersus, Audistis boni uir ifi-
dem nostram multis declaratam, quam
totus mundus amplexus, neque discre-
pat à Christi doctrina, Apostolorū cō-
cionibus, ab Ecclesia catholica. Vos
autem perpetuo in uestris conuentibus
nostros concionatores accusatis, conui-
tjjs proscinditis. Si quid habetis, in medi-
um proferte, quod huic fidei & cōfessio-
ni sit contrarium. Iam occasio adest uo-
bis, qui contradicitis, ut fidei uestrae &
uocationis reddatis rationem. Omnes
muti sedebant, alter in alterum respi-
ciens. Minister consularis, cum omnes
tacerent, allocutus Tornatorem quen-
dam his uerbis. Cur iam non loqueris,
qui alias in plateis, in tabernis, in carce-
re sis loquacissimus, superas enim ranā
seriphia. Tribunus plebis, ut exprime-
ret ab eis confessionem doctrinae bap-
tisticae, inquit ad illum, qui prior sedebat
ordine, Dic frater aliquid ad ea quae pro-
posita sunt. Mox respondit, Fratrem te
non agnosco. Trib. Quare fratris no-
men mihi denegas? Catabaptista, Quia
k 3 Chri-

Christianus non es, age prius pœnitentiam, emenda uitam, abdica te magistratu. Trib. In quibus a deo pecco, dic obsecro. Cat. Tu bene nosti. Iussus à Consule summo ab huiusmodi dictionibus ac sannis abstinere, & mansueto spiritu suam fidem palam confiteri. Atqui post multas preces & impulsiones articulos suæ fidei recensuit. Se non credere, inquit, Christianum hominem magistratum civilem posse agere. Scripturam adduxit, Qui gladio pugnat, gladio peribit. Baptismus paruulorū, est ex diabolo & papæ figmentum. Baptizandos esse adultos, non pueros iuxta Christi dictum Matthæi Cap. 28. Iuramentum esse nullum prestandum, id haberi scriptum, Matth. 5. & a Iacobi 5. Oecolampadius placide respondebat ad omnia, nepe alium sensum ea loca habere, testes omnium seculorum scriptores, ecclesiasticos Doctores adducebat, Ecclesiæ catholicæ cōsensum. Boni uiri, inquit, scripturæ tropos non intelligitis, illotis manibus scripturam tractatis. Et cum uellet

let loca illa explanare, uerumq̄ sensum
 & genuinum eruere, Molitor quidā bar-
 batulus interrupit institutum sermonē
 ex moræ impatientia. Quid blateras se-
 ductor, inquit, nihil ad rem, quæcunq̄
 contra nos infers, faciunt. Verbum Do-
 mini habemus purum & inuiolabile,
 huic adhærebimus, donec uita supere-
 rit. Spiritus s̄ctus ex me iam loquitur,
 illius uerba sono. Excusans interim suā
 balbutiem, cum loquacior plus equo es-
 set, simplex s̄, illiteratus, nulla in scho-
 la uersatus, humanam sapientiam, quæ
 plena est technarum, ab ineunte ætate o-
 dio persecutus sum. Insidias scribarum
 nosco, qui nihil cogitant quàm simplici-
 bus tendiculas & laqueos ponere, sed
 in foueam tandem cadēt, quam alijs pa-
 rarunt. Clamās post hæc alta uoce, Mu-
 tui uitam pristinam peccatricem, emis-
 sis crebris singultibus, audito uerbo
 Dei, Baptismate uero cum s̄a lotus sum
 in remissionem peccatorū, mirū quod
 ab omnibus persequor. Prius uitis to-
 tus immersus, à nemine reprehensus, ca-

ptus, uel punitus. Quæ infania uos ue-
 xat? Erratis toto cœlo. Intrulistis me in
 carcerem tanquam latronem, quid feci
 mali unquam? quale crimen impingi-
 tis? Nullum, Deo sit laus, scio, in consci-
 entia uestra uicti estis de nostra innocen-
 tia. En satanæ dolum? Iustus tacere. Ve-
 rum cum iam prandiū hora instabat, &
 cauillis nullum finem imponerēt, nam
 parum recollegerant Catabaptistæ ani-
 mum, audacioresq; facti, quā illis libe-
 rum coram Senatu loqui, quæcunq; in
 buccam uenissent, esset. Consul dimisit
 Senatum & concionatores ea conditio-
 ne, ut peracto prandio ad horam primā
 omnes redirent, huic tragœdiæ tandem
 finem uisuros. Discessum est. Sumpto
 cibo, ad horam constitutam aduolarūt
 omnes suspensio animo, quem nam fi-
 nem hæc res habitura solliciti. Collo-
 quium iterum cœptum de Magistratu.
 Quidam ex illis satis Christianè ad in-
 terrogata respondebat, & si nō adeo do-
 ctus esset, quod reliqui ægreferebāt, pa-
 rum enim ab illorum doctrina & secta
 inci

incipiebat deficere. Hoc ipso interpella-
 runt eius sermonem reliqui, Sine nos,
 inquit, loqui, quibus Scriptura notior,
 & exactius de ijs articulis loqui possu-
 mus, quã tu, qui *υεόφωτος* es, nec satis no-
 sti articulos fidei nostrę coram illis uul-
 peculis defendere. Tornator itaq; pro-
 ponebat reliqua. Paulus, inquit, de ma-
 gistratu spiritali loquitur, non de car-
 nali. Iussus suam sententiam Scripturis
 sanctis fulcire ab Oecolampadio, nu-
 dis uerbis, & incultis se non credere, A-
 quo unquam, inquit, audiuisti Paulum
 hic loqui de spiritali magistratu? Ad-
 duc alia Scripturę testimonia quę id cõ-
 firment, quę proposuisti, euolue, obse-
 cro, tota Bibliã, nec tale quid, quod nar-
 ras, inuenies. Catabaptista respondit.
 Quære tu, & percurrere totum uetus &
 nouum Instrumētum, qui beneficia ec-
 clesiastica deuoras, tibi plus est ocij, quã
 mihi, qui his manibus laboro, ne cui sim
 oneri, & Paulus hoc me docuit. Risus
 obortus ob inuidiosum responsum. Oe-
 colampadius. Non est ridendi tempus,

ô clarissimi uiri, quod beneficio utor
 ecclesiæ, quod alimoniam accipio, hoc
 ex Scripturis possum ostēdere, quod ita
 ste accipio, secūdam institutionem scri-
 pturarum diuinarum. Seditiosi sunt illi
 uiri. Orate igitur pro Christi gloria sta-
 biliēda, & ut Dominus illorum peruer-
 sorum hominum corda emolliat, luce
 ueritatis illuminet, ad cognitionēq; er-
 rorum perducatur. Obmutuere omnes.

Deinde Catabaptista, propter ho-
 micidium captus, alloquebatur Senato-
 rium ordinem libera uoce & petulca.
 Vos me iam ad menses aliquot uinculis
 tenetis constrictum, neq; satis facitis
 uestris promissionibus, si dignus pœna,
 cur non adficitis? Si innocens, ut sum,
 cur non liberor? Multis etiam aspergēs
 intollerabilibus Senatū conuitijs, nā
 ante hebdomadas aliquot publicum iu-
 diciū sub libero cœlo, coram coactis
 iudicibus, ut moris est, subierat ut se pur-
 garet ob commissum homicidium. Di-
 lationem postularat, quæ & data, ut su-
 um aduocatum instruere posset, quo cō-
 mo.

modius causam illius proponeret. Et cū propter alia negocia, quæ tunc forte fortuna incidebant, mox non esset ad Iudices reductus, ut sententiam sui homicidij audisset, fingebat sibi miser, Senatum non audere ob homicidium perpetratum, illum punire. Adijciebat etiã Catabaptista, Propter Deum hæc vincula patior, in carcere mihi pereūdum, cum reuocare sanctissimam catabaptisticae fidei uitam nolo, Fateor, interfeci aliquem cultro, sed non uoluntarie, absolutus sum iam olim iudicibus pijs & prudentibus. Neq; me sæpius iurasse nego, sed ex imbecillitate carnis hoc factum est, & olim ob hoc peccatum poenitentia egi, Patrem coelestem aliud docuisse hocq; secutus sum, Et Paulum de præteritis iurasse, non de futuris, quæ in humana potestate non sunt. Præter hæc multa inania & nihil ad præsens institutum facientia, in medium adferebat sine ordine, sed rauco clamore usq; ad crepusculum. Instante tempore abeundi, quidã ex illis, qui tota die ne reu quidẽ dixe-

dixerat, prorupit in hæc sequentia uerba, lachrymis crocodili genas perfundens lamentabili uoce, nō loquebatur, sed eiulabat adeo, ut multos ex pijs ad lachrymas prouocaret. Dies extremus inquit, iam adest ô uiri, uitã emēdate, obsecro, uestram. Securis ad arborem posita est, sanam doctrinã de baptismo nostro approbate. Oro per Christum filiũ Dei, iustos ne persequimini, boni sumus uiri, iusti, probi. Certe dico uobis, iustus iudex breuĩ aderit, & perdet omnes impios. Consul dicit, Dic tu, quæ ad articulos fidei nostrę pertinent, non opus hac querela. Rogabat Catabaptista, ut solummodo uerbulum unum adhuc eum permetteret loqui. Et hoc denegatũ ob instantem noctem. Consul itaq; in peroratione Senatũ, qui à Catabaptistis accusatus erat, sed mendaciter, defendebat. Audite, inquit, non propter Euiã gelium, non propter honestam uitã capti estis, sed propter scelera, perfidiã, seditiones. Vnus homicidiũ commisit, alter decimas non esse reddendas docuit in

it in agro nostro, tertius turbas excitauit
 Hæc uitia in causa fuere, quod in uincula
 coniecti, & huc usq; detenti sitis, donec
 decretum sit, qua nam pœna plectendū
 di. Paternus animus & benignus, quæ
 perpetuo præditus fuit Senatus, dedit
 uobis locum resipiscendi ab erroribus,
 quibus tenemini. Interea clamat quidam
 alta uoce, O fratres malo ne resistatis, etiam
 si hostes extra portam ciuitatis essent,
 illis aperite eam, intromittite, nihil
 possunt in uos sine uoluntate Patris, qui
 omnes pilos capitis nostri numerauit. Imò
 ut longè aliud dicam, uestris auribus
 absurdum, ne latronibus in sylua resistendum
 est. An non creditis Deum curam uestri
 habere? Et hic iussus est tacere, maior enim
 pars putabat illum insanire, aut spiritu
 maligno agitatum. Assurgente Senatu,
 abitum parante, Iuuenis catabaptista
 surrexit, Obsecro, inquit, prudentissimi
 uiri me audite, paratus sum facere,
 quicquid Senatus iusserit, persuasus enim
 sum hætenus ab illis, quod sanam doctrinam,
 & fundatam in Scri-
 ptu-

pturis sanctis habeant, sed falsus sum, nesciunt rationem reddere suæ fidei, ob id illis amplius non adhærebo, nunquã sensi illos tot erroribus implicitos. Oro uestram humanitatem, ut mihi ignoscatis, simplex sum, literarum ignarus. Cõsul ad hæc, Perpende quid agas, neminẽ cogimus ad renunciationẽ, neq; aliqua ui compellere etiam uolumus. Liberũ tibi sit, ne postea relabaris in maiores & nocẽtiores errores, Catab. Opus habeo instructiõẽ, mittite ad me ministros Verbi, cum illis colloquar, quando & quibus ex causis illis uiris adhæserim, certe maximo mearum dispendio rerum. Catabaptistæ læto uultu uictoriam tam insignem, cum reducerẽtur in carcerẽ, plenis buccis iactarant, subsequẽtibus multis occultis discipulis, quibus nõ locus datus erat in senatorium ordinem ingredi, Pulchra scilicet uictoria, Christi diuinitatem negare, & uerbum eius, Peierare, perfidẽ agere, proximo incommodare. Redditus & decimas seruare. Magistratũ pium impiũ uocare, Sed nõ

lo plura adiungere. Post dies autē aliquot, tres ex numero illorū παλινοδεις, alij sex in carcere detenti, qui & postea dimissi certis conditionibus. Videlicet, ne redirent, si autem id contemnerent, capitali poena afficiendos. Hoc stupendum, populum communem Anabaptistis a deo fauere, eos laudare, hospitia dare, eorum doctrinam approbare. Sed uetus adagium, Populus, bellua multorum capitum, Libertatem externam quærunt, Hic latet anguis in herba. Concionatoribus etiã inuisi, quia perpetuo ob peccatricem uitam corripuntur, longe aliud sperabant, animoq; conceperat. Et Catabaptistarum sermo nihil aliud crepat, quàm reprehensionem ministrorū Verbi, libertatē in externis. Dominus illuminet miseros illos luce ueritatis. Amen.

Monasteriensium historia.

*Georgio Spalatino Antonius Cor
uinus gratiam & pacem per
Christum optat.*

Literas tuas Smalcaldix, sub natalitium pueri Iesu diem scriptas Monasterij, in principis aula Hessiacus quidam tabellarius reddidit mihi Spalatine doctissime, qui quanquam occupatū me in describendis ijs, quæ inter me, Iohannem Kymeum, & Anabaptistarum regem acta erant, offenderet, tamen dictū mirū, quā me exhilararit. Quis enim tanti viri tam minimè fucatam erga se affectionem non exosculetur? Imo verū fatebor, non in infima felicitatis meæ parte duco, abs te ac tui similibus subinde interpellari, partim quod huiusmodi literis mutuum amorem & conseruamus, & fouemus, partim quod fere seruum quiddam habent, quæ à doctis iuxta ac pijs uiris redduntur, ita ut uel delectent, uel doceant, uel inquirendi res scitu necessarias occasionem præbeāt, qua
lis

lis fuit illa tua epistola et humanitatis et eruditionis plena. Principio enim scribis rem me facturum longe omnium gratissimam tibi, si apud Vestphalos, ubi tum degebam, inuestigem quid de sylua Herculis, ac idolo Irmenseul eruditi uel sentiant, uel certi habeant. Tibi enim uideri Irmenseul, Harmenseul uocandum esse, ut sit Harmonij uel certe Arminij, de quo uiro multa Strabo, Paterculus & Corn. Tacitus. An non hoc est sollicitius de re & iucunda & scitu necessaria disquirendi suppeditare occasionem? Equidem feci oppidò quam libens hac in re, quod rogatus sum. Sed plane mihi hic usu uenit quod Demiphoni iusti Terentiano, qui auditis amicorum aliquot sententijs, Fecistis probe, inquit, incertior sum multo quam dudum. Quanto enim diligentius ea de re percontabar, tanto incertior semper abibam. Remissus à quodam sum ad chronica Saxonica, ut in quibus certò fiat eius idoli mentio. Remissus item sum ad Albertum Krantz, & studiosum antiquitatis

& non indiligentem historiographum.
 Sed cum neq; hic, neq; illic esse scirent,
 quod maximopere ad præsentem quæ-
 stionem faceret, non fui de ijs autoribus
 legendis admodum sollicitus. Facit ta-
 men nonnullam hisce de rebus mentio-
 nem Krantz in sua Saxonia, libro uide-
 licet secundo, capite undecimo, adeoq;
 in ea plerosq; sententia esse affirmat, ut
 Irmenseul, Mercurij statuam interpre-
 tentur, propterea quod Hermes, Mer-
 curius olim dictus sit. Ipse post, nescio
 quam coniecturam secutus, Irmenseul,
 Idermansseul interpretatur, quasi com-
 mune profugium, & asylum omnium.
 Sed hæc non dubito, quin iam pridẽ tu-
 quoq; & legeris, & expenderis diligen-
 tissime. Dixit alius quidam mihi, esse in
 bibliotheca Osnaburgensi, uetustissi-
 ma antiquitatis monumenta, è quibus
 facile quis harũ rerum certitudinem ex-
 piscari queat, sed eã esse canonicorũ i-
 stic commorantiũ, & pro pietate & pro
 re literaria adiuuanda sollicitudinem, ut
 præterquã tineis & blattis, eorũ librorũ
 copiam

copiam faciant nemini. Id quod ego fa-
 cile inducor ut credam, nimirum re ipsa
 aliquādo expertus, ut erga pietatem ac
 bonas literas bestiae istae adfecte sint. Cō-
 ueni & monachum quendam, uirum,
 ita me Deus amet, bonum, sed uetulū,
 cuius colloquium, quanquam & doctū
 esset, & mire me adficeret, tamen quod
 tuis uotis uel responderet uel faceret sa-
 tis, nihil omnino in medium attulit, pre-
 terquam quod dixit, potuisse apud ip-
 sos hac de re reperiri aliquid, ni Anaba-
 ptistarū furor, optimos quosq; autores,
 quorum non contemnendum numerū
 habuerint, absumpsisset. Vehemēter ta-
 men eidem tua coniectura placuit, in-
 quam ita etiam pedibus discessit, ut nō
 prius sententiā hīc se mutaturum dice-
 ret, quā certius aliquid ex probatis au-
 toribus ostenderetur. Quo circa quum
 nihil audierim hactenus, quod uel usui
 tibi uel uoluptati esse possit, malo insci-
 tiam ingenuē hīc fateri, idque tantisper
 dum certi aliquid comperero, quā
 incerta pro certis ad te perscribere.

Si quid tamen uel amici interim cōmunicarint, uel aliunde inuestigare dabitur, cādidè hoc ipsum tibi impertiemus.

Cæterum, quod ad causam Monasteriensium ac regis attinet, posset iusta hic historia describi, si cui uel ocium uel dicendi uires suppeterent. Neque enim ut ab hominibus nihili tragœdia hæc cœpta est, ita pro uano, quæ designarūt, habenda sunt. Porro si damnum, quod & princeps eius ditionis sensit, & ciuitas ipsa accepit, æqua lance æstimes, ita non ineptè dixeris, Flet uictus, uictor interijt. Certe si me incolæ eius urbis, qui supersunt, & admirandæ felicitatis uestigia non fallunt, fuit respublica istic olim florentissima, fuit multarum rerum copia, fuit ingens hominum frequētia, fuit mira incolarum & comitas & ciuitas. Sed eam felicitatem, quam fortassis ingrati non agnouere, nō homines clari turbauere, sed infimæ sortis, si unum atq; item alterum excipias, quosq; nec eruditio nec probitas insignes ac commendabiles fecit, Seminarium horum
ma

malorum, Rullius quidam fuit, homo Barauus, ad perfidiam, adq; turbandas politicas rationes plane natus. Is quum ciuitate paulo ante quam obsidione cingeretur excedens, alibi perfidiæ suæ pœnas dedisset, collegam habuit Rotmannū, æque seditiosum, æque malū, æque perfidū. Hic adiutus opera Knipperdöllingi, primum in clandestinis conuentibus uirus anabaptismi serere cœpit, deinde quum seditiosissimum quemq; sibi adiunxisset ita, ut se ab aduersariorum iniuria facile tutum arbitraretur futurum, cœpit propalam anabaptismū profiteri, adeoq; ciendis turbis studere. Et dici non potest, quoties post hæc in forum concursum sit, quoties ad arma conclamatum, quoties ridiculæ seditiosorum uoces, ad pœnitentiā cohortantium, ni uenturū iam iam Domini diē experiri uelint, exauditæ.

Knipperdöllingum ferūt sæpe ueluti entusiasmo percitū, per omnes ciuitatis uicos currere solitum, adeoq; obuium quemq; adflando ijs uerbis, Acci-

pe Spiritum sanctum, allocutum esse, quibus præstigijs quid posset excogitari uel stultius uel ridiculum magis? Atque hæc tragœdia eò processit, ac progressa est, ut nec per illustrissimi principis nostri Lantgrauij legatos, (qui tamè antea turbatas res inter Episcopum ac ciuitatem composuerant) nec aliarum ciuitatum literis mitigari potuerint. Ibi tum propheta exorti, ciuitate boni electi, aliena bona direpta, adeoque ea designata sunt, quæ ne Turcam quidem, quantumuis immitem ac Barbarum, a pud suos toleraturum fuisse, credibile est. Quare sublata omni resipiscentiæ spe, oblidio subsecuta est. Et quum parum feliciter bis atque iterum oppugnatio tentata esset, adeoq; ciuitas ipsa erectis castellis aliquot per gyrum corona cingeretur, ausi sunt aliud tentare facinus, usque adeo insolentes una atq; altera uictoria effecit. Nimirum regem creauere, penes quæ rei summam esse uoluerunt, pleriq; à plebe creatum existimant. Sed dixit ipse mihi rex, se à propheta quodam cui

cui Deus eam rem per uisionem patefecerit, ad id fastigij euectum esse. Vtcūq; sit, creatus, talē se gessit, ut plane regione, circa ipsum administrarentur omnia. Coronam ac diadema regium gestabat, equo per urbem uectabatur, aureis calcaribus utens. Iter facientē duo pueri præcedebant, præter aliā satellitū turbā, quorum alter gladiū, alter uetus Testamentū portabat. Et pœna parata erat, prætergredienti non cōgeniculātibus. Aulā præfecturis ac officijs ita instituerat, ut si natus rex fuisset, prudentius nō potuerit, fuit enim in excogitādis ijs, quæ regalē pompā decebant mirus artifex. Ad hæc in patria lingua facundus, subdolus, fraudulentus & uersipellis.

Reginam parī secū honore habebat, cui etiā cæteras uxores, siue cōcubinas mauis, subiecerat, ac parere iubebat. Vnā ex ijs, (erāt autē numero quatuordecim) suapte manu, utpote earū rerū quæ ibi gerebant contemptricē, adeoq; trāsitionē ad hostes parantem, interfecit, idque in reginæ palatio, fortassis ut ceteris

timor incuteretur. Quod facinus, quæ ego illi post, perinde atq; Barbarum ac Scythicum obijcerem, respōdit se, quicquid huius fecerit, iubente atq; imperante propheta fecisse. Pari crudelitate omnes, quotquot nepharijs eius uel consilijs uel cœptis reclamare ausi sunt, necari iussit, cuius rei testis adhuc est arbor titia, haud ita procul à Canonîcorum ecclesia, ad quam deligati, ac æneis tormētis transfixi sunt.

Addam stultitiæ quoddam ac temeritatis exemplum. Mulier quædam obfessionis tempore inuenta est, quæ se Episcopo facturâ polliceretur, quod Iudith Holoferni olim fecisset, neq; prius in urbem rediturâ, quam Episcopi caput urnâ secum retulisset. Et non defuerunt, qui stultissimis promissis æquè stulte fidem haberent, adeoq; bellè ornatam ad tantum facinus peragendum emittendam censerent. Sed statim finem inuenit tam insignis temeritas, uel si mauis infania; deprehensa enim, crimen confessâ ac necata est. Qua de re ita, quum
ali.

aliquando in rheda Horstmariam ue-
heremur, lusimus.

Forte Monasteri præsul dum cingeret urbem,

Complesetq; omnes obsidione uias,

In medio exurgens populi temulenta uirago,

Adfero perniciem præsulis hostis, ait.

Ludith Holofernem uerbis delusit & arte,

Remq; malam oranti præmia digna dedit.

Ipsè Deus mihi consilium patefecit in hostem;

Quem puto præsentem propiciumq; fore.

Urbe egressa igitur castris sese intulit audax,

Tempus disquirens perfidiæq; locum.

Sed deprensa aliud simulat, fingitq; docetq;

Donec tormentis res patefacta fuit.

Tum uero pœnam nacta est pro talibus ausis,

Et periit gladio iure necata suo.

Quid dicam de propheta Iohanne

Matthis, qui cordatum quendam ciuē,

doctrinam ipsius in dubium uocantem

simili supplicij genere, hoc est æneo tor-

mēto occidit, testatus interim apud po-

pulum cœlestem patrem istud et iussisse

& imperasse. Tacebo hic, ut sit suus ho-

nor auribus, quanta barbarie et malitia

usi sint in puellis uitandis, nondum ap-

etis matrimonio, id quod mihi neque ex
uano, neq; uulgi sermonibus hauſtum
eſt, ſed ex ea uetula, cui cura ſic uitiatarum
demandata fuit, auditum.

Hæc omnia, quanquam plus æquo
& mala & inaudita fuerint ante hæc, ta-
men longe peiora adhuc designaturi
haud dubie erant, ni tandem, miſerante
Deo, & penuria rerum omnium labora-
re cœpiſſent, & per proditiõẽ urbs ip-
ſa capta fuiſſet. Capta autẽ eſt per por-
tam Crucis, profugo quodam, Epifco-
pi milites aliquot, interfectis custodi-
bus, in urbem ducẽte. Qua de re, quã i-
ſtius facti ratio nobis in eo ipſo loco ex-
plicaretur, ita ſtatim iuſimus nos.

Baptismus, ſignum eſt mortis, crucis atq; doloris.

Cruce Anabaptiſtis ſemper in ore fuit.

Idcirco ut propria damnati uoce perirent,

Cruce fuit inſanis, diruta porta crucis.

Tũ uero tantorum ſclerũ finis fuit, &
digna talibus factis pœna ſubſecuta eſt.
Nã qui gladiũ, non iuſſi à Domino arri-
puerãt, miſerabiliter per continuos ali-
quot dies interfecti trucidatiq; ſunt, &
qui

quidem in omnes uirilís sexus homines atrocissime seuitū est. Sed tamen, si quis ea, quæ militarem hunc furorem excita uere, diligentius consideret, iam palam fiet, longe atrociora meritos esse. Rex ipse captus est, adq; principē deductus. Captus est & Knipperdollingus unà cū Krechtingo quodam, qui à consilijs regi fuerat.

Cæterum, direpta urbe, tum primū, quāta rerū omniū penuria laborarint, etiamsi perfugæ quoq; ea de re nō nihil antea indicassent, compertum est. Prorsus intoleranda ac uehemens Sagūti famēs fuit, quum à Pœnis obsidione premeretur. Fuit & Hierosolymis ingens famēs, quū à Vespasiano obsiderentur, at nihilo minorem sensere Anabaptistę Monasterienses. Vidi ipse multos ibi libros, quorū detracta coria uictū miseris suppeditarant. Et eò inediæ postea uentū est, ut nullū corij genus tam fuerit durū, quod non esculentum illis factū sit. Imo scio pueros quoq; comesos ibi esse, id quod ab ijs auditum mihi est, qui in

re-

reliquias quasdā, capta urbe, eius rei testes inciderunt. Sed tamen tot tantisque malis, adeo improbitas perditissimorum hominum immūta non est, ut nihilo minus & choreas interdum duxerint, et spectacula ediderint, & omnia phana, omnes ædes sacras destruxerint ac demoliti sint. Imaginibus adeo infensi fuerunt, ut etiam picturam in parietibus ac fenestris, facies, oculos, ac ora miserè fordarint. Deditiōnis nulla unquam apud eos facta est mentio, prophetis nimirū obsidionis solutionem nunquam non uanissimè promittentibus.

Sed quid enumerandis ijs, quæ lippis fere ac tonsoribus nota nūc sunt, fastidium tibi Spalatine pario? Ad regem reuertor, de quo certi aliquid significari tibi postulas. Porrò is post captā urbem, quum spectaculi uice huc atq; illuc ductus esset, detrusus tandem est in carcerem, non Monasterij, sed in arce quadā principis, eaq; egregie munita, quā Beuergeru uocant, Knipperdollingo ac Krechtingo Horstmaria missis, inq; uin-
cula

la coniectis. Verum post, quo consilio
 tamdiu in uinculis habiti sint antea, quã
 mactarẽtur, id equidem ignoro, nisi for
 te diuina bonitas pœnitentiã ac resipi
 scientiã tempus ijsdem obtulisse existi
 manda est, certe multis uerbis huc pro
 uocati sunt. Quod ad me attinet, ac Ky
 meum, non solum errorem illius factio
 nis, è sacris literis ob oculos illis posui
 mus, uerum etiam ea modestia cõuictos
 in uia reducere conati sumus, ut si ger
 mani fratres fuissent, amantius non po
 tuerimus. Cum rege iusta disputatione
 congressi sumus, ordine hos locos per
 tractantes,

De Regno Christi,

De Magistratu,

De Iustificatione,

De Baptismo,

De Cœna Domini,

De Humanitate Christi,

De Matrimonio,

Iam de regno Christi corporali, quas,
 bone Deus nugas effutit? Vt Scripturã
 hic ad sua somnia detorsit? Vt uerbis cu
 riam

riam repleuit? Dodonæum æs diceret.
 Nulli tamen Scripturæ loco æque fide
 bat atq; isti, quem ex Apocalypsi de mil
 le annis selegerat. Hunc ita iactabat, ita
 crepabat, ut facile appareret, perditam
 hanc factionem solis ac meris somnijs
 niti. Dictu enim mirum, quàm nos,
 quum annos illos mille, de spiritali re
 gno Christi, quod per uerbum admini
 stratur, interpretaremur, contempserit.
 Obmutuit tamen nonnihil, quum inter
 pretationis nostræ cõfirmationem, nos
 quoq; ex Apocalypsi mutuari audiret,
 nimirũ ab eo, qui albo equo insidēs, ue
 rax, fidelis, & uerbũ Dei ibidẽ dicitur.

Eadem inscitia de magistratu garrie
 bat, quẽ, tametsi ordinationem Dei esse
 fatebatur, tamen rebellionem, si quid se
 cus, ac Christus docet iubeat, adproba
 uit, fretus Petrina illa sentẽtia: Oportet
 Deo magis obedire quàm hominibus.
 Vbi quũ nos fateremur, obedientiã qui
 dẽ magistratui non deberi, si nos à Chri
 sti doctrina trãuersos agere conetur, at
 tamẽ hinc non sequi, idcirco uim ui re
 pel-

pellere, priuatis personis licere, sed potius id faciendum esse, quod Christus docuerit: Si uos persecuti fuerint in hac ciuitate, migrate in aliam, Respondit quid nescio, de eorum tyrannide, qui rebellandi ipsis occasionem præbuisent.

In iustificationis negotio, ita argumētis nostris captus est, ut pedibus in sententiam nostram discedens, ingenue fatetur, solam fidem in Christum, non propter dignitatem, seu meritum operum, etiam eorum quæ fidem sequantur, iustificare & saluare, id quod tamen neque pontificij, neque alij Anabaptistæ, ut credant, induci possunt.

Baptismum paruulorū modis omnibus execrabatur, adultorum rebaptizationē perinde atque rem euāgelicis literis omnibus modis consentaneam adserēs & comprobans. Interrogatus, quibus Scripturis uel rationibus hęc in ecclesia nouationē probaturus esset respondit: Christum, quum baptismū institueret, de doctrina, ad quam percipiendā pueri parū sint idonei, prius & præcepisse &

& locutum esse. Præcipuè tamē hoc nō
 mine dixit baptismum paruulorū odif-
 se se, quod & nupera res sit, & in conuē-
 ticularum summorum Pontificum excogi-
 tata. Ibi quum nos uicissim respondere
 mus, fidem Spiritus donū esse, Spiritui
 autem æque procliuè esse in puero, atq;
 in adulto uim suam exercere. Pueros itē
 æque ad baptismum, atq; olim ad circū-
 cisionem fuerint, aptos esse, Ad hæc, sa-
 cramentorum uim, non à fide uel dan-
 tis uel percipientis, sed à uerbo ac insti-
 tutione Christi pendere. Sententiam se
 nunquā hic mutaturum dixit, ut quam
 sciat diuersam esse non posse à sacris li-
 teris.

De sacramento synaxeos, inter cæte-
 ra ad hunc modum dixit. Quanquam
 Zuinglij sententiam ea in re diu sit am-
 plexatus, tamen aliud sibi reuelatum es-
 se iam nunc ac antea senserit, nimirum
 quod pondus cœnæ uerbis detrahi nec
 possit nec debeat, id quod fiat, si nō per-
 inde atq; sonāt: Hoc est corpus meum,
 Hic est calix sanguinis mei, absq; tropo
 acci

accipiantur. Attamen ea in re dissentire à nobis sese, quod Iudam quoq; corpus Christi manducasse, & sanguinem ipsius bibisse asseramus. Ergo, inquã, Christi opera non prius uim ac efficaciam habebunt, quam fides nostra huc accedat. An non diximus iam, sacramentorum uim non à nostra uel credulitate uel incredulitate, sed ex Christi uerbis ac institutione pendere? Equidem fatemur, fidem hic requiri & adesse debere. Attamen Deum idcirco, si non adsit fides, mendacij arguere non debemus, sed in Pauli potius sententiam discedere, qui Iudæorum incredulitatem Dei fidem non potuisse irritam facere, contendit. Sed age, ducamus argumentum à similitudine: Sol in quem usum creatus est, an non ut luceat, & diei præsit? Iam si nos uel lolio uictitemus, uel cæci omnino simus, ergo ne solem quoq; amittere fulgorem ac splendorem suum oportebit? Ea est & sacramentorum ratio. Hic protinus rex: Quemadmodum per me uobis liberum est hoc uel illud sentire,

ita patiamini meo me hic sensu abūdare.
 Humanitatem Christi eatenus admittit, ut de Spiritu sancto conceptum, ac post ex Maria uirgine natum fateretur. Cæterū addidit, ex carne Virginis Christum sumpsisse aliquid, neq; uerisimile esse, neq; credi debere: propterea, quod non aliter ex Maria natus sit, atq; per utrum sol penetret, uel per canalē pluuiæ in terram feratur. Hunc nos errorem, & diligenter & multis, utpote mire noxiū, refutauimus. Et quanquam pertinacissimè rex sententiā suā tueretur, tamen quū emphasim eidē in hisce Scripturæ locis, In semine tuo, tuo, Itē, De fructu uentris tui, tui, Item, Qui natus est ei ex semine Dauid secundū carnē, subinde inculcaremus, dixit suū ipsorū commodum Luteranos agnoscere nō posse. Porro si suam hic sententiā recipiant, nullo negotio omnia omniū Zuinglianorū argumēta in cœnæ causa et percelli et subuerti posse. At nobis hic, in quā, non cū Zuinglianis, sed cū Anabaptistis res est, sicq; affecti sumus, ut neq; in

in uestri gratiam, neq; in illorū odiū ea
facturi simus, quæ nos parum deceāt.

Pluralitatem uxorū, quāquam fa-
tebatur rem esse et nouam hoc seculo, et
uix ferendam, tamen peccatum ea in re
agnoscere haud uolebat. id quod fere so-
lent, qui à populari aura pendētes, hoc
solum agunt populo, ut ob cōstantiam
placeant. Sic enim iudicant, satius esse
agnitum etiā errorem non fateri, quàm
cū nominis per scelus quæsitū iactura,
si quid deliquerunt, agnoscere. Ac quū
nos uicissim illi obijceremus, nihil stulti-
us esse, ac sanctorum exempla, quæ &
uero Dei & præcepto non commen-
dentur, imitanda proponere. Respōdit
Deū quæ patribus permiserit, ipsis quo-
que pro peccato non imputaturum.

Atq; hæc fere earum rerū, de quibus
cum rege in primo conflictu egimus, sū-
ma & ueluti epitome est. At uero in alte-
ra disputatiōe, aliquāto mitius respōdit.
Ibi enim, quanquā regnū illud Christi
corporale, quod mille post resurrectio-
nē annis duraturū sit, aliquo usq; adhuc

tueretur, tamē neq; se, neq; Rotmannū,
neq; ex prophetis quenquam certi ali-
quid ea de re unquā uel sensisse uel do-
cuisse fatebatur.

At uero magistratum, quā hīc ef-
ferre cōepit: Magistratus, inquit, Dei or-
dinatio est, cui obedientiam debemus
nos, siue probi sint, qui præsunt, siue im-
probi, id quod copiose apud Paulum
uidere est. Proinde peccatum etiā hīc
meum agnosco, ut qui contra Dei man-
datum ac Cēsareas leges, gladium ac re-
giam dignitatem à propheta tātum sul-
sus, usurparim, adeoque tantum sangui-
nis, huius rei gratia effundi utrinq; pas-
sus sim.

In iustificationis causa nihil muta-
uit, eam sententiam quam in priore con-
gressu amplexatus fuit, adprobans.

Baptismum paruulorum ita adhuc
reiecit, ut tamen si uita donaretur, om-
nes Anabaptistas ad silentium ac obe-
dientiam adacturum se polliceretur. In
ea enim nunc esse sententia sese, ut sati-
us esse ducat baptismum infantibus im-
per-

pertiri ex obedientia, quàm eius rei gratia sursum deorsum miscere res mortaliū.

In synaxeos & cœnæ negocio similis sui extitit, in pane quidē Christi corpus edi, in uino sanguinem ipsius sumi confessus, sed tamen incredulo, eum panem nihil præterquam panem, & uinū nihil præterquam uinum esse.

Errorem de humanitate Christi uti recantaret, nullo pacto induci potuit, promisit tamē, si uita donaretur, ne uerbum quidem unquam ea de re facturū sese. Ad hæc uti omnes Anabaptistæ cōquiescant, nihilq; ulla de re unquam doceant, breui effecturum.

Pluralitatem uxorum eatenus liberā esse hic dixit, quatenus unanimi magistratus consensu per totam ecclesiam admittatur, quod si à magistratu prohibeatur, liberam esse non posse. Eoq; & se & omnes Anabaptistas, qui aliter fecerint, peccasse plures uxores ducendo, & ob turbatum reipublicæ Christianæ statum, non immerito in manū hostiū

suorum incidisse. Quid moror? Multa nobis in hoc colloquio audita sunt, quæ insignem miseri hominis cum inconstantiâ tum malitiam arguebant.

Iam hunc conflictum alia cū Knipperdollingo ac Krechtingo lucta excepit, qui ut neq; calliditate neq; facundia regi pares fuere, ita maius tædium nobis peperere ac fastidiū. Et aptior futurus Knipperdollingus ad gladiatorium munus erat, quàm ad religionis controversias tractandas. Porro si quis descriptionem eius hominis requirat, nihil de Catilina scripsit Sallustius, quod nō in hunc quadret aptissime. Magna uī fuit & corporis & animi, sed ingenio malo prauoq;. Cui etiā ab adolescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia civilis, grata fuere, ibiq; iuuentutē suā exercuit. Animus audax, subdolos, uariis, cuiuslibet rei simulator & dissimulator, alieni appetēs, sui profusus, ardēs in cupiditatibus, nō nihil loquentiæ, sapiētiae parū, uastus animus, immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat.

Hæc

Hæc inquam, ut uere fortassis de Ca-
tilina scripsit Sallustius, ita tamen æque
recte in Knipperdollingum dici possūt,
cuius temeritatem ac malitiam rex etiã
ipse audientibus nobis inculcauit. Nam
uenisse aliquando ipsum, ac propalam
uociferatum esse dicebat, Quod lohã à
Leida sit in corporalibus rebus, idem se
in spiritualibus esse debere. Et quũ regẽ
habeãt corporalem, equũ esse, ut spiritu
alem quoq; habeant, eã esse patris uolũ
tatẽ, id quod in corde suo testificet spiri-
tus. Alias quoq; uenisse eundem fateba-
tur ac dixisse, Spiritum sanctũ in corde
suo testificari, tũ demum Monasteriẽses
uere iuxta Patris uolũtatem uicturos, si
reiectis noui pariter ac ueteris instrumẽ-
ti libris, suis quisq; cogitationibus & sã-
nijs obsequatur. Cuius stultitiam po-
stea imitatus Phryso quispiam, pro spi-
rituali papa haberi uoluerit.

Nihilo melior Krechtingus erat etiã si
is olim à literis alienus omnino non fue-
rit, quas tamen postea anabaptismi sa-
cris initiatus, præ nimia sanctitate con-

tempfit. Certe quod ad ferociam & feditiosum animum attinet, plane hic par cum pari congregatus, & iuxta prouerbum: Eternius Pacidianū nactus erat. Cum huiusmodi igitur monstris commiffi, quàm bone Deus absurda, quàm ridicula, quàmq; à Scripturis aliena audiūmus: Krechtingus inter cætera liberum arbitrium de nouo defendere conabatur. Negabat item uim & efficaciam peccati originis. Quid? pluralitatem uxorū in iustificationis causam immiscuit, homo non iniustus omnino, si plures uxores, et carnalis illa uoluptas iustū facit. Huiusmodi artificio, quum in toto illo cōflictu uterentur, maluimus scribendo, quàm frustra altercando, negociū hoc transigere. Quocirca in carcerem iterum coniectis scripsimus, & rescribentibus iterum respondimus, breuibus ea, quæ perperam ac minus recte adseruerant, confutantes. Quæ omnia ubi disputatio nostra cum rege habita prodierit (prodibit autem breui) copiosius, ac describi hic possunt, & uisurus
&

& lecturus es.

Cæterum post hosce nostros conflictus, non diu in uinculis habiti, sed statim Monasterium, maectandi uidelicet, ducti sunt. Altera post Agnetis dies, ei negocio destinata est. Rex pridie quàm maectaretur, interrogatus, Vellet ne sacerdotem ad se, cui peccata in aurem insufurraret, adduci, an secus. Respondit: A prudentis uiri colloquio ac consilio non abhorreere se, imò magni benefici loco habiturum, si dominum Iohannem à Siberg, principis sacellanum colloquij causa ad se admittant. Nihil hic petenti negatum. Protinus enim ut haberet, in cuius ueluti sinum omnes animi æstus effunderet, is quẽ uolebat, missus est. Qui postea ad nos reuersus, miram fuisse miseri hominis poenitentiam renunciauit, adeo, ut etiam ingenuè confessus sit: Si decies occidi possit, mortem certe decies meritum esse se. Et tamẽ induci non potuisse, uti errorem de baptismo ac humanitate Christi recãtaret. Ante omnia hoc conquestum dicebat:

Dolere sibi uehementissimè, quod illustrissimi principis Lantgrauij fidelissimum consilium toties ac tam superbe aspernatus sit, quem nunc tandem intelligat pio zelo, sociâ arma cum Episcopo contra furorem tum suum tum ciuitatis, quum omnis generis admonitiones aspernati essent, cõiunxisse. Quod si præsens Lantgrauius esset, suppliciter se eius delicti ueniam oraturũ, id quod nunc à Coruino ac Kymeo, quàm primum in patriam redeant, fieri cupiat.

Knipperdollingus neq; consilij neq; colloquij causa admitti quenquã ad se orabat, antea in medijs etiam tormentis gloriatus, quod nihil sibi cõsciũ sit, sed Dei tantum gloriam, ac suã ipsius salutem, cum omniũ rerum iactura quæserit. Eadẽ arrogantia nobis quoq; antea obiecerat, Lutheranos in hoc tantũ esse Euaγγελicos, quod subinde cõueniant, ac inter pocula psalmos aliquot decãtent, se uero à rebaptizationis tempore, non cantiunculis, sed re ipsa Christianismũ suum ac professionem cõprobasse. Imo.

&

& iuxta Patris sui uoluntatem semper uixisse, & in nullo reū postea factū esse. Amabo te mi Spalatine, quid pharisaismum uocabis, si hoc non est pharisaū agere: Eadem fuit & Krechtingo pertinacia.

Postero igitur die ad tribunal iudicis ordine pertracti sunt, adeoq; accusati. Regē primo egere reū, maxima flagitia ac facinora, quęq; inficiale statū haudquaquam admissura erant, utpote toti Germaniæ nota, eidem obijciētes. Qui siue ad desperationem actus, siue mortis terroribus extra se raptus, contra magistratum quidem peccasse se respōdit, sed non contra Deum. Quasi uero non eadem ratione & in Deum & in Dei ordinationem peccetur. Confessus tamen & anabaptismum, & seditionis & læsæ maiestatis crimen, morti adiudicatus est. Ad quem modum et in Knipperdolingum et Krechtingum quum ob eadē crimina accusarētur, neq; inficiari quę designarāt, possēt, lata mortis sentētia. Rex omnium primus, quū ad suppli-

cij locum, qui editior aliquāto à terra ex-
 tructus erat, duceretur, flexis genibus ac
 manibus complicatis, hæc tantum effa-
 tus, Pater in manus tuas commēdo spi-
 ritum meum, ad palum deligatus est.
 Post ignitis ac candentibus forcipibus
 aliquandiu excruciatu, ac enectus, ma-
 gno certe sacrificorum, quorum ualde
 ferax semper fuit Monasterium, applau-
 su & lætitiā. Quibus etiam ad solidum
 gaudium nihil defuit, præterquā, quod
 Luterani quoq; eodem supplicij gene-
 re non tollerentur è medio. Non hic di-
 cam, quanta fortitudine in perferendis
 cruciatibus istis usus sit, (neq; enim uel
 uocem emisit, doloris testem) quod eam
 uirtutem ethnici etiam præstiterint ali-
 quando, atq; adeo certum sit, satanā ijs
 quos irretitos tenet laqueis suis, fere ro-
 bur addere ac constantiā. An non enim
 Socrates iam iam cicutam bibiturus, eti-
 am iocatus in Phædonē est, admonens,
 ut uoto se liberans, Aesculapio gallum
 persolueret. Et Phocion iam iam necan-
 dus, animo adeo sublimi mortem con-
 tem

tempfit, ut etiam Atheniēſibus, qui im-
meritū ad mortem rapiēbant, eam felici-
tatem imprecatus ſit, ut ne unquā Pho-
cionis meminiffe poſſent.

Cum animam egiffet rex, ductus ad
idem ſupplicium eſt Knipperdollingus,
qui tamen ad palum deligatus, an ali-
quid locutus ſit, nescio. Certe qui non
tam procul à ſupplicij loco aberant quā
nos, dixiſſe eundem ferūt: Deus propi-
cius eſto mihi peccatori. Alias inter cru-
ciatus perpetuum ſilentium fuit. Po-
ſtremo Krechtingus, eodem ſupplicij
genere perijt, quē adhibitis forcipibus,
bis, O pater, o pater, exclamantem audi-
uimus. Multos uidere hic fuit, quibus
ſpectaculo hoc nihil iucundius accide-
re potuiſſet. At nobis, ac alijs nobiſcum
perpendentibus, quicquid factum hu-
ius ſit, propter peccata noſtra factum eſ-
ſe, haud ita iucundum fuit. Equidem iu-
re ac merito è medio ſublatis ſunt, iſtuc e-
nim quis ſanae mentis non fateatur: Sed
tamen interim noſtra quoq; peccata ag-
noſcere debebamus nos, quorum & e-
normi-

normitatem & magnitudinem Deus hinc ceu flagellis ulcisci uoluit.

Quod si nunc perinde atque confecto bello, in utramuis aurem ociosi dormire coeperimus, eadem insania Euangelij cursum remorantes, ac antea, iam uehementer timeo, ne nobis quoque usu ueniat, quod de satana Christus dicit in Euangelio. Cum immundus spiritus exierit ab homine, perambulabit per ardua loca, quaerens requiem, & non inuenit. Tunc dicit: Reuertar in domum meam priorē unde exiui, & cum uenerit, reperit eam uacantem et scopis purgatam atque ornata. Tunc abit, & adiungit sibi septem spiritus sceleratiores se, & ingressus habitat illic, & fiunt postrema hominis illius peiora primis. Sic erit & generationi huic peruersae.

Porro quis neget, Euangelij & contemptum et persecutionem, nusquam maiorem fuisse in toto orbe, atque in inferiore Germania? Rursus, quis non fateatur nusquam sectarum maiorem, atque ibidem esse libertatem? Videlicet sic contemptum sui

fui ulciscitur Dominus, uel Apostolo teste. sic enim inquit, Pro eo quod dilectione ueritatis non receperunt in hoc, ut salui fierent, propterea mittet illis Deus efficaciam illusionis, ut credant mendacio, ut iudicentur qui non crediderunt ueritati, sed approbauerunt iniustitiam &c. Sed ad rem. Cum dignum de facinorosis hominibus sumptum esset supplicium, inclusi tandem sunt singuli in singulas fuscillas, easque & ferreas & cancellatas, ita ut a longe et conspici & agnosci possent. Ac post ad summitatem turris diui Lamberti affixi, non solum in hoc ut perpetua harum rerum extet memoria, uerumetiam ut omnibus seditiosis exemplo ac terrori sint ne quid tale uel tentent uel audeant in posterum. Atque hic fuit pessimae huius tragediae pessimus exitus. Annum ac diem in quo acta haec sunt, uersibus plusquam ex temporaneis ita nos complexi sumus.

Quingentos si ter numerare fideliter annos

Pergas, dein senos addere terque decem.

Regis habes certum tempus tunc iure nocati,

Quo nix in terris nequior alter erat.

De.

Deinde diem si nosse uoles, Vincentius illum
Martyrio fecit tempus in omne sacrum.

De euangelico negotio, quod tu forsitan in ea ditione bellè procedere arbitraris, nihil est quod maximopere glories. Imo tanto Anabaptistis iniquior sum, quāto certius comperi, illorum malitia ac perfidia factū esse, ut uix mutire nūc audeant, qui antea ueritati fuere additissimi. Nimirum ijs, penes quos res summa est, semper timentibus, ne illud doctrinæ genus, quod profitemur nos, ab Anabaptistarum dogmatis diuersū non sit, quum tamen à terra cœlum tam non distet, quā nobis cum turbatoribus istis & ecclesiarum & reipublicarum non conuenit.

Certe Episcopus ipse uir & bonus & comis, & humanus & syncerus est, quem etiam ego ob insignes illas, & uere heroicas cum corporis tum animi dotes, non possum non & amare & suspicere, et reuereri ex animo. Testis harum rerum aula ipsius est, tam egregia nobilitate referta, ut nihil supra, Nobilitatē
meti-

metiuntur non arrogantia uel titulorū uel stemmatum, sed uirtute ipsa, quæ res ueræ nobilitatis apud priscos etiam origo fuit. Quid dicam de ijs, quos & à secretis et ab epistolis habet. Videre in eo sodalitiū est uiros & eruditione & pietate & multarum rerū usu claros. Me certe ac Kymeum nostrum ita tractarunt, eo loco habuerunt, ut si fratres germani fuissent, amantius non potuerint. Quibus etiam rebus ita nos sibi deuinxerūt, ut nullo unquam æuo intermoritura apud nos sit illorū memoria. Et dabitur aliquādo opportunitas, copiosius de hisce rebus dicendi. Obijt per hosce dies apud nos Iohannes Cāpis, illustrissimi principis nostri Lātgrauij Cōcionator, uir & bonus & doctus, & de pietate optime meritus, et cui uel in primis pietatem principis nostri, secundum Deum debemus. Certe si uotis promoueretur aliquid, optarim in locū illius æque bonū et syncerum subrogari. Neq; enim parui refert, bonos Concionatores conspici apud eos, qui & capita rerum sunt

hoc tempore, & uel in primis doctrinā fouent Euangelicam. Sed procul dubio Deo hæc, modo precibus nostris assidue pulsetur, curæ erunt. Pulsari autem & uult & debet, ueluti Christus inquit: Orate Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam. Vale mi Spalatine, & me quod facis, perpetuo ama, redamantem te mirifice. Ex V Vicenhusio Cattorum, XXXVI.

Aliud Constantiæ exemplum.

Viennæ Pannoniæ (à uiro magnæ fidei id indicatum) uno die multos ob catabaptismum, & alios erroneos articulos submersos esse. Funibus enim ita ligati, ut alter alterū post se traheret, donec omnes præcipites ruerent, suffocarenturq̄. Sed hoc dolendum, quod ne unus quidem ex illis palinodiam cecinerit, & si uarijs argumentis Scripturarū admonerentur, & conuincerentur. Lato ac iucundo uultu pœnam sustinuerunt, quasi cum morte & carnis cruciatibus non esset certandum, aut non coram iudic

iudice sistendum uero & infallibili, qui
 corda hominum nouit, & iudicat.

Exemplum de Turcis.

Budæ, urbe regia Pannoniæ, 63
 Turcas, qui incendio deuastarunt ma-
 gnam Transsylvaniæ et Vualachiaë par-
 tem, uidi decollari, ex quorum tum nu-
 mero ne unus baptismo inauguratus,
 & si uarie adhortarentur promissioni-
 bus & minis. Potuissent omnes euade-
 re, uitamque seruare, si Christo nomen
 dedissent. Non mirum itaq; sit, si Ana-
 baptistæ obstinato animo & desperato,
 læti in ipsis tormentis sese ostendât. Te-
 meritas non coronatur, sed fides & de-
 uotio.

*Ex Libris de Gestis Scander-
 begi aliud exemplum de ob-
 stinatis Turcis adij-
 cere placet.*

Nam quum sedato eo furore, & sub-
 lata in urbe belli materia, Castriotus ad
 baptizandos intendisset animû, maior

pars ad preces & obtestationes uersa ro-
 gare, ne inuitos cogeret ad eam rem, si-
 mulare se posse presenti eo mortis pauo-
 re Christianos futuros, sed nūquam ue-
 teres suorum functiones obliuioni tra-
 dere posse. Nihil recusaturos, si ad sup-
 plicium spectent, nihil tamen ad animū
 transmissuros. Volentibus ea tradi, non
 coactis debere. Obscrare tamen per in-
 uictam eius dexteram, per satis iam ul-
 tos patris & fratrum Manes, ut se nunci-
 os saltem eius cladis, & tantę rei geste di-
 mittat ad Amurathem. Deposita iam
 cum armis ira, Scanderbegus licet indi-
 gnam aliqua miseratione, sceleratā cen-
 seret gentem, conspectans tamen iner-
 mes, & supplices tendentes dexteras, fa-
 cile uita pariter et libertate donauit. Sed
 paucis (ut audio) uti eo munere licuit.
 nam urbem egressi, in libidinem alio-
 rum, & auidas uulgi manus incidere.
 Nouis Christianis (nam aliquot fuere)
 ad ingentes gratulationes, affatim de o-
 mnibus prouisum. Stipēdiā, domus, ui-
 ctus, & reliquum famulatus ex publi-
 co

co decreta. Tamen custodiri iussi, donec nouæ character religionis recentibus a nimis coaluisse cognosceretur, præcipueque in ea nouitate rerū, ne aliquid fraudes molirentur.

Seditiosæ conciones, 1529.

Quum omnia turbarent, cœlū terre miscerent Catabaptistę, tam in agro Bafilienfi quàm Soluturenfi, Rustici maleferiati homines illis (ob libertatis dulcedinem & iucunditatem, quam in externis rebus desiderant, sperant, affectant, se indepturos, omnem operã polliciti) arma subministrarunt, adiuuaruntque clanculariis consilijs, hospitia & pecunias in hoc dantes, quo semel in incepto opere pergerent, hoc est, ut Magistratum Dei ministrum, cui obediendum erat, annihilarent, Verbi ministros, qui illorum errores & scelera detegebant, cõtemnerent, ut census & decimas eo prætextu abrogarēt. Propterea etiam adrauim usq; clamabant contra magistratū Christianum, et Ecclesiæ synceros ministros

182 DE CATABAPTISTARVM
stros. Dominus iustus erit iudex contra
hos falsos prophetas.

*Insidiæ Catabaptistarum,
Anno 1524.*

In agro Sungauia & Brisgauia, A-
nabaptistæ mira & stupenda mouent,
apud simplicem plebeculam, nouarum
rerum auidam, quæ Euangelij ueritate
priuata est. Aduolant cateruatim noctu
tanquam ululæ, interdium in syluis der-
sis, cum mulierculis latitant, ne capian-
tur. Nec mirum, quum tot Ecclesiæ,
proh dolor, pastoribus careant, uerbo-
que Dei, uero animæ pabulo destitutæ
sint. Nam mens hominis nequaquam
quiescit, auidaque est ad nouæ religio-
nis institutum. Dabunt rationem Deo
Principes, quorum est, hoc hominum
genus aut fustibus abigere, aut om-
nino, si resipiscere nollet, iure Diuino
punire.

De

*De Patientia Catabapti-
starum, 1530.*

In quodam Rheni loco, quinq; a-
nabaptisticae sectae robusti homines, in
ipso ætatis flore submersi, qui ne gemi-
tum quidem ediderunt. Pecora putaf-
ses ad mortem duci, non homines. Ea q;
patientia multos ex adstantibus ita cõ-
mouit, persuasit, animosq; incendit, ut
crederent tales habere ueram Euange-
lij doctrinam, quum usque ad mortem
in errore perstarent. Vitam simplicem,
mores candidos, innocentiam in rebus
externis, preseuerantiam in ipsa mortis
pugna laudabant. Hi sunt ueri hæreti-
corum mores, & hæc est uia seducen-
di commodissima. Propterea Origenes
pulchre nos admonet, mores hæreti-
corum describens in Libro Homelia-
rum, Capite xvi in Ezechielem. Ac
iuxta mei quidem animi sensum, in-
quit, multo nocentior est hæreticus bo-
næ uitæ, & plus in doctrina sua habet

autoritatis is, qui doctrinā conuersatione maculat. Qui enim uitæ pessimæ est, nō facile homines ad falsum dogma sollicitat, nec potest per umbram sanctitatis audientium decipere simplicitatem. Qui uero sermone peruersus est & disciplinæ salutis cōtrarius, mores autē compositos & ornatos habet, nihil facit aliud, nisi ut accipiat indumēta uaria instituti boni, & cōuersationis quietæ, & circundat ea idolis suis, ut magis decipiat audientes. Idcirco sollicitè caueamus hereticos, qui cōuersationis optimæ sunt, quorum forte uitā nō tam Deus, quàm diabolus instruxit. Nā quomodo quædam illecebras escharum aucupes proponunt, ut facilius aues capiant per oblectamentum gulæ, sic (ut audacius dicā) est quædam castitas diaboli, id est decipula humanæ animæ, ut per istiusmodi castitatem & mansuetudinem, & iustitiā possit facilius capere, & falsis sermonibus irretire. Diuersis diabolus pugnat insidijs, ut miserum perdat hominē, & bonam malis tribuit uitam ad decipien-

piendos uidentes, & malam bonis inu-
rit conscientiam. Mihi ipsi qui in Eccle-
sia prædico, laqueos sæpe tendit, ut totã
Ecclesiam ex mea conseruatione confu-
dat. Et ideo plus hi qui sũt in medio, op-
pugnantur ab inimico, ut per ruinam u-
nius hominis, quæ celari non potest, o-
mnibus scandalum fiat, & impediatur
fides per conuersationem pessimam cle-
ricorum, &c. Vide hũc locum, qui plu-
ra uolet cognoscere.

Patientia in tormentis Hi-

spanorum.

Sæpe tormentis pro silentio rerum
creditarum immortui, adeo illis fortior
taciturnitatis cura, quàm uitæ celebra-
tur. Eadem etiam bello Punico serui illi
us patientia, qui ultus Dominum inter
tormenta risu exultauit, serenaq; lætitia
crudelitatem torquentium uicit.

Aliud patientiæ exemplum.

Ter aquis immersus, retractusq; ro-
bustus Carabaptista, non semel in per-
iurio, deprehensus, Hancq; pœnam cõ-

stanti uultu Deo gratias agens patiebatur. Dimissus & abactus ea conditione, ne redeat in agrum, aut omnino aliquis submergendus. Et ut suae abitionis fidem det, iustus digitos in caelum leuare, uerbaque praescripta recitare. Renuit Catabaptista manibus et pedibus, Hoc non faciam, inquit, frustra hoc saxum uoluitis. Iuramentum nullum praestabo, nam Dominus in suo Euangelio inhibuit iurare neque per caelum, neque per terram, multo minus per nomen suum, quod sanctum est. Abibo autem in aliam regionem, si hoc solum urgetis, & nunquam ad uos Dei hostes reuertar. Indigni enim estis donis Dei, & ut prius homines uobiscum conuersentur. Lot ego uester fui, docui Dei uoluntatem, eam autem respuitis. Breui ignis e caelo cadet, & perdet uos omnes, ob peccata uestra qua polluti estis. Sicque abiit stupidus homo & arrogans, multis comitantibus eum suae farinae hominibus, quos captiosis interrogationibus occae

ca

cabat. Tandem post multos Vlyffeos errores, non sine magno rerum suarum dispendio resipuit. Vtinam Anabaptistæ timerent falso iurare, & eorum ita, esset ita, sed ferè est non. Nolunt quicquam promittere, ne periuri sint, cum secus agunt. Cur timent iuramento aliquid promittere? Quia illud nunquã uenit in animum, quod uelint seruare, propterea fatius eos non iurare, ne in manus Dei cadant. Nam uindicta Diuina periuros tandem perdet.

*Aliud patientiæ, aut potius
temeritatis exemplum.*

In arce Honburg Basiliensis agri, uinculis Catabaptistarum præcipui detenti, qui eam ferè totam regionem turbarant, hancq; sectam die noctuq; seminarent. Amãdati à Senatu ministri Verbi, ut ab eis, quid nam doctrinæ populo proponerent, aut à quo missi uel electi, perquirerent sedulo, quicq; fieret, quod
se

se ab Ecclesia catholica, quæ nihil doceret quàm Christū esse Filium Dei, segre garent, in syluis densis & speluncis sua conuenticula eligerent, Qui enim veritatem habet, lucem amat, & tenebras fugit, ut opera illius conspicua fiant. Colationem Scripturarum habere Cōcionatores cum illis uolebant, & cum Scripturæ loca adducerētur de uera Ecclesiæ Christi doctrina, unus ex Catabaptistis interrupit sermonem dicens, Nō opus habeo ulla instructiōe catholica in fide; Spiritu sancto sum imbutus, postquam baptismū accepi, quicquid ad id quod Deo placitū est, iam olim inhortatus sit. Iuxta Christi dictum Ioannis 6. Cap. Omnes erūt docti à Deo. Frustra igitur uos legati adduxistis illos uestros dominos, papistico oleo unctos. His auditis, unus Legatorum, qui missus erat à Magistratu, Catabaptistas alloquebatur. Hoc mihi, inquit, à Magistratu commissum & iniunctum est, ut uobis omnibus, qua possum eloquentia & diligentia, imò etiam seueritate & seriò proponam.

Arrigite aures, ne demum dicatis more solito, uos aut non audisse, aut non intellexisse. Si bona fide promiseritis uos ex agro Basiliensi abituros, & nunquam reuersuros, nisi ducta pœnitentia, abiuratoq; isto pessimo errore & seditioso, tunc sine noxa & damno dimittemini. Sin minus, et fallere pergitis, dabitis pœnas uestræ inobedienciæ malitiæq; dignas. Ad hoc edictum quidam respondit, erat enim loquaculus aliàs & secularibus in rebus ualdè prudens rusticus, Quale hoc edictū? Vos Domini terræ non estis, fatis superbè nobis præscribitis regulam discedendi. Dei iussum se qui uolo, qui Psalmo 31 dicat, Inhabita terrā, Eamq; inhabitabo, in qua natus sum, educatusq;, & nemo me expellet ullo præscripto uel mādato, dum uiuo. En elegantem Theologū & in Scripturis exercitatū. Dominus seductoribus ignoscat, qui simplices homines in nocentissimos hos errores induxerunt.

Christum hac in re non imitantur, qui iussus discedere, statim discessit, re-

linquens p̄is exemplum (nam & eandem doctrinam discipulis suis dederat ut de ciuitate in ciuitatem migrarent) discedendi ab ijs, à quibus odio habentur. At isti phanatici spiritus, qui cum abiguntur ex urbibus, discedere nolunt. Quin non solum nolunt, sed & iure se hoc facere dicunt, eo quod pelli nequeant. Nam Domini, inquiunt, est terra. Sed uide Matth. Cap. 9, quid ipse Dominus terræ faciat. Placidè discedit, cū posset eos magno incommodo afficere. Potentiam enim suam ostēderat in portis submersis. nec indignatur, nec maledicit, neq; minatur, nec se ulciscitur. Sic etiam quum Abimelech rex diceret ad Isaac patriarcham, Gene. 26, Discede à nobis, quia potentior nobis factus es, discessit ille. Nō est igitur in alicuius ditione manendum ipso inuito, etiam si maxime prodesse possis. Quæ igitur infania istos homines uexat, ut & contra Scripturam & cōmunem tranquillitatem tam improbe agant, tam scelertè pudori ac sanctimonix domum clausam

clausam habeant, patentem atque adeo
 expositam cupiditati & uoluptatibus.
 Et hoc maiorem adfert stupiditatem,
 quod tam multi probi & simplices ho-
 mines illorum doctrinam extollant, il-
 lis adhæreant, cum maximo suo detri-
 mento. Cæci sunt, ruunt in proprium
 exitium, non admittunt Doctorem &
 monitorem. Putant se impletos spiritu
 & inebriatos adeo, ut iam deinceps nec
 errare, nec peccare possint. Subsiliunt
 præ gaudio, quod in istorum peruerso-
 rum hominum numero sint deprehen-
 si, spiritum iactant, quem non habent,
 spiritu nigro fortassis præditi, qui eos
 ad omne malum impellit. Dominus il-
 luminet oculos eorum luce ueritatis,
 Amen.

De Semicatabaptista et eius uxore.

Semicatabaptista uxorem habens an-
 nosam, & ualde deformem, sed Anabapti-
 sticissimam, cui permittebat, libereque con-
 cesserat nocturnas coitiones fratrum adire,
 quas multis in locis instituerat, sperans
 bre-

breui eam in adulterio, aut alio scelere deprehensam iri, quo commodius diuortium fieret. Verum hac spe falsus, quum nullum repudij causam inuenire aut comminisci posset, sedulus enim indagator erat, alia uia tentare rem instituit. Vxor semel in foro commercandi gratia ea, quae per totam hebdomadam usui foret, haeserat ultra praescriptum tempus, domum reuersa à Marito ira accenso amaris uerbis & minacibus increpata, quid nã tot horis in foro egisset perquirente. Num in latibulis catabaptisticis ingurgitarit se uino, aut Veneri & uoluptati indulserit? Illa constantissime negare, rem domesticam more consueto curasse. Sed miser ille inuolat in crines Vxorculae, per gradus eam trahens, iterumque retrahens, & pugnis bene dedolans, ut semimortua in pavimento iaceret, sui rationem nullam amplius habens, ob uulnere quaedam capiti inflicta. Porcum illie abscq̃ dubio dixisses. Fugam, cum uxorem tenuem spiritum exhalantem animam

maduertisset, nebulo adornabat. Col-
 lectis autem uiribus, & ad se rediens mi-
 sera & seducta muliercula, domi se con-
 tinebat. Et maritus quoquo modo pote-
 rat, eam iterum placans, Tōsoremq; ad
 se uocat, qui medicamina uulneribus
 adhiberet. Quid accidit? Domo, marito
 absente, se mox proripuit, ad amicum
 quendam, catabaptisticae factionis ho-
 minem (qui ex paupere tonsore iam di-
 tissimus est factus, abiurata illa secta. Ita
 solent sub pretextu religionis domos ui-
 duarum deuorare.) illi suam calamitatē,
 & infortunium conquerens. Semicata-
 baptista autē fuga uxoris cognita, mox
 sub ipsam noctem accurrens more be-
 stiarum, pultans aedes impetu quodam
 in quibus uxor latebat. Heus bone uir,
 inquit, cur uxorem meam domi tuæ in-
 cludis, detines me ignorante, seducis, et
 polluis secta noua, responsatricemq; fa-
 cis? Est ne hoc probi uiri officium? Red-
 de eā mox sine ulla contradictione, aut
 fores pedibus perfringam, tātamq; tra-
 gœdiam excitabo, ut tandem multis pe-

cunijs redimeres, quod nunquam edes
 tuas ingressa esset. Iste nihil simulans re
 spondit, Fateor, uenit ad me flēs & san
 guinolenta, quam non potui nec debui
 excludere. Assidet uxori meę tristis, affli
 cta, illachrymās, saucia. Ingredere si pla
 cet, ædes iam apertæ sunt. Vide miserū
 spectaculum, cuius tu es autor. Qui
 fit, quod adeo crudeliter & inhumani
 ter fragilem sexum tractasti, ob leuiculā
 rem. Indicij sat habet, te more Turcarū,
 ne dicam latronum, cum ea egisse. Meli
 ora de te, qui hactenus occultus nostræ
 doctrinæ discipulus fuisti, concepera
 mus, & in multis, uti scis, tuo consilio
 que, quę Erinnys te perdere uult, ut mu
 lierculam miseram tot plagis, & imme
 rentem quidem sic affligeres? Pudeat
 te illius facti, homo omnium importu
 nissimus. Aliud quæris, quàm præ te
 fers, quod Dominus suo tempore reue
 labit tuo maximo malo. His auditis, in
 sanus hypocrita expalluit & iracundi
 or factus, adeo ut clamaret publica in
 pla-

plâtea, adiectis minis, ni restituatur uxor, se uelle tumultum excitare. Et uiciniam tandem post multas contentiones appellans, Hic homo, inquit, uxorem meam secum habet, nescio, quid hi sectarij cum uxoribus agant aliorum maritorum. Bohemica sacra instituunt, omnia nefanda perpetrant his in conuentibus. Vxorem meam peto, quam ducam domum, nolis uelis. Vicinia accurrente, Anabaptista rubore perfusus, forte ob fratres & sorores illic latitantes, cōuentū nocturnū & sacra expectantes, reddidit uxore, ijs precibus, ut eam agnoscat fragile uas, et à qua multas pecunias in dotē accepisset. pulchros filios haberet. Reducta uxore domū, nihil melius habebat, sed multo crudelius et inhumanius quā alias unquā tractabat, donec aufugeret, Anabaptistisq; adhæreret tota, nihil maritū iā amplius, quē dicebat in spiritu separatū propter dissidentē religionē, curās. Nec opus esse ullo diuortio, cū coram Iudice adstaret, libere effutiebatur, se nihil deinceps cum isto insa-

no, et atheo marito negocij habitura m.
 O misera mulier, ô miserior maritus,
 qui autor & causa fuisti, quod uxor, cu-
 ius caput tu eras, seducta, et quod peius
 est & detestabilius, in errore nocentissi-
 mo perseverat. Hæc acciderunt Anno
 1534.

Epiph. de Anomæis, fol. 443.

Audiuimus quosdam dicentes, quod
 ab ipso palàm audiuerunt, quum quidã
 accusarentur ob absurdum factũ, quod
 cum muliere dormiuissent, & ab ipsis
 condemnarentur, ille omnino non indi-
 gnabatur, sed etiam frustra illudebat, di-
 cens nihil esse tale. Corporalis enim, in-
 quit, est necessitas & ministerium uelut
 aurem scalpimus. Et ipse quidem uere-
 or dicere, quæ impurus ille narrauit. Ac-
 cepta, inquit, penna aut sarmento, au-
 rem scalpimus, & sic cessat pruritus cir-
 ca aurem. Ita & hoc, inquit, contingit
 secundum naturam, & si quis perfece-
 rit, non peccat, &c. Eam castitatem &
 nostri Catabaptistæ sedulo imitantur.

De

*De Muntzero & Catabaptistis,
ex Commentarijs cuiusdam
in Psalmum 120.*

Muntzeri sagittæ erant seditiosæ uoces, quibus iusta imperia abolere nitebatur. incendebat animos simplicium exemplo Gedeonis, Iosua et similium, qui diuino mandato Philistæos eiecerunt e terra. Commemorabat magistratum uitia, quod aut uerbum persequerentur, aut secundum uerbum non uiuerent. Igitur docebat nullam eis deberi obedientiam, non deberi censum, &c. Hæ sagittæ simplicium animos confodiebant.

Anabaptistarum sagittæ erant, Baptismum esse efficacem in credentibus, Pueros non credere, Ergo non baptizandos esse. Item, Prius docendos esse homines, quàm baptizandos. secundum sententiam, Ite, docete, baptizate omnes gentes. Pueros antequam doctrinam possunt intelligere, baptizari, Ergo rebaptizandos esse. Quidam dignitatem baptismi eleuabant, quod aqua nihil face-

ret ad remissionem peccatorum, quam tamen Christus immediatè coniungit cum Spiritu, in regeneratione, Ioan. 3. Huiusmodi sagittis confixa imperitorū pectora, quantum uis stultos errores cōplectebantur.

Anabaptistæ liberati reuocant.

Duo ex Catabaptistis præcipui, sel quipedalia uerba perpetuò sonantes, de Retinctionis effectū & potentia, è carcere Basileę, quorundam precibus liberati, & hac conditione dimissi, ut quocunque in loco docuissent, seduxissent, decepissent, illum adirēt, simplices, quos falsa opinione imbuerant, admonendo, rogandoque, ne doctrinæ illorum crederent, quam scirent, iam melius edocti, erroneam, seductricem, diabolicam esse. Se falso, per blandiloquentiam quorundam, neque unquam iustificationis negocium recte intellexisse, ob id non mirum, in errorem ob externa solummodo lapsos. Hoc etiam egre

egregie præstiterunt, sicut promiserant. O fideles caueate à lupis, qui ueniunt ad uos in uestitu ouium, intus sunt lupi rapaces, animarum occisores.

Virgis cæsi Catabaptistæ.

Duo antesignani ex catabaptistica fece, Basileæ ferreo torque ornati, publico in foro ad horæ spaciū. Qui cum populi ingens numerus ad tale spectaculum, ut moris est, conflueret, continuo ridebāt. Vnus, qui cordatior erat, concionabatur de resipiscentia uera, & nouitate uitæ. Se scire edoctum ab Angelo Gabriele, Catabaptismum illis non adeo odiosum fore, si cessarent à uitijs, omniaque communia haberent. Et quum uirgis cæderentur per urbem, spiculatorem hilari uultu adspiciebant, inhortabaturq; eū, ut strenue suo persurgeretur in cædendo officio, se propter Christum & uerbi eius in baptismo uerū intellectu libenter pati. Præscriptum

locum adsecuti, relictī à spiculatore, & cum abitu pararent, conuersi ad subsequentes, Literas sceleratorum aut infames, inquirunt, nemo post nos mittet, neq; ullius criminis arguet, quia propter Christi uerbum hoc tormētī genus subiuius. Quidā dicebat ad illos, Imò propter satanā, peruersi cordis instigatorē, tale quid passi estis. Ite & resipiscite, & tutus reditus ad nos iterū uobis erit. Si Dominus, inquirunt, nos iusserit redire, parati erimus ad omnia. Nonne Domini est terra, & plenitudo eius. Tyranni isti de terra peribunt, & nos sancti & cōtempti in hoc mundo regnabimus. Vos autem maledicti ibitis in ignem æternū, paratū uobis & diabolo. Exaltabit Dominus tandem caput super omnem, qui nomen eius in Catabaptistis persequitur.

De Reuocatione Catabaptistarum.

Anno 1530, multi Catabaptistarum, Basileæ, publico in rostro summi templi

pli scelestissimam illam sectam reuocant, utinam ex animo factum sit, tanquam coram Deo. Quidam ascendens cathedram, adstantibus multis pijs hominibus, ridebat, quum potius flere debuisset, agnito errore. Detestati sunt alta uoce hanc hæresim, promiseruntque coram omnibus neminem hoc ueneno infectum se domi iam deinceps fouere, aut alere, aut hospitium præbere uelle. Pœnitere iam ex corde sui erroris. Ecclesiæ membra nunc factos, & fidelibus iterum annumeratos, usque ad finem uitæ filios permanfuros, Domino gratiã concedente. Precabantur deinde populũ, ut illis ignoscant, non ex malitia, sed ex mira simplicitate peccasse & errasse. Sic que domum, iuramento præstito, abierunt, multa garrientes de constantia in afflictionibus.

Aliud exemplum de duce Bauariæ.

Dux Bauariæ, (ut fama fert) Catabaptistarum magnam cateruam cepit, & prostrauit. Qui autem ex illis reuocant

runt impium & seditiosum dogma, (exceptis doctoribus & autoribus huius erroris, quibus nulla euadendi uia) eos pallio gryseo, undique cruce insignito, induebat dicens, Patellum scelerorum hominum esse, nouum se institueret ex hæreticis ordinem, qui ab Ecclesie gremio egressi, in perpetuam rei memoriam. Coacti enim sunt miselli isti, per totum uitæ spacium, hoc palliolo Dominicis & festis diebus uti.

*De incarcerato quodam
Anabaptista.*

In Liechtstal, oppido Basiliensis ditionis, Catabaptista ob uarios errores, quibus imbutus erat, captus. Et cū ob uitæ honestatem & morum integritatē notus ad annos aliquot fuisset, dimittitur conclusum ab prudenti Senatu Basiliensi esset, si iuraret solum se abiturum, quemcunque in locum uellet, saltem agrum Basiliensem non incoleret. At qui noluit id obstinatus homo promittere, Malle se dixit in carcere perire, pe-

pediculis consumi, quàm iuramentum præstare, quum expectet quotidie Patris uocem, quid nam ille mandet sedulo acturus. Tandem bene exercitatus fame et squalore carceris, iurauit, & abiit.

Anabaptistæ combusti.

In Passauia Germanæ ciuitate, Catabaptistarum ingens numerus captus. Octo ex illis cõbusti, duæ mulieres submersæ una die. In numero uirorum pater cum duobus filijs erat, quos diligentissimè, ne in tormentis à catabaptismo deficerent, admonebat pater, Machabeos inculcans. Multi ex illis resipuerunt, publicam pœnitentiam ad aliquot dies Dominicis agentes. Nudis enim pedibus incedere, candelas cereas & arden-tes in manu gestare cogebantur. Tandem præsentì populo, in Ecclesia peracto sacro absoluti sunt, prius abiurato & execrato catabaptismo, secta seditiosa & abominabili.

Alia

Alia historia.

Basileæ Catabaptistæ passim ex agro nexi uinculis, ingēs rusticorum numerus adductus, anno 1529. Inter quos etiam ij, qui uirgis probè ante mēsem cęsi erant, scēq; nunquam redituros spoponderant, & si nullo iuramento se obligassent Senatui. Nolebant enim id præstare, quo illis tutum esset regredi. Nonne satanica sunt organa: latitant in angulis & montanis locis, sua uenenata doctrina simplicibus imponentes. Pessimum hominum genus seipsum ad mortem et tormenta offert, non ob iustitiam & ueritatem Euangelij, quibus omnino destituti sunt uirtutibus, sed ob scelera, nempe ob falsam doctrinam, & flagitia inaudita, ob turbas, quas ubiq; concitant, ob fidem non semel fractam, ob adulteria, quibus impudenter polluuntur, ob desidiam & perfidiam. Prætereo libens immania facinora, quæ ubiq; locorum impudenti ore, fronte, & operibus designant.

De Apparitione Satânica.

Philippus Sacellanus olim in Rhinfelden oppido, catabaptismo, quantus quantus fuit, adhæsit; à satana callidissime illusus. Basileæ enim per multos plateas & angiportus, querula uoce clamans, discurret, Pœnitentiã agite, inquit, à peccatis desistite, Dominus breui aderit, calicem furoris in manu habet, &c.

Quidam ex Concionatoribus forte fortuna incurrit in hominẽ, stupidus, quidnam sibi hic homo uelit, expendens. Tandem inquit, Quid nobis agendum, & à quo es missus? Ait Catabaptista, Cessate tandem à baptismo paruulorũ, ab insectatione & persecutione fratrum nostrorum, aliàs satan uos uiuos discerpet, & hostium multitudinem instigabit ad perdendum ciuitatẽ illam, sicut porcos Gergesanorum. Ego missus sum à Deo. Edocuit me Archangelus Gabriel, qui iussit ire ad Marchionis Ernesti ducatum pœnitentiã prædicaturũ simplici populo, sicq; institutum iter continuauit

cur-

currendo per ciuitatis portam. Verum post tertium diem redijt miser iste homuncio, more ueteri hinc inde cursitans, maiorique uoce clamitans, & si increparetur, ut taceret, Poenitentiam agite non papalem, sed ueram, quam nos fratres sincero corde suscepimus, ideo & loti ab omnibus peccatis, ut iam puri simus ab omni macula & ruga, quia filij Dei. Filij enim Dei peccare non possunt. Neque opus habemus iam deinceps oratione à Christo edocta. Senatus Basiliensis iussit stolidum hominem in carcerem duci, quid nam sibi per cōciones has tumultuarias uelit, inquisiturus. Tandem turbulentum ingenium rationis non esse compos, ea qua est prudentia, intellexit. Propterea è carcere dimissus, & ex agro Basiliensi proscriptus. Abijt deinde Lucernam constanti animo, alta uoce eiulans hoc carmen Poenitentiam oboni uiri agite, instat dies Domini extremus, perditio uestra adest, in meo consilio acquiescatis. Raptus est, in carcerem ductus, & post dies aliquot dānatus & sub

submersus. Vide satanæ illusionem. Iactarat apud fratres suæ farinae, se Lucernæ non moriturum, sed in Mompelgart, quos prius ad Euangelij cognitionem perducturus sit. Ultimo se, repugnantibus hypocritis Euāgelio, suo sanguine testaturum, doctrinam quam seminasset, ex Deo esse.

Quam historiam aliter ex relatu aliorum scripsit Eras. in Libro 23 Epistol. Tomo 3.

Accidit hic quiddam, Democriti nomine, an Heracliti lachrymis dignius, tu iudicabis. Sacrificus quidam huc aduenit, is simul atque hospiti suo pecuniolam, quam debebat, numerasset, Vale, inquit, & age poenitentiam. Moxque progressus in publicum, exhibuit nobis alterum *πρόδρομον*, clara & articulata uoce, serio uultu clamans, Agite poenitentiam, agite poenitentiam, agite poenitentiam, imminet uobis manus Domini. Cum hoc preconio complures dies, per omnes ciuitatis uias obambula-

lauit. Ingressus summum templum, coe-
 pit incorruptam Canoniorum uitam
 detonare. Id ridebant plerique, negligebant alij. Tandem ingressus dicitur &
 Oecolampadianorum templa, et in hoc
 multo tum liberius tum atrocius uocife-
 ratus est, itentidem animarum interem-
 ptores appellitans. Interpellauit illū qui-
 dam, Heus tu, uocas ad pœnitentiam, &
 de, quid nobis censes agendū, & quibus
 modis sit placādus Deus. Ibi ueluti nu-
 mine afflatus, Gorgoneis oculis intui-
 tus percontatorē Pharisæe, inquit, quid
 me tentas? Nō aliud iussit me loqui Spi-
 ritus. Dicitur & in monte Pellicardi
περίουρου egisse, quum nec illic quen-
 quam reperisset, cui liberet agere pœni-
 tentiam, ipse tres menses conclusus car-
 cere, pro omnibus pœnitentiam egit. Il-
 lic dimissus, iuxta præceptum Euange-
 licum, excusso pedum puluere, huc de-
 migravit, ubi quum multo minus arri-
 deret nomen pœnitentię, duci iussus est
 in carcerem. Quū duceretur, nihilo seg-
 nius clamabat, Agite pœnitentiam, Al-
 ter

ter satellitum, ni taces, inquit, improbe,
 hunc pugnum ingeram in os. Ille tan-
 to magis clamabat, Agite pœnitentiam.
 Quid actum sit in carcere, non liquido
 scitur. Dimissum constat, hac lege, ne re-
 deat in dit ionē huius reipublicæ. Mox,
 ut accipimus, contulit se Luceriã, quæ
 ciuitas sic est infensa nouis sectis, ut nō
 alia magis. Illic aliquot diebus προσήγορον
 functus officio, in hoc quoq; retulit no-
 bis Ioānem Baptistam, quod coniectus
 est in uincula, in illo dissimilis, quod il-
 le decollatus, hic exustus est, nimirum
 quod Baptistam male repræsenteret A-
 nabaptista. Quæ secta quum magis in-
 uisa sit principibus quàm ulla cæterarū,
 propter anarchiam, & rerum commu-
 nionem, quam prædicare dicuntur, ta-
 men nec templum habent usquam, nec
 regnum moluntur, nec ulla uí se tuen-
 tur, et habere dicuntur multos moribus
 longe syncerioribus, quàm cæteri. Quã
 quã quid ibi synceri esse potest, ubi cor-
 rupta est fidei integritas? Si nobis cor-
 uis à leua crocitetur, commouemur, &

*Submissus
 est, non ex-
 ustus.*

aliquod grande malum imminere credimus, & hominis uocem risimus omnes. Multis iam annis quid malorum nō uidimus? Exactiones, tumultus, bella, caedes, pestilentias, famē, seditiones. Quis studuit uel pilo fieri melior? Occalluimus aduersus flagella Dei, obduruimus aduersus illius medicamenta. Quid superest, nisi extreme calamitatis diluuiū? Vtinam res feliciter cedat omnibus, quā mihi præfagit animus.

De induratis Catabaptistarum erroribus etiam in ipso mortis agone.

In arce Honberg (quæ Basiliensium est, iter ferè unius diei à ciuitate distat) erant multi catabaptisticae fecis antesignani in uincula coniecti. Inter quos erat puella XVII annorum, nomine Hurdeli, formosula profectō atque obesula, quam sancti homines efflictim deperibant. Qui omnes uno die ter à spiculatorē aquis immergebantur, quia iusiurandum datum neglexerunt, in erroreque quē abiurarunt, manserunt, aliosque induxerunt.

rūt. Neq̄ ullo modo, etiam ad motis tormentis, ut ex agro Basiliensi, relictis erroribus, cederent, cogi poterant. In summa, catabaptismo neq̄ renunciare, neque doctrinis arijs, quibus diffuebant undiq̄, finem imponere, neq̄ laboribus consuetis & à Deo iussis, quibus uxore & liberos sustentarent, insudare uolebant. Peruersum genus hominum et occęcatum. Hoc Psalmistę dictum perpetuo in ore, more insanientiu, habebant, In terra tua maneat. Item, Omnia debet esse apud fideles, et in Christo renatos, communia. Et illud, Nos qui uero baptismo sumus tincti, peccato caremus, nec peccare etiam possumus, quia filij Dei non peccant. Item illud, Pastores qui beneficia ecclesiastica habent, ex diabolo esse. Apostolos nihil habuisse prius, de domo ad domũ iuisse, si prędendũ aut cenandũ. Nemini Spiritus sanctus dona data esse, nisi retinctis. Quis enumeret illorũ errores, & absurda dogmata? Historiam semel inceptã ad finem ducam. Quũ quidam præstarent, digitis in-

coelum sublatis, iuramentum, se nunquā
 in hunc regionis tractum redituros, &
 mox redirent, Patrem se id iussisse, quū
 incusarētur perfidię, dicebant. Sicq; De
 um suę malitię operculum, ô Coelū, fa-
 ciebant. Ex quibus unus in torrente, ex
 montanis per prata decurrente, cum iā
 suffocandus esset à carnifice, alloqueba-
 tur erecto collo pastorem suę Ecclesię,
 qui & uicinus & compater illius erat, et
 à quo multis beneficijs affectus fuerat
 iam à multis annis, quiq; etiam comes
 indiuiduus, & si multis conuitijs à Ca-
 tabaptistis proscinderetur, illi adhære-
 bat, nihil aliud querens, nihil desiderās,
 nisi animę mortuę uitam, & ouis perdi-
 tæ sanitatem & restitutionem. Cataba-
 ptista iam iā submergendus, ligatis ma-
 nibus et pedibus, in hęc prorumpit uo-
 cem. Heus tu pastor, beneficium Eccle-
 siasticum desere, eo enim habito, Euan-
 gelium nunquam sincere prædicabis.
 Et cum hęc uirulento ore, quemadmo-
 dum reliqua, effunderet, mox præcipi-
 tabatur è trunco arboris, in quo ligatus
 sede-

sedebat, à carnifice in abyssum aquarū,
 in quo & mortuus est, neq; ullam uocē
 amplius emisit, adeo obstinatus erat.
 Quò putas, pie lector, animam illius tā
 maligni hominis, q̄ etiā ausus est impu-
 dēti & mendaci ore deblaterare, se nō o-
 pus habere oratione Dominica, euolas-
 se? Sed firmiter credo, ut quidam suæ fa-
 rinæ homines postea dixerunt, eum nū-
 quam hoc die se suffocatum iri, in ani-
 mū induxisse. Reliqui autē, cum aquis,
 erat enim frigus, bene abluti et complu-
 ti cum Hudelina Gellia essent, non læti
 & gaudentes, quemadmodum Aposto-
 li, sed tristes, stridore dentium laboran-
 tes abibāt. Progressi parum itineris ma-
 didi fratres, Hudelinā subtristem & pal-
 lidam, ne deficeret ab eorum secta, con-
 solabātur his uerbis. Nostra charissima
 sororū, decus Ecclesiæ nostræ, aquis ho-
 die loti sumus, adstātibus multis pijs &
 probis uiris, qui ad nos breui, uisa no-
 stra constantia, & in periculis solatio,
 in cruce patientia, deficient. Deum spe-
 ctatorem & chorum Angelorū habui-

mus hac die, qui canticum illud cantarunt, Gloria in excelsis Deo. Hi sunt, quos in derisum habuere. Hoc est uere Christo adhærere innocētiæ & fidei nostræ præmium accipere, idem Christo & Apostolis accidit. Hodie testati sumus, Baptismum nostrum, & doctrinā à Christo esse. Puerorū baptismum, esse loturam anserum. Hac uia itur ad astra, Perge mi Hudelina, nobiscū te adiunge, senties Dei auxiliū. Magistratus nobis fauet, pastorum instinctu ita parum in nos furere solet, sed non ex animo. Hac astutia multos deceperūt, persuaseruntq; Magistratum sibi bene uelle, etsi omnia turbarent, cōfunderēt que. Impudens mendaciū est, quicquid ex ore illorum exit. Hypocrisis illa in extremo iudicij die manifestabitur.

*Ex Epiphaniy Libro 1. To. 3.
fol. 144, de Marcionitarum lauacris.*

Non solum autem unum lauacrum apud ipsos datur, sed etiam tria, & ultra dare

dare licet apud ipsos, si quis uelit, sicut à multis audiui. Contigit autem hoc fieri ipsi, ut tria lauacra dari permetteret, propter ludibrium quod sustinuit à discipulis suis, qui ipsum norant ex delicto ac corruptione in uirginem commissa. Nam quū corrupisset in ciuitate sua uirginem, & aufugisset, atq; in magno delicto inuentus esset, excogitauit prestigator sibi ipsi secundū lauacrū, a. Ierēs licere usq; ad tria lauacra, hoc est tres baptifmos, dare in remissionē peccatorū, quo si q; lapsus esset post primū, poenitentia acta, accipiat secundū, et tertiuū similiter, si in delicto post secundū comperiat. Profert autem nimirū, ut se à ludibrio cōseruet, & ut hoc confirmet, q; post delictū rursus purgatus est, et de cetero innocēs est, testimoniū de hoc ementiens p̄babile, ut per similitudinē decipere possit. nō autē hoc significet, quod ipse uult. Baptizatus, inqt, Dominus à loāne dicebat discipulis, Baptisma habeo baptizari, et qd uolo, si iā ipsū perfecit: Et rursus, Poculū habeo, ut bibā, & quid uolo, si iam

complebo ipsum, & sic plura dare baptis-
mata docuit.

Catabaptistarum eadem sententia in
isto supra audito colloquio est, sed alium
ferè prætextum habent.

*Idem Epiphanius eodem in lo-
co de Marcionitis.*

Dant etiam permissionē mulieribus,
ut baptismum dent. Apud ipsos enim
omnia sunt ludibrio plena, & nihil ali-
ud, quum etiam mysteria coram his, qui
instituantur atque initiantur in lacris,
perficere audeant.

De Bernensibus Anabaptistis.

Bernæ sex (ut à quodam, qui suis o-
culis hæc uidit, hausi) ex Catabaptista-
rum secta, belli homines & audaces, dū
disputatio publica haberetur, capti et in
cœnobium Dominicanorum detrusi,
quòd contra publicam fidem, qua gau-
debāt, friuole egissent. Incœperāt enim
in plateis, & in angulis platearum, in ho-
spitijs discurrere more insanientium, et
concionari stupenda, Cōcionatores uo-
ca-

cabant hæreticos, seductores, uētres, fures, latrones, eos placentia loqui solum, contemptores instituti Christi, sanguinarios. Baptismum puerorum esse ex satana, &c. Sicq̄ uolebant seditionem & turbas excitare, ob multitudinem quæ illic confluxerat, ut differentes de articulis fidei audiret, percepturaq̄ quæ nam pars superior futura esset. Hæc consilia sunt satanæ, sed nihil effecerunt. Hec acciderunt Anno 28.

De Innocentia catabaptistica.

Catabaptista impudens, in rustica quadam domo (se nactum esse occasionem suæ malitiæ proferendæ accommodatissimam putans) pernoctabat, in quâ puellarum chorus, ut moris est hyemali tempore in pagis, confluxerat ex tota uicinia cum colis, nendi gratia. Nebulose iste retro fornacem tacitus sedebat, saltandæ fabulæ initium captas, uestes enim abiecerat clanculum, et nudus. quasi diuino Spiritu adflatus, in puellarum gregem desiliit, manu silētium inuauēs,

se de innocentia, quam primi parentes peccando perdiderant, sermonem habiturum iucundissimum, gratumq; omnibus, præcipue puellari pudicitia. Puellæ uiso hoc monstro (quæ fabellis oblectabantur ridiculis, laborisq; tædium nænîs quibusdam more solito fallebāt) clamore sublato aufugerūt. Nam benementulatum aiunt, qui hoc portentum uiderunt, Anabaptistam fuisse. Pater familias audito hoc strepitu & cachinno, cum filijs & seruis è somno excitantur, quid nam rerum agatur, sedulo perquirētes. Cognito scelere, Catabaptistā, qui concionando uetulis quibusdam, quarum aures pruriebant, perstabat, uirgis ex scopis extractis adeo dedolarunt, innocentiā encomium decantarunt, ut sanguinolentus totus fieret, quem & nocte tenebrosa abegerūt in malam crucem, qua dignus omnino erat, additis mînis, nisi mox se proripiat ex agro isto. Sicq; miser bene cæsus, abiit indignanti stormacho ferens hoc innocentiā præmiū.

Epi

Epiphan. contra Adamianos,

Lib. 2. To. 1. fol. 219.

Primū quidem dicunt, tales Ecclesias suas, siue latibula & speluncas (sic enim meritò appellauerim hæreticorū conuenticula) in hypocauftis, id est locis qui sub tus incenduntur, extruere, subincendere uero infernè, ut sit tepor ad calfacti- onem intus in domuncula congregato- rum. Dū autem ingrediuntur, sunt qui- dam uestiū custodes, ad fores instar Cā- psariorum ab ipsis cōstituti. Et quilibet ingrediens, siue uir siue mulier, exiit foris, & ingreditur nudus, uelut ex ma- tre, uniuerso corpore. Et q̄ ipsorū prin- cipes uidētur ac doctores, omnes uelut ex matre sedent, alij supernè, alij infernè mixtim ac sparsim. Sūt autē apud ipsos, q̄ uidelicet cōtinētes dicunt, & uirgines se esse iactāt, ueluti seiplos decipiūt, et le- ctiōes, et alia omnia nudi faciūt. Si uero uisus fuerit quis (nā & hoc dicunt) in de- licto esse, eū nō amplius in congregatio- nē admittūt. Dicūt enim ipsū esse Adā, q̄ comedit de ligno, et iudicāt ut expellat
ē pa-

ē paradiso, hoc est ex ipsorum Ecclesia.
 Putant enim suam Ecclesiam esse para-
 disum, & seipsos esse Adam & Euam.
 Qua igitur ratione subincendunt do-
 mum, ut ne frigus ipsos contingat? A-
 dam enim & Eua nō in hypocaustra do-
 mo uitam egerunt, neq; incendio quo-
 piam comprimebantur, neq; frigus ip-
 sos grauabat. Erat autem ipsis aer puris-
 simus, & omni temperamento ordina-
 tē ex Deo refertus, neq; frigoris aduersi-
 tate intentus, neq; molesto æstus feruo-
 re incitatus, Et diæta immortalis, & lo-
 cus ex Deo factus ipsis dispositus erat,
 iucunditate et uitę opulentia redundans,
 & neq; frigori, neq; æstui, uelut dixi, ex-
 positus. Quum autem hi talibus indige-
 ant, ualde ludibrio expositi sint. Dein-
 de uero etiam aliud consideremus, quo
 modo uniuersus ipsorum error redar-
 guitur. Neq; enim una hora aliqua illi
 nudi erant, sed perpetuò, & non uerecū-
 dia confundebantur. His uerò, non ob
 id quod non pudefiant, nuditas adest,
 etiam si sic ipsi putarunt, sed inexplabi-
 lis

lis uoluptatis gratia, quæ oculorum pu-
 pillis delectationem inducit. Ablata est
 enim ab ipsis uerecundia, quæ in omni-
 bus sanctis Scripturis laudatur. Et uerè
 impletū est id, quod apud Prophetā di-
 ctū est, Aspectus meretricis tibi est, im-
 pudens factus es erga omnes. Cæterū
 post horā illam foris uestibus induūtur,
 et non amplius sunt Adam. Neq; enim
 ille statim uestium copiā habuit, sed pri-
 mum folia fici, postea tunicas pelliceas,
 & post multum tempus uitæ ipsorum,
 uaria Dei sapientia cognitionem ipsis
 immisit uestimētorum. Et omnibus mo-
 dis subsannabuntur ipsi, dicentes seip-
 sos esse Adam & Euam, mentientes cō-
 tra seipsos, & simul uerum dicentes. Nā
 quod hi Adam non sunt, manifestū est
 ex multis indicijis, uelut etiam ostendi-
 mus. Quod autem ab intelligibili serpē-
 teludificantur, id manifestum est ex af-
 citicia ipsorum forma, et nuditate, et tur-
 pitudine & ludibrio, &c.

Ada-

*Adamitarum Scortatio proximo
seculo, ex Bonfinij Decade
3 Li. 2. Pag. 390.*

Quum semper, uti Aphrica, semper aliquid noui apportet Boemia, longe superiore absurdior hæresis emerfit, quæ Adamitarum dicta est. Piccardus quidam è Belgis, traiecto Rheno, in Boemiam penetrauit, qui præstigijs quibusdam, & mira calliditate fidem sibi concilians, magnam in suum dogma multitudinem coegit. Et occupata insula, Lusmicio amne obducta, se Dei Filium esse profitebatur, sectatores nudos incedere iubebat, appellare se Adam, promiscua connubia indulgere. Item pro libidine quisque mulierem apprehendere, & in Adæ conspectum adducta, dicere, In hanc spiritus meus incaluit. Contra ille respondere Antistes, Crescite, & multiplicamini, & replete terram. Hic cæteros homines, seruos uocare, se tantum, & hoc modo natos, liberos dicere, Hinc quadraginta in proximas

mas uillas homines prodire, strictis-
que gladijs planè grassati, ducentos cir-
citer Agricolas interfecerunt, quos di-
aboli filios asserebant. Verum quum
hæc ad Ziscæ aures peruenissent, Ada-
mitæ, reseruatîs duobus, unde supersti-
tio nosceretur, ab eo ad unum omnes
interfecti sunt, Mulieres, quæ superfue-
re, palàm asseuerabant, Quicunque ue-
stibus, & præcipuè subligaribus uteren-
tur, ne quicquam esse liberos. Ab Vlri-
co Rosensi coniectas in carcerē, & præ
obstinatione ac pertinaciâ inaudita, in-
cendio expositas, cum risu & cantu fe-
runt subiisse supplicium.

*Colloquium Catabaptistæ
& Orthodoxi.*

Luthero, librum Militibus inscriptū,
in lucem diuulgâte, acre & ferè crudele
certamē excitatum est inter quosdam.
Catabaptista enim cum librum legeret,
& plecta una & altera pagina, abie-
cit à se, & corrugato naso, arridentique
ore

ore dixit. Mendax est scriptum et diabolicum, nullo in sacra Scriptura testimonio fultum. Christus enim aliter docet, nempe, Malo non resistendum, inimicis bene faciendum. Malum pro malo non reddendum, sed bonum malo. Ortho. Obsecro dic, si latrones in sylua de-
 fa mihi occurrerent, meq; strictis gladijs cominus aggredierentur, an abiectis armis obuiam ire, collum præbere, aut fugam capessere, uel me ipsum defendere, uim uel repellere, quo ab illis nebulonibus liberarer, discrimenq; uitæ uitare, non ut illos uulnerarẽ, perderẽ, aut proderem, sed ne ansam darem malis istis satanæ mancipijs peccandi contra sextũ præceptum Ne occides, debeã, nec ne.
 Catab. Erras tota uia. An nescis, quid Christus in Matthæo dicat? Enarrabo. Quisquis, inquit, impegerit alapam in dexteram tuam maxillam, obuerte illi & alteram, &c. Ex ijs apparet, fidei defensionis occasionem esse ablatam. Ortho. Quid si aliquis respõderet, hunc locum non intelligis. Figurata est locutio
 all-

aliūq̄ sensum requirit. Nuda litera hic non sequenda, sed Christi mens spectāda, ueraq̄ sententia eruenda, et Patrum scripta consulenda. Vos Catabaptistæ in hoc maxime erratis, simplices decipitis, quod ueterum Interpretū scripta negligitis, aut non intelligitis, etiam si legeretis, et nouas quotidie interpretationes excogitatis, fingitis, quas uestris erroribus accommodatis. Veteres æquē Spiritu sancto adflati, atq̄ uestri Doctores. Et utinam Spiritum sanctum uestri haberent, certe nihil cōtra Scripturam, nihil contra Ecclesiam catholicam docerent, aut dicerēt, Patrum lucubrationes non irriderent, nasoq̄ suspenderēt, qui sanguini suo non pepercerunt, ne Christum denegarent. Catabap. Nunc sæpius (ardebat et estuabat præ ira) apud me constitui, cum nullo ex unctis papæ, rubeæ meretricis filijs colloquium habiturum, et si iam uoti semel suscepti immemor fuerim. Nosco enim tanquam digitos meos, omnes unctos per Episcopos, satanę esse organa, condemnationique

obnoxios. Esaia dictum, ut qui uideant, caeci fiant, implendum esse. Ortho. Mirum est, retinctos nihil aliud cogitare & dicere, quam omnes praese, ob nimiam superbiam & arrogantiam satanae tradere. Timeo, ne sint satanae ministri et, angeli quos in hoc elegerit, ut mundum turbent, conscientias tranquillas ueneno mortifero imbuant, inquietasque reddant. Qualis ne es tu Episcopus miser popelli? cui concionaris, cum nocturnae uolant. Eos omnibus modis seducis, a uia ueritatis auellis, fenestram omnium scelerum aperis tuis concionibus. An grassandi in pios? Catabap. Loqueris ut Iudas, non sum Episcopus, sum defensor ueri baptismi contra papales laruas. Orthodoxus, Cur igitur doces, cur discipulos congregas, si non es Episcopus, aut ab Ecclesia, electus uocatusque in officium docendi. Nosti Hieremiae dictum, Currebant, & non mittebam eos. Facitis, ut pater uester diabolus, qui in ueritate non stetit, quia ueritas in illo

illo nulla. Audisses meras blasphemias,
 è uirulento ore ebullientes. Obijciebat
 multa, quæ in dedecus sacerdotum un-
 ctorum uergebant. Mendacia impinge-
 bat, & plaustra cõuiciorum adducebat
 in optimos quosque. Catabap. Quid
 igitur de baptismo sentis, quum tam
 strenue contra eos, qui tibi bene uolunt,
 pugnas? Contemnis ne Christi saluber-
 rimum institutum, Babylonica mere-
 trici in hac re seruiens? Dic ex animo, et
 non sine Scripturæ testimonijs. Hoc
 non potuit aditans Catabaptista ferre,
 interrumpens sermonem conuitiolo sa-
 tis uenusto. O uos purificatores anseri-
 ni, insanitis contra pios fratres. Sile tu,
 inquit alter, satisfaciam ego illi ad om-
 nia interrogata. Et postquam omne e-
 uomuisset uirus, quod iam olim com-
 pressum in labijs uiperinis contra un-
 ctos habebat, dixit Orthodoxus, Cur
 profundis tot conuitia in unctos, cum
 et tu in baptismo chrismate & oleo, mo-
 re in Ecclesia consueto, à Sacrificio sis
 delibutus? Catabaptista, A quo nam tu
 q 2 hoc

hoc habes; uidiſti ne? Orth. Id moris ha-
 ctenus fuit in omnibus Eccleſijs. Es ne
 Pickhardus, aut ex media Barbarie? In-
 terrogabo & te unum. Pueri tui, quos
 domi habes, ſunt ne baptizati? Mutus
 ad hoc magis quam piſcis, cum diu co-
 gitabundus quidnam reſponderet, non
 haberet, tandem inquit, Anferinum eſt
 balneũ, tuus baptiſmus, & diabolicum
 inſtitutum, Orth. Bona uerba quaſo.
 Iræ das locum. Multa uos Catabapti-
 ſtæ audaci ore et procaci reprobatis, ſed
 nihil Scripturæ adducitis, cæci cæcorũ
 duces. Scripturam peto. Catab. Ioãnes
 fideles baptizauit, non pueros, hoc eſt,
 qui uerbo prædicato credebant, & uitã
 peccatricem relinquebant. Orth. Bene,
 quaſi hoc nemo unquam ſciuerit. Putas
 tu omnes illos fideles fuiſſe, qui à Ioan-
 ne tincti ſunt in Iordane contra quos tã
 minaci uoce loquitur, Genimina uipe-
 rarũ, &c. Nescis fidem, donũ eſſe Dei?
 quæ omnium non eſt. Catab. Hoc ſpi-
 culum ex tua pharetra non deprompſi-
 ſti, ſed Oecolampadianum eſt, qui no-
 ſter

ster infensissimus & acerrimus est hostis. Orth. Tu omnia nosti, semperq; sapias, dic per Deū, an ullus unquam Catabaptistis sic detraxit, pessima facinora quæ designarunt, in lucem protulit, atque tu. Id non semel ex ore tuo audiui, pernegare non audes, quia testibus te possem conuincere. Et quum euomisset multas contumelias, sannas & conuicia, homo turbulētus redit ad suos gloriabundus.

De Extremo die.

Catabaptista Herciniæ syluæ accola, à Spiritu nō diuino, sed fallaci, sed deceptore persuasus, extremum diem in foribus esse, alta uoce hanc reuelationem uicinis suis, præconum more, annunciat, ut ad excipiendum Saluatorē Christum è cœlo uenientem sese pararent, summa alacritate, facie in cœlū erecta, quemadmodum Christus in Luca iubet. Sibi enim reuelatum esse à diuino Spiritu, neq; semel admonitum diuina specie, hac nocte in ictu oculi Dominū

adfore, & ni id indicaret suis uicinis, & illi reliquis, Dominū ab eis pœnas sumpturum. Et ut maiorem fidem apud simplicem populum conquireret, empto liano mundissimo, gloriabundus incedēs, perreptansq; domos uicinas hoc insigni ornatus, uxorem liberos, & familiā totam, indumentis cādidis prius in hoc confectis, induit, quæ innocentiae symbolum erant. Expectauit sedulo, in summo silentio per totam noctem, sublatis in cœlū manibus, oratione præuia, aduentū Christi, repetitis sæpe ex imo corde suspirijs. Sed post longam expectationem, quum lux cœlo data, sensit se deceptum, eiq; à malo spiritu impositum. Sicq; fabula omnibus, quibus hoc manifestarat, factus, cœpit tandem respicere, Spiritusque probare, an ex Deo sint, nec ne. Reor aures illius hac de re à Catabaptista quodam impletas, eique Philautiam imposuisse. Volebat aliquid esse inter homines, uiderique reliquis sanctior, cum quo Spiritus Dei loqueretur, futuraque aperiret. Non-
dum

dum enim eò uenerat, ut ex Scripturis didicisset, diem extremum nemini esse reuelatum.

De Operibus.

Palàm uos Anabaptistæ docetis, Felicitatē nulli posse contingere, nisi per iustitiæ opera. Ideo euacuandus est uobis Christus, quem Pater in hoc misit, ut pro desperatis hostia fieret. Hac hostia uos minime opus habetis, fidentis enim iustitiæ uestræ.

De Menandro Samaritano

Eusebius Libro 3. Ec-

cle. hist. Ca. 26.

Hic semetipsum Saluatorem dixit, ad hominum salutem de cœlestibus & inuisibilibus seculis destinatum, asserens non aliter posse unumquemque angelos seculi uincere, nisi prius à semet magicæ artis per ordinem susciperet disciplinam, & per baptismum à se datum, immortalis æet ternus effectus, in hac uita perpetuus fieret.

Dolus anabaptisticus in captura piscium.

Erat aquatio luculenta, non fluens aqua, sed ex pluuia collecta, nec pisculenta, in quodam pago. Quid accidit? Anabaptista emergere per scelus cupiens, celebre nomen uenās, noctu in eam aquationem piscium ingentem multitudinē importauit, quam proximis diebus magno sumptu hinc inde collegerat per suos intimos discipulos. Sole lucis radios spargente, excitauit multos, tam uiros quam mulieres, miraculum æditurus ad anabaptisimi confirmationem, Petri capturam piscium imitari uolens. Timebat meridianum æstum, ne pisces per cœnosam aquam, & equorum multitudinem, quæ quotidie in aquis istis lauebatur, corrumperentur, morerenturque. Aduolarunt mox multi, quibus aures ad res nouas pruriūt, quid nam sibi hic homo uelit cum sua stoliditate, quū hic nulli pisces unquam uisi, stupidi. Silentium imperauit, adducebantur à suis re
tia

tia multis foraminibus plena, insilit in aquã primus uestibus succinctis, aduocat reliquos suæ deceptionis conscios, iubet, ut extendant rete, ingentem numerum piscium Dominum illis daturũ certo scire, seque iam uidere adnatantes dixit. Traxerunt rete simul, gemitibus multis emissis, & oculis in cœlum sublati, clamabant, Adiuua Domine conatum nostrum, nam tuo iussu laxauimus rete. Et cum hoc dixissent, concluderunt piscium multitudinem copiosam. Rũpebatur autem etiam rete eorum, quod ex industria ita erat paratum. Annuerunt ijs, qui adstabant miraculum uisuri, ut uenirent & adiuuarent ipsos. Accursus est ab omnibus, & collegerunt optimos pisces, quos postea & diuiserunt, domumque secum portarunt, magnifice splendideque conuiuium adornarunt, hoc miraculum extollentes, quem admodum qui à Christo in deserto loco pasti fuerant. Cepit impostor ille pisces, quos coemerat, sed decepit homines. Quid factum? Admiratione omnes du-

cebantur, alta uoce clamātes, Deus hodie miraculum edidit insigne, per hunc prophetam, bene nobis uult cum sua gratia, homines iam capiet, quemadmodum sancti Apostoli, Ex hoc apparet tales tam simplices ueram Christi doctrinam habere. Verū miser iste sine Christo piscatus est, ideo et sine Christo cum piscibus suis peribit. Diabolo inseruit, à quo accipiet absq; dubio mercedem fraudulento animo dignam.

Non iniucundum fore puto, imò utile, si historiā ex Lib. 3 Offic. Ciceronis huic facto annectam, ex qua fortassis ansam accepit ad decipiendum simpliciū corda impostor ille.

Caius Canius eques Romanus, nec infacetus & satis literatus, quum se Syraculas ociandi causa, ut ipse dicere solebat, non negociandi contulisset, dicitur se hortulos aliquos emere uelle, quone inuitaret amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset. Quod quū percrebruisset, Pythius quidam, qui argentariam faceret Syraculis, dixit uena
les

les quidem se hortos non habere, sed licere uti Canio, si uellet, ut suis et simul ad coenam hominem in hortos inuitauit in posterum diem. Quumq; ille promississet, tum Pythius, ut argentarius qui esset apud omnes ordines graciosus, piscatores ad se conuocauit, & ab ijs petiuit, ut ante suos hortulos postera die piscarentur, dixitq; quid eos facere uellet. Ad coenam uenit Canius, erat opipare à Pythio apparatus conuiuium. Cymbarum ante hortulos multitudo, pro se quisq; quod ceperat, afferebat: ante pedes Pythij pisces proñciēbātur. Tū Canius, quæso, inquit, Quid est Pythi, tantum ne piscium, tantum ne cymbarū? Et ille, Quid mirū, inquit, hoc loco est, Syracusis quicq; est pisciū. Hic a quoatio, hac uilla isti carere non possunt. Incensus Canius cupiditate, cōtendit à Pythio, ut uēderet. Grauari ille primo. Quid multa? impetrat, emit homo cupidus et locuples tāti, quāti Pythius uoluit, et emit instructos, nomina facit, negociū conficit. Inuitat Canius postero die

fa-

236 DE CATABAPTISTARVM
familiares suos. Venit ipse mature, scal-
mum nullum uidet, querit ex proximo
uicino, num feriae quaedam piscatorum
essent, quod eos nullos uideret. Nullae,
quod scia, ille inquit, sed hic piscari nul-
li solent. Itaque mirabar heri, quid accidis-
set. Stomachari Canius. Sed quid face-
ret; &c.

De Textore quodam.

Quidam Catabaptistarum princeps,
(licet indoctus textor, & satis avarus, ni-
hilominus fratres suae farinae benigne al-
liciebat ad se, fouebat, tutumque latibulum
illis praebat.) Felicem Mantz adiura-
bat, ut uerbum Domini fratribus hinc
inde dispersis praedicaret, qui propter
Euangelij consolationem ad illius edes
sele congregarant. Agrum dixit se scire
a semita publica dissitum, ut tuto illic &
concionari & ab omnibus audiri possit.
Perreptarunt itaque, cum annuisset per ua-
rias ciuitatis portas, ne quid suspicionis
suae collectionis ulli darent. Nam cau-
tum erat, ne priuatae Ecclesiae fierent. Per
uen

uentum ad locum destinatum, assessum
 ab omnibus. Felix Mantz orationē ar-
 dētem ex scheda fratribus prælegit, quo
 audiores essent, ad auscultandū ijs, quę
 propositurus illis erat. Concionē insti-
 tuit, excidit, quale thema tractarit, quā
 & ad finem usq; feliciter, collaudātibus
 fratribus illius eloquentiam & constan-
 tiam in cruce, perduxit. Verum detecta
 est à quodam Senatui, qui sedulo uigila-
 bat, ne quis seditionem propter nouam
 doctrinam commoueret, coitio illa a-
 nabaptistica. Nam omnia ijs tēporibus
 sectis nocentissimis et tumultibus erant
 plena. Postera die ad Senatum quidam
 uocati ex illis, clanculariæ coitionis ut
 rationem redderent, admoniti. Immoti
 stabant, tãquam lapides, color immuta-
 batur, uultus, oratio, mens deniq; exci-
 dit. Quid agerent, quidue respōderent,
 cœperunt cogitare, animus enim illis
 nihil boni præfagiebat. Tandem post
 longam deliberationem, unus ex illorū
 numero, libera & audaci uoce, abiecto
 omni pudore, respōdit. Se peripsamata
 mundi

mundi nihil contra Christum egisse, ni-
 hilq; à uerbo Dei discrepans in Ecclesi-
 am admisisse: licet contra ueterem con-
 suetudinem, & ritum quorundam con-
 cionatorũ aliquid admiserint, sed Deo
 plus obediẽdum esse quàm hominibus.
 Vos Senatores cur nobis non permitti-
 tis propriam ecclesiam? (Vide impudẽ-
 tiam illius hominis) in qua doctrinam
 Christi ueram spargere, baptismũ pœ-
 nitentibus conferre, coenam Dominicã
 peragere, excommunicationis uim ex-
 ercere possemus? Postquam superba il-
 la excusatio, et tam amens responsum à
 prouido Senatu Basiliensi est auditum,
 obstupuerunt, consultant de remedio,
 metunt maiorem calamitatem, si non-
 principijs obstant. Notant impuden-
 tiam, amentiam, audaciam istorum ho-
 minum, apud quos autoritas Senatus
 iã nihil ponderis habebat, qui nouitati
 studebant, omnia populariter agebant,
 atque inuidiam pijs omnibus & recte
 sentientibus de articulis fidei commo-
 uere tentabant, animos imperitæ mul-
 ti

itudinis concitare uolebant. Consultatum, ut commune istud periculum, seditionis speciem habens, communi uoto & præsidio tanquam aliquod incendium restinguatur, ne quid tumultus per seditiosas & improbas illorum coitiones oriretur. Perpēderunt etiam maturo consilio, quàm facile serpat hæresis, & peccandi consuetudo quàm facile non reprimatur. Proscripti itaque sunt præcipui quidam, qui alios hoc ueneno retinctoris imbuerant. Quidam abiurato isto errore, honore, quo usi erāt hæctenus, spoliati, liberè dimissi sunt è carcere. Profecto prudens clarissimi Senatus consilium, & dignum ollæ operculum.

Baptisterium humano stercore inunctum.

Basileæ in templo sancti Martini stercore humano nebulones quidam, aut ueteris superstitionis, aut catabaptismi defensores, baptisterium inunxerunt, in

in ueri baptismi cōtemptum. Quid sceleris non designant, quid turpitudinis in sancta symbola non admittunt, peruerli & abducti à uera Christi religione homines? ne dicam bestix ratione carentes.

De Puerperis catabaptisticis.

Basileæ uicinia tota, cum decretum exierat de baptizandis infantibus, affectum misericordix induit erga cæcum hominum genus. Irruit in eedes Catabaptistarum muliercularum, nuper natum infantem per uim auferre, & Ecclesiæ, ueteri more, per baptismum offerre, parētibus inuitis, solita est. Fortassis adeo subdolæ erant Retinētrices, ut uicinas mulieres subornarēt tale quid facere, ne à contribulibus suis incusarentur inconstantiæ, nihilq; subsidij amplius ab illis haberent. Nam pecunijs multos in officio retinuerunt, liberalissimi enim fuerunt erga suæ sectæ homines. Sicq; magistratui, qui tale præceptum diuulgauerat, ut pueri baptismo initiarentur, satis

fecerunt, & Catabaptistis gratum spectaculum suæ constantiæ & perseverantiæ ostenderunt, nempe inuitis ipsis infâtes esse raptos, baptismoq̃, quod Vatiniano odio prosequuntur, insignitos dicebant, O uulpeculæ, et mancipia hominum.

Astutia, qua simplices a recta fide seducuntur.

Ex Augustanis Anabaptistis duo Coryphei, Oecolampadiũ peracta concione, quam Basileæ in templo sancti Martini habuerat, contracto supercilio & adierunt, & allocuti sunt. Cur, inquit unus, salutatione nulla præmissa, contra nos perpetuo in concionibus tuis pugnas, nos perdere, doctrinam nostram annihilare, quæ Dei est, quam in conscientia tua adprobas, moliris? Esne ullo à nobis unquam affectus incommodo, aut læsus? Nos scimus catabaptismo te fauere, applaudere, non improbare, sed humanum quid hoc seditioso seculo iam pati, Penuria rerum domesti-

carum si laboras, uel si fugam aut exilium
 times, ad nos ueni, ædes nostræ tibi pa-
 tent, in singulos annos numerabimus
 200 aureos, quibus te absq; dubio & tu-
 os sustentabis, Fratres & sorores quoti-
 die aliquid adijcient. Habemus enim E-
 uangelicas matronas, quæ plus quàm un-
 quam Christo datum, tibi liberalissime
 impartient. Neq; opus erit cõcionibus
 assiduïs, quibus plus inuidiæ contrahes,
 quàm amicitia in his turbis, sed solum-
 modo scriptis publicis, & rationibus
 philosophia accersitis nostram religio-
 nem de retinõtionem, hoc est de uero ba-
 ptismo, cõfirma. Et si aduersarij ea, qui-
 bus utimur argumentis, refellere cona-
 rentur, illis te obijce, Typographos ha-
 bemus nostræ sectæ, qui quicquid dede-
 ris, excudent. Etsi nomen tuum adijcere
 ob timorem recusas, fingemus aliud ap-
 plausibilius, quemadmodum hæcenus
 fecimus. Verum cum nihil his blandi-
 tijs impetrarēt, acquirerentq; , neq; ulla
 re aut uerba dicendi permouere possent ho-
 minem, tandem se Scripturis, & ex suis
 libris

libris editis contra illum, quod catabaptismo faueat, in cordeq; hanc sectam & doctrinam approbet, libera fronte dicebant, se uelle palam toti mundo facere. Ad hanc Oecolampadius, Scribite contra me, si quid potestis, Colligite omnes uestras copias, instruite aciem, me omnibus uiribus oppugnet, strenuus ero miles, nec pedem extra ordinem mouebo, Nihil extorquebitis à me, quod uerbo Dei pugnet. Sectam uestram super arenam ædificatam nunquam approbaturus sum, dum uiuo. Quia noui illam esse non ex Deo, neq; cum Ecclesia uera Christi conuenire. Non ne sapius à me admoniti, quo exactius id quod instituitis, perpenderetis? Nolo uestrarum esse partium, quia Scriptura noui & ueteris Testamenti, tãquam firmissima petra, pro me, & omnibus pijs stat, confirmat que meas conciones, quas quotidie non in angulis, sed publice declamo. Præterea etiam mea scripta quotidie robur accipiunt, & uestra insania. Cũ autem multi, qui è templo egrediebantur,

ut fit, quid nam id colloquij sibi uellet, accurrerent, discessere uulpes re infecta. Irrisi ab omnibus, qui huc, postquam audierunt, quid nam uoluissent hoc colloquio, aduolarant.

Seditionis rusticanae fons unde.

Catabaptistarū grex ex pago quodā Basileam adducti, in uinculaq; cōiecti. Nam fere totus pagus anabaptismo infectus erat. Et postquam satis, quid nā rerum agant, quid sibi conuenticula illa uelint, cur sectam hāc instituerint, examinati fuissent, mulcta pecuniaria puniti omnes, & dimissi. Falsi enim sunt illorū Doctores docuisse, Decimas et census non esse dandos. Magistratū qui gerat, non esse Christiano nomine dignū. Impios omnes interficiēdos. Vides hic, Germaniā quis turbauerit, rusticos ad arma uocarit, inobedientiam docuerit. Montzeri dogma & suorum complicitum, in causa fuit omnis mali. De illis scripsit Paulus 2 ad. Timoth. 3 & 4. Erunt in postremis temporibus homines sui amantes, alieni ab affectu pietatis

& charitatis, auari, atroces, arrogantes, turpissimis dediti affectibus, &c.

Anabaptistarum æstimatus animus.

Bernæ Catabaptistæ duo aquis submersi, qui usq; in finem conuicti (Christum in hoc non sequentes) ministros Verbi, qui lateribus illorum indiuidui comites adhærebant, quo tandem post longas & assiduas admonitiones resipiscerent, laceſcebant, irridebant, detestabantur illorum doctrinam. Sic enim populum ad seditionem, absq; dubio, commouere studebant, sed consilium uanū decepit miseros. Sententia iudicis erat eo modo lata. Si reuocarent errorē nocentissimum, liberos esse dimittendos, sin recantare nollent, submergendos. Et post longam temporis protractionem, quod ex industria, miseris in commodum fiebat, deliberarunt, se pro fide sua mori uelle, ne à reliquis fratribus, quos docuissent, perfidię accusarentur, quàm superstitēs manere, cum liberis & uxoribus habitare. Sicq; suffocati sunt aquis.

*Pœnitentia cuiusdam Ana-
baptistæ.*

Catabaptista (quem noui, & allocu-
tus sum) ad insaniam usq; doctus in sua
hæresi, captus, diuq; in uinculis deten-
tus, relictis domo, coniuge & liberis.
Tandem post tetri carceris fœtorem eò
uenit, quod iam deinceps constantissi-
mè uelit promissa seruare, Senatuq; o-
bedire in omnibus externis rebus, sed
iurare nolle, quò Dium præceptum id
apertis uerbis inhibeat. Hoc quod pe-
tierat, ex mera clementia Senatus mise-
ro concessit. Dimissus, diuertit mox ad
suos, hoc est uxorem & liberos, dulcia
pignora, qui tandè parentem precibus
ita emollierunt, ut omnem prorsus ca-
tabaptismi fermētum excoxerit, sordes
que uariorum errorum, quas contraxe-
rat ad annos aliquot, deponeret, abijce-
retque.

Histo.

Historia de Nicolao Storck, multorum impiorum dogmatum auctore, ex Philip. Melanch.

Ego uidi Nicolaum Storck, id nomen fuit uiro, qui primus uidetur in Germania sparsisse uenenum illud impiorum dogmatum. Huc audierunt Monetarius & alij, quibus uelut emissarijs usus, perturbauit totam Germaniam. Hic prædicabat sibi per somnia ostendi à Deo, quæ uellet. Adfirmabat ad se Angelum uenisse, qui dixisset, eum in sedē Gabrielis angeli collocandum esse. Ea uoce iudicabat sibi promissum esse imperium orbis terrarum. Dicebat sanctos & electos imperaturos esse, oppressis omnibus impijs, se duce, omnes reges, omnes principes orbis terrarum delendos esse, Ecclesiam purgandam esse. Arrogabat sibi dijudicationem spirituum, prædicabat se agnoscere electos. Verbi auditum, baptismum, eucharistiam simpliciter irridebat. Fingebat nugas quasdam, quibus se præpararēt homines ad

recipiendum Spiritum, si pauca loquerentur, si sordidè uestirent, ac uicissitaret, si conuitijs etiam flagitarent Spiritum sanctum à Deo. Cum ueteres historias lego, uidentur mihi *ναδαροι* & *εὐβοιοισαι* hæretici similia ferè professi esse. Atque hæc scribo, non maledicēdi studio, sed ut imperiti admoneantur, ut fugiāt, ac uitent eiusmodi arrogantes spiritus. Nicolaus ipse adhuc passim uagatur, quanquam diu iam latet, & habet initia tos suis dogmatibus in multis locis. Itaque prodest monere homines, ne patiantur sibi imponi ab ea factione, quæ merito debebat suspecta esse, propter tam nouam & inusitatam iactantiam.

De Operibus Catabaptistarum.

Oecolampadium, cōcione peracta, friuola uoce adorsus Catabaptista, Cur inquit, tanta fidei tribuis, et operibus nihil? An non opera apud Deum aliquid ualent? Ne omnia Christo tribuas & fidei, nobis aliquid relinque & operibus nostris, aut publicè ego contra te clama
bo.

bo. Papistæ hac in re bene docēt, & si in operibus fictitijs ferè stultescāt. Nos ueram uiam adipiscendæ uitæ eligimus per bona opera, dediti sumus toti Christo, uēditis omnibus, ut thesaurum illū, absconditum in agro, nobis comparemus. Oecolampadius respondit, Nihil fidei tribuo, quàm quod Scriptura habet. Opera doceo uere bona, aliter non possum, nec debeo cōcionari, quàm in literis noui Testamenti expressum est. Olfacio, quid uelis, opera cum urgeas, nempe ut Catabaptistarum uita hypocritica laudetur ab omnibus, quasi hi solummodo bonæ arbores essent, satanæ insidias noui. Fides præcedit, opera sequuntur. His auditis, Catabaptista interruptum sermonem. Noui, inquit, iam o dium tuum inueteratum contra nos miseros, & peripsemata mundi. Dominus tandē signo aliquo, nos esse electos Dei, & ueram adipiscendæ uitæ uiam ingredi declarabit, teq; cum tuis perdet anima & corpore. Tu es uenenatus serpēs, draco ille magnus, angelus satanæ. Ac-

currente autem populo, quid id collo-
quij esset, perquirēte, subduxit se homo
iste insulsus & perversus, tanquam fur,
qui lucem ob delictum fugit.

Aliud insigne exemplum.

Non procul à Noremburga, ut cō-
stans fama fuit, Catabaptistarum ingēs
numerus interfectus est, non sine quo-
rundam dolore, qui Euangelij ueritatē
amplexi erant. Non ob aliquod flagiti-
um insigne designatū, neq; ob blasphem-
miā in Dei nomē, aut ob idololatriam,
sed solum ob retinctionem, quam acce-
perant persuasi blandiloquentia quorū
dam, se bene, & iuxta institutum Chri-
sti agere. Nam inter illos erant multi bo-
ni uiri & honesti, qui interierunt, qui-
bus si locus poenitendi datus, si adducti
ad illos doctores in Scripturis sãctis ex-
ercitados, si semel atq; iterum admoni-
ti fuissent, fortassis resipuissent, abiural-
sentque catabaptismum.

De

De extremo die error insignis a sanguinolentis hominibus, Bullingerus.

Catabaptistæ, nec non alij phantastici homines, somniât ecclesiam puram, immaculatam, sine peccato, sine ruga, ante extremum iudicij diem, in hac terra, in qua iam misere uiuimus, fore, sed interfectis prius hostibus gladio et armis, qui ne repugnare in minimo, neq; pijs ullû pilum euellere possent. Et ad annos aliquot pios hic pacifice regnare, omni uoluptate & delicijs frui, nihil mali sensuros, corpore robustos, sine ulla ægrotatione futuros somniant. Id uolunt, quod tamen nunquam in hac ærurnarû uale hominibus etiâ Deo addictissimis cõtinget, quia aliter illi uisû, longeçq; aliud Scripturæ tum ueteris tum noui Testamenti præscribunt, ut præcipue in Epistola 1 Cor. 15, & Psalmo 110. In extremo enim die omnes Christi hostes Pater subijciet, extirpaturus radicitus, & tunc Dominus Christus, filius Dei uiui regnabit in secula seculorum. Amen.

De

De Lapidæ somnio, Anno
1529.

Lapidæ catabaptisticus, quum quodam in loco, ne uariæ sectę ingruerent, prima synodus celebraretur, multis conuocatis tam sacerdotibus, quàm primoribus huius inclytæ urbis, postquam Euangelio reflorescenti nomen dederāt, conuitijs multis, nugacibus uerbis, uigilantes Verbi ministros, ob doctrinam quam purè profitebātur, proscindebat. Per uiatorem publicum semel atque iterum uocatus, adiectis etiam minis, si obedire nollet. Tandem Cōsulum supremus minister amandatus, ut ædes illius adiret, & si nollet cum eo ire, idēq; mox, in ipso horæ puncto, ut hominem inobedientem et clamosum adduceret, Iustus, ut uidit sibi eundum esse, ob periculum imminens dixit, Vadam tecum ad hos, qui me uocāt. Scio luporum corda, intelligo quibus technis mecum acturi sint. Non me pudet uerborum, quæ dixi, ex Spiritu sancto locutus sum. Introductus

ductus in augustum confessum docto-
rum & prudentium uirorum, et cum ab
omnibus intueretur, expectarētq̄, quid
nam nouæ doctrinæ Spiritus sanctus il-
li reuelasset; adstabat publico ministro
mutus, et pallido uultu. Admonitus nō
semel, ut suæ amarulentæ linguæ, corā
omnibus in hac synodo congregatis, ra-
tionem reddat, Saluete post longam de-
deliberationem dixit, boni uiri. Obie-
ctum illi à Senatore ad hoc negociū or-
dinato, Compertum habemus, neq̄ ne-
gare potes, testes habemus auritos, te nō
semel publicis in conuiujs, & in angu-
lis apud tuos, quos decepisti, dixisse, con-
cionatores nostros falsos esse prophetas.
Confirma id Scripturis diuinis, nudis
enim uerbis fidem nō dabimus. Posses
etiam alia scelera illis impingere, oportet
ut conuincas illos tales esse, alias ex-
mera inuidia, illa quæ disseminasti, ex-
cogitata & conficta sunt. Diu miser ad-
stitit mutus, tanquam piscis, truncum di-
xisses ac stipitem, non hominem ratio-
ne compotem, aut Spiritu Dei, ut ipse
ia.

citabat, præditum. Et quum sapius ad-
 moneretur, ut rationem suorum uerborum,
 quæ libere effutiuiſſet, cõfirmaret, te-
 que coram multis, daret. Si negaret, te-
 ſtes adesse præſentes, qui ea ab ore illi-
 us audiſſent. Quum autem delirus &
 ſui amans diu deliberaret, qua nam ra-
 tione ſuum cauillum defēderet, & quo
 uerborum colore ſe purgaret, ultimo di-
 cit, Se non culpaffe doctrinam concio-
 natorum, neq; uitam illorum carpiſſe,
 ſed ſe non credere, neq; aſſentiri ijs, quæ
 concionentur, poſſe, dicant uel agant,
 quicquid uelint. Fieri poteſt, ut optima
 illorum ſit doctrina, ſe autem illis non
 credere, Spiritus aliud perpetuo infil-
 lat. Reſponſum, Reuera oportet, cum
 non credas illorum, quas quotidie ha-
 bent conciones, ex utroq; Testamento
 collectas, aut illos falſe Scripturas ſa-
 cras adducere, aut te non intelligere ad-
 ductas, probare. Nihil potuit aliud in
 medium adferre, quàm ſe non credere
 Iſtis (manu enim indicabat Concio-
 na-

natores) hominibus, qui longo tempore Missatores, papistici idoli serui fuissent. Hoc dicto, conuertit uultum subridentem ad consulares uiros, qui eum uocant ad tale colloquium, & minacibus uerbis inquit, Ne deinceps uiatorē ad meas aedes propter grauidam uxorē mittite, hocq̄ uolo habere, aut illum male accipiam. En catabaptisticum ingenium. Deinde narrauit coram toto synodo, se somnium & certam reuelationem habuisse & uidisse. Legi, inquit, o uiri, admouete aures, in hac hyeme, per acto prandio, alijs se uino ingurgitantibus, in Testamento, & mox Spiritu abreptus sum. Aduolauit auicula in caput meum de argentatis pennis, uoce blanda garriebat, quam ego probè intelligebam. Lege, inquit, locum hunc in Hieremia, quem rostro indicabat. Audita hac uoce, horrebam, crines surrigebantur, & totum corpus terrore percellatur. Legi locum illum diligentissime, in quo contraria ijs, quæ uestri clamatores proponunt, inueni, Cachinnus suboritur,

batur ferè ab omnibus. Vos, inquit, nō creditis ea, scio, & pro stultitia insigni hanc uisionem reputatis, sed Deus absque dubio in specie auiculæ, (columbā non ausus est dicere) mihi locutus est. Concionator ad hæc, Dic, obsecro, fuit ne uera uisio per Angelos subministrata, an deceptrix? Spiritus probandi an ex Deo sint. Angelus satanæ nouit se in angelum lucis transfigurare. Tacente uero ipso, Concionator hominem miserum, qua potuit, diligentia admonuit, si mica Christiani sanguinis in illo sit, si Spiritus Dei uerus, quem iactitet, si Christianæ charitatis gustū habeat, quæ pacis amatrix proximi salutem magis querēs quàm suam ipsius, ne permittat eum errare cum suis, liberè dicat, si quid noouerit erroris, se paratum benigno responso occurrere, omniaq; diluere. Si autem erret, aut à ueritate deuiet, se emendatum. Iam olim fidei meæ rationem coram omnibus dedi. Si meliora nosti ex Scripturis diuinis, cur nō admonuisti? Tu à quibusdam seductus, ut te sanę doctrinæ

ctinæ opponeres, nomen habere insi-
 gne inter tuos desideras, qui nō audent
 in conscientia uicti, mutire contra no-
 stram doctrinam, quæ uobis miseris in
 omnibus aduersatur, erroresq; uestros
 detegit. Quum autem multis uerbis a-
 geret cum illo Concionator, tandem re-
 sumpto animo, catabaptisticus homo
 librum, quem in sinu abscondum ha-
 bebat, depromit silentium innuens. Le-
 git locum Hierem. Cap. 23 de falsis pro-
 phetis, Currebant, & non mittebam il-
 los, &c. Clauso libro, circumspiciendo
 ridenti ore tacebat, Concionator librū
 suum, ut ei daretur petijt. diu renuuit, ob
 annotationes quasdam, quas adiecerat
 de catabaptismo Magistratu, decimis et
 alijs quibusdam rebus, tranquillitatem
 cum Ecclesiæ tum reipublicæ turbanti-
 bus. Locus à ministro Verbi declara-
 tus, Hieremiæ sententia eruta. Falsos es
 se prophetas, qui à Deo auocarēt ad cre-
 aturam, qui Christo satisfactionem om-
 nium peccatorum adimerent, qui nullā
 à Deo uel Ecclesia uocationem ad mu-

nus Euangelij haberent, qui seipfos intruderēt per homines, aut per munera. A quo, obsecro, tu uocatus? Respōdit, A uiatore. Hac uoce risum excitauit apud frequētiam populi. Crastina die admonitus per præstitum iuramētum, ut coram Senatu prudentissimo compareret, suæ inobedienciæ, et nugarum rationem daturus. Adfuit perterritō animo. Decretum, ut incarceraretur ob turbas excitatas, & stultam præsumptionē, unum & alterum diem. Et sic tandem in tenebroso carcere uisionem secundam & satis tenebricosam uidit, & se oblectauit.

Aliud dogma.

Anabaptistæ non absimiles sunt Archonticis & Valentinianis, qui Christo spirituale corpus attribuunt, & per Mariam tantum trāsisse, sicut aqua per fistulam aut tubam.

*Quid cum Catabaptistis agendum
consultatio multarum Ciuitatum.
Multæ & præpotētes Ciuitates, quid
nam*

nam cū Catabaptistis, qui quotidie vires acquirebant, ne seditio ingens oriretur, esset agendum, consultarunt. Et post multā deliberationem conclusum, eos qui resipiscere nollent, dato iuramento, in exilium detrudendos. Verū quid satan agit? Iuramentum præstare volebant, id inquitunt esse contra Iesu Christi dictum & Iacobi Apostoli. His auditis, pijs & honesti uiri obstipuerunt, quò se uertant ignorantes. Conclusum tandem proscribi, si iurare nollent, & minacibus uerbis dicendum, Si redirent poenam subituros grauissimam. Multi reuerſi, nihil mali somniantes, cum tā benigniter e carcere erant dimissi, peiores et audaciores facti, quàm prius unquam in asserenda catabaptistica secta. Qui iterum capti, uirgis per forum & compita caesi, quidam digitis mutilati, alijs lingue pars abscissa ob neglectum & contemptum iuramentum, ob inobedientiam. Quid? Tormentorum genera uaria passi sunt miseri & simplices, quæ antesignani eorum subterfugerunt, non ignari

nari sectam à Deo nec institutã, nec duraturam. Pecunias quæsiuerunt suis aucupijs, his adeptis, aliud uitæ genus instituebant.

Ex Eusebio.

Exemplum adducere de ijs, qui falso iurarunt, quomodo fuerint puniti, cõmodum erit, quo illi peruersi doctores tandem cessent callide simplices seducere et iuramentũ annihilare. Eusebius Libro 6, Eccle. histo. Cap. 7. inter cætera inquit de Narcisso. Is namq; cum inter cætera uirtutum suarum bona esset ualde constantis animi, & iusti rectiq; inclinabiliter tenax, quidam homunculi nequam, male sibi cõscij, metuentes ne criminum suorum, si arguerentur, non possent effugere uindictam, præueniunt, & factionibus circumuenire parant eũ, cuius iudicium uerebantur. Continuãt igitur aduersum eum infame satis & noxium crimen, conueniunt auditores, testes ex semetipsis producunt, qui sub sacramento iuramenti, quæ obijciebãtur, con

confirmarent. Quorum unus testis, ita non igni consumeretur, uera se dicere testabatur: alius, ita ne regio morbo corrumperetur: tertius, ita ne luminibus orbaretur. Et quamuis ne iuramentis quidem istis quisquam fidelium & Deum timentium crederet, eo quòd uita Narcissi & institutio, ac pudicitia ab omnibus nosceretur, ipse tamen eorum quæ mota sunt, indignitatem ac molestiam non ferens, simul & secretam ac philosophicam uitam semper habere desiderans, subterfugit ecclesiæ multitudinem, et in desertis locis atque agellis secretioribus delitescit annis quàm plurimis. At non ille magnus diuinæ prouidentiae oculus quiescit in longum, sed in impios ultionem per ea ipsa quæ, sibi in periurijs stauerant maledicta, molitur. Primus namque ille testis, parua ignis scintilla, notis tempore, domo sua succensa, cum omni genere suo omnique familia, flammis ultricibus conflagrauit. Alius repetè ab imis pedibus usque ad summum capitis uerticem morbo regio, quod fuerat

imprecatus, repletur atq; consumitur. Tertius autem priorum exitum uidēs, & oculum diuinum se latuisse perspicuens, prorumpit in medium, & audientibus cūctis, sera pœnitentia uniuersum concinnati sceleris ordinem pandit. Tātis autem lachrymis immanis commissi facinus deflet, & in tantum die noctuq; perdurat fletibus, usque quo luminibus orbaretur. Hi igitur figmenti sui huiusmodi pœnas dederunt. Vtinam exēplo Catabaptistæ admonerentur, ne aut falso iurarent, Deumq; suæ perfidiæ autorem facerent. Si omnino iurare formidant, ueritatem & dicant, et promissum seruent. Deus enim non illuditur perpetuo, tarditate sua compensabit pœnam.

De Vualtzhudano Catabaptista miserabilis casus.

Quidam ex Vualtzhudanis Catabaptistis perfuga, Basileam ob mandatum in sectarios illos à prouido Senatū diuulgatum (nam illuc ingens numerus confluxerat) relinquens, adiuncto socio;

focio, qui illi indiuiduus ob doctrinæ
 falsæ speciem comes adhæserat, relicta
 uxore & liberis. In Muttiz pago (qui
 quarta milliaris parte à Basilea distat) de
 liberans pernoctare, præmisit fratrem
 exploraturum, an illic sibi tutum hospi-
 tium, apud homines suæ religionis fo-
 ret, timens ne resipuissent. Interea cum
 dubio animo, in arbussto ac uepreto la-
 tens, ne à prætereuntibus agnosceretur,
 expectaret fratrem amadatum, qui mo-
 ram ultra præscriptum tempus in pago
 necabat, repit Catabaptista ex arbu-
 sto, à longe prospiciens, an frater reuer-
 teretur. Et quum anxie hinc inde pro-
 spiceret, ut uerissimile est, cecidit miser
 in terram, nemini cognitum quæ sit cau-
 sa, aut quo casu id acciderit, mortuusque
 est. Reuertente socio, inuenit præcepto-
 rem suum mortuum iacere, uersa in ter-
 ram facie, quæ omnino atra & lurida e-
 rat, illæsis omnibus mēbris & integris.
 Admirabatur miser, quid nam sibi hoc
 uellet, & attonito animo clamabat, Fra-
 ter dormis, aut quis te læsit? Es ne spiritu

diuino afflatus, & raptus in tertium cœ-
 lum: Surge in nomine Domini. Habe-
 mus hospitium apud uirū summæ pie-
 tatis & religionis, in multos dies. Fratru-
 aderit turba hinc inde dispersa & p̄scri-
 pta. Dominus refocillabit animas no-
 stras. Sed frustra inclamabat, mortuo
 non respondente. Frater adstans cada-
 ueri, & quid nam ageret ignarus, celeri
 pede in pagum peruolat, suæ sectæ ho-
 minibus hunc stupēdum casum fratris
 indicat, quid nam agendum sibi perqui-
 rens, Pedibus tandem in hanc sententi-
 am itum est, ut dicant uicinis quendam
 peregrinum mortuum esse in uia pub-
 lica. Et ut moris est, accurrerunt, & uiso
 miserabili spectaculo, sepulturæ cada-
 uer mandarunt. Sicq̄ miser coemiterij,
 quo indignus erat, particeps factus.
 Hoc quidam à Catabaptista hausit, qui
 omnia uidit. Perpende lector mirabile
 Dei iudicium. Graue est incidere in ma-
 nus Domini.

Aliud

Aliud.

Mulier quædam Basileæ, marito absente, omnino renuebat infātem suum baptismo insigniri, quum nec credere, nec articulos fidei enumerāre posset. Qui post dimidium annū ē uiuis excessit, sine baptismi sacramento. Ob quam negligētiā in eam est animaduersum. Capta, confessā est, se à nebulone quodam persuasam, non esse maius peccatum contra Dominum, quā infantes baptizare. Dolet iam, utinā ex animo, se morem Ecclesiæ catholicæ contempsisse. Supplicatoria autem prece uicinorum mulierum, Senatus benignior clementiorq; factus, eam errore abiurato, dimisit. Quæ tamen mox, prò dolor, itum in catabaptismum relapsa, multo proteruior sceleratiorq; iam facta, quā prius unquam fuerat. Sic satan ad has septem nequiores se spiritus assumpsit, ut fierent extrema tempora prioribus peiora.

Aliud.

Catabaptista Basileæ, ob periurium sæpius factum, cōdemnatus est, ne perfidia & reliqui uitiarentur. Carnifici datus, ut gladio feriretur. Catabaptismi cōfessionem publice, uolens aliquid seditionis mouere, si potuisset, faciebat, in ea que pertinaci animo, post multas admonitiones à pijs fratribus factas perdurabat. Si hoc non est duram ceruicem erga Domini uocem, erga pias consolationes habere, nescio quid sit. Ductus est ad locum supplicij, tanquam stipes pallido uultu, trementibus membris, & amaro animo. Neque multum, inter eundem ad supplicij locum, et si stipatus esset multis, qui non horrebant ab anabaptismi secta, locutus est. Tanquã taurus securi percussus incedebat, neminẽ aspiciens. Insuper etiã Verbi ministros admittere, ut illum consolarentur, uolebat, dicens eos esse satanæ ministros, se non indigere consolatione. Neq; etiam qui catabaptismo fauebant, ausi eũ accedere

cedere, & si nescio quid, mussitarent, ductus altis suspirijs. Quum autem iam iã gladio feriendus, & à spiculateore interrogaretur, an uelit, iuxta consuetudinẽ ueterem eamq; laudabilem, populũ, qui confluxerat, rogare, ut ei, si in ulla re offensus, tam ob suam fidem, quã ob uitam, qua fortassis offẽdiculo fuisset proximo, ut ei ignoscant, erratum commissum remittat, & ut orationem pro Spiritu Dei ei non subtrahendo, quum anima è corporis ergastulo emigratura sit, fundãt. Vtrunq; recusauit. Dixit enim, Neminem ulla in re, quod sciam, offendi. Offẽdiculum nullum dedi, ob id nõ opus habeo ullius hominis etiã sanctissimi prece. Quĩ enim isti pro me orarẽt, quem condemnarunt ad mortem, quẽque sequũtur tanquã seditiosum & pessimum hominem; Purus sum ab omnibus peccatis, quia filius Dei. Quisq; pro se oret. En insanum capitellum, cõtemnit orationem fidelium, quam ne Paulus electum Dei organum, per quẽ Deus multum operatus est, unquã spreuisset.

uisset. Quis enim ulla in historia legit de talibus hypocritis, qui hac sanctimonia fuerit, ut fidelium preces contempserit? Tandem homo miser, & deplorandus, post multas inhortationes, inquit desperato animo. Christiani fratres & sorores (nulla soror aderat, sed miser somniabat catabaptisticam congregationem, quam solitus erat adire nocturno tempore,) orate Dominicam orationē, flectite genua, quam etiam ipse alta uoce, tremulis labijs eloquebatur. Illa absoluta, inquit, Fiat uoluntas Dei. Absque dubio, ni me omnia fallunt, Deum miraculum in ipso ostensurum persuasus erat, sed falsus, sicq; à spiculatore capite detruccatus. O miser homo, in ipso certamine mortis Deum blasphemias, quasi oratione non indigeas.

*Aliud ex cuiusdam docti uiri
litteris.*

Passim in Germania Catabaptistæ
in domum diuitum & potentū irrepūt,
eam ob rem timendum periculum in-
gens

gens ab illorum ueneno, & maximum
 Euangelio detrimētum, nisi mox reme-
 dium adponatur, sentiet. Quis enim æ-
 que contra renatum Euangelium pug-
 nat, stolidas opiniones spargit, q̄ hoc
 hominum genus, quod omnium hære-
 ticorum dogmata renouat, omnia tur-
 bat, quibus auxiliares copias aduersarij
 Euangelio mittunt, non rogati. In agris
 cum urbes interdicit̄, tumultuantur. Li-
 bertatis dulce nomen undiq̄ resonant.
 Decimas & census denegare suadent.
 Magistratum non posse Christianum
 esse, nec non alios errores mendaci ore
 docent. Quid multis? omnis illorum
 doctrina ad discordiam, ad seditionem,
 ad intestina bella spectat. Verum pau-
 ci id curant, sed dabunt rationem Deo
 hi, quorum est pacem & tranquillita-
 tem serua re, malos & perditos punire.

*De Anabaptistarum peruerso
 animo indicia, Idem.*

Catabaptistæ tormentis uarijs in lo-
 cis crudeliter uexati, distēti, sed frustra.
 No

Noluerunt enim magistratui parere, ne
 que illum Christianum esse fateri. Per-
 petuo id sonant, Prædictum est à Chri-
 sto, Beati, qui persecutionem patiuntur
 propter iustitiam, quoniam illorum est
 regnum cœlorum. Beati estis, cum pro-
 bra iecerint in uos, & insectati fuerint,
 & dixerint omne malum uerbū aduer-
 sus uos, mentientes propter me. Verum
 est dictum Christi, Atqui illi non anim-
 aduertūt id, quod adiunctum est Prop-
 ter iustitiam, Et Mētientes propter me.
 Et quoties Catabaptistæ deprehensi in
 mendacio, in adulterio, conciones sedi-
 tiosas exprobrare illis possemus. An nō
 inobedientiam illi docuerūt, eamq̃ suo
 exemplo confirmarunt? Quoties Caro-
 lus Robustus Catabaptista dixit se nol-
 le redire, & suum Ita neglexit? Verum
 nolo quicquam hoc de homine in me-
 dium adducere, cum adhuc in uiuis sit
 ab renunciato catabaptismo.

Epi

Epiphanius Libro 1. To. 2. fol.

59. de Ebionæis.

Addidit Ebion, ut obseruent contin-
gere aliquos ex alijs gentibus, & quoti-
die si quando mulieri coniunctus fuisset,
& ab ipsa surrexisset, baptizabatur
in aquis, si copia esset, marina, aut etiam
alijs. Sed & si occurrisset alicui, regres-
sus ab immersione in aquas ac baptis-
mo, similiter rursus decurrebat ad im-
mersionem, atq; hoc sæpe unà cum ue-
stimentis. Nunc uero interdicta sunt o-
mnino apud ipsos uirginitas & conti-
nentia.

Epiphanius Libro 1. To. 2. fol. 39

Scortatio honesta apud Gno-

sticos in ipsa cœna

Dominica.

Ipsam enim synaxim ac com-
munionem turpitudine multiplicis cot-
tus polluunt, comedentes ac contingen-
tes tum humanas carnes, tum immun-
ditias, ut ne audeam quidem totum elo-
qui, nisi sanè cogerer, propter excellen-
tem

tem animi mei dolorem, ab his quæ uer-
nè ab ipsis fiunt, stupore percussus.

Ex Epiphano, Libro 1. To. 3. fol.
184 de Tatianis.

Continentiam uero hic prædicat, nu-
ptias autem scortationem & corruptio-
nem putat, asserens nihil differre matri-
monium à scortatione, sed idem esse.
Vnde in prætextu continentia & con-
tinentium morum, nequitiosam uitam
duxit, uelut lupo rapax ouilla pelle in-
dutus, et temporario prætextu deceptos
seducens.

Eucratia de nuptijs, Epiph. Libro
2. Tomo 1. fol. 189.

Nuptias autem palam diaboli esse
decernunt.

Idem Epiphanius.

Iactant autem et continentiam, fal-
laciter omnia facientes, nã & inter mu-
lieres reperiuntur, & mulieres undiqua-
que decipiunt, et cum mulieribus iter fa-
ciunt, & simul cum illis uiuunt, & illo-
rum ministeria admittunt.

Con-

Conuiuium catabaptisticum.

Mulier quædam miræ pietatis, & superstitionis non dicendæ, quasi que duxtrix et Apostola reliquarum muliercularum, quæ nomen dederant nouæ lotioni, mensulam, quam domi habebat penè à tineis arrosam, pinguedine bene unctam, lineo panno, eoque nitidissimo adornarat. Pauperula enim erat, et marito monacho nupserat mediocriter docto & simplici, sed catabaptismo & alijs erroribus penitus infecto. Quicquid ille ex labore quotidiano (ecclesiastica enim officia detrectabat subire) acquirerebat, hoc mox erat absumptum. Hanc pauperiem sensit satan, callidus hostis, & persuasit mulierculæ Cræsi diuitias statim daturum se, si eius consilium, quod daturus esset, sequatur. Illa purgatis auribus, audiuit satanę suggestum. Qui per somnium ait, Vade fortissima mulierum, instrue mensam, quam domi habes, lino mūdissimo, uicinas tuas uoca ad opiparam cœnam, quã mox

me adornante habebis. Dominus par-
 scet te cum illis, quemadmodum popu-
 lum Israeliticum in deserto, ubi nullus
 cibus erat, aluit. Excitata è somno ad ut-
 cinas celeri gradu, hilari uultu, quasi di-
 uino adflata spiritu, læta uolat, ut apud
 se benignis uerbis inhortans, cœnarêt.
 Dominum lac & mel, manna & cotur-
 nices, & panem cœlestem ipsis præbitu-
 rum, idq; ei à Domino per Angelū Ga-
 brielem esse in somnis reuelatum. Ad-
 uolarunt mox hora constituta multæ tã
 uetulæ quàm adolescentulæ mulieres,
 quid nam sibi hæc inuitatio uelit, nō sa-
 tis certæ, Assessum est mensæ, & quum
 nihil cibi apponeretur, uacuaq; men-
 sa perpetuò conspiceretur, admiraban-
 tur, unde nam hæc paupercula mulier
 cibum & splendidum apparatus, quo
 de mētione habuerat, acceptura esset,
 tot conuiujs sufficientem. Faciles enim
 sunt mulierculæ ad tale uicinis benefi-
 cium exhibendum. Preces inter has uo-
 fundebat, ne desereretur hac in re, quæ
 mul

multo maiora promississet, hoc est æternā uitam. Sed frustra clamabat, lachrymis in hoc subornatis, etenim nihil e-
dulij famelicis adferebatur. Quum au-
tem uideret conuiuas risu satis faceto in-
ter se ludere, et irrideri illud instituti, eni-
xe rogabat omnes apprehēsis manibus,
ne discederēt, ne tēdio afficerentur. An-
gelos mox esculenta proposituros, iam
in itinere illos esse se indubitato crede-
re, à Spiritumq̄ sancto id edoctam. Af-
fenserunt, & qualem finem hoc institu-
tum conuiuium habiturum sit, expectā-
tes. Et quum diu sedissent, et ad tēdium
usq̄, famelico & impatiēti stomacho ex-
pectarent coelestem cibum, tandem nō
sine risu & indignatione domum reuer-
sæ, stultam mulierculam, quod ita Do-
minum, qui mediā cibum & potum de-
disset, tentaret grauius incusantes. Sic
satan callidissimus hostis humani gene-
ris solet peruersos et in erroribus gaudē-
tes seducere, ut uidentes cæci sint, in ip-
sac̄q̄ meridie palpitent.

Aliud stolidius exemplum.

Dissimile quid, sed multo atrocius factum, & ab humana natura abhorrendum Basileæ accidit per catabaptistica mulierem, quæ carcere inclusa ad menses aliquot ob perfidiam, in qua non semel deprehensa, nec punita ob resipiscentiæ spem. Illa à callido dæmone etiam illusa, & apparitionibus satanicis non semel perturbata, tandemque persuasa, ut si nihil deinceps ederet Dominum eam seruaturum florenti corpore, sine cibo & potu, quemadmodum Mosem, Heliam, & Christum filium Dei. Huic illusioni credidit stolidam mulier, nihilque cibi gustaturam se promisit, egregieque hoc uotum seruauit. Et quum custos carceris suo officio diligenter fungeretur, quoti die demensum certis horis cibum præberet, quem illa clam, nihil ex eo nemiscam quidem sumens, in angulum carceris proiciens, uasa munda & euacuata custodi carceris iterum tradit. Insuper etiam, ut eo commodius simplicem illum

illum uirum fallere posset, conquerebatur se famem pati. Carceris custos nihil mulierculæ denegabat, in duplo iam cibum affert, ne quid de se magistratu cōquereretur. Quum uero famem amplius, ob debile corpus & exhaustum uiribus, ferre non posset, incidit in grauissimum morbum, ut è carcere in hypocaustum medicandi gratia deduceretur. Ea enim clementia Senatus noster erga omnes est, etiam addictos alioqui morti. Causam morbi unde esset, mox cōfessa, Dominum se uidisse, eamq; allocutum certa et infallibili promissione, se in multos annos absq; cibo uicturam corruptibili, si cōtemneret omnia ciborum genera. Iam instabat decimus dies ieiunij, & adeo debilitata natura erat, ut nihil cibi aut potus amplius per guttur, solito more, penetrare ualeret, & si impleretur usq; ad summum, eoq; die obiit. Quare se ita ieiunio macerauit, ut confirmaret per hoc catabaptismi institutum. Sic et ipsa decepta, & fratres eius summo pudore affecti, qui iam palam, quum fama

de eius sanctitate, abstinencia ciborum uolaret, spargereturq̄, mussitabant, Dominum mirabile quid breui in cōfirmationem catabaptismi ostensurum.

Aliud exemplum.

Clytien Nympham à Sole derelictā imitata est, sed dissimili modo. Illa enim cum nouem dies sine ullo cibo ac potu exegisset, tandem deorum miseratione in herbam heliotropium conuersa fingitur, quæ nunc quoq̄ pristini amoris memor, cōtinuo folia ad Solem uertit. Hęc autem non amore Dei, quia Deus mediā dederat, quibus uita sustentāda, conseruanda, sed ob uanam gloriolam decepta satanæ consilijs, non Solē Christum aspicit, sed Cerberum, canem infernalem, & satanam ipsum, à quo et cruciatur miseris plagis, & non dicendis supplicijs, indigna profecto, ut Deum creatorem suum unquā aspiciat. Legimus exemplum de puella quadam, quæ ad tēpus aliquod sine cibo uixerit, in Chronica Abbatis Urspringensis, quā historiam

tiam hic subnectam.

*In Commentarijs Cæsaris Libro 8
de Bello Gal. legimus etiam
de quodam, qui fame
se necarit.*

Diabes, quem captum esse à Caninio docui, siue indignatione, & dolore uinculorum, siue timore grauioris supplicij, paucis diebus sese cibo abstinuit, atq; ita interiit.

*Similis historia in Epiphanio de
Dositheo hæretico Lib.*

1. T o. 1. fol. 14.

Dositheus à Iudæis originem ducēs, Samaritarum gentibus permixtus est, & quum in doctrina legis processisset, & in expositionibus apud ipsos primas uenatus esset, & ipsas assequutus non esset, & in nulla existimatione apud Iudæos haberetur, declinauit ad Samaritum genus, & hanc sectam produxit. Et quum postea ob propriæ sapientiæ

excellentiã in spelũcam secessisset, inã
 niterq; ac simulata religione, in ieiunio
 perstitisset: ita mortuus est: uelut fama re
 fert, ob inopiam panis & aquã, ex uolũ
 tario nimirum proposito. Post dies au
 tem aliquot, tradunt quasdã uenisse ad
 ipsum uisitandum, & reperisse corpus
 fœtidum, ita ut uermes ex ipso prorep
 tarent, & nubes muscarum circa ipsum
 congregata esset.

De Puella,

Anno Domini DCCCXVI, iuxta uil
 lam Commerciam puella quãdam
 annorum circiter duodecim, post sacra
 communionem, quam in pascha de ma
 nu sacerdotis accepit, sine omni uictus
 desiderio, plenum biennium usq; in ter
 tium annum dimidium compleuit, nul
 la penitus corporis alimenta percipiẽs.
 Cœpit autẽ ieiunare anno Domini
 incarnationis DCCCXXIII à pascha, &
 in DCCCXXV, circa initium Nouẽbris,
 peracto ieiunio cibum sumere, ac cetero
 rum hominum more, manducando
 uiue:

uiuere coepit.

Catabaptistarum doctrina de Decimis, Redditibus & Magistratu, Bullingerus.

Docent opus esse nouo quodam baptismo, Christianum non esse, qui census aut redditus accipiat. Christianos à decimis liberos esse. Christianum non posse gerere magistratum. Neminē posse nec debere præstare iusiurandum. Diuitias adimunt Christianis. An nō hæc, quæ recē sui, externa quædam sunt? An non rursus propter hæc eadem Ecclesias scindunt, et turbant? Non potes ergo inficiari Catabaptistas eos esse, qui propter res externas ecclesias turbāt, et scindunt. Præter hæc suos ad hoc adstringūt, ne apud eos uerbum Dei audiant, apud quos paruulorū baptisms, census, decimæ, iusiurandum, magistratus, diuitiæ, bona censentur.

Non absimiles sunt, qui anno Domini M. D. III, ut in Chronica Abbatis Vrsprin, habet Titulus, De Liga Sotularia

in agro Bruxellensi exorta. Hoc anno in agro Bruchsellano Spirensis diocesis, ex pago Vndergrunbach exorta fuit rebellio Agricolarū, quorum articulos coniurationis fuisse sequentes, in additionibus Nicolai Baselij ad Chronicon Naucleri legis.

1. Ut aucti numero, omne iugum seruitutis excuterent, & Heluetiorum more armis libertatem sibi uendicarent.
2. Admissus in hanc ligam sotulariam, orationem Dominicam & salutationem uirginis quinquies in die pro uictoria, flexis genibus oraret.
3. Symbolum constituerant, quo se cognoscerent, uirginem Mariam, & Ioan- nem Euangelistam. Item ut interrogatus à socio Germanice, *Vuas ist nū fur ein uuesen*, responderet, *Vuir mogent uorden paffen nit gnesen*.
4. Ut abolerēt omnem magistratum, & qui contra stare, ut hos trucidarent.
5. Ut Bruchsellam oppidum inuaderent, mox Marchionatum Badensem.
6. Ut bona Monasteriorum & Ecclesiarum

starum & clericorum inuaderent, & inter se diuiderēt, & numerum talium imminuerent.

7 Vt ultra horas XXIII in nullo loco moram traherēt, sed pergerent semper, donec omnia suæ coniurationi subijcerent.

8 Spes eos bona habebat, libertatis amore ciues & rusticos, etiam non compulsos, sibi facillime adhæsuros.

9 Vt extinctis Monasterijs & Ecclesijs, nulli census & decimas soluerent, nec principibus, nobilibus, aut clero. Ita immunes futuri à uectigalibus & omnium tributorum genere.

10 Vt uenationes, piscationes, pascua, nemora, & id genus alia, in communitatem reuocarentur, nec principum aut nobilium priuatis usibus deseruirent.

Hæc temeraria consilia non potuerunt stabilire, quare pœnas dederunt expositi cruciatibus & morti. Nam & Maximilianus rex suo mādato iussit in eos animaduerrere,

De

De Theoda mago & pseudopropheta Iosephus Libro 20. Antiqu. Iudaic. 1 Cap. 4.

Dum Fadus Iudæam provinciã gubernaret, quidam uir magus, nomine Theodas, populo multa suaserat, ut sumētes substantias suas, sequerentur eũ ad Iordanem fluiũ, semetipsum asserens esse prophetam, & præcepto fluiũ diuidere, ut eis facile transitum præberet. Hæc ergo dicens, seduxit quidem multos, non tamẽ permisit eos Fadus ad experimentum suæ insipientiẽ peruenire, sed repente cohortem misit equestrium super eos, qui inopinabiliter irruens multos quidem peremit, plurimos autem uiuos cepit, ipsumq; Theodam comprehendentes, capitis sectione multauē-

De Aegypto quodam propheta, uelut seductore populi a Felice occiso Iosephus Lib. 20 Ant. Iud. Cap. 12.

Hoc etiam in tempore uenit aliquis
ex

ex Aegypto ad Hierosolymam, dicens se esse prophetam, & populari multitudi-
 ni persuasit, uti cum eo ad montem,
 qui dicitur Oliuarum, positum è diuer-
 so ciuitatis procul stadijs quinq;, conscē-
 derent, uelle se dicens eis exinde mōstra-
 re, quia eo iubente Hierosolymorum
 muri corruerent, unde ingressum eis fa-
 ciendum esse promittebat. Felix autem
 dum hæc audisset, iussit militibus, ut ar-
 ma sumerent. Quo facto, cum multis e-
 questribus impetu facto ab Hierosoly-
 mis, irruit super eos, & quadringentos
 quidem eorum gladijs interemit, ducen-
 tos uero uiuos cepit. Ipse autem Aegy-
 ptius fuga lapsus disparuit. Rursus ita-
 que latrones populum contra Roma-
 norum prælia cōcitabant, suadentes ne
 eis subiacere deberent, & sibi resistenti-
 um uicos incendebant, atq; diripiebāt.

De Mago quodam Ioseph. Libro
29 Antiqu. Iud. Capite 14.

Festus multitudinē destinauit eque-
 strium atq; pedestrium super populos,
 qui

qui decepti fuerant à quodam mago, salutem eis & malorum requiem promittente, si eum sequi in desertum contenderent. Quo facto, & ipsum seductore & seductos irruentes, qui missi sunt, occiderunt.

De Templarijs.

Hoc tempore (Anno M. C C C I I I) Templarij quoq; tota Francia comprehensi, ac quaestione habita, obscœna flagitia, immania de se scelera nefariaq; confessi sunt. Permulti eorum dicuntur libidinem nefariam exercuisse in piam religionem, se cū Turcis ac Saracenis sensisse, à nostris sacris desisse. Damnatam quàm plurimam, ac uiui cremati. Tradunt autem autores nō obscuro, Iacobū Burgundionem ordinis principem, cū productus ad supplicium, circumfusa ingenti multitudine, dum pyra extruitur, staret, proposita uitæ spe, ac impunitate, si quæ in custodia factus de se suisq; esset, nunc quoq; confessus ueniam publice peteret, huiusmodi uerba fecisse. Ego nunc

nunc supremis rebus meis, cum locum mendacio dari nefas sit, ex animo uereque fateor, me ingens in me meosque scelus conscivisse, ultimaque supplicia cum summo cruciatu promeritum, qui in gratiam quorum minime decuit, dulcedineque uitae, flagitia impia sceleraque ad tormenta ementitus sum in meum ordinem, de religione Christiana optime meritum. nec mihi nunc uita opus est precaria, & nouo super uetus mendacio retenta. Exin rogo impositum, ac admoto paulatim igne prioribus pedibus ad exprimendam scelerum confessionem, ne tunc quidem cum reliquo corpore depassto, uitalia fegdo nidore torrentur, ab huius orationis instantia descivisse, aut mutatae mentis ullam significationem praebuisse. Neque ipsum, neque duos cum ipso supplicio affectos nobilissimos huius ordinis uiros, quorum alter erat Delphini Allobrogis frater, in possessionem templariorum bonorum, regium fiscum iniisse. Haec Aemilius, qui & scribit, se autores habere, cum Clemens ordinem Templariorum
dam.

damnasset, munusq; fontes in Germania ex decreto sententiaq; lata plectendi, ac lege agi iubendi Archiepiscopo Moguntino demandasset, hunc conuocasse patres, sacerdotesq; prouincię sue, frequenti illorum consensu, tunc Vgonem clarissimum uirum cū uiginti ordinis sui, tecto uestibus ferro, nemine arce re auso, ingressum, clara intrepidaq; uoce testatum, Si quid grauius in sacrū Templariorum ordinem statutū esset, se Pontificem, qui in Clementis locum sufficeretur, appellare. Absterritos patres inermes imbellesq;, ferocia nobilissimorum militaris ordinis uirorū, iussisse illos bono animo esse, certiozem literis factum Clementem, mitius respondisse, ac ius de integro quærendi statuendiq; archiepiscopo decreuisse, eum illos quod infontes se edocerēt, causa cognita, crimine liberasse. Hominibus absolutis, ordo tamen ipse abrogatus. Hospitalarij partim aucti diuitijs Templariorum, simul belli sacri nomine, ingenti pondere auri undiq; collato, classem instruxerunt,

runt ornaueruntq̄, ac Rhodum infulā,
 à Turcis & Sarracenis eodem anno cap-
 tam, recepere. Partim eorū diuitiæ no-
 uis religionibus sunt attributæ, in Hi-
 spania aduersus Sarracenos Beticam
 olim, nunc Granatam incolentes, à Pō-
 tifice institutis.

De Templarijs scribit Robertus.

Gaguinus Gallicus scriptor Lib. 7 in
 Rege Philippo Pulchro, Anno Domi-
 ni millesimo CCCII, tū proditus est Tē-
 plariorum error, qui apud Hierosoly-
 mam fidei defensionem professi, cū pri-
 mum religionis consideratione opulen-
 tissimos se effecissent, præclarissimis per
 orbem Christianum ædibus compara-
 tis, Christo reiecto, falsis religiōibus de-
 diderunt. Erat enim illis simulachrum,
 cui pellem humanam superinduxerāt,
 appositis ad oculos statuæ duobus ful-
 gentissimis carbunculis, qui uice oculo-
 rum micarent. Ei statuæ, dum quispiam
 ad illos ingrederetur, ordinem uitamq̄
 Templariorum professurus, abnegato
 u ante

ante omnia Christo, & cruce eius calca-
ta, sacrificium faciebat. Morientis autē
corpus in puluerem adactum, cęteris in-
potum conferebant, quo poculo confā-
tiores suos fieri arbitrabantur. Pręterea
si ex Tęplarij coitu infans ex puella uir-
gine nasceretur, hunc igni torrebāt, ex-
que eliquata inde pinguedine suum si-
mulachrum decoris gratia ungebāt. In
confesso quoq; habitum est, eorum do-
lo diuum Ludouicum, dum in Syria pe-
regriaretur, in uinculo a Soldano Ae-
gyptio coniectum fuisse.

His itaq; huiusmodi criminibus, &
quod item masculorum foedissimi essēt
amatores, Templariorum ordo in con-
cilio Vuienensi, anno millesimo trecen-
tesimo, per Clementem extinctus est.
Et in Chronica Hermannı legis, quod
a Papa Clemente, in fauorem regis Gal-
lię, crimine hęresis falso et inuidiose no-
tati sunt.

De

*De Hæreticis articulis cuiusdam,
Anno 1363.*

Hoc tempore Spiræ combustus est quidam Bertoldus Beghardus de Rorbach. Huius articuli, quos tamen ante hac in Herbipoli reuocauerat erāt. Christum in passione sic fuisse à patre derelictum, ut præ dolore dubitauerit de salute. Quod Christus in cruce, propter nimiam passionem & dolorem, Matri maledixerit. Quod maledixerit terræ, quæ eius sanguinem suscepit. Quod homo in hac uita in tantum possit proficere, quod nec orare, nec ieiunare oporteat. Item quod laicus illuminatus plus possit proficere in docendo, & quod plus illi credendum sit, quàm Euangelio et doctoribus Scripturæ sanctæ.

Albanorum secta.

Anno Domini M. C. CXCIX, Albanorum secta cœpit à presbytero quodam Italò in Italia. Is quidem albo indutus panno, tantam modestiam uultu ac uerbis præ se ferebat, ut ab omnibus

sanctus haberetur. Magnam multitudinem uirorum & mulierum in sententiam suam traxit. Linteis albis circumuoluti omnes, sine discrimine mares & femine, rustici an ciues, serui an liberi, passim ueluti pecora, ubi nox oppressisset, dormiebant, publice in uicis epulabantur. Crucifixum sacerdos praeferebat, quem lachrymari ob hominum delicta dicebat. Viterbii substitit cum magna multitudine, Romam ad loca sancta uerturus. Sed Bonifacius fraudem ueritus, quod diceret hominem superstitiosum pontificatum appetere, adiuuante illa multitudine, milites aliquot praemittit, qui hominem comprehensum ad se perducant. Sunt, qui scribant questione confessum fuisse fraudem. Alij nihil fraudis subfuisse, sed fictum a Pontifice aboleri do rumori, quo hominem per inuidiam captum & necatum affirmabant.

De Secta Flagellantium,

Anno 1261.

Hoc tempore fuit in Italia & Germania

nia secta Flagellantium, de loco ad locū
errantium. Spiram uenerunt circiter du-
centi de Sueuia, habentes inter se prin-
cipem unum, & duos magistros, quorū
mandatis parebant, Ciuibus Spirensi-
bus sanctimoniz fucō sic imponentes,
ut et conuiuio eos liberaliter susciperēt.
Argentorati innumerabiles fuerunt, i-
tem Aquisgrani, ubi Carolus coronan-
dus fuerat. Prę multitudine peregrino-
rum & Flagellatorum recipi nō potuit,
sed in oppido Bunna, ab Archiepisco-
po Coloniensi coronatur. Venit & hęc
secta Flagellatorum rusticorum ex Gal-
lijs, ut ferebatur, in Poloniam. Ianussius
Archiepiscopus Gneznensis cum suæ
provinciæ suffraganeis, sub magnis pœ-
nis, & carceribus tales prohibuit. Et
principes Poloniæ persuasi, ne quispiā
huiusmodi errores sectaretur, sub confi-
satione honorū, et grauibus pœnis in-
hibuerunt. Albertus Crantz in Vuan-
dalia sua de hac re scribit Libro 8, Ca-
pite 28.

Anno Domini millesimo ccccl, Se

cta Flagellantium tum uehementer in-
 creuit per prouincias, incertum quo au-
 tore primum instituta, nisi illo, quem cæ-
 teris non uigilantibus, tradit Euangelium
 superfeminasse zizania, unde & Ace-
 phali, hoc est sine capite, sunt appellati.
 Homines rudes, qui per Germania a-
 gros flagellis se attriuerant, cruces in ue-
 ste præferiebant, ad urbes gregatim ibant
 processione disciplinata, caput operi-
 mentis ad oculos demissis, luminibus in
 terram fixis, tristes & mœsti semper cer-
 nebantur. Flagella tribus restibus erant
 trinodia, nodi ferrum in crucis formam
 eminens habebant, liuentes ex crebris
 ictibus ac uulneribus scapulas et dorso
 prætulere. Ecclesiam ingressi, positus ue-
 stibus, subucula linea ab umbilico de-
 missa sumebant. Ita egressi, per cœmite-
 ria nudi sternebantur, alij proni in faci-
 em, alij in latus, nonnulli in dorsum, qui-
 dam extentis in altum palmis, poeniten-
 tiæ formam ad singula peccatorum ge-
 nera in gestu significabant. Progressus
 ex omni numero unus singulos tange-
 bat

bat dicens, Det tibi Deus remissionem tuorum peccatorum, surge. Inde in ordines digesti, præcinctibus duobus, uersum chorus iterabat. Vbi Dominicæ passionis in cantu quodã incidisset mētio, mox unà prouunt in terram, nō ut solemus, primum geniculantes, sed uno impetu, uelut præcipitata ligna uel saxa ruebant, quem quisque stans locum forte habuit.

Habent Chronica Argentoratensia, Anno M. CCLXI, Flagellantes Argentoratum uenisse, qui Romæ & in Italia confluxerant, numero mille & ducenti. Et quod Argentorati accesserint mille & quingenti, qui nudis corporibus se flagris cædebant.

Posthac Anno M. CCXCVII uenerūt Argentoratum XXVIII in uestibus albis, facie cooperta, qui eundo ad omnes Ecclesias se flagellabant.

Anno M. CCCXLIX, tempore pestis, combustis Iudæis, uenerunt rursus Argentoratum ducenti, habentes octo aut decem preciosa uexilla ex serico, &

totidem cereos duplicatos. Bini & bini
 incedebant post uexilla & cereos, in op-
 pidis et pagis passim excipiebantur pul-
 su campanarum, quisq; pallio amictus,
 pileum in capite cum rubra cruce gesta-
 bat. Rhythmos habebant præscriptos,
 præcinentibus duobus, respondebant
 alij.

Qui in hanc disciplinam recipieba-
 tur, cogebatur is triginta tribus diebus
 & dimidiato manere (hoc erat poeniten-
 tiæ tempus) & tantum pecuniæ secum
 afferre, ut in singulos dies haberet nu-
 mos argenteos quatuor, nam non con-
 cedebatur illis, ut mendicarent. Sacer-
 dotes admittebant, sed citra dominium
 nec admittebant in secretiora consilia.
 Literas iactabant per Angelum e coelis
 allatas, & uulgus eò adduxerant, ut Fla-
 gellatoribus plus crederent quam sacer-
 dotibus. Argentorati ferè mille accesser-
 rūt huic societati. Quare factis duobus
 ordinibus, alteri in superiores Germa-
 niæ partes cōcedebant, alteri in inferio-
 res. Carolus quartus rex Pōtifci Rom.
 scri-

scripsit, ut coereret, alioqui totum mū-
 dum seducerent, nam magnam sancti-
 moniam præferebant, & miraculorum
 uirtutem. Argentorati in circulum Fla-
 gellantium mortuus puer delatus fuit,
 tentabant quidem resuscitare, sed non
 successit. Dimidiato anno, ferè singulis
 hebdomadibus cohors Flagellantium ad-
 ueniebat. Etiam mulieres se societati ad-
 iunxerant. Tandem cum admiratio de-
 siuit, nec amplius exciperentur pulsu
 campanarum, nec hospitio exciperen-
 tur, & impostura huius sectæ innotesce-
 ret, & Papa ordinarijs præciperet, ne ad-
 mitterentur, etiam Senatus Argentora-
 tensis uetuit, ne reciperentur. Quod si
 quis uellet flagellare se, ut hoc domi sug-
 faceret. Ita in breui tempore, hoc est di-
 midiato anno, desijt secta Flagellantium,
 quam ipsi affirmarāt triginta tribus an-
 nis & dimidiato duraturam.

*Anabaptistarum insana mens
 erga ministros Verbi.*

Oecolampadius in agrum Basilien-
 u 5 sem

sem dum aliquando, quemadmodum officium ueri Episcopi postulabat, exiret, ad uisendas Ecclesias, instituendum populum in religione Christiana rudē adhuc, & dubium, quid nam doctrinæ sequendum ob tam diuersos doctores, in Anabaptistas molestissimos, acerrimos, seditiosissimos, & ad contentionem natos incidit. Quidam ex illis, inter cæcos dux, plusquam furibundus, dum Oecolampadius magno spiritu, doctrina sacra armatus contra anabaptismi nouum dogma & intollerabile, ob multos errores, declamaret, & uerū baptismi institutum & usum ostenderet, silentium manibus & pedibus innuit, clamitans boatu quodam, ut sibi locus concionandi detur, ad tædium usq; se audisse, quod contra Scripturam sit. Et uestrum etiam est, illum è cathedra deturbare, qui baptismum paruulorum affirmare ac stabilire conatur. Cur fertis fratres & sorores tam diu papisticum animal, chrismate diaboli unctum, insidiatorem animarum, callidum serpentem?

Dignus

Dignus poena, eijcite eū ex templo cū
sua doctrina, quæ uerbo Domini omni
bus modis pugnat. Nos ueri fideles su-
mus, Spiritu Domini donati ac locuple-
tati, ut errare sumpto baptismo deinceps
nequeamus, & ille aliud nos, à nul-
lo uocatus, neq; electus, neq; Ecclesiæ
nostræ membrorum, docere instituit,
suo cauillo putans sibi omnia licere, cū
stipatus sit equitibus à Senatu adiun-
ctis. Expellite illū, inquam, si tacere nō
uult, non solum ex templo, sed etiam ex
agro nostro eum eijcite, Domino gra-
tum ea in re præstabitis officium. Veri-
tas nobis palam facta est, nemo nobis
deinceps etiam blandiloquentissimus
imponet. Nostro iam periculo edocti su-
mus, quomodo uulpibus istis sit occur-
rendum. Nolumus iam amplius hoc o-
nus ferre, quod olim coacti sumus susti-
nere à pastoribus nostris, qui tamen pa-
stores non fuere, sed lupi feroces, leones
crudeles. Iam aliud seculum est, eam ob-
rem è suggestu te mox abdica. Adhæc
non tristi spiritu, sed alacri, & tanquam
has

has uoces (uulgi enim mores illi cōper-
 tissimī erāt) contēneret Oecolāpadius,
 respondit. Considerate boni uiri, quid
 uobis sit agendum, sto coram Deo Iudi-
 ce iustissimo, missus à clarissimo Senatu
 uestris dominis, ut uobis pascua salutis
 proponam, & ab erroribus, in quos per
 maleferiatos homines inducti estis, li-
 berem, & me ob eam rem deturbare
 ē suggestu, aut interficere conamini?
 Occidite me, si ullam iustam causam ha-
 betis, & si uestrum non sit officium, sed
 magistratus. Veritatē uobis propono,
 uestram salutē. Non meum commodū,
 neq; meam gloriam quæro, huic fides
 danda, si fideles Christi estis discipuli.
 Nō tumultuandum, sed pacifice respō-
 dendum, & errores, si quos doceo, refel-
 lendi. Hoc non est ingenium piorū, do-
 ctōres synceros uelle occidere, fustibus
 abigere, seditionem contra illos excita-
 re, mēdacijs sua fulcire, furore omnia a-
 gere. Tyrannorum est mos, insania om-
 nia implere, nihil recti & ueri sapere, nō
 admittere reprehensorem. Quis ex uo-
 bis

bis me arguet, aut falsa dixisse conuincet: palàm dicat, oro uos per Christi sanguinem. Cur muti estis? Deferbuit ira & excandescencia? Voco in testem uestram cōscientiam, me uera docuisse, mea quæ ex uerbo Domini probasse, munisse quæ. Conuincite me ullius erroris. Quādo aliquid adducitis? Verum post longam concertationem, rusticus populus mitior factus, quum Senator cū eo amandatus, obedientiam requireret ab eis. Et sic discessum, & itum in hospitium, dimissis istis insanis doctoribus, qui sua furcis & ligonibus stabilire uolunt. Poena illis, qui fontes huius seditionis erant, digna demum inflicta est, ne reliqui deinceps simile quid tentent, & audeant.

De Anabaptistarum morositate erga peccantes & fideles. Ex Cal.

Donatistæ, cum cernerent in Ecclesijs uitia, quæ uerbis quidem reprehenderent Episcopi, sed excommunicatione non plecterent, quia non putabant, se

se hac uia quicquam profecturos, in Episcopos atrociter inuehebantur, tanquam disciplinæ proditores, & à Christi grege, impio schismate se diuidebāt. Qualiter hodie faciūt Anabaptistæ, qui nullum cœtum Christi agnoscunt, nisi angelica perfectione omni ex parte cōspicuū, sub prætextu sui zeli, quicquid est ædificationis, subuertunt. Tales, inquit Augustinus, non odio iniquitatis alienæ, sed studio suarum contentionū, infirmas plebes iactantia sui nominis irretitas, uel totas trahere, uel certe diuide re affectāt. Superbia tumidi, peruiticia uesani, calumnijs insidiosus, seditionibus turbulenti, ne luce ueritatis carere eos pateat, umbra rigidæ se ueritatis obtendūt. Et quæ in Scripturis, salua dilectionis synceritate, & custodita pacis unitate, ad corrigenda fraterna uitia, moderatiori curatione fieri iubentur, ad sacrilegium schismatis, & occasionem præcisionis usurpant. Ita se transfigurant sathā in Angelum lucis, dum per occasionem quasi iustæ seueritatis crudelem sæuitiā per-

persuadet, nihil aliud appetens, nisi ut corrumpat, atq; dirumpat uinculum pacis & unitatis, quo firmo inter Christianos, uires eius omnes inualidæ fiunt ad nocendum, muscipulæ insidiarum comminuuntur, & consilia euerſionis euaneſcunt, &c.

Anabaptistæ somniant hominibus plenam regenerationem hic impartiri, Idem.

Quoniã autem non desunt, qui hæc unicam salutis (nẽpe remissionem peccatorum per Christum) ancoram eripere Ecclesiæ conentur, aduersus tã pestilentem opinionem fortius roboranda sunt conscientiæ. Nouatiani olim isto dogmate Ecclesias exagitarunt, sed Nouatianis non multum dissimiles nostrum quoq; seculum habet quosdam ex Anabaptistis, qui ad eadem deliramenta relabuntur. Fingunt enim regenerari Dei populum in baptismo, in puram et angelicam uitam, quæ nullis carnis sordibus uitietur, Quod si post baptismum

ptissimum delinquat, nihil præter inexorabile Dei iudicium illi relinquunt. Breuiter peccatori, post acceptam gratiam lapso spem ueniæ nullam faciunt, quia non aliam agnoscunt peccatorum remissionem, nisi qua primum regeneramur.

*De Anabaptistarum delira
pœnitentiâ, Idem.*

Omni autem rationis specie caret eorum deliramentum, qui ut à pœnitentiâ exordiantur, certos dies suis neophytis præscribunt, per quos se in pœnitentiâ exerceant, quibus demum transactis, in Euangelicæ gratiæ communionem ipsos admittunt. De plurimis Anabaptistis loquor, ijs præsertim, qui spirituales haberi mirè gaudent. Tales scilicet fructus profert spiritus ille uertiginis, ut pœnitentiâ, quæ in totam uitâ proroganda est homini Christiano, paucis dieculis terminet.

Ana-

*Anabaptistæ populum ueterem
faciunt prorsus carnalem, sed
insaniunt, Idem.*

Quin etiam quod utilissimum alio-
qui futurum erat, necessarium nobis fe-
cerunt furiosi nonnulli ex Anabaptista-
rum secta, qui nō aliter de Israelitico po-
pulo sentiunt, quā de aliquo porcorū
grege, utpote quem nugantur à Domi-
no in hac terra saginatum, citra spem ul-
lam cœlestis immortalitatis, &c. Consti-
tuamus ergo secure, quod nec ullis dia-
boli machinis reuelli queat, uetus Testa-
mentum, seu fœdus, quod in Israelitico
populo percussit Dominus, non rebus
terrenis fuisse limitatum, sed spiritualis
æternæq; uitæ promissionem continu-
isse, cuius expectationem omnium ani-
mis impressam oportuit, qui in fœdus
uerè concedebant. Hanc uero insaniā
ac perniciosam opinionem procul sum-
moueamus, aut Dominum nihil aliud
proposuisse Iudæis, aut illos nihil quæ-
siuisse, præter uentris saturitatem, carnis

delicias, florentes opes, externam potētiam, liberorum fœcunditatem, & quicquid animalis homo in precio habet. Non enim aliud cœlorum regnum hodie promittit suis Christus Dominus, quàm ubi recumbant cum Abraham, Isaac & Iacob. Ac Iudæos seculi sui, Petrus hæredes esse Euangelicæ gratiæ assererat, quod filij essent Prophetarum, comprehēsi in fœdere, quod Dominus olim cum sua gente pepigisset, &c. *VL*
de locum, si plura desideras.

Anabaptistæ Magistratum Christianum negant, Idem.

Illi cum in Euangelio promitti libertatem audiunt, quæ nullum inter homines regem, nullūq; magistratum agnoscat, sed in Christum unum intueatur, nullum libertatis suæ fructum capere se posse putant, quàm diu aliquam supra se eminere potestatem uidēt. Itaq; nihil fore saluum existimant, nisi totus in nouam faciem orbis reformetur, ubi nec iudicia sint, nec leges, nec magistratus, &
ii

ſi quid ſimile eſt, quod officere ſuæ liber-
tati opinatur. At uero qui inter corpus
& animam, inter præſentem hanc flux-
antem uitam, & futuram illam æternam
cõp̄ discernere nouerit, neq; difficile intel-
liget, ſpirituale Chriſti regnum, & ciui-
lem ordinationem, reſ eſſe plurimum ſe-
poſitas. Cum ergo Iudaica illa ſit uani-
tas, Chriſti regnum ſub elemētis huius
mundi quærere ac includere, nos magis
quod perſpicue Scriptura docet, ſpiritu-
alem eſſe fructũ cogitantes, qui ex Chri-
ſti beneficio colligitur, totam hanc liber-
tatem, quæ in ipſo nobis promittitur, at
que offertur, meminerimus intra ſuos fi-
nes contineri, &c.

*Innocentiæ anabaptiſticæ exem-
plum ridiculum.*

Anabaptiſta mire ſtolidus, aut quã-
tus quãtus fuit hypocrita, ad Rheni ri-
pã, quietis & illudendi homines gratia
commodum locum naçtus. Hauriebat
enim manu ſubinde aquam, neminem
ex prætereuntibus aſpiciens, eamq; a-
x 2 quam

quam in lacunulam, quam in hoc pararat, infundebat, quæ mox exiccabatur. Non enim poterat aquam continere, quæ mox ut infusa erat, absorbebatur in arido terræ loco. Quid nam sibi hæc ludicra & stulta res uellet, prætereuntes admirabantur. In publica enim uia sedem sibi hypocrita delegerat, ut sui admirationem daret, omnibusq; conspicuus esset. Percontatus à quibusdam, quid sibi hac re uellet, quum impossibile esset Rheni flumen tot fluuiolis indies auctum, exhauriri posse manu sua. Respondit arridenti ore, O boni uiri, diuina mystera uos fugiunt. Innocentiæ exemplum hic uidetis. Nam Christi iussum sequor qui dixit, Quicumq; non acceperit regnum Dei tanquam puellus, haud quamquam ingredietur in illud. Quæ res puerilior aut infantior, quam uelle manu tantæ tenui, Rheni cõtinuas aquas exiccare. Quidam ex adstantibus cachinno illius stultitiam excipiebat. Posses, inquit, citius cãtharos uini plenos optimi exhaurire euacuareq; quam præterfluentes Rheni

Rheni aquas. Qualis obsecro illa innocentia, de qua Euangelium nihil loquitur, aliam Christi uerba requirunt, non illam stolidam & inutilē, qua te iactas. Fucus subest, nomen quæris apud homines, quasi sapientior ceteris sis, quod tamen nunquam habebis inter pios, nisi tale uelis, & ames, quale habuit ille, qui Ephesinum templum ex mera malitia exussit.

Aliud Innocentiæ exemplum.

Alius ex illorum numero plus infantiæ quàm prudentiæ habens, ollam stercore humano plenā, sit honos auribus, ad hebdomades aliquot collectam in uiam exonerarat, seque exutis uestibus, nudo corpore in foetido isto stercore more puerorum uolutabat, idem dicēs, quod iste alter, iussum hoc esse à Christo, eūque uerum Christi uerborum esse sensum, quem modo ipso facto declarat, aliàs neminem, qui eum non imitetur, fieri regni Dei participem. Lentis uirgīs & in aqua bene maceratis, hi stupidi homines

& sui amantes dedolandi, ut tandem ab
 ijs stultis opinionibus desisterent. For-
 tassis bene mentulatus fuit, quod ita nu-
 do corpore se in foetidis excrementis hu-
 manis commacularit. Dignus fuisset,
 ut stercus illud in os illius ingestū esset,
 donec totus ex stercore regeneratus, pu-
 erq; factus esset, aut omnino suffocatus.
 Nihil tale hominum genus pudet, nihil
 non audent. Omnia apud eos licent eti-
 am turpissima.

Anabaptistarum frons iniusta.

Domini illustres in Ropolzstein, quos-
 dam anabaptisticae factionis homines in
 carcere, uindici nefariorum scelerū, ad
 dies aliquot detinuerant, incerti quam
 nam de illis sententiam ferre commode
 possent. Et ut contemplatius in religio-
 nis negotio dijudicarent, haecenus e-
 nim qui ulla heresi accusabatur, Episco-
 pis, qui hac in re iudicium ex Scripturis
 habent, transmissi sunt, consuluerunt
 theologos rare eruditionis, et à Iurispru-
 dentibus consilia petierunt, quidnā cū
 illis

illis esset statuendū, tum ex diuinis legibus, tum ex prophanis, ludicio tandem eos, ob perfidiam et uarios articulos contra ueram religionem, sisti, conclusum communi suffragio. Senatus huius oppiduli (nolo hic certi aliquid statuere, quū non interfuerim, sed ea ab alijs hauserim, qui nō solum suis oculis uiderūt, & auribus audierunt, quæ acta sunt, sed etiam pars fuerunt eorum omnium, quæ cum ijs miseris hominibus cōtigerunt) in eam sententiam, post longam consultationem, & bene perpensam rē, de qua agendum erat, iuit, ut cauterio illorum frons notaretur, stigmataq; Dominorū, in quorū terra peccassent, bene expressa gererent, quo se pessimē egisse, se que absq; ulla iusta causa ab Ecclesiæ catholicae gremio auulsi, & erroribus non tollerandis se polluisse, hæreticorum dogmata approbasse, illisq; adhæsisse, et alios seduxisse agnoscerent. Sententię adiectum, ut mox ex dominio illustrium Heroum abeant, & nunquam reuersionem faciant, aut gladio subiici, sineq; o-

mni misericordiæ affectu puniri. Neq̄
 illis iuramentum datum, quod et si roga-
 ti non præstitissent. Sicq̄ abierunt latē,
 quod aliquid pro nomine Christi passi
 essent. Vide satanæ astutiam mirabilē.
 Nomen Christi sonāt, populus simplex
 id audit, ingemiscit, murmurat contra
 Christianam potestatem, quasi iniuste
 hi uiri pœnam sustinuerint. Putant etiā
 illos, quū fortiter pericula subeunt, pro-
 bos esse uiros, innocentes, cultui diuino
 deditos, quum omnibus modis contra
 Scripturam, contra antiquæ Ecclesię et
 apostolicæ consuetudinem, contra ec-
 clesiasticos Doctores, qui partim etiā
 sanguinē suo testati sunt, hanc esse uerā
 doctrinā, & utilem ad salutem æternā,
 se opponant, errores non intellectos de-
 fendant, approbent. Admoniti autem
 non semel, dum in carcere inclusi essent,
 à pijs & doctis uiris, quò agnoscerent
 errores à seductoribus imbibitos, schif-
 mata in quæ ex ignorantia Scripturarū
 lapsi perpenderent, ne Ecclesiæ Christi-
 anæ hanc maculam inurerent. Esse ple-
 beios

beios homines, quibus aratrū & tribu-
 la, reliquaq; rustica instrumēta notiora,
 quàm diuinæ Scripturæ germanus sen-
 sus. Non ita illotis manibus diuini Spi-
 ritus uerba esse tractanda. Exercitium
 in omnibus rebus locum habere. Satis
 uobis simplicibus, quibus alia negocia
 incumbunt, si articulos fidei, Decē præ-
 cepta teneatis, credatis, Christianeq; ui-
 uatis. Orationem Dominicam habetis,
 in qua Christianus se quotidie oblecta-
 tur, in omnibus angustijs ac tribulatio-
 nibus ad Deum confugiēs. Sed frustra
 laboratum est, in uētum locuti sunt p̄i
 & synceri doctores. Verū Christus per
 Diuum Paulum prædixit, ὅτι ἐν ὑστεροῖς
 καιροῖς ἀποστήσονται τινες τῆς πίστεως, atten-
 dētes spiritibus πλάνοις, ac doctrinis dæ-
 moniorum per simulationē falsiloquo-
 rum, cauterio notatam habentium con-
 scientiam, &c. Non solum autem se nō
 emendarunt, sed etiā peiores & auda-
 ciores ad responsandum his adhortatio-
 nibus effecti, quasi hoc blādo alloquio
 piorum, eorum causa melior sit certior-

que. Sed uidebunt tandem, uita illa exuta, quādo ante iustum Iudicem standū, quid egerint, quamq̃ subdole decepti sint, aut quomodo se ipsos pulchra illa hypocrisis in damnationem coniecerint æternam.

Necq̃ illud innocentiã exemplum prætereundum duxi. Quidam non longe à Schaffhusia, abiectis uestibus, in arenoſo loco lacunulam digitis effoderāt, in quam crebro urinam proijciēbāt, ne minem ob nuditatem aut fugitātes, aut timentes, licet robusti eſſent homines, ſuiſq̃ membris ita eſſormati, ut nihil eis deeſſet, ad ueri hominis proportionem. Audiui etiam, illis nebulonibus mulieres quaſdam ſe immiſcuſſe, innocentiã ſuã, uestibus ſepolitis, ſpecimē dediſſe.

Aliud iam occurrit, non diſſimile huic. In medium, ubi Anabaptiſtarum numerus, peracta concione allati ſunt faſculi bacillorum, iuſſus unusquiſq̃ bacillum arripere, obequitareq̃ depoſita uerte, in corona tā mulierum, quā uiuorum et puerorum. Nudo enim corpore
hæc

hæc innocentia sacra exercenda sunt, prudens diceret, summæ malicie, & peruersi animi esse signum. Verum satan nouit ista puerilia in sui commodum & damnum homini uertere, perçp ea multa flagitia excitare, quæ nemo unquam cogitasset, aut credidisset. Vis scire impostor, quid innocentia uera sit, audi diui Ambrosij uerba. Hoc est, inquit, innocentem esse, ignorare quod noceat, & si circumscribitur ab aliquo, de omnibus tamẽ bene iudicat, qui fidem esse in omnibus arbitratur. Et innocentia est, ubi non est nocendi uoluntas, quæ neque in clamore uocis, nec in spoliatione uestimentorum, nec in obequitatione nudato corpore, super tenui & candido bacillo, sed in conscientia integritate est innocentia defensio, nec salutem corporis ambiens, sed in puritate animi, &c.

Ana-

Anabaptistas, Literas bonas & omnem Philosophiam contemnere. Ex Epistola D. Ioach. Vadiani ad Bullingerum, Actib. Apostolorum præfixa.

Habet hæc nostra ætas, uir doctissime, complusculos Euangelij ministros, pios quidem illos & diligētes uiros, qui immodica quadã, ut mihi uidetur, Scripturarũ ueneratione adducti, in ea sunt hæresi, ut existiment presbyteris, ad pascendum gregem Dominicum uocatis, non licere, præter Scripturam uere sacram, ullã philosophiæ partē legere aut tractare. Huius enim nihil esse, quod ad salutem nostrã attineat, nec quadrare, ut quæ sunt hominum solertia inuenta, ad coelestem illam, & à Deo reuelatã philosophiam adhibeantur. Pastorem esse debere, qui Ecclesiæ præest, non cõtemplatorem, nec aliud illi spectandum magis, quàm ut plurimorum salus, doctrina illa, quam Apostolus sanam uocat, quaratur, Eam nec in hominũ placitis

citis consistere, neq; ab ulla naturæ parte præstari, sed ex unico illo & inexhausto fonte aquæ uiuæ in uitam æternam salientis, qui quidem in Scripturis Prophetarum & Apostolorum ceu amplo quodam in labro contineatur, haurire oportere. Quam opinionem & Catabaptistæ de internæ uidelicet uocationis sufficientia persuasi, nō semel apud nos publicis in congressibus, cum clamore et strepitu ita, suo more, tuebantur, ut in totum & linguarum peritiam, & eloquentiæ studium supploderent, atq; exhibilarent. Illorum autem existimatio, tã etli in speciem non multum aliena esse à ueritate uideatur, propter abusum studiorum & artium, quem proximis aliquot seculis stupor quidam, & ut sic dicam, publicus hominum ueternus orbis inuexerat, tamen propius intuenti constabit, arbitror, errorem esse non minus perniciosum, quàm illorum fuit, qui negarunt sacras literas sine ope philosophiæ nunquam recte aut doceri aut intelligi posse. Ac mihi quidem si alteru-

tram

tram in sententiam eundum pedibus esset, tolerabilius uideretur in eam peccare partem, quæ ab usum doctrinarum admitteret, modo interim essent, qui probe uiterentur, quam probare sententiam quæ honestarum artium studia prorsus tollenda esse de Ecclesijs arbitrat, &c.

Hetzerus literarum bonarum osor.

Libellum Germanicum Hetzerus parauerat, quem uidi, qui omnem philosophiam, et literas tam Græcas quam Latinas explodebat, pulchris in hoc excogitatis, ut sibi uidebatur, argumentis & rationibus, Apostolos piscatores, in doctos, loco exempli adducebat, quos Christus, in discipulos & doctores mundi elegerat, docueratque ueram religionem, quam & sparserunt per totum mundum. Neque opus esse gentiliu testimonij Orationum aut Poetarum, & si horum auctoritate aliquando Paulus sit usus rarissime, & apud eos, qui sacram Scripturam nihili pendebant. Potuisset multo uenustiores & elegantiore locos adducere ex Biblijs

Biblijs, quàm ex ethnicorum libris, sed
 inseruit tempori. Item dixit, non opus
 esse lectione ulla, nisi biblica, cuius Spi-
 ritus sanctus uerum intellectum se inuo-
 cantibus instillat, & suggerit. Quod au-
 tem libellus iste non sit editus, in causa
 fuit insperata illius captiuitas, in quam
 Constantiæ incidit, Domino illius cur-
 sum in malitia impediente. Quid de Di-
 uinitate Christi senserit, quæ loca Scri-
 pturæ ad opinionem suam stabiliendâ
 cõgesserit, nolo hic adducere. Nam nõ
 dubito illum ex animo, quum ad suppli-
 cium iter arripuisset, resipuisse, publice-
 que suos errores reuocasse, ut Libellus,
 Germanice editus de illius obitu, testa-
 tur. Hæc autem ideo in medium profe-
 ro, ut sui complices, qui hunc pestiferũ
 libellum descripserunt, admoneantur,
 ne illi aut suis scriptis credãt, sed potius
 Vulcano tradant, ne simpliciorum cor-
 da eo ueneno inficiantur,

Ioan.

IOANNIS GASTII
BRISACENSIS, THEOLOGIAE
candidati, *De Catabaptista-
rum erroribus Liber
secundus.*

IOANNES OECOLAMPADIVS
*Christianis Lectoribus gratiam
& pacem a Christo.*

IA in nomine Domini.
Quā Catabaptistæ hinc
inde plenis buccis sese ia-
citant, in proximo col-
loquio, inter nos habito
in parœcia Diui Martini, uictoriã ante
congressum obtinuisse, silentiumq; no-
bis sua infallibili doctrina imposuisse,
cogor, ut neminẽ fugiat, quid inter nos
tunc temporis sit actum, scriptis auxilia-
res copias illis transmittere, quo eorum
laus maiori sonitu ebuccinetur, omni-
busq; manifestum fiat (non dubito sapi-
ens statim olfaciet, si ea res illis prius ab
scen-

scōdita aut ignota fuit) cuius spiritus hi boni uiri sint, & ubi hulus lateat. Et sic etiam utilem admonitionem, ut à fermēto pharisæorum caueat, habiturus est.

Primo Deo gratias egerunt ob colloquij institutionem, & se fraterna charitate adesse, Deumq; ut suum Spiritum illis donet, precari. Etsi ab alienatum se habere animum erga quosdam, & præcipue me nominabant, quod titulo sectarum & seductorum eos in concionibus publicis insignieram, cuius rei causam se grato animo paratos esse audire. Nam ualde absurdum fratres conuicijs proscindere, nihilominus sapissime accidisse.

Ad quod respondi, ferè in hæc uerba, Precor et ego Deum pro suo spiritu, qui nos non solum nunc ad ueritatis uiam ducat, & seruet, sed in omne æuum. Non nego, semel atque iterum publice concionatus sum contra Catabaptistas in genere, priuatarum personarum nullam faciens mentionem, quia nullū adhuc Catabaptistam subnatum esse cre-

y   debam,

debam. Neq; etiam somniabam hic alios quos latere, qui rebaptizati essent. Scio præterea illud, quod ne in minimo incurfare me possunt, aut quod à me læsi, aut traducti sint. Nā omnibus bene cupio, & ex animo faueo, quantum in me est, neminiq; malum inferre, aut incommo- dare uolo. In concionibus autem eccle- siasticis, ob officiū mihi delegatum, dam- nosis erroribus occurrere, populum sim- plicem admonere, summis precibus ob- testari compellor, ne implicentur nocē- tissimis sectis. Et deinceps non desistam inhortari omnes, cooperatoribus etiā, admotis precibus, idem præcipiam, & diligentissime mandabo, ne quid in hac re negligent. Hoc in negotio nemini parcere debeo, ne illis quidem, qui ma- ioris sunt autoritatis, quàm uos, qui ali- quid uidemini esse, cum nihil sitis, neq; eruditi, neq; sana mēte præditi. Nostis, quid Dominus per Ezechielem nos do- ceat, illi obsequendum.

Doctrina uestra, omnino nouum est figmentum, intra duos annos subnata, &

& ob id suspicione plena. Si reuocatur ad trutinam, ad uerbum Dei, apparet, quod omnibus modis cum charitate uera repugnat, contemtrix Christianæ ecclesiæ est, separationis et sectarū amans. Et quia spiritui Dei contraria, uera esse non potest.

Aut narrate, quis hæcenus ita docuit, aut quando talis consuetudo, qualem uos Ecclesiæ præscribitis, obseruata unquam est? Responderunt, Ab Apostolis id consuetudinis ad nos fluxit, & Scriptura id docet, nihili pēdimus usum hæcenus in Ecclesia papistica obseruatum. Inferebam, Scripturam amo, & ueneror, qua & me strenue defendā, quæ etiam iudex erit in omnibus alijs rebus, quæ ad gloriam Christi pertinet, cui & me, & omnia, quæ dicturus sum, subijcio. Audire gestio, quādo, & à quo infantium baptismus prohibitus. Si infantium baptismus uerus, ut est uerissimus, tunc rebaptizatio reiecta est. Si autem non ferendus, necesse alijs sit baptismus. Noui ex historijs baptismum in

y 2 fan-

fantium à temporibus Apostolorū datum, & nunquam, ne à pessimis quidē, prohibitum, Augustinus manifeste cōfiteretur in Genesim Libro decimo, quod consuetudo matris Ecclesiæ fuerit, infātes baptizare. Tractarunt etiam hac de re in Cōcilio Miluetano, in quo Augustinus præsentem egit. Neq; in dubiū uenit ea in synodo, an pueri essent baptizādi, quia illud nemo negarat unquam in terris. Sed Pelagianos hæreticos, qui peccatū originale negabant, condemnarant, & nihilominus permittebant infantium baptismum in suo uigore, cum non possent negare illum ab Apostolis ad nos defluxisse. O quàm preciosam rem habuissent, si uenari, baptismum illum puerorum, quo etiam hoc tempore utimur, ab Apostolis inhiberent, potuissent. Erant egregij & docti uiri, ut scripta eorum testantur, profecto & hoc saxum mouissent. Atqui per baptismum infantium hæresis illorum confutata, reprobata & discussa.

Sí animo est illorum sententiam inuesti-

uestigare, qui ante Augustini tempora
 fuere, non infrugiferum erit, Cyprianus
 centum annis, aut paulo plus ante Au-
 gustini tempora uixit, & in Epistola ad
 Fidum adfirmat, de baptismo infantium
 sermonem fuisse in Concilio Carthagi-
 nensi. Non quasi in dubio fuerit, an ba-
 ptizandi sint infantes, nec ne, sed ob id
 quod quidem Iudaizarent, putantes pue-
 ros octauo die solum baptismo abluen-
 dos, quemadmodum Iudæorum pueri
 octauo die circunciderentur. Illis omni-
 bus obstitit Concilij confessus, optimis
 rationibus & admonitionibus.

Qua in re obseruandum, aliquando
 conclusum fuisse à pijs Ecclesiæ pastori-
 bus, ut solum in anno baptismus dare-
 tur, sed eam constitutionem ab Apосто-
 lis non deriuasse, neque propter pueros
 institutã, sed ob adultos & prouectioris
 ætatis homines, qui ex infidelibus ad
 Christianismum accedebant.

Recollige adhuc proximiora tempo-
 ra ad Apostolos respicientia. Origenes
 præcessit 50 annos Cyprianum, ille in

Epistola ad Romanos clare ostendit, quod illa baptismi consuetudo ab Apostolis ad nos uenerit. Neque credendū, Origenē in hoc potuisse errare, qui pro pinguis Apostolorum temporibus in uita fuit, cui & mendacium palam potuisset obijcere, si quid scripseret, quod illis non cognitissimum. Et suppuduit, si illum, tale quid cōmittere suis in scriptis, qui in alijs rebus consignandis adeo diligens fuit. Etsi in multis pessime aberrarit, quem allegoriæ suæ solummodo seduxerunt, errareq; fecerunt.

Insuper uos tot milia hominum, qui haecenus baptizati sunt in pueritia, nō dignos censetis nomine fratrum, et à Christiano cœtu illos excluditis? Quam arctum regnum Christi & paruū facitis? O insensati, à quot sanctis hominibus uos ipsos segregatis? imò à Christo ipso. Et cum sectam nouam introducitis, incorporamini diabolo & angelis eius. Eam ob rem separationem hanc, multorum malorum, & errorum causam nec uolo, nec debeo docere. Fidem & charitatem

tatem quicquid excedit, hoc reiiciendū,
& anathematizandum.

Obiectum etiam mihi est, quod multa contra Romanam et papisticam consuetudinem docerem, quæ multorū Patrum consensu confirmata, & multis annis durassent. Nihil se curare consuetudines dixerunt, in uerbis Apostolorum & Christi uim sitam esse. Paucis hæc cōfutaui. Alia res est cum papisticis consuetudinibus & ritibus, & alia res baptismus puerorum. Cæco apparet constitutiones plerasq; à pontificibus populo obrusas contra Scripturam, fidē et charitatem esse, neq; illæ pariter ac concorditer ab omnibus approbatæ ac receptæ. Papam non esse caput Ecclesiæ, omni tempore, & à non paucis libere dictū & scriptum. Neq; illi ab omnibus Christianis obedientia præstita est, tanquam capiti summo. Honorabile coniugium sacerdotum à Græcis huc usq; obseruatum, reclamante Papa. Missam non esse sacrificium, quemadmodum papismi defensores loquuntur, palam est in or-

thodoxis Patribus. Imaginum abusus in templis sæpe reprobatus, & à doctissimis & sanctissimis uiris. Monasticam uitam, ut iam in usu est, humanam esse inuentionem nemo negat, etiam hi, qui egregij illius sunt defensores. De inuocatione sanctorum, de purgatorio, &c. nouiter ea omnia esse excogitata, ex proprijs libris confutari possunt, quod aberratur à scopo Scripturæ, et si Patribus plus tribuunt, quàm Scripturæ diuinæ.

Atqui cum baptismo infantium longe alia ratio est. Friuole consuetudinem Ecclesiæ contemnere, quæ nec prohibita apertis uerbis in Scripturis, nec fidei aut charitati aliquid detrahentem, quæ que etiam sine ulla unquam contradictione religiose obseruata, superbum et stolidū hominē arguit. Obijciatis uos, quid in buccam uenerit.

Obiectum præterea, Indignas & nihilipendendas ceremonias, cum puerū baptizatis, adhibetis, uidelicet coniurationem satanæ, salis immissionem, candelarum apparatus & sputi exputi, & alia

alia pleraq; Huius rei nolui esse defensor, cum & mihi displiceret, ob abusum inde enatum. Alias, quicquid utilitatem aliquam habet, aut manuductionem ad docendum, eo libenter utor. Verū hæc Christianis libera sunt, quibus aut addere, si commodum uidetur, & populo utile, aut demere, si abusus obrepserit, pro temporis ratione, quemadmodum in cæteris ceremonijs fit, possunt p̄j & sancti Episcopi. De externis nullū certamē excitauimus, quæ mediâ sunt, uerbo Dei non repugnant.

Cum autem de baptismo loquimur, consuetudo aliquid in se habet, quæ à temporibus Apostolorū ad nos uenit, conformiorq; Scripturæ sanctæ est, Apostolos infantes baptizasse, quàm nō baptizasse. Totas domos tinxerunt, uerisimile etiam Pueros interfuisse. Vestrum erit loca Scripturæ adducere, quæ palam baptismum puerorum prohibeant. Hic proruperunt Catabaptistæ, ut ego ex Scripturis demonstrarē, ubi nam puer nominaretur in Scripturis, qui ba-

ptizatus esset. Thomas confrater mox inquit, Et uos ostēdite, quo in loco scriptum sit, quod mulier baptizata sit.

Ad hæc inferebam, Agite, Scripturam examinabimus, in qua fundamentum uestrum, ut iactatis, positum est. Nā falsa opinione decepti, ut friuole negēt, sub nomine domus pueros non cōprehendi. Interim multa ab utraq; parte differebātur, ut mihi locus loquendi non esset. Sed commode & hoc accidit. Interea enim illi, quod in pectore clausum erat, effundebāt, nos Zuinglio adherere adserentes. Respondimus. Profecto rē acu tetigistis. Est ne hoc Zuinglio fauere, cum probamus non solum coniecturis, sed etiam Scripturis, & cōsuetudine Ecclesiæ antiquæ, quæ in toto Christiano orbe adhuc tenetur, sancteq; obseruatur, puerorum baptismū? Deberē ne ab hoc instituto deflectere, & uestrarum fieri partium? Addebant amaro stomacho, Libelli à quibusdam de Baptismo in lucē eduntur, in quibus manifesta mendacia & conuicia de illis
spar

Spargerentur. Respondi, Occurrite illis scriptis, sitantum audaciã habetis. Vis non latet, ubi habitat. Arguite, reprehẽdite, si meliora habetis. Auxilio erit etiã Senatus, ne in ullo cõqueri possitis, Sed perscrutemur Scripturam.

Exempla ex Actis Cap. 8 de Eunuchõ baptizato, & Cap. 10 de Cornelio adducebant, quibus uerbum Dei prædicatum est, ante susceptionem baptismi. Id etiam ubiq; in Scripturis obuiam esse, & quocunq; in loco baptismi mentio, ibi additũ aliquid de fide. Pueri autem non intelligunt, neq; capiunt conciones, ergo carent fide. Quod sic diluimus. Exempla de Eunuchõ & Cornelio non secum ferunt, quod Christianorum pueris baptismus sit denegandus. Confitemur & nõs, neq; senem, neq; ratione præditum, nisi prius sit edoctus fidei mysteria, debere baptizari. Sed alia ratio est cum pueris, qui absq; ullo proprio peccato existunt, & immaculati sunt.

Imelius *ouregyõs* etiam sua proferebat

bat contra retinētores argumēta. Nos, inquit, non dubitamus pueros Deo esse charos, & promissionem habere, igitur conueniens, ut etiam baptismo insigniantur. Ita in Marco Cap. 10 scriptū, Talium est regnum cœlorum. Scio locum hunc Scripturæ uobis maxime duplicere, & illam promissionē trahere ad senes conamini, qui se (iuxta præceptū Domini Matth. 18) conuertunt et fiunt sicut pueri. Nihilominus tamen non potestis illam promissionem ab infantibus, qui per fidem Christo à parentibus uel alijs adducti, auertere. Quia Dominus aperte loquitur in Marco, Sinite pueros ad me uenire, ne prohibete illos talium enim regnum Dei. Et cum cepisset in ulnas, compositis manibus super illos, benedixit eis. Quid nunc impediret, quo minus baptismo in augurarētur, et in Christianam Ecclesiam, in qua populus Dei est, assumerentur? Quod etiam Petrus Actorum 10 confirmat, Numquis prohibere potest, quo minus aqua baptizentur hi, qui Spiritum sanctum

ctum acceperunt, sicut & nos:

In hoc conflictu Catabaptistæ, quæ proposuerant, parum curabant, oblitæ argumentorum, ad quæ respondendū erat, neq; nostri ea diluebāt, iam hoc adferebant, modo aliud, ut fit in tumultuarijs disputationibus. Tandem dictum ex Marco Cap. 16, in quo omnis uis eorum consistebat, allegabant, prælegendes ex Libro textum. Finita lectione inferebant, Agnoscitis primo scriptum esse, Prædicate, & qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Credere, credere, inquit, primo positum est.

Dixi me uelle respondere ad ea. Deprehendo, inquam, in hoc uerbo credere, uestrum esse fundamētum situm. Nihil efficietis, sanus intellectus quærendus, & totus locus Euangelistæ cōsiderandus, perpēdendus, excutiēdus, si genuinū sensum eruere uultis. Non est decerpēda pars quædam, proposito alicuius seruiens, & sic de re incognita friuole loquendum.

Duplex distinctio hic obseruanda.

Aliud

Aliud est, ratione præditū, & aliud, pue-
ros Christianorū baptizare. Qui intelle-
ctum sanū habent, illi nemo negat, ver-
bo Dei instruendū, alias nunquam fide-
les fierent, neq; baptismum assumerēt.
In Epistola ad Rom. Cap. 10 scriptum
est, Quomodo credent ei, de quo nō au-
dierunt? Quomodo autem audient abs-
que prædicante? Sed alia ratio est cum
pueris, quam uobis claram faciam ex li-
bro Exodī. Et primo quæro, An pueri
Iudæorū populo Dei annumerati sint,
uel exclusi, an etiam ad seruanda præce-
pta obligati & adstricti, an liberi. Non
reor aliquem negaturū, eos fuisse ad o-
mnia obstrictos, quæ lex præscribit. Le-
gimus igitur Exodī 19 Cap. Mosi præ-
ceptum, ut populo Israel legem præpo-
nat, idq; fecit. Et omnis populus respon-
dit, Omnia quæcūq; Deus locutus est,
faciemus. Ita & Cap. 24 repetitur hoc.
Et promittunt se omnem obedientiam
uelle præstare. Accepit itaq; Moses fan-
guinem uitulorum et hircorum, cum a-
qua & lana coccina & hysopo, simul &
ipsum

ipsum librum (sicut in Epistola ad Hebraeos Cap. 9 scribitur) & totum populum asperlit, dicens, Hic est sanguis testamenti, quod pepigit Dominus uobiscum, super cunctis sermonibus his. Hic apparet Mosen prædicasse, sed intelligentia præditis. Et si pueri intelligere non poterint, nihilominus in foedere fuere, & in populū Dei annumerati. Postea accedente ætate hanc doctrinam à parentibus suis hauserunt didiceruntq̄, et non eo tempore quo foedus erigebatur. Hoc eò tendit, quando Christus dixit, Ite in orbem uniuersum, & prædicate Euangelium omni creaturæ. Quicumq̄ crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit. Qui uero non crediderit, condemnabitur. Hunc etiam morē Apostoli in prædicandō uerbo Dei tenuere, quem & Moses in mōte Sinai obseruauit. Capibus rationē prædicarunt, & sic nouū populū Deo collegerunt, qui æque promissiones habent, atq̄ ille populus, qui in eremo per Mosen collectus est. Absit hoc, ut dicamus Iudæorum pueros
 plus

plus prærogatiuæ habuisse, quàm Christianorum, qui plus gratiæ sortiti sunt per Christum. Prædicatio uerbi Dei, in principio prouectæ ætatis hominibus utilis fuit & necessaria, illisq; Apostoli iussi sunt prædicare. Ita & Euangelium creditum saluat, si baptismus accedit. Quibus enim Euangelium prædicandum fuit, pueris? Non intelligunt, ergo intelligentibus annunciandum. Nec tamē hoc prohibet, ne pueri baptizentur. Hanc responsionem perpetuo obijcimus uobis, quoties infertis, Oportet illis prædicare. Quibus nec Adultæ ætatis hominibus. Bene. Nemo hoc negat, sed interim nō satis probatū est, pueros baptismo non insigniendos. Dico de Christianorum pueris.

Quod autem hunc locum, Qui crediderit, & baptizatus fuerit, huc trahitis, quasi nullus saluari possit, nisi aqua tinctus, erratis maxime. Item, quod nullus baptizetur, nisi crediderit, peiori in errore tenemini. Ideo alius sensus hic eliciendus, quia illa non dependent, qua
 si

si omnino indissolubilia. Nam quicumque
 uerè credunt, cum agitantur spiritu Chri-
 sti, illi interne *νεκρὸν ἄνωθεν* baptizati et rege-
 nerati sunt. Quando homines Christum
 agnoscunt, damnari non possunt, quã-
 diu in hac agnitione perseuerant, quia
 Deus alias se ipsum in illis damnaret. I-
 tem sunt multi, qui signo baptismi or-
 nantur, qui tamen fidem ueram non ha-
 bent, hi nos & seipso, cum aqua datur,
 decipiunt. Idem etiam Apostolis euenit.
 Loquitur autem Dominus de uera fide
 & fiducia in se, quam Spiritus sanctus
 docet, quando ipse uult, nulli hominum
 prescripto subiacet. Idcirco illa uerbo-
 rum est sententia, quicumque crediderit, et
 baptizatus fuerit, hoc est, quicumque talẽ
 fidem habet, ut ipsum Christi nõ pudeat,
 at, confiteaturque publice coram mundo
 Christum esse filium Dei, sit uel bap-
 tismo, uel martyrio, uel alia confessione or-
 natus, ille saluus erit. Qui autem ita cre-
 dit, ut Christi ipsũ pudeat, ut apud Lu-
 cam Euãgelistam habetur, huius etiam
 ego coram Patre meo erubescam. Hoc

cōfirmat Apostolus in Epistola ad Romanos, Corde creditur ad iustitiam, ore autem fit confessio ad salutem. Et alias omnis Scriptura testatur, fide nos saluari.

Ex ijs clarum fit, baptismum institutum esse proximi gratia. Quum homo perpetuo eremum incoleret, nullumq; hominem in uita sua uideret, non opus baptismo haberet ad salutem consequendam, sed fiducia concepta erga Dei misericordiam per Christum propositam factis esset. Hoc nomine facessant talia figmenta, quasi necessaria res sit, fidem & baptismum inseparabiliter cohærere. Baptismus enim hoc in loco non est institutus. Nam & Christus discipulos suos permisit aqua quosdam tingere ante suam passionem, illud nemo negabit. Plures enim baptizabat quàm Ioannes Baptista. Qui uero tunc tēporis baptizabantur, languida fide erant præditi, quòd instans tentatio palam faciebat. Inde documentum sumimus, quod eo tempore initia fuere solummodo illorum, qui do-

doctrinae Christi & fidei nomen dabāt, postea dona Spiritus sancti mirū in modū aucta, diuīte cornu data. Quis dubitat, Iudā proditorē etiā aliquos baptizasse, in quorū numero multi & probi uiri fuere, et Iacobum multos tinxisse: qui contempta doctrina Christi, retro abierunt. Nihilominus unus populus per baptismum sic unitus est. Etsi etiam putari baptismū accepissent, quod fieri potuit, quid aliud fuisset, quam quod annuerati essent fidelium congregationi, & ad nouum populum Dei recensiti: ad quem eo usq; non numerarentur, quousq; baptismum recepissent. Propterea Christianus parens eo sit affectu præditus, ut omnis sua familia annueretur populo Christiano. Quidā summa uoluptate pueros ipsorum, propter nomen Christi passos & interfectos contēplati sunt, et si martyrium unde ortum, nescissent. Quod igitur emolumentum adsequimini ob dissidium elementi aquæ?

Cum talia loqueremur, unus ex illo

rum farina adueniebat, cui ignotū, qua
 dere, quo ue Scripturæ loco certamen
 esset, qui impudenter & friuolè sermo-
 nem incipiebat. Mihi non ignotum, di-
 cebat, qualis hæc sit disputatio, & sine
 ordine multa inania uerba effutiebat.
 Opus esse diuina sapientia, ut gloria in
 cruce, in morte uita appareret, & opus,
 ut abnegatio hic fiat, ut stultescamus. Et
 sermo ipsius ad hoc respiciebat, ut nos
 carperet, quod bapuisinum cum circū-
 cissione contulissemus. Nam Christus
 circumcissus, baptismo usus est. Digna
 responsione illi occurrere potuissimus,
 nempe Christum, Dominum & Salua-
 torem amborum populorum, tam illo-
 rum qui in ueteri, quàm qui in nouo Te-
 stamento sunt, ideo & ambo sacramen-
 ta assumplisse. Cum autem nulla men-
 tio de circumcissione incidisset, et confu-
 se omnia bestiaë instar eblatteraret, nihil
 illi respōdimus. Inter cætera plenis buc-
 cis sonabat, se nescire, an parens illius
 Christianus fuisset uel fidelis. Et multæ
 cerimonie in baptismo obseruant, quas
 con-

conueniebat abijcere, adiugebat. Hunc interrogabat M. Vuolf. An crederet, Christianum populum uel Ecclesiā huc usq; fuisse. Obmutuit miser hac interrogatione. Vuolf. Sermonē inceptum resumebat. Existimo, inquit, id indubitatum apud te & tuos esse, quod Ecclesia Christiani populi fuerit omni tempore. Neq; fides patris tui est in baptismo ad ducta, sed Ecclesiæ Christianæ. Miser et stolidus in hoc perseverabat, quod nesciret, an parentes illius fideles fuissent, nec ne. Ad hæc Thomas. Nosti ne te habuisse patrem, & unde nosti, & credis? Certe ex aliorū relatu id habes. Noui, respondet, me patrem habuisse. de illius autem fide incertus sum. Nam qui baptizatur, & qui baptizat, perfecta fide præditos esse oportet. Inscius sum denique, an parentes mei fuerint Christiani uel Iudæi. Etsi baptizati, tamen sæpius peccarunt. Nos enim pactum in baptismo facimus, promittimusq; ultra nos nō peccaturos. Thomas, Cuius tu sis fidei, & ego etiam ignoro. Certe imperfe

etiam fides est in omnibus, quia iussi quotidie orare, Domine adauge nobis fidem. Catabaptista respondit, Se habere potestatem corripiendi delinquentem fratrem aliam nescire qui fratres, qui non.

Tales sermones inuito animo admittebam. Prudens enim intelligit facile, sine omni fundamento Scripturarum ea esse prolata. Neque locus erat omnia obiecta refellendi in tanta turba, nam si mul ferè omnes loquebatur, a deo impatientes silentij erant. Tandem cum finis nullus cauillandi, in hæc uerba prorupi.

Dilecti non opus ad reprehensionem fraternam rebaptizatione, omnes qui Christi nomen gerunt, hoc charitatis genus non omittent. Apparet quid uobis tribuatis, uultis esse Christiani ipsissimi, seclusis alijs. Si nos Christiano nomine indignos censetis, idem & nos de uobis statuemus. Baptismus magis est testificatio inter Christianos, quam fœdus. Nos testificamur in baptismo, alias utilitates nolo hic commemorare, quod Christo sumus obligati, Vuolf. Ad illationem

onem ueſtram ſequitur, Quoties quis peccat, opus habere retinzione. Thomas dicebat, Perſudimini ideo aqua, ut proximi uideant uos baptizatos eſſe, et non ob aliam cauſam? Si Argentinam pergeretis, ad ſimiles farinae homines, quibus ignotum uos aqua retinctos, re uocaretis ne baptiſmum? Catabaptiſta unus reſpondet, Maxime. Illud cachinno exceptum. Nam ſequeretur, inquit, Thomas, ex hoc balneatio more anſerũ in Rheni flumine, uel lotio Iudaica.

Cum hæc agerentur, oſtendi cuidã ex fratribus locũ ex Tertulliano, in quo palam fit, baptiſmũ non eſſe conſœderationem, & Chriſtianam uitam procul eſſe à ſectis. Si autem ita, ut illi inſtituerunt, baptiſmo uteremur, quid aliud eſſet, quã mera ſecta? Thomas iterum dixit, Monachos reiicitis, & interim nouum monachatum & peiorem inſtituitis. Multa præterea ocioſa uerba prolata ſunt ab utraq; parte, quæ recenſere, ne tædiũ ingeram lectori, nolo. Vuolf. Interrogabat, an aliquid externo tribue

rent baptismo. Responderunt nihil omnino. Vuolf. Cur ergo rebaptizamini? Catabap. Non rebaptizamur. Utimur etiam alijs cerimonijs, quibus nihil ascribitur uirtutis, ut in coena Domini. Seruantur uero ideo, quia à Deo institutæ, quæ solum ad senes, et intellectum habentes pertinent. Addebant, Baptismum puerorum, non esse baptismum, & quæ iam accepissent, primû esse baptismû. Vuolf. Quomodo potestis retinctionem negare? cum simili forma prius baptizati sitis.

Imelius primum argumentum iterû uentilabat, sermone interrupto, ex Marci Ca. 10, sed indissolubile manebat. Sicque allocutus Catabaptistam, Si baptismus puerorum, ut uos dicitis, nullus est, sed uestra rebaptizatio, quam docetis, & recipitis, in precio habenda, dic mihi obsecro, habuisti ne fidem ueram ante retinctionem, an nullam uel tenuem? Si uera præditus fide fuisti, tunc per fidem iustificatus es coram Deo, neque quo ad Deum, rebaptizatio necessaria erat

erat ad salutem, neque ulla utilitas ex eo proximo accedit, cū in pueritia per baptismum incorporatus sis, & adnumeratus Ecclesiæ Christianæ, iuxta Domini uoluntatē, qui puellōs benedixit, & iussit ad se ferri. Imò increpauit discipulos suos, qui impediēbant eos, ne ad Dominum uenirent. Si uera fides defuit ante catabaptismum, indignus illo fuisti. Si in catabaptismo fides et spiritus Christi tibi sunt data, sequitur quod iustificatio nostra ueniat ex baptismo, opere externo. Et sic iustificamur contra Pauli dictum ad Rom. Cap. 3. & contra Scripturam, quæ Genesis Cap. 15 habetur. Abraham credidit, & reputatum ei ad iustitiam. Vt in summa dicam, collectis omnibus, ex uestra retinētionē sequeretur, nullum esse Christianum, nisi rebaptizetur, & si ante catabaptismum uere ex uerbo & gratia Dei credidisset redemptionem Iesu Christi, & etiam per fidem pastus & potatus carne & sanguine Christi, quemadmodum uerē cibus & potus animarum est. Et Ioannis

6. Cap. promissum, Qui carnem meam comederit, &c. habet uitam æternam. Esset deniq; fides in mortem Christi, nõ sufficiens ad remissionem peccatorum, sed catabaptismus aliquid subsidij adferret, & iam primo Christi Spiritus in eo daretur. Sic omnes qui in pueritia baptismo insigniti et fideles, intellectu tum fidei tum doctrine Christi habentes, nõ rebaptizati, condemnati essent. Absit procul, ut uel cogitemus, taceo, ut affirmemus.

Insuper inordinate multa hinc inde dicebantur, contra Pauli doctrinã, qui spiritu mansuetudinis doceri uult. Magnus excitabatur clamor, ut nullus alterum audiret, hocq; ex contentionis feruore. Hoc non potui ferre, & dixi. Dilecti oro, ut me semel audiatis, quod uix potui impetrare post unam & alteram interpellationem. Ex uestris dictis, inquam, colligo, quod nos baptizatos esse negatis, neque Christiano dignos nomine. Et baptismũ, quo initiati sunt pueri, sine efficacia esse contenditis. Et si in
stru

structionē peteremus, mox adfore qui nos docturus sit, sed hactenus à nemine docti, hoc ita esse. Possumus dupliciter de Ecclesia uel Christianis loqui, primo, quomodo agnoscat coram Deo, secundo, iuxta iudicium hominum.

Si perpendimus diuinum nosse et assumere in Christianum, cum emissione sui Spiritus, hoc potest certe baptismū tam præcedere, quàm sequi. Si quidem Ioannes in utero matris Spiritu baptizatus, & non pauci post baptismū, multo exacto tempore, gratiam Dei indepti sunt. Hoc ipso iudicium omne à nobis tollitur, quod de alijs ferre solemus. Nā ueri Christiani, Spiritu sanctificati, Deo cogniti sunt, nō nobis. Sicq̃ neminem iudicare debemus, nisi ille qui internum hominē agnoscit, quiq̃ internus homo uerum Christianum facit. Atqui uestri sermones eò tendunt, quasi certissimi sitis, qui apud Deum iustus sit. Ideo frivole dicitis, uos fugere, an parentes uestri Christiani fuerint, nec ne. Deo hoc iudicium cōmittite, cuius solius est. Quisq̃
sui

sui curā gerat, & de seipso sollicitus sit. Multi semper inter nos fuere, qui non ex nobis erant, teste Ioāne. E nobis profecti sunt, sed non erant ex nobis.

Quod si Ecclesiam uel Christianos contuemur iuxta humanum iudicium, quam & Deus habere uult, Ecclesiam, in qua triticum cum zizania crescere sinit. Qua in re omnes Christianos nos censemus, & in Ecclesia esse pronunciamus, qui signa Ecclesiæ, confessione nominis Christi palam facta, assumunt. Et quamdiu quidam signa illa negligunt, sint etiam sanctissimi, titulum Christianorum illis non damus. Nam Christus per signa sacramentalia sibi populū cōgregare uoluit. Et quemadmodum in ueteri Testamento non omnes, qui circumcissione gaudebant, populus Dei erant, licet interim ita nominarentur, & punirentur ut populus Dei, eodem pacto et nunc temporis sese res habet. Qui Christianis signis imbuitur, illum Christianis annumeramus, sit sanus uel egrotus, magnæ uel modicæ fidei. E contrario

rio, qui signa illa contemnit, & posthabet, hunc Christiano nomine priuamus.

Atqui quod ad Christianorum pueros spectat, & si bona spe ducamur, Deum illos sanctificasse, & id à matris utero nihilominus tam diu non numerantur inter Christianos, quamdiu illis Deus gratiam concedit, ut per sacramenta nobis incorporentur. Imò etiam si sancti essent, Deusq; nollet eos inter filios computare, nihilominus nostrum erit iuxta externum signum iudicare, & nò iuxta occultum Dei iudicium. Quàdiu baptismo carent, tam diu nomen Christianorum non gerunt. Cum autem pueri, unum corpus cum parentibus suis reputentur, iuxta ac paternæ potestati, uel ipsi, qui loco parentum illos curant, subiecti, & cum puri aut mundi sint, solumq; hoc impediatur, ne in Ecclesiã nostram percenseantur, quod baptismo non sint loti, iam autem parentes ardenti desiderio exoptant et desiderant, ut eorum pueri Christiano nomine censeantur,

tur, eamq; ob causam ad baptismū eos adducunt. Neq; quicquam obstat, puerum nō loqui, aut nihil intelligere. Quē admodum in circumcissione olim nihil impedimenti attulit, cum id ob proximum fiat, non repugnabunt. Puer uero cum excreuerit, & se Christianū agnoscit, tunc etiam satisfactū erit omnibus pijs. Si autem more quorundam diceret puer, Quid ad me, quod parēs Christiano me addixit, nunquam consensu, uolo mundo adherere, uoluptatibus uololari. Hic adsunt commoda media, nempe excommunicatio. Et quē admodum in ueteri Testamento parentibus præceptum erat, pueros ob inobedientiam coram sacerdotibus inculsari, et iudicium lapidationis in hoc ordinatum, ita et nostro tempore, lapidantur uerbo Dei inobedientes. & excommunicantur, quasi mortua membra, tam diu, quo ad pœnitentiam egerint, & Christum, quē propter obedientiam contēpserant, confiteantur. In hac confessione nobis satis sit, ac si in iusta ætate, post acceptum baptismū

ptismū peccassent, & resipuissent. Quid
obest, si signum accipiunt, cum confes-
sio præsens est. Vestra sententiã uia ad
Ecclesiæ ædificationem non demōstra-
bit, sed per excommunicationem, & cō-
municationem cœnæ Dominicæ uia e-
rit planissima. Paucis accipe. Quemad-
modum iam sæpe dixi, ita et nunc dico.
Si illis nomen Christi detrahitis, qui in
pueritia baptizati, hoc iudicium & uos
pessundabit. Deus interne nos omnes
nouit. Hoc dictum murmura excitauit,
et inordinata colloquia ab utraq; parte.
Catabaptistæ principia repetebant, cu-
pientes locum, ubi Apostoli pueros ba-
ptizassent, illis ostendí. E contrario nos
instabamus, quo indicarent, quare ba-
ptismus puerorum inutilis, cū hæc Chri-
stiana consuetudo consona esset Scrip-
turis sanctis, & ad nostra tempora sine
cōtradictione fluxisset, eam ob causam
non debere à quoquam tolli, nisi claris
Scripturis aliud docere possit. Eorum
esse, eis incumbere, hanc consuetudinẽ
eleuare. Nos docuimus non licere, cum
con

contra charitatem id tendat, quicquam ueteris cōsuetudinis immutare, nisi manifeste contra uerbum Dei pugauerit. Sic colloquij huius finis habitus est. Scripturis nondum probarunt, se recte sentire, neq; probabunt. Vtinam tandem aliquid ad proximi utilitatem & Dei gloriam conducibile proferant. Amen.

*Constantia in tormentis Ana
baptistæ, Anno 1529.*

Quum tormentis satis acerbis et crudelibus sepius captus, et libere dimissus, anabaptisticae sectae coryphaeus quidam, (nolo locum ob personas quasdam nominare, res enim tam seueram animaduersionem exigebat) puniretur, quo complices suae haereseos proderet, & a quo, & ubi baptizatus esset, quamq; ob causam, alienum agrum, suo relicto, falsa doctrina corrumpere uellet, indicaret, noluit patriam suam indicare, neq; ubi locorum habitasset, prodere, & si loquela eum manifestaret, cuias esset. De uxore & liberis interrogatus dicebat, se olim ha-

habuisse, nam ob nouam religionē, cui nomen dederat, ab hac molestia liberatum. Vbi nam iam hærent, qua in ciuitate uel pago, nemo ab illo potuit uenari. Item dicebat se terrigenam esse, ubique habere patriam, sui corpusculi sepulturam. Deum patrem omnia implere, ubiq; esse, omnia regere. Quia Domini est terra, & plenitudo eius. Et quum diu torqueretur, tandē dixit ad eos, qui examini præerant, Cur non interficitis me homines nihili? Dixistis enim hoc, nisi abiero ex agro uestro, uos me uelle morti tradere. Peiores me estis, & periurio proximiores. Quid me tam crudeliter torquetis, an explorare meam constantiam uel patientiam uultis? Fratres non prodam, & si me discerperetis? Indigni estis cōsortio bonorum uirorum, quorum sanguinem sititis. Nōdum uenit hora manifestandi fratrum conuenticula. Corpus meum uestrum est, illud cōburite, dissipate, dilacerate, perditē, ut lubet, nihil curo. Noui alias me esse mortalem & uermem, foetidam terræ

A   escam

escam. Licet plus addatis sæuitiæ, & tor-
 mentorum, attamen nihil efficietis, pro-
 pterea cessate, & ab animi tam crudelis
 proposito desistite. Dominus clausit os
 meum, ut nihil effutiam, quod fratribus
 nocere possit. Anima mea adhuc sine
 tormentis est, imò gaudio affluit ob in-
 ternas consolationes, quibus Dominus
 me implet. Baptismum recepi uerum,
 negare id nolo, & libere confiteor, quo-
 ties uultis, necq; me illius rei pudet. Ex
 Scripturarum diuinarū testimonio per-
 suasus sum, ut hæc facerem. Reliqui pec-
 catricem uitam, iam nouus homo sum
 factus, regeneratus in creaturam nouā.
 Imaginem indui Dei, qui me cōfortat.
 Nihil mali designaui, ob quod talia pa-
 ti debeam, tam crudelia & immania. Et
 hæc dicens, expuit in faciem tortoris, di-
 cens, Vade post me fatan, non intelli-
 gis ea, quæ Spiritus Dei sunt. Nam ab
 illo admonitus fuerat, ut fratres suæ se-
 ctæ proderet, quo à tormentis istis libe-
 raretur, suam uitā in nullo periculo fo-
 re, si id quod res esset, diceret. Verum ni-
 hil

hil per torturam ab illo homine disci potuerunt de Anabaptistis, qui passim obrepebant tam in syluis quam pagis, negocium pijs pastoribus facelcentibus. Illo enim tempore timoris omnia erant plena, ob bellicos motus passim gliscientes. Tandem dimissus hac conditione, ne rediret in hunc agrum, aut se in maximum damnum incursum, Abijt laetus, nihil uerborum proferens, quam Valete. Nouum nouae Ecclesiae Confessorem uidistis, in uestri damnatione. Dominus ignoscat uobis omnibus, a quibus tot mala ob ueram Christi doctrinam accepi. Nonne & iste in malicia adeo occalluit, ut tormenta etiam saeuissima nihilipenderet, irrideret, & contemneret ob anabaptisini sectam? Simplicem reor rusticum fuisse, nullis alijs erroribus seductum, ut quidam mihi retulit, qui hoc in actu praesens fuit.

*De Milite quodam exemplum
insigne.*

Miles aetatem suam bellicis in motibus

bus consumpserat, egēs, & laceris uesti-
 bus domū, pace data, reptabat, ignarus
 qui locus, ob instans frigus, sibi esset ad
 habitandum eligendus. Patriam enim
 assequi non poterat ob longinquum i-
 ter. Et pecunia carebat, quā talis & scor-
 tatione amiserat. Mendicari illum pude-
 bat, ob probra & conuitia, quibus à ru-
 sticis & nobilibus impetebatur. Incidit
 autem, cum ita deliberabundus iter face-
 ret per syluam, in Catabaptistarum ag-
 gregatū collectio uellet, dubius (catabapti-
 stica siquidē sacra illi adhuc ignota) pro-
 pius accessit, & quid nam agerent dili-
 gēter animaduertit. Tandem assedit, lo-
 cum illi dans uenusta muliercula, quæ
 pernis et farcimīnibus canistrum plenū
 habebat. Pallidus quidam Anabaptista
 concionabatur de ihs, qui digni essent
 regno cœlorum, & quomodo agri, pra-
 ta, uineæ, atque omnia essent uendenda
 propter Christum, & mox illum sequi.
 Ingemiscebant mulierculæ à tam blan-
 do sermone de amissione bonorū (pau-
 pe-

perem plebeculam reor fuisse) De spiri-
 tuali coniugio quædam sub finem con-
 cionis adijciebat. Miles lætus, nam spe-
 rabat prædam, non solum ob uifas per-
 nas, hoc enim die nihil cibi sumpserat,
 sed etiã uoluptatẽ Veneream, qua iam
 ardebat totus se posse assequi. Quædam
 finita concione, cui assederat interrogat
 militẽ, Es ne etiã tu frater noster. Vn-
 de uenis, quid petis, cur tam tristis, ha-
 bes ne molestiam in animo tuo, indica
 nobis. Videris probus esse, cui uera resi-
 piscencia placeat. Sed prius dic, unde la-
 ceræ uestes, & gladius sine uagina, abi-
 bis ne iterum in militiam? Respõdit mi-
 les id, quod res erat, se ab ineunte ætate
 bellicis rebus occupatissimũ fuisse, stre-
 nuumq; militẽ egisse. Nihil curasse, quæ
 Dei essent, et si aliquando Missam uide-
 rit, quid autem sacerdos dixisset, se ne-
 scire. Sacerdoti ante uiginti annos con-
 fessum esse sua peccata, iam autem ex-
 ista concione ita abreptum, in alium ho-
 minem ita mutatum (fortassis ob uisum
 canistrum) ut si ei locus daretur ab om-

nibus, se uelle pœnitentiam agere, bap-
 tismoq; illo nouo insigniri. Nihil aliud
 iam cogito, quàm cœlitum uitam, ange-
 lorum chorum. Quàm miser homo fui,
 quàm stolidus, qui corpus et animã ui-
 li precio uendiderim. Orate pro me Do-
 minum, ut uere resipiscam. Lati omnes
 ob conuersum animum militis, baptiza-
 runt hominem, moxq; ueste linea dona-
 runt. Iussus deponere dissectas caligas,
 gladium abijcere, quem alius sibi uendi-
 cabat. Admonitus, ne deflecteret in la-
 tam uiam, in qua hæctenus ambulaue-
 rat. Secutus est illos per totam hyemem,
 grato animo, quicquid dabatur, accipi-
 ens & absumens. Semel in cõcione, mē-
 tulam erectã (pudet me talia dicere, sed
 uera ita accidit) ex caligis eduxerat, ta-
 citus sedens & auscultans, quidnam do-
 cetrinæ Declamator proponeret, rusti-
 cus quidam perpetuò palliolo suo ob-
 tegebat illius pudibunda, sed frustra o-
 peram nauabat. Tãdem admonitus hu-
 ius turpitudinis à quibusdam, ne tale
 quid deinceps in cœtu infirmorum fra-
 trum,

trum, & sororum multitudine designaret. Ea enim pertinent ad solidos & benedicatos in fide, non ad infirmos, & nuper ad hanc Ecclesiã accessos. Quid per totum hyemale tempus miles iste cū hominibus angelicis egerit, non est dubium. Captus ob anabaptismū, Cur nomen illi sectæ dederit, interrogatus. Respondit, Se casu quodam in hoc hominū genus incidisse, ab illis acceptum in confortium fratrum, bene passum per totā hyemem. Non habuisse alimentum, & pecuniā, unde emeret, caruisse. Res mihi uidebatur accommodissima, cum illis hærere. Neminem docui, sed audito rem egi. Quicquid illi dixerunt, hæc ego affirmavi, gratus denique tam uiris quàm mulieribus fui. Nemo ullā de me querimoniam habuit. Nō optarem mihi monasticam uitam, & si splendidius lautiusq; uiuant, præ illa tam sancta & uoluptuosa. In ocio summo uixi, uestē acquisiui, pecunijs multis donatus sū. Verum iam sub uernum tempus, in militiam iterum, ad quam natus sum, pergam

gam, relictis illis pijs fratribus & sororibus. Ob id præstantissimi uiri, si quid hac in re peccaui, ignoscite, ex malitia nihil est factum. Fames in causa fuit, quo me admiscuerim his bellis hominibus. Dimissus miles, nullo affectus incommodo.

De Humilitate Concio.

In pago episcopali, nomine Deruuller, Concionator anabaptisticus miraculitate sese insinuans, ad quem tam ex urbe, quam ex agris passim ingens multitudo quotidie confluebat, ob nouitatem doctrinæ, qui & Pastorem pagilius, hominem senem, nec ualde doctum infecerat suo ueneno, dementaratque, ut ei liberum locum concionandi, quicquid uellet, daret, eiusque insuper doctrinam coram simplicibus ad astra usque extolleret. In eius ædibus diuerticulomnibus Anabaptistis erat, mensaque parata pro peregrinis, ipsum enim Anabaptistam uocabant alterum Abraham ob liberalitatem. Et nisi Dominus illius uitam abbreviafset,

uiaisset, in maximum damnum homo senex uenisset, tam uitæ quàm rerum externarum. Accidit semel, ut Concionator ille anabaptisticus cōcionem de humilitate uera haberet, quam ipse profitebatur, quæ solum constabat in uestitu, impexis crinibus, retinçione, in cōmuniõne uxorũ, &c. ut mulier cuiusdam diuitis adstaret stupida (in prato enim florulento concionari solitus erat, iuxta quod fluuiolus decurrebat ad baptismum aptissimus) et arreçtis auribus hanc scelestam, dicere uolebam cœlestẽ doctrinam audiret. Quam cum Catabaptista intuitus esset, digito enim eam demonstrabat, Heus soror, inquit, abiice anulos aureos, quos digitis gestas, uede eos, & da pauperibus fratribus, quære thesaurum in cœlo, non in terra. Multi ex fratribus hinc inde fugati proscriptique famem patiũtur, his succurre tua liberalitate. Non decet te hic tot anulis ornata[m] stare. In Ecclesiam nostram tales mulierculas non admittimus. Vestẽ etiam habes non satis honestam, tot cir-

culis circundatam. Olim meretrices eo habitu incedebant, quo nunc temporis honestæ matronæ gaudent & ferocîût, tanta morum corruptela inoleuit. Si foror nostra esse cupis, regniq; Dei filia, alios mores, aliud uestimentum induas, necesse erit. Nosti, quid Petrus in sua Epistola dicat? Legam, obsecro, arrige aures. Similiter, inquit, uxores subditæ sitis uiris uestris, ut etiam qui non obtemperant sermoni, per uxorum conuersationem absq; sermone lucrifiant, dum considerant cum reuerentia coniunctâ castam conuersationem uestram, quarum ornatus sit non externus, qui situs est in plicatura capillorum & additione auri, aut in palliorum amictu, uerû occultus, qui est in corde homo, si is careat omni corruptela, ita ut spiritus placidus sit ac quietus, qui spiritus in oculis Dei magnifica ac sumptuosa res est. Nam ad eum modum olim & sanctæ illæ mulieres sperantes in Deo, comebant sese, & subditæ erant suis uiris. Quemadmodum Sarra obediuit Abraham, Dominû illû

illum appellans, cuius factæ estis filiæ, dum benefacitis, & non terremini ullo pauore. Hęc dicit diuus Petrus ô charissima soror, hæc in cor tuum scribe. Oculi (quum sic Anabaptista alloqueretur libera uoce anulatam mulierē, quã tamen, qua de familia esset, qualem maritum haberet, non nouerat) omniũ eorum, qui hac in concione aderant, in eã cõuertebantur ut pudore suffunderetur, manumq̃ sub linum absconderet, ne a nuli rapacibus istis harpyis conspicui essent. Sicq̃ redijt domum, non sine risu multorum.

Quomodo Anabaptistæ coniugia incunt.

Inceperant quidam, reiecto omni, quod à Papa institutũ putabatur, uxores ducere, his uerbis. Barbara petis ex corde me fratrem Domini, hominẽ nuper ex aqua & Spiritu regeneratum. Esne & tu ea in Ecclesia, in qua ego sum? Respondet, Sum retincta, Deo sit laus, & nemini cohabitabo, nisi fratri eiusdẽ
fi.

fidei. Cui maritus, Da mihi manū, por-
 tige osculum. Accipio te in uxorem, cū
 ob fidem nostram in baptismo appro-
 batam, tum propter spiritum meū, qui
 te efflictim amat. Eadem & mulier re-
 petit uerba. Sicq̄ apud illos matrimoni-
 um fuit institutum, neminem in testem
 ex uicinis uocabāt. Cohabitatio & coi-
 tiones nocturnæ testimonium dabant
 matrimonij contracti. Neq̄ illud coniu-
 gium coram publica Ecclesia, more cō-
 sueto, curabant ratum fieri. Omnia, ut
 paucis dicam, in angulis instituebant,
 innouabant, ut uideātur soli sapere præ
 reliquis mortalibus. Eam ob rem quæ-
 dā mulier hæreditate mariti mortui spo-
 liata est, quum non posset testimonium
 Ecclesiæ habere, quod legitime cum ui-
 ro suo matrimonium contraxisset.

De-

*Deliberatio quorundam doctorum
Virorum, quod sublimior mundi po-
testas Anabaptistas pœna corpora-
li, iure possit cohercere, nũc primum
a Studio sũ quodã Latinitate donata.*

Primo, non fieri hac in quæstione de concionatorum officio mentionem, ob seruandum, quum concionatores & ministri Euangelij munus gladij non gerant, ob id nullam potestatem externã exercere, sed solum sana doctrina, et prædicandi officio contra errores insurgere debent. Si uero suo munere contenti non fuerint, & gladio uti uolunt, quem admodum Muntzerus & Monasterienses fecerunt, iniuste agunt, & seditiose. Hic solummodo uentilabitur quæstio de seculari Magistratu, an eorum sit, Anabaptistarum & similium, erroneã doctrinam sua potestate tollere & punire.

Secundo, antequam pœna infligatur seductis hominibus, Christiana ac clara instructio admonitioq; præcedat, quo deserant suos errores. Si obaudiũt,
erit

erit Christianum illis parcere. Si autem obstinato animo progredi, neque respicere uolunt, necessarium erit poenam subsequi.

Tertio, manifestum est Magistratus esse officium, seditiosos poena afficere, et uiolatores externi regiminis affligere. Seditiosi enim gladio feriendi. Quemadmodum Paulus scribit, Qui potestati repugnat, poenam non effugiet.

Anabaptistæ autem duplices habent articulos. Quidam præcipue ad externum & corporale imperium attinent, nempe quod affirmant Christiani officium non esse, uti gladio. Item, Inter Christianos ne sit magistratus, solum sint ministri Euangelij. Item, Ne Christiani iurent. Item, Ne dominia rerum possideant. Item, Christianos posse coniuges suas, quæ anabaptismo nolunt initiari, ablegare. Hi & similes articuli ferè apud omnes Anabaptistas extant. Clarum itaque est, hos articulos sine excusatione contemptum & abolitionem externi corporalis dominij, potestatis, iuramenti, pro-

propriarum rerum, coniugij, &c. adue-
here. Nam si articuli isti, hæcque doctrina
diuulgaretur, quæ corruptio, latrocinij
& rapina, subsequi necesse esset.

Hoc nomine potestatis est supremæ,
sine dubio, hos articulos tanquam sedi-
tiosos condemnare, & turbatores, siue
sint Anabaptistæ, siue alij, qui hos er-
rores, uel alios his similes approbant, ex
terna ui, consideratis circumstantijs, gla-
dio subijci. Nam hi articuli non solum
sunt spirituales res, sed sunt, nemo am-
bigit, manifesta externi regiminis corru-
ptela.

Neminem Anabaptistarum obie-
ctio deterreat, Nolumus quenquam of-
fendere, nullique incommodare. Est pro-
testatio cōtraria factio, Magistratum dis-
sipare, & dicere, Nemini nocere uolu-
mus. Si eorū doctrina uim acquireret,
tunc potestas legitima, iuramentum, re-
rum dominia, &c. pessundarentur.

Quum autem Scriptura sacra aper-
tis uerbis monstret, prædictos articulos
Anabaptistarum iniustos & sathanicos
esse,

esse, ac clarum atq; manifestum sit, eos omnibus modis sublimem mundi potestatem tollere, dubitet itaq; nemo, quod supremæ potestatis sit, se falsis & seditiosis doctrinis opponere, et iuxta officij ac cepti potestatem, pœnam uel mitigare, uel augere, quemadmodum illi placet.

Obijciunt, Magistratus nemini fidē dare potest, ob id nullum propter fidē pœna mulctet. Solidæ & indubitæ hic occurrunt responsiones, quanquã hæc solummodo iam dicturi sumus. Magistratus propter opinionem uel cogitationem, quæ in corde latent, neminem puniunt, sed propter externam iniustitiam, sermonem uel doctrinam, propter quæ multi seducuntur. Verum quemadmodum magistratus alios seditiosos sermones, & minas, per quas seditiones crescunt, in opus prorunt, punire debet, conuenit & hos seditiosos sermones, & doctrinam extirpare, per quæ incenduntur homines, ut seditiones & turbas excitent, quantum in ipsis est. Nam desiderant, ne Magistratus sit, ne iuramentum

tum, ne rerum dominia.

Palam est, eos quosdam articulos cū
hypocrisis colorare & defendere, & re
ipsa nihil uelle, quàm omnia semel tur-
bata. Neq; hoc urgemus, quo Anabapti-
stæ argutis quæstionibus periclitentur,
sed fundamētum doctrinæ eorum quæ-
rendum perpendendumq; , & iuxta il-
lud iudicandum. Cauete ab hypocrisi
sathanica, ne uobis imponat. Quidam
norunt se ad mores omnium accommo-
dare, sanctimoniam simulare, sed prædi-
ctos articulos omnino persuasos habēt.
Et sic sæpe religionis & sanctitatis spe-
cies mera hypocrisis est, & satanæ illu-
sio. Etenim Paulus clare docet, eos ex
diabolo esse, qui hos erroneos articulos
de potestate externa affirmant. Ne itaq;
Christiana potestas terrorem ob falsam
adulatorum & subdolam sanctitatē, uel
patientiam horum spirituum concipi-
at, sed oculos uertat in deceptorios arti-
culos, qui testimoniū sunt peruersorū,
quod secta diabolica polluti.

Hæc de seditiosis articulis in mediū

B ad-

adducere placuit. Cuius enim est uideri in his articulis, quod potestatis supremæ sit, suo officio fungi, rempublicam defendere. Nam & Monasterienses non negarunt externum regnum ante diem nouissimum futurum, in quo pueri sancti, &c. Multas uxores etiam duxerunt. Hi errores sunt seditiosi, ob id seueriter illis contranitendum.

Secundo, Anabaptistæ articulos habent, quæ spirituales res in se continentur, ut pædobaptismum, peccatum originale, reuelationem extra & contra Dei uerbum. Quidam, ut Monasterienses, Christum suum corpus non ex Mariæ corpore sumpsisse deblaterant. Item, non esse remissionem post mortale peccatum, &c. De his articulis, quæ spirituales res in se habent ad hunc modum respondemus. Quemadmodum mundana potestas iure debet manifestas blasphemias & periuria abolere, & punire, ita debet manifeste falsam doctrinam, impium Dei cultum, & hæreses, in propria ditione, in personis, quibus præest de-

demoliri, eosq; pœna affligere. Et hoc Deus iubet in secūdo præcepto, quū dicit, Qui nomē Dei blasphemat, hic pœnam nō euadet, omnibus mandatū, quocūq; in statu sint, ut blasphemias phibeant, & demoliantur. Ex hoc itaq; præcepto Principes et Magistratus mandatū et iussū accipiunt, ut impios Dei cultus abrogent, e contra ueram doctrinam & uerum Dei cultum euehant. Item & hoc præceptum docet, manifestas & falsas doctrinas ut impediamus, & peruersos corde puniamus. Textus Leuitici 24 huic sententiæ non repugnat. Qui, inquit, Deum blasphemat, morte moriatur.

Magistratus præterea officium, ut nihil temere, nihil sine ratione agat, & certus sit hac in re, quo neminem iniuste puniat. Hoc enim æquum nō est, solū iuxta cōsuetudinē, contra Dei uerbū contra ueteris & puræ Ecclesiæ intellectum ac doctrinam iudicare uelle. Cōsuetudo, magnus est tyrannus. Ob id rationes ex uerbo Dei, & ueteris puræq;

Ecclesiæ intellectum querere conuenit. Quia nulla doctrina approbanda est, quæ testimonium non acceperit ab antiqua & pura Ecclesia. Nemo hoc non intelliget, quia ueterem Ecclesiam omnes articulos fidei habuisse in numero, dubitat nemo, nempe omnia, quæ ad salutem adsequendam necessaria. Propterea summe potestatis est, ut certus sit ex uerbo Dei, & ex antiquæ Ecclesiæ doctrina edoctus sit.

Quidam articuli Anabaptistarum maximi momenti sunt. Nam quæ turbæ inde fierent si pueris baptismus denegaretur? Quid aliud expectaretur, quàm paganismus?

Item pædobaptismus ita fundatus testimonij Scripturarum, ut Anabaptistæ collectis omnibus uiribus, frustra laborent illum subuertere.

Dicunt etiam, Pueros non opus habere remissione peccatorum. Peccatum originale fictitiam esse rem. Huius manifesti & nocentes sunt errores.

Præterea Anabaptistæ à consortio Ec-

Ecclesiæ sese separant, & etiam in his locis, ubi pura Euangelij doctrina ebuccinat, & ubi offendicula, abusus, & idololatriæ remota ab oculis sunt. Propriū ministerium, & congregationem instituunt, quod similiter contra Dei mādātū est. Vbi enim doctrina uera regnat, & nullæ idololatriæ in Ecclesijs locum habēt, ibi omnes homines coram Deo, ut constituto & manifesto ministerio se subijciant, & separationem nullam instituunt. Qui in hac re separationem & noua ministeria excogitat, uerissimum, illum contra Deum agere. Vt olim Donatistæ anabaptisimum & separationē instituēbant, nullam causam prætendentes, nisi illam, Esse sacerdotes, & homines in altera Ecclesia, qui probitati non studerent, se uelle Ecclesiam, quæ tota immaculata esset, erigere. Id etiam à quibusdā Anabaptistis palàm audiuius. Si interrogas, Quare separationem facitis, & ab ijs Ecclesijs, quarum doctrinā & Dei cultum reprehendere non potestis? Respondent, Male uiuistis, auaritiæ

uitio laboratis, &c. Sic persuasi de noua Ecclesia instituenda.

Occasio illa dedit ansam huic legi in Codice per Honorium & Theodosium ferendæ, qua expressum est, Anabaptistas pœna capitali afficiendos esse. Etenim separationes & noua ministeria excogitare, ob quorundam malos mores, certe contra Deum est. Cum autem illud sine offensione esse non possit, & ansam det perpetuo dissidio, debet Magistratus ob id diligenter cauere, et transgressores punire.

Quidam disputant, Mundanæ potestati nihil commercij debere esse cum rebus spiritualibus. Late patet loci dictum. Nemo negat ambo officia, nempe ministerium Verbi, et externâ administrationē reipublicæ, differentia habere, sed utrumq; officium ad Dei laudem est constitutum. Principis est, non solū subditos defendere, facultates illorum, cum ipsa uita seruare integra, sed etiam hoc præcipuum illorū munus, Dei cultum promouere, blasphemias & idololatrias

trias tollere. Propterea reges in ueteri Testamento, non modo Iudaici, sed & Ethnici, qui religioni ueræ nomen dederant, reges eos, qui falsos prophetas & idololatrias defendebant, interficere curabant. Talia exempla ad officium principum spectant. Sic etiam Paulus disserit, Lex bona est ad pœnam blasphemorum, &c. Potestas sublimis non modo homini in corporali commodo inservire, uerum præcipuè ad Dei cultum erigendum sedulus esse debet. Nam minister est Dei & illum uerum Deum agnoscat, illius laudem suo officio extollat. Psal. 2. Et nunc reges intelligite.

Præterea etiam obijciunt locum de zizania, qui habet, Sinite utraq; crescere, non ad potestatem supremam dictum est, sed ad Cocionatores uerbi, ne sub specie officij externam potestatem ad se rapiant. Ex his omnibus palàm est, Magistratus esse officium punire blasphemos, falsam doctrinam, hæreses tollere, & eos qui illis adhæserint, corporali pœna plectendos.

Si nunc Anabaptistæ articulos contra sublimem potestatem fingerent, facile erit in hac causa iudicium ferre. Clarum est, Contumaces æque ac seditiosos esse plectendos. Si quis solummodo articulos adfereret, nempe de pædobaptismo, peccato originali, & de separatione non necessaria, cum & isti articuli magni ponderis sint (Non enim parui refert, pueros à Christianismo separari, & illis incertū statum præscribere, imò ad damnationem ducere. Item duos populos ex Christianis uelle facere, baptizatos, & non baptizatos, cum etiam neminem prætereat, insanos & falsos articulos in Anabaptistarū secta reperiri) concludimus, & in hoc casu contumaces morte afficiendos. Insuper, si utriusque errores tam in externis quàm spiritualibus rebus in Anabaptistis inuenti fuerint, neque resipiscere admoniti uolūt, Iudex resumpto animo, nihil timeat, seue reque in illos animaduertat.

Atqui hoc perpetuo obseruandum. Primo homines instruantur, & ut ab er
ro-

roribus desistant, admoneantur. Item Iudex & hoc obliuioni non tradat, Quidam ex mera simplicitate seducti sunt, nō contumaces, cū ijs nō properandū. Et minori pœna afficiendī, ut prosc̄ptione, aut carceris fœtore, ne damnum inferant. Autores autem huius sectæ, qui audacia præditi, Iudex seuerè puniat. Et si articulis de sublimi mundi potestate imbuti sunt, nihil aliud erit de illis sperandum, quàm quod Monasteriense regimen animo conceperint, ob id, qua seditiosi, pœna plectendi.

Si Dei honos magno in precio apud nos habetur, serio cauebimus, prohibebimusq̄; ne blasphemī & damnosi errores spargantur.

Ad confirmationem & certitudinē conscientiaē uestræ, hoc est animaduertendum. Perpetuo aliquot clarī articuli obseruandi, in quibus sectæ manifestè, & bis per omnia errant. In qua re apparet à satana peruersos & occæcatos. Et certissimum signum, eos spiritu bono carere, quanquam pulchram religionē

præ se ferant. Omnibus enim patet, falsos prophetas uestimenta ouina, hoc est aliquam boni speciem, habere, sed à fructibus ipsorum agnosceris eos. Infallibilis norma nobis obijcitur iudicandi, in fructibus, nempe quum obfirmato animo falsi articuli contra clarū & manifestum Dei uerbum defendunt, asserunt. In hoc iudex suam conscientiam bene informet et animet, tunc nihil dubitabit hanc sectam esse ex diabolo. Nouit etiam sectæ abominabili omnibus modis esse resistendum. Quanquam miser aliquando etiam, quorum nemo non miseretur, pereant, nihilominus debet totis uiribus anniti, ne semen hæreseos crescat.

Et ut paucis dicam, prudentes examinatores norūt hac in re uiam progrediendi. Neq; illos fugit in hac anabaptistica secta horrendos errores absconditos esse. Verum dicere si quis uelit, consentiunt cum Manichæorum secta, nouum monachatum instituentes. Nam externa simulatio, Barbari mores, propri-

primum nihil possidere, Magistratum abolere. Hæc illorum sanctimonia, Et ex ijs clam nemini est, tales procul à Christo fugere, & uerum de Christo intellectum non habere.

Vt sapiens Concionator, alios status de sua uocatione commonefacit, ut & matres familias instruit, pueros procreare, Deo placere, &c. Ita etiam sublimem mundi potestatem docet, quomodo Dei honorem extollere, manifestas blasphemias emendare, sui muneris sit.

Finis huius Deliberationis.

Confutatio exactissima quorundam articulorum, quibus Anabaptistæ gloriantur, per Studiosum quendam ex Germanico libello uersa.

Succincta hæc dissertatio ad simplicium animos erudiendos ac commonefaciendos est instituta, quo diligentius sibi caueant, seque præmuniant, aduersus horribilem & sathanicam Anabaptistarum

rum sectam. Et quamuis uniuersa Anabaptistarum doctrina errorum & tenebrarum sit plena, et ipsi inter se adeo dissideant, ut apud quosdam (sicut in colluue latronum, quæ in Monasteriensi ciuitate in Vuestualia fuit) multo plures & detestabiliores errores reperiantur. Hic tamen solum præcipui aliquot articuli, quos fermè communiter omnes anabaptismo initiati profiteri non erubescunt, recensentur, ob quos etiam aliqui non ita pridem, in his regionibus puniti sunt. Postquam uerum horum fanaticus spiritus, partim contra spiritualia, quæ ad animam tantum spectant, pugnet: partim uero etiam seditiones ac deuastationes corporalis regni, atq; adeo omnium ordinationum externarum inculcet, hic primo aliquot articuli de corporali regno in modum proferentur, id est duas potissimum ob causas.

Prima est, ut rudioribus & simplicioribus ex his articulis, quos facile & intelligere ac diiudicare possunt, liquidum fiat, Anabaptistarum sectam iniustam,

im.

impiam, & ex diabolo propugnatam esse,

Adhunc enim modum Christus inquit, quod Pseudoprophetae circumstant in uestitu ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Ita quoque Anabaptistae simpliciores, specie quadam operum, quae ab ipsis excogitata sunt, decipiunt, utputa simulata patientia, & stulta hypocrisis, quibus nequitas obtegunt. Verum pijs ac prudentibus Christianis erit necesse, ut discant Anabaptistarum spiritum dinoscere, doctrinam ab ipsis inuentam obseruare, hoc est praecipuos & selectos articulos istius sectae perscrutari, pelles ouinas detegere, lupinum cor penitius cognoscere et introspicere.

Est autem nunquam non certissima & infallibilis regula omnium sectarum et spirituum, ut obseruetur, num palam falsas & impias doctrinas tradant, et eas seuerè ac tanquam necessarias urgeant ac propugnent. Quod si haec nota, animaduersa ac deprehensa fuerit, tum Christianorum erit, circumspicere, à talibus

se.

sectis abhorrere, easque suspectas habere.

Perinde enim ac sanctus Paulus, Timoth. 4. docet nos Pseudoprophetas discernoscere, quum inquit, Prohibebunt, ut contrahantur matrimonia, a cibis deterrebunt, & ex talibus proprijs operibus novam iustitiam comminiscuntur. Ad hunc modum etiam Anabaptistae leges politicas damnant, obedientiam pernegant, per iuri sunt, rerum dominia nemini permittunt, coniugia dissolunt. Quae tamen omnia, bonae ordinationes sunt, a Deo instituta. Praetendunt denique huiusmodi commenta operum, summum & prestantissimum esse Dei cultum, sicuti olim Manichaei haeretici peruersi, similibus deliramentis & phantasijs excogitatis, varia & mirabili religionis specie humanas mentes dementarunt, quemadmodum etiam hoc nostro seculo Anabaptistae conantur.

Postquam igitur tot praecipui articuli in doctrina Anabaptistarum sint manifesti, et haud contemnendi errores (quoniam

nā ex ijs aliud nihil cōsequi potest, nisi euerſio poteſtatū, et ſpiritualiū cecitatū) non eſt dubiū horum ſectam eſſe impiam, uanam, & ex diabolo exuſcitatam.

Quapropter conueniet, ut ſimpliciores hos manifeſtos articulos intueantur, perpendant, cogitent que hæc dogmata luce clariora, omnibus in admonitionē & ad exemplū eſſe propoſita, ut & diligentius nobis caueamus, & abhorreamus ab iſta anabapultiſtica ſecta. Et ut nūquam nō oculos ſpirituales aperiamus, nec moremur ſimulatam & fictam patientiam & hypocriſim, uerum potius intelligamus ſub hac ſecta eſſe labem, et diabolicū uirus, ac opponamus clarū Dei uerbū. His itaq; ſolis artibus poterimus nos tueri ab inſidijs diaboli. Nā ſi ſpiritū mēdaciꝝ in talibus aperte manifeſtis articulis deprehēderimus, tū facile intelligetur, in his articulis rudioribus incognitis. minus fidei illi mendaciorū patri adhibendū eſſe, ſed potius ex uerbo Dei clarū ſenſum & intellectū expectemus, & eruamus. Hæc ſit prima cauſa, qua

quare primo articuli de externa & corporali politia enumerati sint.

Secunda ratio est, ut uniuersis & singulis notum fiat, officium esse magistratus seuerè animaduertere ac punire anabaptisticam sectam. Indubitatum enim & certum est, ad Magistratum pertinere, elusq; esse officij, præcauere seditiones, externam obedientiam cõseruare, debita iuramenta exigere, coniugiũ defendere ac tueri. His autem aduersatur summum anabaptisticæ doctrinæ caput (Id palam in eorũ articulis) quare non dubium, quin magistratus teneatur seuera animaduersione prohibere hanc nefandam & execrabilem doctrinam.

Qualis, obsecro, dissolutio sequeretur, si isti errores latius spargerentur: uidelicet cum non liceret Christianis habere alium magistratũ, quàm uerbi Dei ministros. Præterea, quod non teneremur magistratui præstare iuramentum. Adhæc, nemini licere proprium quid habere, & omnia in communi esse diuisa

sa, quasi in omnibus ciuitatibus & poli-
tjs cuncta deberent esse communia. In-
super in hoc solū coniugibus licitā esse
diuisionē, si non unius sint religionis. Si
aut aliquos reperimus, qui uxorem et li-
beros sponte, absq; ulla iusta causa dere-
liquerunt, & per istam nefariam doctri-
nā, alias superinduxerunt. Istud nimirū
intellectu facile est, hos enumeratos arti-
culos, nil nisi seditiones, rapinas, latroci-
nia, adhuc stupra & adulteria docere &
instillare. E diuerso nō est dubium, Ma-
gistratui licere seueras pœnas constitu-
ere propter obedientiam, qua Deo con-
stringuntur ob gloriam Dei, & subdi-
torum tam, corporis quàm animæ uti-
litatem.

Et quamuis miseri aliqui in hos erro-
res prolabantur, non petulantes, neque
procaces, necessitas tamē postulat huic
sectę resistere. Nec ullo pacto Magistra-
tui ferendum est, ut huiusmodi pestilēs
& obnoxium uirus latius diffundatur.

Attestatur etiam hoc exemplū cru-
delissimum Monasteriensium, Anaba-
pistarum

ptistarū humilitatem & patientiā nil, nisi diabolicam hypocrisim fuisse. Nam eodē in loco erāt inītia ualde religiosa, docebāt enim, Christiano nō licere gladiū gerere, sed omnia patienter esse ferēda. Inītio Magistratū legitimū omnino abrogabāt, Prophetas autē & Cōcionatores solūmodo eligebant. Postea eiectionibus, facultatibus diuēditis, more prādonū, elegerunt eo animo regem, ut omnem circumquaq; ditionem sibi subijcerent gladio & armis, latronū instar. Hisce rebus adiungebant omnē spurcitiē & impuritātē. Ita tandē sese spiritus, cū putaret se nactū esse locum opportunū, exeruit. Et perinde accidit, ut uulgo dici solet, Diabolum totū corpus transformare in aliā figurā, speciosumq; reddere solere, prāterquā pedes, quos abscondere difficile. Hoc est, in exitu demū diaboli ludibriū deprehenditur. Christiani itaq; sint circūspecti, ut uersutias & deceptiones diaboli, priusquam his implerentur, prācognoscant. Quemadmodū igitur Monasterij necesse fuerat, arcerē &

& pœnis obruere, posteaquam Anabaptistæ palàm ipso facto exercuissent rapinas & latrocinia. Ita quoq; Magistratus est officium, istis qui huiusmodi seditiosos articulos approbant, & disseminant, nec ab istis desistere uolunt, coercere, illosq; pœnis afficere, quasi eos qui gladiũ strinxerunt, etiam si ad arma uentum non est. Satis hac de re, prius enumerabimus articulos de externa politia.

Ex his igitur articulis merito omnes p̄i animo expendant, potẽtiam diaboli terribilẽ & efficacem esse, quod in ijs a pertis articulis cor & intellectum humanum ita excæcare possit, ut manifestissima peccata & flagitia, sicut seditiones, rapinas, & adulteria pro sacro sancto cultu habeantur. Quis non hanc efficacem errorem dixerit: quẽ sane mundus sua securitate, & contemptu sancti Dei uerbi promeruit, sicut sanctus Paulus dicit, et mundo causa contemptus istius seuerè minatur. Hæc Dei ira & pœna, omni non seculo, horrendum in mundo inualuerunt, sed his extremis

temporibus in maius crescunt, quia superbia, contemptus Dei, audacia & presumptio, omnino nos perdiderunt, quare necesse est, ut poenę quoque sequantur crudeliores. Quapropter moueamur in inauditis Anabaptistarum exemplis, & has ac similes emendationes metuamus, nostram uitam in melius mutando, atque uerbum Dei uero zelo & spiritu discamus & amemus, oratione ex uero Dei timore fundentes, ne nos unquam in tentationem inducere sinat.

Pij seiplos consolentur, & certo scient fidem sine tentatione nunquam futuram, propterea uerbo Dei sint muniti aduersus omnia scandala. Quamuis omni tempore tentationes inter Christianos non defuturae sint, tamen sperandum est, uirtute & gratia Dei hoc quoque Anabaptistarum uenenum non diu infecturum, sed cito uim suam amissurum. Neque Anabaptistarum secta dissimilis est Manichaeorum. Et apparet, quod idem diabolus Anabaptistarum sit doctor, qui olim Manichaeorum fuit, eos que

que excitauit. Nam & illi similem fan-
 ctimoniam, hypocriticam inquam, præ-
 se ferebant, contemnendo, abolendoque
 omnes externas & politicas ordinatio-
 nes & status. Nec admittebant ullas Scri-
 pturas aut doctrinas, sed tantum à Spiritu
 doceri uolebant, perinde ut nunc Ana-
 baptistæ loquuntur. Cõdemnabant
 etiam coniugium, & interim petulãter
 uiuebant. Quemadmodum igitur eo tẽ-
 poris Manichei, quãtumuis magna col-
 luies & pernicies, paucis tamen annis
 deleta, et penitus extincta fuit. Ita quoque
 licet anabaptisticus furor omnibus sit
 terrori, diuina tamen fauente gratia, nõ
 accipiet uires, nec diu durare poterit.
 Nunc de prædictis articulis uerba facie-
 mus, sed prius, quo planius omnia fiãt,
 quædam prælibabimus, quorum firmã
 memoriam tenere utilissimum erit, ex
 quibus Anabaptistarum spiritus dijudi-
 care poterimus, uidelicet Anabaptistas
 in præcipuo Christianæ religionis arti-
 culo errare. Idque in primis in doctrina
 Christiana docendum ac proponendum,

nempe iustitiam Christianam, & sancti-
moniam in cordis scrinio latere, quæ ue-
ra fides & fiducia in Christum, non fi-
ctū Dei timorem & dilectionē à nobis
requiri. Externas uero & corporales po-
litas, et status à Deo ordinatos loco præ-
ceptorum Dei et bonorum operū custo-
diri præcipitur, in quibus Deus uitā no-
stram corporalem incluserit, ut in his ex-
erceamus fidem erga Deum, alijsq̄ bo-
no exemplo præeamus. Præterea ut in-
uicē alter alteri inseruiat, charitatē uer-
bis & operibus exhibeat. Hi sunt uerū
et eximij. Dei cultus, de quibus nobis sa-
crum Euangelium concionatur.

Humanum uero cor non lubēs per-
manet intra hos cultus, et uerbū Dei, tã
quã intra sua septa, sed semper alias ui-
as quærit. Inprimis oculos aperit in nō
consueta opera, cum aliquid aut noui
aut propriij excogitatur. Hæc sanctimo-
nia adeo titillat humanum cor, & tanti-
fit, ut aliqui in ueteri Testamento, ex ue-
sana illa cupiditate, & superbīa fictorū
operum, suos liberos sacrificarint, oc-
cide-

ciderintq̄, Quare non mirum, si hoc tē-
pore Anabaptistæ, et eiusdem farine ho-
mines tanti faciant & ament propria ip-
sorum opera, ut pro ijs fortiter mortem
oppetant. Nam sic quoq̄ inuertunt om-
nino doctrinam ueram, cum nihil sciāt
de sanctimonia cordis, ob id nouam &
externam constituunt, utpote dissipati-
onem ordinationum, morum, politiarū,
iuramenti, proprietatum & coniugij.

Hanc turbationem & Barbaram uitam
amplectuntur, tanquam selecta quædā
opera, et non solum ideo, quia nouum
& insolens est factum, sed ob id potius,
quod diabolus, à quo obsessi, ijs delecta-
tur, ut homines à uerbo & ordinatione
Dei ad aliam uiam seducat, & ut idolo-
latræ cultum ac omnis generis peccata
instituat.

Ex ijs liquide cognoscitur, quo fun-
damento Anabaptistarum errores de
externa politia innitantur, huic scilicet,
quod procul aberrāt à principali scopo
Christianæ religionis. Neq̄ perpendūt,
quid sit Christianorū iustitia, arbitrant̄

quandam speciem externam & inuisita-
tam esse. Præterea patet, hos errores de
corporali regimine non tantum in hac
ciuili uita damnū inferre, seditiones &
turbas parere, quibus tamē merito esset
seuere resistendum, uerum etiam in spi-
rituali dominatione plurimum nocent.
Nam præterquam quod homicidia, &
huius generis infinita peccata hinc exo-
riantur, obscurant etiam intellectum ue-
rum Christianæ iustitiæ, auocantq; ho-
mines à Christo & uera fide, ad uana &
stulta ipsorum opera, quæ reuera nihil
aliud sunt, nisi inordinationes meræ, de
populationes, ignominia & facinora.

Horrendum auditu, cor humanum
adeo occæcatum esse, nec enim Anaba-
ptistæ alia sublimiora excogitarunt, quā
illa, Infantes non esse baptizandos, Ma-
gistratus legitimus abrogandus, politi-
cæ ordinationes subuertendæ, iuramen-
ta promissa contemnere, nihil propriū
possidere, uxores non nisi suæ sectæ du-
cendas, Prudēs hos articulos secum per-
pendat, & hanc sanctimoniam nihil a-
liud

liud esse, quàm execrandam deuastationem dicet, Ecclesiã dilacerare, nolís uelís, conantur prohibitione baptismatis. Reliqui uero articuli, hanc corporalem uitam, bonos mores et disciplinam, quę etiã præcepta et ordinationes Dei sunt, dissoluunt. Neq; aliam Anabaptistę habent sanctimoniam, quę causa segregationis à nobis est, quàm prædictos egregios articulos. Quam igitur sanctitatem iactant? Cur itaq; Christianus ab ijs sibi tantopere metueret? Imò potius quislibet Christianus intelligat hæc Anabaptistarum dogmata nil, nisi meras ac diabolicas deceptiones esse. Quare in fide constans sit, & fortiter diabolium contemnat, seq; illi opponat, suo officio & uocatione satisfaciens.

Hæc sufficiant ad sequentium articulorum admonitionem, quo diligentius teneant simpliciores, in quibus potissimum sita sit religio Christiana, & ut acutius uideant Anabaptistas procul à uero scopo aberrare. Posthæc autem sigillatim recēsebimus eorum articulos,

194 DE CATABAPTISTARVM
cum dilucida confutatione.

Primus Anabaptistarum articulus.

Quod Christiani nec debeant, nec
possint in Magistratu aut officio esse,
quod gladium gestat.

Hunc articulum uanum & impium
esse probant, & declarant primo exem-
pla in sacris literis expressa, in quibus li-
cet uidere multos pios Reges, principes
& Magistratus fuisse, qui gladio iuxta
suam quisq; uocationem & officiũ sint
usi. Christus laudat Centurionem Mat-
thæi 8. & eius fidem tã opere prædicat,
ut diceret, se ne in Israel quidem tãtum
fidei reperisse. Hic Centurio fuerat mi-
les Romanus, sicut ipse fatetur, a tãmẽ
à Christo commendatur, tanq; eximie
sanctus & filius Dei. Ad eundem quo-
que modũ commendatur in Actis Apo-
stolorũ Cẽturio, ad quem missus fuerat
sanctus Petrus. Præterea Abraham, Io-
seph, David, Ezechias, Daniel, & alij
multi sancti & Christiani homines, qui
nihilominus sunt usi gladio. Ad hæc in
Psal-

Psalms reperitur de Christo, quod reges ipsum adoraturi sint. Quare ex his patet, aliquos etiam reges & principes fore Christianos.

Secundo, Lucæ 3. cum Milites interrogarent Ioannem Baptistam, quidnam facere deberent, Respondit, ut contenti sint suis stipendijs, & ne quem concutiant, aut calumnientur. His certe approbatur, non abrogatur eorum officium, cum stipendia illis non interdicit, sed ea iubet retinere. Siquidem stipendia requiruntur ad officium.

Tertio apud Anabaptistas indubitatum est, animaduersionis poenam in ordinato Magistratu merum esse peccatum & tyranicum de eo, quod uindicta Christianis sit interdicta. Sicut scriptum est Rom. 12. Ne uos metipfos ulciscamini, &c. Hæc est basis Anabaptistarum. Et huiusmodi prauus intellectus præbet ipsis ansam, patientiam illam quam fingunt magnificandi, et Magistratum condennandi. Arbitrantur enim necessario debere ubique omnium Christianorum opera esse paria, quod tamen est ingens

cæcitas. Propter falsas Scripturarum allegationes, & prauum intellectuẽ eò prolabuntur, ut nullum intelligant discrimen inter opera cordis spiritualia, & officia externa, quæ necessario impares sortiuntur effectus. Sicut maritus & uxor, pater & liberi, habent externa et imparia opera, cum tamẽ in corde uniformis timor Dei et fiducia in Christum indita sit.

Proinde Anabaptistæ hos Scripturæ locos de non concessa uindicta cum allegant, illis sic respondendum esse censesmus, Omnem uindictam extra officium prohibitam esse. Verum uindicta illius, qui est in officio, est præceptũ Dei, bonum & sanctum opus. Hoc discriminẽ non est commentum humanum, sed ex sacris literis depromptum.

Sic enim loquitur Paulus de officio, quod gestat gladium, quod opus & ordinatio sit Dei, & quod potestas sit ministra Dei ad uindictã & pœnam malorum, & in defensionem bonorum. Ex his sententijs patet, uindictam officio cõiun-

unctam, peccatum non esse, sed potius Dei mandatum & ordinationem, uerū & pium Dei cultum. Cum autem officium non reputatur peccatum, sed potius opus bonum, & à Deo ordinatū, consequens erit, Christianos hoc officio uti & gaudere posse, ut reliquis Dei donis, quemadmodum cibo & potu, &c.

Imo hoc officium in uigore seruandū, nec ut libet dissipare. Lex enim necessario permanebit in hoc mundo, ob pœnam transgressionis. Sicut Paulus inquit, Lex propter iniustos lata est. Officium autem, quod gladio armatur, partem huius legis esse nemo ignorat.

Quarto, Deus præcipit in sacris literis, defendi uiduas & pupillos. Quibus autē alijs præciperetur, quàm Christiano Magistratui? Quare uindicta est mādātum Dei. Et Christiani magistratus officium erit, improbos punire, & diligenter in hos animaduertere.

Ex ijs omnibus manifestum est, Scripturæ loca, uindictā prohibētia, loqui de operibus extra officium, Reliquæ ue

ro sententiæ approbātes uindictam, debent de operibus officio coniunctis intelligi. Nec est intellectu obscurum, quare opera extra officium & intra, necessario debeant esse imparia, hæc enim requiruntur ad tranquillitatis & discipline cōseruationē. Qualis alioquin inordinatio & seditio futura esset, si quilibet subditorum punire, aut sui ipsius iudex esse uellet. Hoc ipso Deus rite et utiliter hæc politicam administrationem constituit.

Secundus articulus.

Quod Christiani nullum Magistratum agnoscant, quàm Ministros uerbi Dei.

In hoc articulo manifestius, quàm ex priori cognoscitur, ex quo spiritu secta Anabaptistarum orta sit. Hic enim simul & damnatur Magistratus, cui etiam obedientia denegatur. Cum igitur hic articulus facile confutari possit, nolimus pluribus uti uerbis. Tantum simpliciores erunt admonendi, ut diligentius secum perpendant, quàm horribi-

lis, nefandus, & impius hic sit articulus. Quod autem & hoc Anabaptistarum dogma sit uanum et impium, probatur per Pauli dictum ad Rom. 13. cum inquit, Oporteret esse subditos non solum propter iram, uerum etiam propter conscientiam. Hæc sententia docet, Deum offendi, nec sine pœna fore eum, quicūque potestati se se opposuerit. Constituitur autem hoc dictum uniuersos homines, nec in ullius potestate constitutum est, se ab eo iugo eximere. Propterea necesse erit omnibus Christianis, munda- no Magistratui se subiici, regiꝫ ab illo.

Secundo neminem fugit, Deū hæc duo officia, inuicem distincta, instituisse, nempe munus prædicandi, & officium Magistratus, & præcepit, ut Christiani utrisque obediant. Quapropter est detestandus error, hæc officia inter se confundere, aut alterutrum tollere, cum tamen utrunque sit ordinatum et demã datum à Deo. Siquidem nullus hominum tantum habet potestatis, ut ordinationes Dei dissipet.

Ad-

Ad hæc Anabaptistæ obijciunt, Pios non indigere punitione, ac ob id nec Magistratu, nec mundana politia. Sūt tenebræ. Boni enim opus habent Magistratu ad defensionem. Item Magistratus opus habet obediētibus & pijs Christianis, ad status politici conseruationē. Quare Deus uult nobis hoc medio salutem dare propter utramq; causam, uide licet ut defensi simus, et uicissim nos omnibus uiribus, totoq; corpore ordinationi huic inseruiamus, cum obedientia & fide, belli & pacis tēpore adsimus parati, quilibet iuxta suā uocationem, quo pax politię & disciplina cōseruetur, malicię deprimantur. Ad hoc autem ministerium præcipue requiruntur pii Christiani. Ea omnia in Paulo expressa sunt Rom. 13, qui dicit, Obedientiam præstamus potestati, cui tributum debetur, tributū, cui uectigal, uectigal, &c. damus. Quisquis igitur contraria ijs docuerit, scilicet Christianos nullum Magistratū posse gerere, hic docet à Magistratus iustitia, quam habet in nostra obedientia,

col.

collum subtrahere. Quod manifestè pugnat cum dictis Pauli.

Tertius articulus.

Christianis prohibitum esse, dare iurandum, & iusiurandum esse peccatum.

Et hic articulus est dissipatio politiarum & iudiciorū. Iuramento enim conseruantur politia, & iudicia publica.

Quod autem licitum sit Christianis iurare, probant primo exempla. Nam sanctus Paulus apertis uerbis, 2 Cor. 1. con testatur suam doctrinam iuramento. Ego, inquit, testem Deum inuoco aduersus animam meam. Similiter alibi sæpius, ut Rom. 1. Philip. 1. Testis est mihi Deus. Idem in alijs quàm plurimis locis solet facere.

Hebr. 6. Omnis controuersia finis est, si accedat iurisiurandi confirmatio. Hic commendatur (& ut res necessaria inducitur) iusiurandum in iudicijs. Ex his sane sequitur iureiurando aliquid confirmare, non esse peccatum. Quia Christianis

stianis onus graue, sine Iudicibus & iudicijs uiuere, sicut supra de Magistratu dictum est. Et sanè præcipua pars politicæ administrationis sunt Iudicia.

Deut. 2. Per nomen Domini tui iurabis. In hoc secundo præcepto requiritur iuramentum, sed tantum ut fiat per nomen Dei. Cum igitur mandatum sit iurare, modo exigatur ab aliquo, necessario sequitur, iurare non esse peccatum, sed bonum & pium opus, quo Deus glorificatur. Si modo rite & uerè iuratur, nec ex petulãtia aut leuitate, sed quum Dei gloria, & potestas legitima id requirat.

Quod autem Anabaptistæ obijciunt dictum Matth. 5. Non iurabis, neq; per templũ, &c. Primo respondeas, Iuramentum hic non prohiberi, sed hoc potius cautum, ne honor, qui Deo soli debetur, creaturis tribuat. Deus enim solus est Dominus, qui nouit corda, & mendacia punit. Quare potius Dei nomen in hoc adducatur, quàm templum, & similia.

Secundo

Secundo erit respondendum, ad id quod Christus inquit, Vester sermo sit est, &c. Quod inquit, Vester sermo, hoc innuit, quod prohibeat iusiurandum in nostris proprijs & priuatis sermonibus, cum nec Iudex nec Magistratus id à nobis extorqueat, item cū nec gloria Dei, nec aliorum salus nostro iuramento inclarescit. Vicissim uero iuste ac necessario iuratur, cū Magistratus aut Iudex requirit. Quemadmodum dictum est Hebr. 6. Iurisiurandi confirmatio omnis controuersia finis est.

Quartus articulus.

Christiani iure tenentur facultates suas in commune conferre, nec licitum sit quicquam proprij possidere.

Hic articulus allicit nebulonū turbā, quæ labores fugit, & plus bonorū dilapidat, quā honeste possit acquirere. Huiusmodi autē doctrinas dare locū seditio nibus ac rapinis, nemo fermè non intelligit. Ad commonefaciendos tamen & instruendos simplices, pbabimus ex

uërbo ac mandato Dei paucis, propria-
rum rerum possessionē Christianos pos-
se habere. Et quod seditiosum, et contra
uërbum Dei sit, docere, facultates in cō-
munem locum esse conferendas.

Primo, hic intellectus Christianis e-
rit ualde necessarius, ut intelligant ex-
ternam & mundanam politiam esse or-
dinationem Dei, & Deo summe place-
re, ut in hac orbita maneamus, alter alte-
ri inseruiendo, sicut prædictum. Propri-
um autem possidere, præcipua est poli-
tiæ conseruandæ pars. Hinc sequi oportet,
Christianum uti posse istis ordinati-
onibus. Imò quicumq; eas abrogare &
prohibere conatur, & in harum locum
nouas ordinationes constituere & inue-
here, præcipereq; ut facultates in unum
cumulum congerantur, ille ordinatio-
nē Dei absq; dubio dissoluere in animo
habet, ac contra Deum grauissime de-
linquit.

Secundo docet Paulus 1. Cor. 7, Chri-
stianis licitum esse emere & uēdere, qua-
re eis quoq; permissum facultates et pro-
prie

prietates rerum tenere. Scribit etiam Timothee. Præcipe diuitibus, ut faciles sint ad impartendum. Non dicit, Discedite à bonis uestris, sed permittit facultatum & diuitiarum usum.

Tertio, Reges & Principes sine facultatibus & possessionibus esse non possunt. Scripturæ aperte testantur aliquos Regum & Principum, in beatas sedes receptos.

Quarto, Prouerb. 5. Fontes tui deriuentur foras, tu uero Dominus horum esto solus. Hic docent nos sacræ literæ quemlibet suæ hæreditatis necessario esse Dominum. Verū ex fundi fructibus & commodis, aliorum necessitas subleuanda. Hoc enim innuit, cum dicit, Fontes tui deriuentur foras. Et est sanè prudenti & pro Christiano ingens consolatio, scire quod Deo placeat hæc civilis ordinatio possidendi bona, & quærendi uictum, atq; Deum eam ob rem ordinationem istam defendere, ad uictū acquirèdum uires præstare, &c. Quod autem Anabaptistæ obijciunt Apostolo-

rum exemplum, Christianos, qui tum Hierosolymis suas facultates, in communem usum contulisse, illud tanquam præceptum obseruandum. Quia etiam tum temporis fuere multi Christiani, qui hæc non obseruarunt, sed in suis possessionibus perdurarunt immobili- les, id probari potest ex Paulo 2. Cor. inth. 9. Quo in loco Paulus docet, neminem esse detrudendum de suis facultatibus, sed largitio eleemosynarum, non in necessitate sita, sed apud cuiusque animi arbitrium. Cum autem Hierosolymis magna esset persecutio, & Christiani omni momento possessiones suas amitterent, expellerenturque, conducibilius erat, proprias facultates vendere, pecuniam ad usus necessarios, in commune collatam conseruare. Persecutio igitur imminens in causa fuit huius rei, at nolebant tali opere nouam sanctimoniam comminisci, quemadmodum nonnulli Monachorum & Anabaptistarum, & alij quidam insani religiosi, huiusmodi deliria & dissipationes naturalium

salium ordinationum ac politiarū, pro re sancta & pia iudicarunt. Nec intelligebant Christianam iustitiam nullibi esse, nisi in corde. Neque etiam assequi potuerunt, in civili hac conuersatione iuxta usitatas & bene compositas ordinationes uitam nostram esse instituentam.

Quintus articulus.

Matrimonium illud pro scortatione habendum, si altera coniugatorum persona fuerit fidelis, altera infidelis. Et fidelis potest infidelem relinquere, causa infidelitatis, & alteri se iungere.

Hic articulus merito prudentes at castos homines incitabit, ut anabaptisticam sectā Vatiniano odio prosequantur. Si quidem horrendum auditu, ita scindere & conspurcare uerum coniugij statum.

Hunc anabaptisticum articulum esse impium, clarum fit ex Pauli Prima

Cor. 7. ubi aperte hanc quæstionem uertit, An fideles cum infidelibus in matrimonio simul cõiunctos manere præceptum sit. Et sanè concludit, ut unà indiuisi cohabitent, simul docens huiusmodi matrimonia, fideli esse uerū, piū, & Deo gratum coniugium. Propterea, inquit, Sanctificatur incredulus per credulam personam. Nempe coniugalis istius personæ cohabitatio fit sancta, hoc est Deo accepta, propterea peccati nullam speciem habet. Ad hunc enim modum uerbum Sanctificatur, hoc in loco intelligendum est. Eodem in sensu alibi quoq; Paulus hac dictione utitur, nempe, Cibus sanctificatur, hoc est, non est peccatum uti cibus, quos Deus creauit.

Itaq; utranq; rem docet nos Paulus. primo, ut credula persona apud incredulam perduret, & obligata sit cõtinuo, si non ab incredula ex petulantia deseratur. Secundo, quod inter fidelem personam ac infidelem uerum sit coniugiū adeo, ut fidelis persona bona conscientia in hoc coniugio, tanquam in sancto
&

& pio statu uiuere possit, in eoque permanere debet. Nam apertis uerbis hęc cōuersationem fore sanctam Paulus declarat. Propterea omnino satanę est illusio, qui Anabaptistas inflammat, ut tale coniugium scortationem & arguāt & dissipent.

Porro & si Anabaptistę sint omnino impudentes, ut confingant mendacia & interpretationes, ut uelint, attamē quilibet sana pręditus mente facile conijciat, hunc quem iam diximus, germanum & genuinum sensum esse sancti Pauli.

Insuper Anabaptistę sibi ipsis singulare prouerbum excogitarunt, quod ita sonat, Vna fides, una charitas. Hoc ad hęc modū interpretatur, Qui diuersę religionis sunt, hos à foedere coniugali damus liberos. Quod si hoc prouerbum sic esset intelligendum, ac si non essemus deuincti ad præstandum uel fidē uel charitatem, si non conueniremus uina in fide, tum facile omnes conuentiones, contractus & debita extingui possent.

410 DE CATABAPTISTARVM
sent. Christus præcipit, ut etiam inimicos diligamus, & qui nos persequuntur, a omnibus modis fidei nostræ aduersantur. Quanto igitur magis coniuges inter se mutuam benevolentiam seruare conuenit.

Melior est interpretatio, si quisque in suo corde unam fidem, unam charitatem erga Deum firmiter conseruet, hoc est, unice credere in Deum, illi soli fidere, Deum solum super omnia diligere, nec permittere se à Deo auerti, per uoluptates, honores, diuitias & opes, &c. Christiani hominis est proprium. Hæc que ipsa dilectio erga Deum adfert quoque secum obedientiam omnium operum, quæ Deus in quolibet officio mandauit.

De pædobaptismo.

Anabaptistarum dogma est, Infantes non esse baptizandos.

Quilibet pius secum perpendat. Primo, quàm sit horrendum, maiorẽ humani generis partẽ, non tantũ in statum incertum Christianæ Ecclesiæ abijcere, ue
rum

rum etiam à Dei ordinatione & gratia ad condemnationem pertrahere. Secundo, quanta corruptela, si inter nos duæ partes, una baptizata, altera non sequeretur: Et si baptisma maior pars abnueret, paganismus adesset. Ad hæc mala satan uiam struit. Quare omnes ueri Christiani exacte erudiantur de pædobaptismo, sanæ doctrinæ fundamento consolentur, & animati sint ad affirmandum pædobaptismum, Deo in honorem, & dilectis infantibus ad salutem, nobis in consolationem. Imprimis enim magnâ Christianis recte institutis adfert iucunditatem, Infantes certò per baptisma cõsequi salutem, & filios Dei fieri. Hoc ipso clarum faciemus, pædobaptismũ necessarium, & à Christo institutum. Et itã primum fundamentum subijciam.

Certum & indubitatum est, gratiam Christi, remissionem peccatorũ, & iustitiam in Euangelio promissam, etiam ad pueros spectare. Christus enim inquit, Si nite paruulos ad me uenire, quia talium est regnum cœlorũ. Extra Christi autẽ
Ecclesi-

Ecclesiam, hoc est, ubi nec sacramentū,
 nec Dei est uerbum, nulla salus. Eā ob
 rem Christianæ Ecclesiæ pueri sunt in-
 ferendi, & huius membra fieri utile, per
 que sacramenta huiusmodi gratia porri-
 genda. Deus enim externum officium
 ita ordinauit ac præcepit, ut per hoc om-
 nibus, qui sunt in Ecclesia, remissio pec-
 catorum dispēsetur. Hoc totum est pla-
 num. Nec enim unquam Anabaptistæ
 ostendent, salutem esse extra Ecclesiam
 Christianam, hoc est, ubi uerbū Dei &
 sacramenta absunt.

Secundum fundamentum. Necessè
 infantes esse membra Christianæ Ecce-
 siæ, si modo uelint saluari, iuxta iā præ-
 dicta. Docemur autem à sancto Paulo,
 Ecclesiā esse collectionem, quæ per san-
 ctum Spiritum & baptismo purificata
 est. Quare nemo absq; baptismo, quan-
 to magis illo contempto, membrum ca-
 tholicæ Ecclesiæ esse potest. Sic etiam
 Christus instruit Ioan. 3. Nisi quis na-
 tus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest
 introire in regnum Dei. Hic complecti
 tur

tur Christus uniuersos homines, tam infantes quàm senes, & præcipue de aqua differit. Quare si Anabaptistæ nos interrogēt, ubi nam præceptum sit, infantes esse baptizandos, tum ad hanc sententiam refugiemus, & certo sciamus, hic esse præceptū. Christus enim inquit, Quod nemo possit introire in regnum Dei, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto. Officium etenim aqua baptizandi commissum est Ecclesiæ.

Quod uero aquam & externa signa sublimi quadam sapientia & sanctimonia; ex alto despiciunt, id fit astutia et caliditate diaboli, qui illorū est magister, quicq; ut inflatus spiritus, odio Dei, miseros homines agit, & impellit ad irridendum uerbum & ordinationē Dei. Christianis probe tenendum, istis externis signis inesse uerbum, mandatum & ordinationem Dei. Quare istis signis uti debemus, certi Deum suo modo operari, quemadmodū promisit. Ob id sanctus Paulus dicit, Ecclesiā purificari per baptismum, præterea nos quoq; per baptismum

ultima regenerari. Quæ nimirum omnia dicta sunt, ut constanter & firmiter credamus, Deum simul cum signis operari.

Quod uero Anabaptistæ ijs obijciunt, Infantes non habere fidem, ex capite suo cõfingunt, & cogitatio nullius momenti. Illud enim certum, Deum in infantibus suo modo operari, si per baptismum ad illum adducantur. Nemo enim absq; Diuina operatione & regeneratione fit saluus, Ioan. 3. Indubitatum etiam, infantes, qui Ecclesiæ sunt membra, saluari. Sequitur igitur, necessario uerum esse, Deum in illis operari.

Tertium illorum fundamentum, Infantes in se peccatum uidelicet originale habent, quare indigēt remissione peccatorum, quæ ipsis per baptismum communicatur. Hæc enim remissio, & hoc externum munus, facit discrimen inter infantes, qui saluantur, & inter eos, qui à beatitudine seclusi. Verum hic aperte cognoscitur Anabaptistarum spiritus, quia docent infantes peccato carere, & mortuum originale, non esse peccatum. Item,
inna-

innatam concupiscentiã in hominibus, non esse peccatum. Ad mendaciũ fucã dũ alia infinita mendacia requiruntur. Quod & hic apparet, cũ Anabaptistæ uolũt baptismum è medio tollere infantiũ, affingunt plaustra mendaciorũ, suo proposito seruentia. Quisq; animo uoluat, quæ sit Anabaptistarũ sanctitas, excogitant noua, externa & inusitata opera, quibus uideri uolunt sancti. Et adeo tamen obcæcato sunt corde, ut suorum ipsorum prauas cõcupiscentias, non ducãt esse peccatũ. Contemnũt baptismũ, & externum Dei Verbi ministeriũ, nec uolunt hic Deum simul requiri, nec in ipsis operari.

Hinc patet eos ignorare, quid sit uera fides. Interim noua opera excogitãt, amãt singulares reuelationes, extra et sine uerbo Dei. Hæc est mera cæcitas, seductio, & diabolica illusio. Et sunt illi ipsi sancti, de quibus Paulus loquit, quod sint uani, qui magna & sublimia iactarent, de quibus nihil comperti habent. Ista omnia probe Christiani teneant, quo fanati-

naticos spiritus et spectra, nocturnas flamas discernant, ut & fuga sibi consulere, & deuitare ea possint.

Infantes autem uitio originis pollutos, & concupiscentias innatas & prauas, esse peccata, docet nos sanctus Paulus multis in locis apertissime. Rom. 5. Per Adæ inobedientiam, omnes peccatores constituti sumus. Rom. 7. Innatam concupiscentiam in hominibus appellat peccatum, quod nobiscum habitat. Rom. 8. inquit, Affectus carnis, inimicitia est aduersus Deum. Quid, obsecro, apertius & significantius dici potuisset? Item Ephes. 2, Eramus natura filij iræ. Hoc est, peccato deprauati & damnati.

Vt summam dicam, nullo non tempore persuasi fuere Christiani, uitium originale reuera esse peccatum, & hoc infantibus per baptismum remitti. Et ne diu hic immorer, nam omnes p̄i in Diuinis exercitati aperte uident, & apprehendunt, Anabaptistas petulanter uerbum Dei abnegare, unicam tantum adiungam causam, ex qua luce clarius uideamus

mus, Infantes peccato esse obnoxios, quod ipsis in baptismo remittatur. Si quidem in confesso apud omnes Christianos est, Christum non tantum adultos aut senes, sed & infantes redemisse. Si igitur opus habent Christo ut redemptore, non dubium est peccatum in ipsis hæere. Postquam iam clare probatū peccatum esse in infantibus, si remissionem consequi uolunt, oportet ut accedat externum ministerium, alioqui nullum esset discrimen, nec aliqua Ecclesiæ nota.

Quartum argumentum. Baptismus et circumcisio, utraq; res significat, sicut docet sanctus Paulus, gratiam & remissionem peccatorum. Circumcisio autē puerorum demandata & necessaria, & per hanc filij Abrahamæ à Deo recepti, & filij Dei facti. Quare conueniens ut etiam apud nos extet signum, quod discrimen sit inter filios Dei, & cōdemnatos.

Quintum fundamentum. Christus Dominus noster pronunciauit de pueris sententiam, consolationis plenam,

E cum

cum inquit, Non est uoluntas Patris, ut pereat unus de pusillis istis. Hæc uerba dicta sunt de infantibus circumcisis. Ira etiam apud nos tantum de istis infantibus sermo est, qui sunt Ecclesiæ membra. Non enim de Ethnicis aut Turcis intelligi possunt, quum nulla sit salus extra Ecclesiam, hoc est, ubi uerbum et sacramenta exulant.

Quare omnes p̄ij concipiant consolationem ac lætitiã, quod certo sciant, eorum pueros sine dubitatione esse filios Dei, si per baptismũ facti fuerint membra Ecclesię, & à Deo assumpti. Ob has sane causas non potest non esse iucunda consolatio, baptismus parvulorum.

Et ut tandem concludamus, etsi omnes Anabaptistæ omnem sapientiã, sanctimoniã & martyria in unũ congerãt, nullũ tamen hominẽ certificare poterũt pueros extra Ecclesiam, ut puta Turcarũ filios, saluos posse fieri. Hoc ipso horum doctrina penitus est incerta, commentum uanum, et deceptio diabolica.

Quamuis autẽ hæc argumentis infal-
libi-

libilibus, ex sacris literis desumptis confutauerimus, huius tamen quoque uos ad monendos duximus, paedobaptismum non esse rem nuper inuentam, sed in ueteri quoque puriore Ecclesia usurpatam, quod non parui ducendum esse existimo. Quaecumque enim ad beatam uitam requiruntur, necesse est, ut horum usus iam antea quoque in orbe Christiano fuerit, praesertim tum temporis, cum sincerior & purior fuit doctrina. Si igitur paedobaptismus impius, et anabaptismus ad salutem necessarius, requireretur sane aliquod exemplum, a sancto Spiritu in ueteri Ecclesia approbatum. Postquam autem doctrina anabaptistica, est proprium commentum, nouiterque excogitatum, absque ullo exemplo, aut testimonio ueteris Ecclesiae, merito ergo prudentiores Christiani ab hac reiteratione baptismi abhorere debent. Non enim sic est ludendum in doctrina uera et Christiana, ut licitum sit absque ullo Dei uerbo, aut approbato exemplo, noua dogmata recipere, imoque repugnet et uerbo Dei, et omnibus

exemplis catholice Ecclesie, quae ab ini-
 tio in uigore fuit. Haec sane horrida est
 praesumptio & superbia, a qua Deus cle-
 menter nos tueri uelit. Est enim diaboli-
 cus contemptus Dei, & proprium anti-
 christi officium, ut Daniel & Paulus te-
 stificant. Papa cum monachis multos hor-
 rendos abusus, simili audacia, in totum
 orbem Christianum introduxerunt, abs-
 que ullo Dei uerbo, imò affirmarunt ea
 quae uerbo & exemplis ueterum repu-
 gnant, uidelicet missas defunctorum, pro-
 hibitionem matrimonij, et alia infinita.
 Ad haec licet Anabaptistae & paedoba-
 ptismum in eundem numerum ponunt,
 tamē toto coelo errant. Infantium enim
 baptismus nititur uerbo Dei, & exem-
 plis purioris & ueteris Ecclesiae. Chri-
 stus enim dicit, Nemo potest introire in
 regnum Dei, nisi quis renatus fuerit ex
 aqua & Spiritu sancto. Externum igitur
 hoc ministerium cum aqua baptiza-
 re, est mandatum Ecclesiae, quare meri-
 to Ecclesia omnibus illud communica-
 re debet. Insuper paedobaptismus habet
 exem-

exempla ueteris Ecclesiæ et Christianæ.

Origenes apertis uerbis in Exclamatione Epistolæ ad Rom. Cap. 6. sic scribit, Itaq; & Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis dare baptismum. Sciebant enim illi, quibus secreta diuinorum mysteriorum commissa sunt, quod essent in omnibus genuinæ sordes peccati, quæ per aquã & spiritum aboleri deberent.

Sic quoq; scribit Cyprianus ad Fidum optimam admonitionẽ, quod Ecclesia non debeat paruulos à baptismo & gratia excludere, sed ex officio teneri baptismi illis communicare. Quantum enim in illa situm est, debeat omnibus tam paruulis quàm adultis officio suo non deesse. Et ijs addit aperte, Infantes ideo opus habere baptismo, ut per gratiam Dei, & opus baptismi, consequantur remissionem peccati originalis. Tales etiam multæ sententiæ reperiuntur in Augustino, qui ait, Hanc ordinationem baptismi paruulorũ, in tota Ecclesia obseruatam fuisse, tanquam ab Apo-

stolis ad eos fluxerit.

Has sententias recensuimus, ne rudiores decipiantur, per spiritus mendaces, qui indoctoribus inculcāt quasi apud sanctos patres non in usu fuerit paedobaptismus, sicut aliqui Monasteriensium scripserunt. Præterea, ut meminimus, quā sit in Ecclesia Christiana horrenda præsumptio, & libertas, imò detestabilis error, cōtra exempla ueterū, nouas doctrinas absq; uerbo Dei confingere, ac in uulgus spargere.

Si quis enumeratas rationes diligenter perpenderit, is nimirum per gratiam Dei fidem suam stabiliet, seq; contra impios & fanaticos Anabaptistas egregie defendere poterit. Neminem enim latere debet, fidem nostram sine tentatione ac persecutione fore, sed per uerbum Dei rursus erigi. Quare operæ precii erit uigilare atq; circūspicere, ne diabolus nos à uerbo Dei deducat ad proprias cogitatiōes, sicut Anabaptistis accidit. Hoc enim est fūdamentū et initiū seductionis anabaptisticæ, quod uerbū Dei

Dei contemnunt, & innituntur proprijs cogitationibus, adeoq; in istis sibi blandiuntur, ut non erubescant dicere id, quod somniant, esse ex Spiritu sancto. Et eò tandem prolabuntur, blasphemantes Deum, dicendo Verbum externum & sacras literas nihili esse pendendas, sed potius spiritum consulendum, sequendumq;. Quod si hic aditus, aut hec fenestra patet, ut quilibet iuxta suum spiritum, nec secundum Dei uerbum iudicet, bone Deus, quam horrendum spectaculum breui uidebimus. Exemplum Monasteriensium nobis timorem inculcet. Multi etiã nostrum ex Anabaptistis audiuerunt, de quibus iã supplicium est sumptum, si conuincerentur a pertis Scripturis, tum quod spiritus talia eos doceret, respondebant.

Qua propter summe necessariũ erit totis uiribus huc incubere, ne nos a uerbo Dei ad proprias cogitationes seduci patiamur, sed certo cognoscamus, Spiritum sanctum absq; uerbo Dei non operari, sed per uerbum Dei. Et quod Deus per suum uerbum cognosci & apprehendi

uelit, sicut Paulus inquit, Fides ex auditu est, Hoc est, ex prædicatione, uel externo uerbo. Hæc ordinationem Deus conseruat, nec dissoluit. Propterea contemptus externi uerbi & sacrae Scripturae, est mera blasphemia, quam Magistratus punire debet, iuxta uim secundi præcepti, quod præcipit, blasphemias esse se uere puniendas. Præterea apparet, quanta impietas & facinus, succedente tēpore, in hoc externo uitæ cursu emerfura essent, si unicuique iuxta proprias cogitationes docere & uiuere liceret. Propterea inquit sapiens Rex Salomon, Si uerum prædicandi munus sublatum fuerit, tum populus dissipabitur. Quare Magistratus quoque officium, diligenter inuigilare, nec pati huiusmodi blasphemias, uidelicet apertum contemptum Scripturae, & externi uerbi, sed potius seuera animaduersione prohibere, & punire inobedientes. Imprimis ad omnes Christianos attinet, talem Scripturarum contemptum diabolicam rem iudicare, & scire quod eiusdem serpentis sit sermo, qui in paradiso

difo ad Euam locutus est.

Habent ad hæc Anabaptistæ plures errores de utroq; sacramento, & eorum usu, deq; alijs pluribus articulis, de quibus alijs quoq; scripserunt, & eos omnes in præsentiarum attingere, angustia temporis non permittit.

Hæc autem dissertatio propter rudiores est scripta, ut his apertis articulis, spiritum Anabaptistarum discernere & diiudicare possent, quo in alijs fierent cautiore. Propterea rogatos uolo pios uerbi Dei Concionatores, ut tã hos quã alios articulos fusiùs declarent, populũque sæpe & diligenter his periculosissimis temporibus erudiant, quod & eorum functiono postulat. Deo enim rationem sunt reddituri, si nõ magna seueritate his erroribus se opponant.

Induunt quoq; Anabaptistæ mores, quibus hominibus plus imponunt, quã ipsa doctrina, uidelicet quod multa magnifica & inusitata uerba proferunt, & iactitant reuelationes e cœlo expositas, quæ tamen omnia sunt uana & ementi

ta, sicut experientia sæpe docuit. Item
 singularem patientiam, et humilitatem,
 præ se ferunt apud istos, quos laudandos
 suscipiunt. Item fraternæ charitatis spe-
 ciem habent, quod facultates in commu-
 nem usum conferunt. Item, quod osten-
 tant non dicendam patientiam in affli-
 ctionibus, magnaq; audacia & spiritu
 mortem oppetunt.

Nec autem mirum, quod homines istis
 laruis commouetur. Propterea Christia-
 no necesse est, ut uerbū Dei bis per om-
 nia anteponat externis moribus. Imò sci-
 endum est spiritualia negocia, iuxta uer-
 bū Dei, neq; ulla alia re, iudicanda esse.
 Nā & Ethnicī perinde audacter mortē
 cum uita commutare non ueretur. Dia-
 bolus etiam suos nouit obcæcare, ne ip-
 sorum peccata et pœnas sentiant. Chri-
 stianī uero & sentiunt peccata & pau-
 res, hos autem uincunt uera fide. Pro-
 pterea quamdiu luctantur, apparet in ip-
 sis infirmitas. Quapropter etiam si au-
 dacter moriantur Anabaptistæ, tamen
 ob id uobis non erit deficientum à uer-
 bo

bo Dei, sed potius meditandum erit, quod ad ueram fidem in corde retinendam, utile sit. Ingens nobis certamen & lucta aduersus omnes generis tentationum & offendiculorum imminet.

Dominus noster Iesus Christus clementer nos tueatur ab omni errore, cōseruetq; in uera & fide & obedientia. Amen.

*Confutationis anabaptisticae
sectae finis.*

COLLOQVIVM CVM ANABAPTI
sta in Louffen, oppido episco-
pali, Anno 1530

*Colloquutores, Anabaptista,
Pastor, & Orthodoxus.*

Vocatus Anabaptista insolens post cōcionem diuinam, qui à Præfecto oppidi, ut rationem & suæ fidei & segregatiōis ab Ecclesia corā omnibus reddat, admonitus. In agro enim & loco solitario cū uxore et liberis ad annos aliquot habitarat, & nullū ex suis liberis bapti-
smi

smi sacramento iniliarat. Adfuit hilari
 uultu, semel conceptæ maliciæ specimē
 daturus; Pastor huius Ecclesiæ initium
 sermonis sumebat. Heus tu, inquit, no-
 sti te captiuum fuisse, promissistēq; cum
 liberareris, te uelle Christiano more ui-
 uere, quemadmodū reliqui fideles, qui
 Christo nomen dederunt, Ecclesiam, in
 quam nos omnes congregamur, Domi-
 nicis diebus uelle adire et conciones, ex
 uerbo Domini erutas, audire: Quod ha-
 ctenus neglexisti, licet id per tuū Ita san-
 ctē promiseris. Cupimus igitur ex te ra-
 tionem huius cōtemptus, coram nostro
 Senatu, & Fratribus Basiliensibus audi-
 re. Et si in ullo nostras conciones repræ-
 hendere, quod perperam docuerimus,
 potes, id dicas libere coram omnibus,
 satisfaciamus tibi. Dein etiā, in quibus
 tu articulis erres, ostendemus. Anabap.
 Nunquam audiui, quidnam doctrinæ
 populo isti proposueris, quibus pascu-
 is tuos paueris, sed hoc scio, in Ecclesia
 tua adulteros, aleatores, ebrios, scortato-
 res esse. Ea q; est causa, quod hactenus
 hanc

hanc populi congregationem non adie-
rim, cumq̄ illis com̄ercium nullum ha-
buerim, iuxta Pauli dictum, Mores bo-
nos colloquia praua corrumpunt, quā-
to magis facta et peccata publica, in qui-
bus maior pars mortua est. Vulpecu-
la nihil de pastoris doctrina & uita nūc
temporis in medium producere studio-
se uoluit, quem postea non dicendis ma-
ledictis obruit. Ortho. Audistis, adstan-
tes alloquebatur, quid homo iste dicat
cōtra uos, quo encomio uestram Eccle-
siam ornet. Hic mos illorum hominū,
ut ob unum peccatorem, quem tamen
nunquam iuxta Christi institutionem
ex charitate faterna admonuerunt, quo
resipisceret, totam Ecclesiam damnent.
Neq̄ credo tales, tam manifestos pecca-
tores in uobis esse, de quibus hic nimis
inuidiose mētionem facit. Nam uestras
leges, quas ex uero pietatis affectu, ne-
mine impellente, ipsi constituistis con-
tra tales peccatores, easq̄ strenue obser-
uastis, haecenus noui. Ob id iste homo
dicit de ijs rebus, quę ignorat, aut dedita
ope-

opera, uestram Ecclesiã denegare, quod
sanctior uidere possit, conatur. Ostēde,
obsecro, unum de illorum numero, qui
talía peccata perpetrarit, nec punitus sit
tam ab Ecclesia quàm à Magistratu, &
uerbis tuis fidē habebimus. Hoc enim
est totam illam rempublicam conuictis
impetere, mendacia de illis, quorum be-
neficio in agro tuo latitas, spargere, ma-
lū reddere pro bono. Impius erga illos
fuisi, qui non iam olim tua admonitio-
ne & doctrina hoc peccatum sustuleris,
emēdauerisq;. Nosti tu fratrem errare,
et non reducis in uiam? Catabaptista ad
hæc nihil omnino respondebat, hinc in-
de oculos uertēs, ignarus quod nam ini-
tium sui sermonis constitueret. Ad quē
Orthodoxus, Sinamus illa. De Eccle-
sia huius populi, quam tu contemnis,
accedereq; recusas, loquemur. Reor te
ex scriptura diuina sepe audisse uel legis-
se, nosti ne legere, dic nobis illud, ut a-
lia uia, quàm cum simplici homine te-
cum disputationem cum fructu & utili-
tate ineamus, Anabaptista, Noui lege-
re

re Germanicum Testamentum. Orth.
 Utinam uerè, quæ legis, intelligeres, nõ
 tuis somnijs crederes, aut falsis prophe-
 tis aures præberes. Audi igitur placido
 animo ea, quæ adducturi sumus. Diuus
 Paulus dicit, Omnia probate, & quod
 bonum est, tenete. Fugere autem illum,
 qui uerbum Domini prædicat, qui legi-
 tima uocatione in ministrum Ecclesiæ
 electus, quemq; nunquam audisti, cui-
 us doctrinam ignoras, nonnemagnum
 Ecclesiæ contemptum indicat, ne dicã
 summam maliciam. Cõquereris de per-
 sonis quibusdam priuatis in Ecclesia,
 quæ merito contra te actionem acerrimã
 instituerent, ob neglectã erga se cha-
 ritatem, ob clãculariam obreccionẽ,
 ob perfidiam, qua erga illos es usus. Ec-
 clesia tui curam, tanquam pupillę oculi,
 habuit, teq; omnibus modis ad caulam
 ouiu Christi reducere conata est, in mul-
 tis tibi ignoscens, de qbus iure potuisset
 tecũ cõtẽdere, teq; loco turbare, in quo
 sũma prosperitate degis, & hãc ingrati-
 tudinem erga se iã experitur, Es ne unq; ab

ab ullo, etiam à uilissimo, aliqua molestia affectus, dic nobis id ingenuè. Subticuit iterum Anabaptista. Orth. Dico tibi bone uir, fratris enim nomen non admittis, ne ita temere totam Ecclesiam huius oppidi cōdemnes quasi impiam. hoc uitio ferè omnes Anabaptistæ laborāt, quo autem id sp̄ritu fiat, Dominus nouit, & fideles omnes, qui Sp̄ritu Dei ducuntur, optime norunt. Anaba. Neminem cōdemno, bene uolo omnibus, etiam Turcis & Iudæis. Orth. Sed iudicas, hoc est, tuam sanctitatē, religionē, honestā uitā prædicas, contemptis omnibus, qui nostræ Ecclesiæ sunt mēbra. Anaba. Sanctimoniam meā et honestā uitā nouit Dominus & fratres mei, qui bus cum mihi negocium. Orth. Magnum Ecclesiæ detrimentum importas, tuo demum incommodo, scandalum in Ecclesiæ delectus, uocatus, & ab omnibus approbatus, cōtemnis. An aestimaste solum sapere, è cœlo sapientiam, nemini hactenus cognitam, hauisse, Di-

eo tibi, seductus es à tuis doctoribus,
 qui hinc inde obambulāt, sed noctu, lu-
 cem enim fugiunt. Norunt etiā ab af-
 flicta amicitia transfugere. & ad floren-
 tem aliā deuolare, sua emolumenta que-
 rentes. Domum commodam tibi elegi-
 sti ijs in locis solitarijs, ad scelera uaria
 perpetranda, ad spargendos errores ual-
 de opportunam. Anabap. Nihil ma-
 li, si conuenimus, cogitamus, taceo, ut
 designemus. Orthodoxus, Nemo te in-
 cusat ullius sceleris. Magistratū habes,
 à Deo ordinatum, qui gladium gestat
 ad pœnam sceleratorum. Quis adeo sto-
 lidus est, qui non intelligat, tuum de om-
 nibus rebus, quas Ecclesia in precio ha-
 bet, temerarium iudiciū. Negare non
 potes, te quosdam domi fouere, qui lo-
 co præceptorum tibi sunt, cum quibus
 de rebus diuinis, de articulis tuæ sectæ
 sermocinaris. Dico tibi, periclitari uis,
 id fiet, si admonitorem non admittis,
 tuo malo. Cogita ignorantiam tuam in
 Scripturis, qui uix excusa & Germani-
 cā Bibliā legere poteris. Prudentes re-

quirit Christus discipulos, nō stupidos,
doctos, non indoctos. Anab. Dominus
Christus Petrum rudem piscatorem do-
cuit uera regni Dei myſteria, idem &
mihi reuelauit ea, quæ ad salutem ſunt
neceſſaria. Quæque lego, Spiritus ſan-
ctus explanat, neque ullam ambiguita-
tem relinquit, tam de baptiſmo, quàm
de cœna Dominica, de qua uos, neſcio
quid certaminis inuiſtis, congladian-
tes de lana caprina, ex pane Diuinum
numen facientes. Et nullus contentio-
nis eſt finis. Docuiſtis panem eſſe, &
manere panem, iam Chriſtum ipſum
ex pane illo conſtituere uultis. Ortho-
doxus, De cœna Dominica prodidiſti
animum tuum, imò præceptorum tu-
orum doctrinam erroneam. Ex te ipſo
non habes ea, quæ iam exciderunt. Do-
minus tibi ignoſcat. Nos non ſolum
panem in cœna Domini habemus, ſed
etiam ipſum Chriſtum. Nos non ita
loquimur, quemadmodum tu, & tui ſi-
miles. Rogo omnes uos per Deum (uul-
tum conuertit pius uir ad auditores,
quo-

quorum magna pars, nempe potior & prudentior huius oppidi aderat) ne ita contempnim, & sine Scripturis de illo sacro sancto mysterio loquamini. Neque papistico more hic excogitamus obstupescenda. Summo cum honore, dignitate & timore, cum gratiarum actione de illo sacramento sermo habendus. Contemnuntur à uobis hæc mysteria, despiciatissimaque habentur, quod noui ex multis, quos hactenus allocutus sum. Dominus illis Spiritum meliorem concedat, & intelligentiorem, quo mysteria illa recte perpendant, & simplicioribus purius rectiusque proponant. Ea mysteria nunc relinquamus, priora tua dicta excutienda erunt. Dixisti adulteros & ebrios hoc in oppido esse, peccare impune, nemine prohibente, & eos Ecclesiae esse præcipua membra. Miror tuam impudentiam, quum neminem audeas nominare, & neminem admonueris, quod conscie-rate uiuat. Habent hi constitutum satis laudabile quidẽ de adulteris et ebriosis.

Publica uitia impunita hactenus non fuerunt. Quem ex illis, blandis unquam uerbis corripuisti, Christi institutum sequutus; Iudicare alios, de quibus nihil mali unquam uidisti, Christiani hominis non est, imò ne Ethnici quidem, qui non laudabant eos, qui reliquos conuictijs mendacibus adsperebant. Cōuincēdi sunt peccatores suorum scelerum, alias nihil efficies, sed teipsum suspectū reddes. Præbe tu bonum exemplum omnibus, uide ne erres, ne delictū te preoccupet. Condone fratri commissum, quem admonuisti. An nō occurrit Pauli dictū in Epistola ad Galatas Cap. 6? Fratres inquit, etiamsi occupatus fuerit homo in aliquo delicto, uos qui spirituales estis, instaurate huiusmodi spiritu mansuetudinis, considerans temet ipsum, ne & tu tenteris. Inuicem alij aliorum onera portate, & sic complete legē Christi. Nā si quis sibi uideatur aliquid esse, quum nihil sit, suum ipse fallit animum. Opus autem suum probet unusquisq; & tunc in semetipso tantum gloriatio-

rationem habebit, & non in alio. V-
 nusquisq; enim propriã sarcinam bafu-
 labit. Legifti ne unquã hæc Pauli uer-
 ba? Anabap. Legi æque ac tu, Ortho.
 Cur exciderunt? Aut dic, quem à pecca-
 tis retraxiftis ex illis, quos publice hic
 coram Ecclefia accusas? Quomodo ob
 paucos malos totam congregationem
 condemnas, teq; ab illis separas, quasi à
 membris fatanæ? Diuus Paulus dicit,
 Proba teipsum, non alios, quorum cor
 telatet. Si ijs criminibus obnoxij sunt,
 quorum tu eos incufas, quod tamẽ per
 negant, dolerem tum propter illos, tum
 propter Ecclefiam, quam offendũt pec-
 catrice uita. Dic in ueritate, accessifti
 ne aliquem ijs criminibus obnoxium,
 & blã de admonuifti? Scio nullum in ui-
 ta tua te corripuiffe, nec tantum sangui-
 nis habes, aut audaciæ, ut probi uiri of-
 ficium subires, quia nihil comperti po-
 tes proferre in mediũ. Cur igitur ea spar-
 gis, quæ non decent in hoc piorum cõ-
 uentu? Anabaptistarum more hoc fa-
 cis, qui omnes dæmonibus dant, qui
 F 3 suæ

suæ lotioni contradicunt. Quum igitur
 nihil comperti nosti de peccatis publi-
 cis Ecclesiæ istæ, cur igitur te ab illis se-
 paras, à fidelibus te seiungis? Pessime a-
 gis, dico tibi. Nam qui Deum diligit, il-
 le etiã unitatem populi Dei amat. Ve-
 rum, ut hoc iterum dicam, si nosti ul-
 lum publicum uitium, quod designa-
 runt isti, quos coram te uides, in mediũ
 profer, remedium excogitabimus huic
 morbo. Sed oportet illos conuincere,
 quod publice in ijs peccatis sine resipis-
 centiã sese uoluntarint, tanquam sus in
 luto. Nudis enim uerbis nõ credemus.
 Quando regulæ Christi memor fuisti?
 Quæ Matth. 18 habetur, Si peccauerit,
 inquit, in te frater tuus, uade, & argue
 eum inter te & ipsum solum. Si te audie-
 rit, lucratus es fratrem tuum, &c. Feci-
 sti ne illud, quod ex Matthæo adduxi?
 Anabap. Non sunt fratres mei, neque
 de Ecclesia mea. Christus dicit, Frater.
 Orthodox. Iam te ipsum planè prodis.
 An non Christus etiã pro illis passus,
 quos conspicias, suumq; sanguinem in
 cru-

crucis ara effudit. An nō illis æterna ui-
 ta promissa est æquē, ac tuis fraterculis?
 Anab. Non loquor contra illud, Orth.
 Qui in Christū Iesum credit, et illā fidē
 corde & ore confitetur, operibusq; te-
 statur se bonā arborem esse, ille nomina-
 tur Christianus & frater. Qui fit igitur,
 quod illos fratris loco non habes, quod
 te à Christi populo segregas, qui te pro
 fratre quū Christū confiteris, agnoscūt?
 Doleo maxime ob tuam cæcitatē et stul-
 titiā. Certe isti prudenter faciūt, & Scri-
 pturā sui facti habent, quod te odio nō
 psequuntur, neq; abominant, & si ouis
 erratica sis à caule Christi, sed potius om-
 nes diligentia adhibent, quo te reducāt.
 Illos etiā obsecro, ut sedulo hoc charita-
 tis officiū exerceāt, nihilq; omittāt, quod
 ad tuam salutē facere uideat. Anab. Si la-
 tro à suo latrocinio desisteret, p fratre il-
 lū agnoscerē, et si adhuc in spelūca, quo
 insidiatus fuit hominibus, habitaret. Or-
 tho. Cur igitur te ab illis separas? Scio il-
 los tantū ex Euāgelij doctrina didicisse,
 ut nolint peccatores mori, & admoniti,

à peccatis desistere, uítamq; suã emen-
 dare. Quod autem tu tam sanctus, tam
 innocens es, omnes mortales ob sancti-
 moniam tuam fictam cõtemnens, facit
 superbum & hypocriticũ cor, quo præ-
 ditus es. Imitaris Pharisæũ, in Euange-
 lio Lucę descriptũ. Nonne publicanus
 descendit in domũ suam iustificatus ma-
 gis, quã istec? An nescis, qui se extollit,
 humiliabitur, & qui se humiliat, extolle-
 tur? Neq; unum hominẽ, hoc tuo facto
 contemnis, sed totam Ecclesiam. Perpẽ-
 de, oro, quid agas, quã grande pecca-
 tũ committas. Non nego, inter illos esse
 peccatores, si eos nosti, tuum erit, qui tã
 iustitia & sanctimonia uítæ excellis
 reliquos, illos admonere, ob peccata, in
 quibus iacẽt, deterrere, dein uerbo Do-
 mini erigere, ne in desperationem incur-
 rant. Sed horum nihil facis, sinis Chri-
 sti membrum errare & perire. Omnes
 huius oppidi fideles secludis ab tua Ec-
 clesia, quę tamen nõ est Ecclesia, sed sen-
 tina sectarũ, quum merito tu excluden-
 dus esses, & ita, ut hoc calcare ad ueram
 reli-

resipiscentiam stimulareris. Nam scire debes, extra Ecclesiam fidelium neminem saluari. Rogo te per Christum Iesum Filiū Dei, dic mihi hoc solū modo. An uerbum Domini tāti honoris & auctoritatis apud te est, ut sine respectu personarum uerū audeas dicere & facere? Anab. Quicquid in uerbo Domini expressum, hoc conor sedulo facere. Neq; me pudet Christi, & sui Euangelij. Orth. Bene. Ostende itaq; locum Scripturæ, tuæ separationis. Anab. A Christo id edocti sumus, postquam uero baptismo loti, & quum iuste uiuamus, uitij resistamus, odio prosequimur & occidimur. Orth. Christus talia, quæ tu facis, nō docuit, uim facis Scripturæ. Proprie iustitiæ, quæ mera hypocrisis est, fidis, propterea omnes homines satanæ tradis, quasi solus cum tuis regnes in Ecclesia catholica. Satan tibi imponit. Anab. Quod ueram fidem adeptus sim, fratres mei, illius suo sanguine testimonium dederunt. Orth. Inobediētia, per iurium, seditiones in pericula coniecerunt

runt fratres tuos, eaq; ob scelera puniti sunt, nō propter Christi Euangeliū. Latro suo sanguine etiā testatur se non bene, sed pessime egisse, aliās pœna nō afficeretur, neq; ob id sanctior, neq; Deo acceptior, & si plectat̄ crudelissimo supplicio. Cēses tu uiros honestos, probos, iustitię deditos, qui in periurio deprehēsi sapius, erroribus uarijs scatētes, qui fidelis populū collectionē uilipendūt. Certe hæc uox cor tuū subdolū manifestat, qua doctrina imbutus sis, & quo dæmone agiteris. Anab. Nullo dæmonio agitator, neq; fratres mei periuri sunt, etsi promiserint se abituros ad aliū locū, huic que doctrinæ, quæ sancta est, nō adhaeruros. Id factum esse ex infirmitate fidei scias, quam Dominus postea in illis suscitauit, iussitq; redire ad fratres & sorores, passim cū dolore et tristitia obābulātes. Orth. Est ne hoc probi uiri iudiciū, mētiri, promissa non seruare, tot modis fallere, deinde quod horribilius est, Deum autorem peccati facere? O mores, o tempora, quę insania, et impudens os isto.

florum hominum. Anab. Si tu tot tormenta subires, in aere ad horas aliquot penderes, saxo magno grauatus, longe aliter diceres, sentire, aliterq; faceres. Nondū crucem gustasti, quam fratres perpetiuntur quotidie. In delicijs uiuis, mollibus indueris. Ecclesiæ bona deoras, ob id non mirū, afflictis fratribus nihil fidei habere. Nōne et Petrus abnegauit Christū? sed mox amarē fleuit, respuitq;. Hoc factū sapius nostri cogitāt, & si quid humanū patiūtur, ad Deū cōfugiūt, qui suam gratiā illis non denegat. Orth. Periurium uestrum per Petri lapsum defenditis: ō bis miserī. Nōne hoc, est insanire, & os in cœlum ponere? Anabaptista, Certe et nostri aliquando locum mutant, iussi, & quod promiserunt, seruant. Pastor, Nullus unquam quos noui ex uestra Ecclesia, iuramentum datum seruauit. Anabaptista, Quæ Christus iussit, probe custodimus, et ne latū digitū ab illo discedimus, dicas tu, quidquid uelis. Nouimus qui uir sies, tot militibus stipatus. Si mecū solus in
 ha-

harenam descenderes, mox mihi herbã præberes. Orth. Christus Magistratum non abrogauit, nihilq; contra illius potestatem aut dixit, aut fecit, quem uos omnes contemnitis, et illũ Christiano nomine indignum censetis, qui eo utitur, propterea turbas cõmouetis, inobedientiã docetis, Ecclesiã inquietam facitis. Anab. In omnibus Magistratui obediui, tributũ dedi, neminem defraudaui, neminem interfeci. Sed cũ ista Ecclesia nihil commercij habeo, ob multas causas, quas si enumerarẽ, irrideretis. Past. Cupis ne instructionem tui erroris? Parati erimus rationem nostræ doctrinæ corã omnibus dare, nihil populo proposuimus hactenus, quod uerbo Domini nõ consonum fuisset. Anab. Si aliquid habetis ex uerbo Domini, quibus me conuincere poteritis, lubens audiam. Ecclesiam quæro puram & immaculatam. Orth. Sæpius dixi, uarij errores te seducunt, peruersos habuisti magistros, qui non tuam salutem, sed potius illorũ cõmodum & gloriam quæsiuerunt. Ordine

ne itaq; tractabimus omnia, in quibus
 haeres, quo facilius ueritas elucescat. Di-
 cis tuos fratres fuisse compulsos tortu-
 ris, & tenebroso carcere, ut iurarint se so-
 re obediētes in omnibus, aliās non fe-
 cissent periurium. Respondeo, Habiti
 sunt pro iustis & honestis uiris, ob id iu-
 ramentum illis datum, nomen Dei fan-
 ctum in testem adsumptum, quo fidem
 suæ abitionis constantissime seruarent.
 Nihil quod Deo contrarium, ab illis ex
 tortū. Illi autem Deū nihil curant, neq;
 honestæ uitæ rationem habent, sed om-
 nia suis periurijs turbant, euertunt, &
 pessundant. Si, ut obijcitis, sed falso, &
 sine uero intellectu, Christi dictum ex
 Matthæo, uerum apud uos esset et indu-
 bitatum, cur iuratis per nomē Dei? No-
 ui dolum. Si rex ditissimus 600000 au-
 reorum donaret, ut unum periurium cō-
 mitteres, ne attingere illos deberes, ta-
 ceo accipere. Ex tuis fratribus notus
 quidam mihi est, qui plenis buccis se ia-
 ctauit, si iuramento non esset admoni-
 tus à Magistratu, se uoluisse obedire,
 cum

cū iussus, detrectasse obedientiā. Quale hoc ingenium, perpendite uos Christi fidelesne erronei isti uobis deinceps imponant, qui nihil aliud moliuntur, quā seditionem ista inobedientia inflammare. Si abhorrerēt ab alijs sceleribus, quibus eorum secta inundat, iam olim poenitentia ducta, resipuissent. Secundo, Christus Iesus suam Ecclesiam sūdauit super petram, hoc est confessionem Petri, quum diceret Matth. 16. Tu es filius Dei uiui, Illa cōfessio est Ecclesie fundamentum, qui in illa perdurat, hic Ecclesie Christi est membrū. Credis hoc? ut paucis me absoluā, horā enim elabuntur, & nox ingruit. Aut aliud fundamentum habes? Anabap. Qui facit, quæ Christus iussit, hic est in illius populo. Ortho. Responde ad prædicta uerba, an Christus super petram illam ædificauerit Ecclesiam suam. Et qui eam cōfessionem ex corde protulerit, an in Ecclesia sit, nec ne. Anab. Ad Petrum Christus locutus est, non ad omnes. Longe perfectiora, quā solū credere, à Christi

anis

anis uiris requiruntur, satan siquidem etiam credit. Orth. De uera confessione cordis loquor, quam caro et sanguis nō reuelat, sed pater cœlestis. Hinc apparet uos indoctos esse, & sine intelligētia in Scripturis diuinis uersari. Neq; scopus ueræ doctrinæ uobis est cognitus, ad quē collimāt p̄j, non mirū itaq; uos nihil assequi, de omnibus, quæ uobis à p̄is hominibus proponunt. Anab. Peccatores in ista Ecclesia sunt, indigni ut p̄j illis cohabitēt. Orth. Christus dū in humana carne nobiscū ageret, lōge dissimilis fuit à uestro instituto. Quem unq; contempsit, quem non allocutus. Nonne cum Samaritana muliere diu apud fontem colloquutus est. Adultera instituit. Publicanorum & peccatorū conuiuia fuit, illorum ædes ingressus, familiariter eos allocutus, sermonē de Dei regno habens. Et tu fugis hos, de quibus nihil malī uer e scis, sed solum, nescio quid suspicaris, ob externū habitū. Sanctior Christo ne es. Timeo ne multo deterior, quàm ullus unq; hypocrita. Tibi ignotū
de

de ijs, qui ab æterno præordinati sũt ad
 uitã æternã, hi Christo solũ cogniti. Ni-
 hilominus Christus prædicauit, à pecca-
 tis auocauit. Et tu hoc officij detrectas, q̄
 illius sectator te esse falso iactitas? Ana-
 bap. Hi sunt Christi, qui Christum se-
 quuntur. Et Christus inquit, Estote uos
 perfecti, quemadmodũ Pater uester, qui
 in cœlis est, perfectus est. Orth. Omni-
 bus modis seductus es, nihil sanę doctri-
 nę habens. Eruis loca ex Euangelistis,
 quorum sensum non tenes. Alia res est
 perfectio Christianorum, quæ unius di-
 ei non est opus, sed multorum. Quoti-
 die in agnitione Christi nos oportet cre-
 scere. Augmentum sumimus, si per uer-
 bum Dei purgati fuerimus. Et iustus in
 die septies cadit, & iterum resurgit. Ioã-
 nes in sua Epistola dicit, Si dixerimus,
 peccatum non habemus, nos ipsos falli-
 mus, et ueritas in nobis non est. Si confi-
 temur peccata nostra, fidelis est et iustus
 ut remittat nobis peccata nostra, et emũ-
 det nos ab omni iniquitate. Si dixerĩ-
 mus, non peccauimus, mendacem facie-
 mus

mus eum, et sermo eius nō est in nobis. Ioannes se in numero peccatorum ponit, & tu audes dicere, te esse perfectum, sicut pater cœlestis est, ô cœlum, ô terra. Nonne times Deum, ob tam temerariã & blasphemam uocem? Tibi ne tantam sanctimoniam tribuis, quam nullus unquam sanctorum sibi adscribere ausus? Christus multos ad cœnam uocarat, unus sine uestitu nuptiali, qui multorum figuram gerit, eiicitur. Inter decem uirgines quinque fatuæ erant. Anab. Similitudinibus nihil probabis, apertum profer uerbum. Ecclesia enim Christi est sine macula & ruga. Orth. Dura & intratabilia capita similitudinibus sunt emollienda et docenda, quæ nudam Scripturam, aut non percipiunt, aut si capiunt, non seruant, ideo similitudines istis utilissimæ. Item Christus reti comparat regnum cœlorum, in quo boni & putridi pisces capiuntur. Boni seruantur, putridi abijciuntur. Paulus Ecclesias habuit, in quibus nequaquam talis sanctimonia, quam tu prædicas. An non Corinthios

thios, qui in resurrectionis articulo, in
 coenæ Dominicæ institutione & usu er-
 rabāt, reprehendit, & Christianum no-
 mē nihilominus illis non detrahit, sed
 benigne salutat, sui erroris admonet.
 Vos miseri homines admonitorem cō-
 spuitis, errores semel imbibitos defen-
 ditis. Anabap, Scio, cui credidi. Permit-
 te me loqui semel, diu enim tibi auscul-
 tauī. Ortho, Loquere libere, sed ea que
 ad institutum nostrum faciūt, ne tēpus
 teramus. Anab, Est ne Christiana Ec-
 clesia, ubi multitudo populi? Orth, Nō
 ne dixi, qui confitetur Christum filium
 Dei, illū esse in Ecclesia? & si multi mali
 intermixti sint. An non Iudæi populus
 Dei, nihilominus tot mali perpetuo in-
 ter illos inueniebantur. Nobis abscondi-
 tū, quos Dominus ab æterno elegerit, ne
 que nostrū est ea perscrutari. Anab, Ne
 minem & ego damno, quia id iusti iudi-
 cis est, & si Ecclesiam illam non hono-
 rem, neq; adeam. Verum de decem Vir-
 ginibus similitudinem ego sic intelligo.
 Loquitur Christus de prudentibus &
 insi-

insipientibus. Insipientes sunt ij, qui in peccatis manent, & si admoneantur, cōtemnunt omnia, ut tempore Noe factū est. Prudentes sunt uerè p̄ij, qui parant se operibus bonis, & cum Dominus uenerit, ut regni participes sint, et per sp̄sum intromittantur. Nos prudentes uirgines sumus, paratæ Domino obuiam ire. Vos insipientes, uita uestra testis est, non intromittimini. Orth. Tuis multū tribuis, & nobis omnia denegas. An non & nos omnes damnas? Sis memor uerborum tuorum. Nos palam est idem cōcionamur in omnibus templis quotidie, quod bonis uita æterna, malis damnatio obuentura sit. Verum illud, quod tu iam adducis, non solum hic e-ruendum, sed etiam alia quædam, plus ad institutum Christi facientia. Prudentes uirgines sese non separant ab insipientibus, manēt cōiuncti, donec dies Domini ueniat. Anab. Cōcedo hoc. Orth. Nihil magis cōtra te facit, qui separationem à reliquis fidelibus instituisti. Si adiectum ab Euangelista fuisset, quod se

separassent ab insipientibus, antequam
 Dominus ueniret, habuisses commodū
 locum ad tuam sententiam stabiliendā,
 & io ante triumphum cantasses. Si fra-
 ter peccat, & admonetur, nec resipiscit,
 dic Ecclesiæ, & excommunicationis ful-
 mine prosternatur. Neq; postea ita uitā
 dus, ut illi resipiscētiæ locus denegetur.
 Si emendauerit se, uita pristina mutata,
 iterū Ecclesiæ annumeretur, ut Corin-
 thiācus ille scortator. Ne iudicetis ante
 tempus, dies Domini omnia manifesta-
 bit. Virgines tam prudentes quā stul-
 tæ, expectauerunt uno in loco spōsum
 uenientem. Ita nos omnes expectamus
 (de Iudæis & Ethnicis hic nihil dici-
 mus) Saluatorem nostrū è coelis uenien-
 tem. Quid est non ferre oleū, est sine mi-
 sericordiæ operibus et luce cognitionis
 esse. Si oleum misericordiæ deest, adesse
 cognitio uera non potest. Pono, cogni-
 tionē Scripturarum habeatis, quanquā
 ne lineam quidem uerè interpretari so-
 letis, Charitatē autē negligatis, ut Pau-
 lus dicit, estis uola tinniens, Anab. His
 non

non repugno. Orth. Paulus hic de hæreticorum charitate non loquitur, nam & latrones & fures se inuicem diligunt. Paulus uult, ut nullæ segregationes fiât in populo Dei, sed sit unum corpus & illud integrum, non in uarias partes scissum. Virgines stultas nemo excludit, nisi Dominus. Ecclesia omnes fert, quum scelera non sint aperta. Oro te, hoc non semel dixit, si Christus aliquid ponderis in corde tuo habet, ut te ab illis, qui Christum confitentur, non disiungas. Zizania tu uis euellere, paleas à tritico segregare, quod tibi non est commissum, Angelorum opus erit in extremo die. Sinit Dominus crescere, et tu permittes, si domini es. Nescis, quid in corde hominis latet. Qui hodie peccator, cras emendat uitam. Dominus lumē fumigans nō extinguet, neque arundinem comminutam confringet, iuxta Esaiaë dictum. Infirmi in fide curandi sunt, non abiiciendi, nō satanæ tradēdi, nescis, cuius spiritus sis. Vis esse perfectissimus, quum nescias, quid sit uera perfectio. Anab.

contemno. Orth. Hoc plus millies à te
audiui. Sed qd hoc est aliud, Nolo quic
quā uobiscum commercij habere, quā
arundinem quassatā cōfringere, Eccle
siam Dei contemnere? Pa. Ostende ali
quem uera fide præditū, qui erret in do
ctrina salutis ex meis ouibus à Deo cō
missis. Anab. Ex fructibus agnoscitur
arbor. Ab initio dixi, scortatores, adul
teros, aleatores fertis in Ecclesia uestra.
Pa. Nomina talē, qui his uitij laboret.
Deo laus, neminem profers. Cur taces?
Circūspice omnes, qui adstant. Sic ap
paret te parcere ueritati. Fortassis hæc
mēdacia ab alijs accepisti, a ut ita nostrā
Ecclesiam ignominia ea conspurcare ti
bi uisum est. Orth. An nō uerbo Domi
ni pastor ille hæc uitia publice arguit?
Anab. Nescio. Orth. Cur igitur pronū
cias in re incognita? Anab. Cur non ex
cutit puluerem pedum suorum, & abit
ad alios? Past. Non conuicisti tales esse.
Orth. Erras etiā in hoc dicto. Apostolis
dictum est, nō Pastoribus, ut excutiant
puluerem calceamentorū suorum, si do
ctrina

Strina illorum, quam adferebant, nō fu-
 ifset assumpta. Nō dubito Pastorem no-
 stræ Ecclesiæ, si principio Euangelium
 non fuisset receptum, more apostolico
 abitū maturasse. Quum autem uerbū
 Domini, quod illis proponit, audiunt,
 apud eos manet, licet quidam reperian-
 tur peccatores, conscelerateque uiuant.
 Hieremias mansit in Hierusalem, & Ia-
 cobus Apostolus. Ambo hi etiā cōcio-
 nati sunt Iudæis, neq; suos, ad quos mis-
 si dereliquerunt. Nam boni nō sunt de-
 serēdi propter malos. Hieremias etiam
 in Hierusalem uixit, & clamauit in ipsa
 oppugnatione, et si nihil pficeret. Do-
 minus ubiq; suos habet. Nescis adhuc
 inter Apostolum & Pastorem discrimē
 esse? Pastor apud oues manet, easq; pa-
 scit uerbo Domini, educit & reducit, &
 illæ uocem eius audiunt, & sequuntur,
 quocunq; eas duxerit. Vos uultis plus
 sapere, quàm ipse Christus, quàm ca-
 tholicæ Ecclesiæ patres. Morbidam ouē
 quærit Pastor, & curat, dein ad caulem
 reducit, alijs iterum adnumerat, non

fugit à morbidis, ne & sanæ uitiuentur. Cur non ad Christum respicis potius, quàm ad male sanos homines, qui hoc tam præsentissimum uirus instillant? Cupimus æquè saluari, ac tu & tui similes. Hic præcipuus morbus Anabaptistarum, omnes homines damnare, naso suspendere, seipsos in locum Dei ponere, sanctitatem hypocriticã iactare, externa specie fallere, ociũ amare, domos uiduarum deuorare. Anab. Pastor noster uult omnes cogere, et compellere in Ecclesiam, & ut participes cœnæ Domine sint, rogat perpetuo, mandatoq; in hoc extorto, ut periculum sit illi, qui mensem suam negligit. Orth. Habet gladiũ uerbi Dei, quo uitia enata purgat. Ministatur malis & impœnitentibus eiectionem, & tãdem damnationem, bonis autem promittit uitam æternam, neq; est in manu sua saluos facere. Scio, quid hic obijciatis, illud nẽpe, Quibus sacramenta communicanda, ij prius probentur, & illorum uita excutiatur. Id publice facit & priuatim. Noui deniq; quosdam

dam per illum admonitos esse, sacramē-
 tisq; ad tempus aliquot priuatos. Qua-
 re igitur innocentem pastorem ita tra-
 ducis? Olfacio, quid uelis, loqueris de
 tua Ecclesia & ablutione. Anab. Volūt
 omnes ad mensam pœna constituta adi-
 gere, Past. Neminem hactenus coegi-
 mus. Iudas nolumus, testes erūt omnes,
 qui adstant. Magistratum nostrum ex-
 cufare oportet, qui neminem hactenus
 coegit, sed suo officio à Deo dato con-
 tra malos utitur. Ab illis, qui dissidia in
 Ecclesia commouent sua negligentia,
 rationem requirit, idēq; iure diuino fa-
 cit. Cœnæ Dominicæ contemptus spe-
 cimē de se dat, quod Christi passionem
 parum curet. Christus enim dicit, Hoc
 facite in mei memoriā. Irrisores huius sã-
 ctæ cœnæ per Magistratum esse puniē-
 dos, nemo dubitat. Ad Ecclesiam com-
 pellendi sunt pigri et ociosi homines, ut
 audiant Dei uerbum, & illud seruent,
 atque meliores fiant. Paterfamilias ne-
 minem in domo sua ferre debet, qui nol-
 let orare Deum inuocare, Ecclesiam

adire. Nemo cor instruere aut mutare potest, nisi Deus, nihilominus uerbum Domini prædicandū, & Domino omnia cōmittenda, q̄ semen iactū uiuificabit. Si cœna peragenda est Dominica, peruersi isti homines dicunt, Non aptus sum nunc tēporis hac mysteriorū participatione, expecto spiritus uim. Cur ineptus es, an inuidia laboras erga proximum, aut alio scelere es imbutus, aut erroribus implicatus? Indignus certe illa sancta Domini cœna, si his uitijs mades, quæ requirit, ut homo seipsum probet, ne corporis & sanguinis Domini reus fiat. Qui in errore est, & permanere uult uitadus est, & quia cōtempтор est cœnæ Dominicæ, ob id puniendus à Magistratu, tanq̄ blasphemus. Item illud obijciunt. Si hoc tēpore nō accedo, satis opportune uenturus sum, quū religio me cepit. Quando uis accedere, ad Calendas Græcas, aut in scenili frustū panis arrosurus es cū fraterculis tuis? Siles ne? Aut dic, solus ne, uel cum paucis in angulo, an cū reliquis Christianis, qui publico
in

in loco conueniunt, ea mysteria accipi-
 es: Olfacio, quid illi instituāt. Domi ab
 sumunt portiunculam panis cum fratri-
 bus & sororibus ob id synaxim publicā
 prætereunt. Hoc habet putridum fun-
 damentum, quærunt cuniculos latitan-
 di, ne prodantur. Neminem hæcenus
 coegimus. Nolumus enim Iudas in Ec-
 clesia habere, et cauemus, quantum pos-
 sumus ab illis. Voluntaria opera quæri-
 mus, non coacta. Etsi nulla pœna cõsti-
 tuta non sumentibus, attamen Christia-
 nus id, quod Christus illi in consolatio-
 nem instituit, nullo impellente faciet. A-
 nab. Vbi Christus iussit aliquē adigere
 ad sacra, uel ad credēdū? Orth. Christus
 docuit populū uerbo, idē faciūt et pasto-
 res. Tēpore Christi nullus Christianus
 Magistratus fuit, fideles sub Ethnicorū
 cõstitutionib. uiuebāt. Nunc alia res est
 cū Christiana sit potestas. Anab. Quid
 opus Magistratu, si omnes Christiani es-
 semus? Orth. De re impossibili loqueris
 Nunq̄ talis populus, q̄ ab omni macu-
 la peccatorum purus sit. Cur igitur hoc
 in

in medium adducis: Erit autem sic in
 beata uita, cum Christus 1. Cor. 15. sub-
 laturus est omnem principatū. Anab.
 Talem uitam & in hoc mundo deside-
 ro, quam nos instituímus. Ortho. Falsa
 spe lactaris. Anab. Christiani sanctè ui-
 uere debent & inculpate, dum hic sunt
 in mortali corpore, alias Christiano no-
 mine indigni. Orth. Prorsus ita esse, mi-
 hi non persuadebis, noui siquidem qui-
 bus peccatis obruti sitis. Apud Christia-
 nos Magistratū à Deo cōstitutum esse,
 negare non audes, alias Scripturis con-
 tradiceres. Boni ab illis defenduntur, et
 mali poena afficiuntur. Qui se ab Ecce-
 sia segregant, in syluis & speluncis con-
 uenticula constituunt, omnia in contē-
 ptum Christiani populi & Magistratus
 agunt, hi acerrime puniendi. Anab. Si
 quis cogitur ad rem aliquam, modicam
 ostendit charitatem. Ortho. Crucem fa-
 cinorosorum probus inspicit, quæ in a-
 gro posita est, neq; ob id terretur, neq;
 compellitur ad bene agēdum, & si crux
 nulla esset, nihilominus bene ageret. Si
 uos

uos sine carne essetis, nemo uestræ sen-
 tentiæ repugnaret. Anab. Maceranda
 & mortificanda est caro, abstinencia &
 ieiunio. Gladius Domini est uerbū ip-
 sius. Orth. Obedientia à uobis requiri-
 tur, propterea leges à Magistratu latae.
 Qui contemnit congregationem fide-
 lum, dignus pœna ob illum contemptū
 & inobedientiam. Possem ego ferre ali-
 quem, qui raro ad cœnam Domini ue-
 niret, si iustas causas haberet suæ defen-
 sionis, qui se ab alijs nō segregaret, pro-
 prium cultum Dei nō institueret. Quā
 uis uerī Christiani proni sint ad omnia,
 quæ Christus iussit peragenda. Anab.
 Tamen Iudæos fertis. Orth. Comparas
 te et tuos Iudæis? Probe dicis, sed hoc re-
 linquo. Vis nosse, ubi Paulus iubeat il-
 los *ἀνοσίους* punire. Anab. Cōcedo obe-
 diēdum esse, sed non in omnibus rebus.
 Ortho. In uia manebimus. Iusto nō est
 lex posita. 1. Timoth. 1, sed iniustis & in-
 obsequentibus, impijs & peccatoribus,
ἀνοσίους καὶ βεβήλους. Qui sacramēta, quæ
 Deus instituit, irreuerenter trahat, mul-
 ctan-

standus est à Magistratu Christiano, tã
 quam blasphemus & prophanus. Sa-
 cramentorũ igitur contemptor effuge-
 re poenam nõ debet. Lex enim propter
 illos irreuerentes data est, ideo & pote-
 stas gladium contra illos stringat. Segre-
 gatio illa à reliquis Christianis, indicat
 erroneum spiritum, qui omnes Dei or-
 dinationes bonas floccipendat. Pastor,
 An parens tuus, cupio id ex te scire, ma-
 le egit, qui nobiscum hoc anno sacra-
 mēta accepit? Anabap. Pater meus est,
 idque fateor ingenue, sed non est meus
 frater, quia non eiusdem fidei. Ortho.
 Frustra laboramus cum ijs, qui etiam
 parentes suos satanæ tradunt. Neq; mi-
 rum, quum & Christo & uerbo eius in-
 sidias struant. Past. Nonne etiam hoc se-
 men pestiferum seminas? Dicis enim te
 nolle latronem, qui multos occidisset,
 etiam si posses, capere. Anab. Dixi, &
 iã dico, Neminem dum uiuo, capiam.
 Non sum licitor. Volo bene facere, idq;
 iussus sum à Christo. Quẽ unquã Chri-
 stus uel Apostoli ceperunt? Nullũ da-
 bitis.

bitis. Orth. Peruersum habes animū & superbū, admonitionem sanā non admittis, ideo insanire te, & cū diuinis literis ludere necesse est. Nolo quicquam ad ea respondere, Puer intelligit hominē istum insanire. Past. Si Magistratus noster mandaret, ut Domini cis tantum diebus Ecclesiam nostram adires, uelles ne obediens esse? Anaba. Nollem, nisi aliter uiuāt. Aquam baptismi accipiāt, si hoc fecerint, non opus erit mandato compellere, Spiritus sanctus me concitabit, ducetq̄ ad Ecclesiam sanctorum. Past. Turcæ, si fideles communi uoto pellere ē finibus Christianorum conarētur, esses ne auxiliū illis laturus? Anab. Nequaquam. Oratione pellendus est, nō armis, cōtra pios nihil potest. Est flagellum Dei contrā impios, papales laruas, & novos Euangelicos. Orth. Nihil efficiemus, et si totā hebdomadam cum isto homine insumeremus. Infectus est non uno errore, sed pluribus. Past. Ad huc unū te interrogabo. Cur iuramentum, quod omnes præstant Magistratui legi-

legitimo, contemnitis? Anab. Quia est cō-
 tra Deū. Past. Indica Scripturā. Anab.
 Sæpe indicata est ex Euangelijs & Epi-
 stola Iacobi. Bene nosti, ubi scriptum
 sit. Si uellem ego Deum et uerbum eius
 pernegare, mox uobiscum cōsentirem
 in omnibus, quæ uultis, sed nolo, Spiri-
 tus Diuinus aliter me docet. Orth. Do-
 minus iussit iurare, & prohibuit etiam.
 Nemo falso iurare debet. Pius prius mo-
 reretur, quam à uera iustitia deflecteret.
 O dilecti in Domino, uerum est, Chri-
 stus Matth. 5. Cap. dicit, Nolite iurare.
 Sed præcedentia huius capituli negligē-
 da non sunt, quibus genuina sententia
 horum uerborum aperitur. Dicit, Ne
 existimetis, quod uenerim ad destruē-
 dam legem aut Prophetas, imò non ue-
 ni, ut destruam, sed ut compleam. Amē
 quippe dico uobis, donec prætereat cœ-
 lum & terra, iota unum aut apex nō præ-
 terierit ex lege, quo ad omnia facta fue-
 rint. Pharisei dum solum externa iusti-
 tia occupati, neglecta interna, à Christo
 hic reprehenduntur, Hi enim permittē-
 bant

bant per coelum & Hierufalem iurare, & si non feruarent, quod iurarunt, non erant periuri, si nomē Dei nō nominassent. Fidele cor Deus requirit, in quo non est dolus, & qui dolo caret, neminē in promissis fraudat. Si dico, Nouit Dominus, Ea uoce non inhonoro Deum, sed potius honorē illi, non mihi tribuo. Neq; inhonoratur Deus, si iuro, quum Magistratus id exigat. Nam etiam Diuus Paulus iurauit non semel. Deus agnoscendus ut iudex omnium. Si dico, Domine, cui corda omnia manifesta tu dabis testimonium me uera loqui, Quis hoc reprehēdet? Nemo, sana præditus mente. Christus autem cum uidisset malitiam Iudæorum in iurādo, illos docet, id quod res erat, non tollens iuramentum, sed uerum cōstituens. Externa species, cum aliquid promitterent, aderat, sed interna deerat. Fallebant quosuis sub prætextu religionis, quemadmodū & uos, qui neque Non, neque Ita seruatis, fallitis. Hoc est contra Dei uerbum agere. Præuenit Christus Iudæos suo re

H spon-

sponso, quum dicit, Non ueni soluere legem. In lege iurare per nomē Dei permissum. Deus mendacem pro periuro habet. Neque hic Christus contra Iudices, neq; contra Magistratum quicquā statuit. Anab. Nihil efficietis apud me his cauillis, nuda & expressa Christi habeo uerba, ijs inhærebo, donec uiuam. Illi plus credo, quā uobis uulpeculis. Ortho. Prius admonui uos omnes, me frustra hoc saxum uoluere cum obstinatis istis animis, qui occalluerunt in malitia. Vos admoneo, cauete ab illis, in quibus nulla emendandæ uitæ spes est. Abigite illos ex agro uestro, ne simpliciū animos peruersa ista doctrina seducāt. Hoc enim genus hominum non quiescit, irrepit clanculum suo ueneno in domos uiduarum, quas & inficiunt. Dominus nobis omnibus spiritum suum largiatur ad omne bonum. Sicq; discessum est. Anabaptista domum repetiit, quem cohors anabaptistica domi expectarat dubia & anxia, quem nam finē hoc colloquium habiturum esset. Neq; melior

melior postea factus hic Anabaptista, sed peior & nocentior, quàm unquam fuerat.

Aliud colloquium cum Anabaptista & Orthodoxo, Anno 1532.

In carcere Anabaptista hebdomadibus aliquot detentus, ob uarios errores, quos constantissime defendebat, cum quo habitum colloquium à pijs uiris, nihil omittentib. quod ad illius institutionem facere posset. Orthodoxus frater dicebat, In anabaptismo es deceptus, uerum Christi sensum eruam, si aures mihi uis præbere. Anabap. Non opus habeo instructione, plus spiritui credo, quàm tuis cauillis. Ortho. Quid si te in hoc articulo errare declararem? Anab. Nonne audis me obsignatum Spiritu sancto, ut errare non possim. Orth. Estis ne uos Anabaptistæ membra Ecclesiæ Christi? Estis ne per Christum redempti? Anab. Christi sumus mēbra, uirtuti magno opere studemus, & mirum, quod nos

ita male audimus à uobis, quorum esset religionem ueram plantare. Ortho. Vera Christi membra, se à solido corpore, quod est Ecclesia, non auellunt, sed firmissime cohærent reliquis, putrida membra curant. Hoc uos negligitis. Anab. Licet ab omnibus uobis odio prosequamur, nihilominus Deus nos custodit in medio inimicorum. Prosperè succedunt nobis omnia. Hactenus tutus fui, & tranquille in agello meo utxi, Deo me defendente mirabiliter. Ortho. Nescis Deum immortalẽ cõfuisse, hominibus quos pro scelere eorum ulcisci uelit, his secundiores interdum res, & diuturnior rem impunitatem concedere. Gravitatem poenæ tandem compenset. Inuitat Deus uos sua longanimitate ad poenitentiam, si frustra omnia tentata fuerint, omnino peribitis absq; dubio. Anab. Nil mali cõmittimus, quare timore percelleremur de diuina ultione? Illa nos non attinget in præsentia, si ita manserimus in illa perfectione, quã iuxta Christi dictum incepimus. Si omnino non possu-

possumus uobiscum cohabitare, idem nobis est faciendum, quod eremitæ fecerunt in Aegypto, ut domo emigremus, aliud domicilium, alias sedes remoras à uobis petamus, fortunamque, quæcunq; accidat in rebus externis, experiamur. Orth. Arrogantiam tantam, & tantos spiritus quis credidisset in Anabaptistis esse? Ferenda hæc secta diu non uidetur, & quàm maturime occurrendum, ne ulterius serpat, prouincias totas suo ueneno perdat. Anab. Salutē omnib. qui ad nos accedūt, tribuimus, egrotos sanamus, Christiane uiuere docemus. Orth. Quales Dñj ex anabaptistica colluuię prognati nobis sunt. Relinquamus illos, in quibus nihil sani est. Admonitionem & instructionem uera in fide nec uolunt, nec ferre possunt, adeo obdurati sunt, & in sensum reprobum dati, de quibus Iudas Apostolus, Obiter enim, inquit, subierunt quidam homines impij, qui prius descripti fuerant in hoc iudiciũ, qui Dei nostri gratiam transferũt ad lasciuiam, ac Deum,

410 DE CATABAPTISTARVM
qui solus est herus, ac Dominum no-
strum Iesum Christum negant, & cat.
Et quum pius pastor admonendo non
desisteret, tandem eò pertinaciæ uenit
Anabaptista, ut ne uerbulum ex ore il-
lius audisses, mutus omnino etiam per-
mansit, donec abduceretur iterum in car-
ceris tenebras.

*Docti cuiusdam institutio contra
catabaptisticas insanias.*

Discip. Ergo baptismus ad salutem
necessarius est; Præcep. Quid ni? Chri-
stus enim Ioannis 3. iureiurando adstru-
it, neminem ingressurum in regnum Dei,
nisi ex aqua & Spiritu renatus sit. Nam
quod ex carne natum est, caro est. Caro
autem & sanguis (hoc est corruptio illa
naturæ nostræ, ex peccato contracta, ut
exponit Augustinus Episcopus 146)
regni Dei hereditatem consequi non
possunt, 1. Cor. 15.

Hinc Apostolus lauacrum regenera-
tionis uocat baptismum, quia lauamur
in eo, per sanguinem Iesu Christi à pec-
catis omnibus, originali & actualibus.
Et

Et renascimur, nouaꝫ in Christo creatura efficitur. Quę omnia fiunt meritis et gratia Christi, in fide uerbi. Disc. Cur dixisti nos in baptisate renasci & renouari? cum etiã baptizati habeant adhuc uetustatem aut concupiscentias, irascuntur, superbiunt, & intus in corde sentiunt malos affectus grassari. Præc. Scriptura docet, cui omnino credendū est, omnia peccata in baptisate nobis penitus remitti. Cæterum concupiscentia illa adhuc in baptizatis furit, sed per Spiritum sanctum reprimitur, & paulatim restinguitur, non tamē omnino aboletur, usq; ad mortē. De qua est elegās Augustini uerbum Lib. 6. contra Iulianū, Remittit concupiscentia carnis in baptisate, nō ut non sit, sed ut in peccatū non imputet. Disc. Cur id? Præcep. Quia Christū induimus, ppter quē mediator illud peccatū nobis ignoscit. Et Christus nobis in baptisate Spiritū sanctū dedit, q̄ contra hanc concupiscentiā assidue pugnat, & eā extinguere nititur. Ita sumus renati, q̄a habemus spiritū

Christi, & reputamur iusti, & noui propter fidem Christi, resistentes concupiscentiæ carnis, donec opus baptismi omnino perficiatur in resurrectione. Discip. Nunc intelligo, cur parentes tam festinanter infantes Ecclesiæ baptizandos offerunt. Persuasum enim habent eos alia ratione non saluari, nisi per lauacrū regenerationis. Præc. Sane intelligis. Sic enim Augustinus ait De Origine animæ ad Hieronymū, Cū baptizandis paruulis festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur, eos aliter in Christo uiuificari omnino non posse. Qui autem non uiuificatur in Christo, restat ut in ea condemnatione maneāt, de qua Apostolus Roma. 5. Per unius delictum propagatum est malum in omnes homines ad condemnationem. Idem sentiunt ceteri quoq; Orthodoxi. Cyprianus libro Epist. 3. Epistola 8. ad Fidum, Gregorius Nazianzenus in Oratione De sancto lauacro. Disci. Quid igitur sentis de Anabaptistis, qui contendunt, paruulorum baptisma esse inutile.

utile. Præcep. Hæretici sunt à diabolo infatuati, mente corrupti, reprobis circa fidem. Scripturas enim obcæcati nō intelligunt. De quibus Ezechiel Cap. 13. Veh Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Disc. Quomodo probant hoc erroneum dogma de pædobaptismate. Præcep. Sic delirant. Baptizandi sunt, qui credunt. Pueri nihil credunt, aut sciunt. Scriptura non iubet baptizare pueros, eiusque rei nullum habet exemplum. Non sunt igitur baptizandi pueri. Discip. Quæso, confuta has rationes, ne & ego ijs decipiar. Præcep. Perlibenter. Tāto enim magis pro infantibus nos loqui debemus, quāto minus ipsi pro se loqui possunt, ut ait Augustinus ad Hilarium Epistola 89.

Primo igitur, quis Anabaptistarum nouit, infantes credere non posse? Nonne super re dubia ædificant suam fidē? Quum maxime sit probabile, infantes credere posse, quod tibi in præsentiarū duntaxat unico syllogismo ostendam

in tertio primæ.

DA Omnes Deo placentes credunt.
Nam impossibile est placere Deo sine fi-
de, Hebr. 11.

RI Paruuli ad Christum allati placent
Deo, Marci 10. Sinite paruulos ueni-
re ad me. Vbi eos in ulnas accepit, &
benedixit Christus benedictum se-
men Abrahæ, hoc est, peccata dimi-
sit, in gratiam Euangelij assumpsit.

I Ergo paruuli allati ad Christū credūt.

Nolo excutere nunc, cuiusmodi sit
hæc ratiocinatio, tātum ostendo, quā
stupidi sint Anabaptistæ, qui super ha-
rena huius propositionis nondum pro-
bata, Pueri credere non possunt, ædifi-
cant ruinosum ædificium illius dogma-
tis pestiferi. Puerorum baptismus in pa-
patu inanis est, ergo rebaptizandi su-
mus.

Certe non audent asserere, infantes
Spiritus sancti capaces nō esse. Quod si
Spiritus sanctū accipere possunt, quid
nos impia curiositate quærimus, quo-
modo Spiritus sanctus, quippe Deus o-
mnis.

omnipotens, fidē in pueris operetur? Cū legamus Lu. 1. infantulū Ioannē Baptistam, Spiritu sancto operante, ad salutationē Deiparæ uirginis in utero materno salūsse. Quod ego nō tantū corporis motū existimo, sed mentis admirationē etiam & reuerentiā, intelligentis adesse iam Messiam mūdi Saluatorem, in prophetis promissum.

Idem sentit Ambrosius super 1. Cap. Lucae, cuius uerba sunt, Sanctus Ioannes matris adhuc in utero positus, Spiritus accepti gratiam designauit, nā in utero parentis exiliens Domini euangelizauit aduentum, qui Mariæ salutationem, antequam nasceretur, audiuit. Habebit intelligendi sensum, qui exultādi habebat adfectum.

Præterea nihil dubito, generali hoc mandato Matth. ultimo, Eūtes ergo docete omnes gentes, baptizātes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti, docentes eos seruare omnia, quæcūq; præcepi uobis, etiam infantes comprehendendi. Nā si nostri infantes sunt gentes, quis dubitat eos comprehendī?

Quod autem non possunt statim doceri mysteria fidei, baptismum non prohibet, docentur enim, dū doctrinam capere per ætatē possunt. Neq; enim Euangelista hic ordinem præscribit, quem seruare in omnibus oporteat.

Docere & baptizare debemus, sed docere dum licet, adultos ante perceptionem sacramenti baptismatis, pueros autem iam baptizatos. Quemadmodū olim in circumcisione actum est, ubi infantes primo circumcidebātur, deinde docebantur legem, ut patet Deut. 4. & 31.

Quod si libet omnia in hoc textu tā anxie expendere, dicamus bis Euangelistam iubere, ut Apostoli doceant, et intelligamus primum de adultis, secundū de infantibus. Sed quid his opus? Marcus Cap. 1. non obseruat hunc ordinem Anabaptistarum, dicens, Baptizabat Ioannes in deserto, prædicans baptismum pœnitentię in remissionem peccatorum. Si urgent ordinem, uideant hic primo baptizari, deinde prædicari aut doceri.

doceri.

Deinde quis dubitat, infantes à parentibus ad Apostolos esse adductos, ut & ipsi in communionem Ecclesię reciperentur? Cum antea ad Christũ sint adducti, & Christus tam serio iusserit, ut Apostoli infantes ad benedictionem accipiendam admitterent, & non arcerent, Marc. 10, cui præcepto Dominico paruissse postea Apostolos nemo pius dubitat.

Et uetus testatur Ecclesia, baptisma infantium ab Apostolis profectum. Origenes, qui uixit anno Domini 244. ad Rom. 6 scribit, Ecclesia ab Apostolis traditionem accepit, etiam paruulis baptisma dare. Sciebāt enim illi, quibus mysteriorum secreta commissa sunt diuinorũ, quod essent in omnibus genuinæ sordes peccati, quę per aquam & spiritum ablui deberent.

Augustinus super Gen. Lib. 10. Capite 23. Consuetudo matris Ecclesię in baptizandis paruulis nequaquam spernenda est, necq; ullo modo superflua deputanda

putanda, nec omnino credenda, nisi apostolica esset traditio. Quid multa? Baptismus infantium ubique in Orthodoxis vetustissimis, Hieronymo, Ambrosio, cæterisque testimonia habet.

Quare patrum Orthodoxorum & Ecclesiæ fidem sequitor, & satis tutus eris. Caue à falsis prophetis, qui ueniunt in uestitu ouium, id est, citant etiam Scripturas, sed deprauatas, & habent speciem pietatis. Volunt haberi Christiani, sed inuisus sunt lupi rapaces, hoc est, conantur decipere falso Scripturæ sensu, ut exponit Tertullianus, à fructibus eorum cognosces eos. Male docent, & impie uiuunt, & si utrunque mirabili hypocrisis tegant. Et nunc Anabaptistæ noui Donatistæ, & noui Circumcelliones, qui prætextu Euangelij disturbant cõiugia, res publicas, & ubi admittuntur, deuastant Ecclesias. Tales & Augustini tempore in Africâ grassabantur in Ecclesiam, nostris fanaticis simillimi, quippe eodem spiritu acti, Discip. Christus præseruet nos

nos ab omnibus dogmatibus erroneis.
Præcep. Amen. Sed nunc quo fias con-
tra Catabaptistas instructor, audi syl-
logismum, quo pædobaptisma firmissi-
me probatur.

1 Ad quoscunque pertinet promissio gratiæ & regni Christi, uel quicunque meritorum Christi participes esse possunt, aut à Deo in fœdus gratiæ semperiternum admissi sunt, idem sacramentum initiatorium illius fœderis accipere possunt, & debent.

2 Sed ad infantes pertinet promissio gratiæ & regni Christi, &c. Ergo.

3 Baptisma infantes accipere possunt, & debent.

Maiorē syllogismi nemo sanæ mentis negat. Quibus enim Deus rē sacramenti, hoc est gratiam, redemptionem per Christū factam, remissionē peccatorum, iustitiā & uitam in Christo, per baptismi sacramentum significatam largitur, sicuti proculdubio infantibus ab Hero de occisis largitus est, iisdem non uult adi-

adimi tantæ rei sacramentum, iustitiæ si-
gnaculum, Act. 10.

Maiorem probo bifariam, primo ex
ueteri Testamento per prophetam Mo-
sen Gen. 17. Vbi discimus circumcisio-
nem hoc fuisse Iudæis, quod iam baptis-
mus est Christianis omnibus. Quid igitur
erit circumcisio? Signum sempiterni
foederis gratiæ inter Deum & Abrahâ,
ac semen Abrahæ. Promittit enim De-
us gratiam suam Abrahamo, quod ue-
lit Deus esse Abrahæ & seminis eius.
Sic enim ait, Statuam foedus inter me et
te, & inter semen tuum post te in gene-
rationibus suis, ut sim Deus tuus & se-
minis tui post te.

Vbi clare docemur, quod Deus nõ
solum Abrahamum receperit in foedus
gratiæ, sed & prolem Abrahæ, quam si-
militer saluare uolebat. Ideo dabat infan-
tibus signum foederis illius, nempe cir-
cumcisionem, quæ erat certum promif-
sæ gratiæ signum & promissi seminis be-
nedicti, nempe Iesu Christi, in quo be-
nedicendæ sunt omnes gentes terræ.
Paulus

Paulus signaculum iustitiæ fidei appellat Rom. 4. Porro ne quis putet hanc tam ineffabilis gratiæ promissionem ad Iudæos tantum pertinere, Apostolus nominat Abrahamum patrem omnium credentium uel Christianorum, & Iudæorum & Gentium.

Obserua autem puer, firmum esse argumentum à circumcissione ad baptisma. Nam eadem est significatio utriusque sacramenti, idem finis, eadem res, tota enim Ecclesia sic sentit. Sicut olim circumcidebantur non solum adulti, sed etiam infantes, ita et nunc baptizandi sunt infantes. Idem enim est Deus, idem gratiæ foedus, signa tantum sunt diuersa. Eadem certe res semper quæsitæ est, nempe gratia per Christum, mortificatio carnis, iustificatio, remissio peccatorum, regeneratio, circumcissio aut mundatio cordis. Multa sunt nomina, uaria signa, sed res eadem. Non enim eadem signa esse debebant gratiæ Christi, in ueteri Testamento ante incarnationem Christi, & post incarnationem eius. Ita Augusti-

I nus

nus Lib. 6. contra Iulianum Pelagium Capite 3. connectit circumcisionem & baptismum, tanquam eiusdem rei sacramenta dicens, Sacramentum circumcisionis in figura præcessisse baptismum quis uel mediocriter sacris literis eruditus ignorat? Cum apertissime de Christo dicat Apostolus Col. 2. ad Christianos, Circumcisi estis circūcisione, quæ fit sine manibus, dum exuistis corpus peccatorum carnis, per fidem operationis Dei, qui excitauit illum à mortuis. Hic uides baptismum esse circumcisionē nostram. Quod enim carnis circūcissio olim significabat, nempe cordis circūcissionē, aut puritatē, Deut. 10 & 30, hoc nobis significat, & præstat baptismus, quia datur Spiritus sanctus, qui fide corda purificat, Act. 15.

Dein probō minorem syllogismi, per ipsummet Christum in nouo Testamēto præsentem, & sic loquentem de pueris. Marci 10. Sinite paruulos uenire ad me, nec prohibete illos, talium enim est regnum Dei, Amen dico uobis, quicumque

que non acceperit regnum Dei tanquã paruulus, haud quaquã ingrediatur in illud. Et cum cepisset illos in ulnas, impositis manib. super illos, benedixit eis.

Consolantissimum hoc Euangelium Ecclesia hætenus recitauit in cerimonia pædobaptismatis, ubi aperte uideamus, infantes à Deo Patre diligi, à Filio redimi, à Spiritu sancto sanctificari, eosq; regnũ Dei ad eos pertinere, eosq; iam æque cum adultis esse in fœdere gratiæ inter Deum & nos, atq; olim in Iudaismo infantes erant.

Nisi Pelagiani Anabaptistæ, hostes Christianæ gratiæ, contendant gratiam Christi, in nouo Testamento nũc restrictam parcius dari, quæ olim in Iudaismo effusior fuerit. Verum Christianæ aures hanc blasphemiam non ferent.

Christus enim omnium Saluator est, etiam infantũ, nõ solum adultorũ. Si prius Adam sua inobedienciã tantũ potuit perdendo, ut unius peccati ueneno, uersum genus hominum interfecerit (testatur enim Scriptura quoque infantes

cū peccato originali nasci, reosq; mortis esse) Quis Christianorum dubitabit plus præstitisse Christum reparādo, ac saluando per suam obedientiam, qua infantes & adultos mundat, & iustificat.

Nunc uide clarissima testimonia gratiæ Dei erga infantes. Marci 10, Sinite, inquit, paruulos uenire ad me. Quid obsecro, infantes apud Christum agebāt? Quod infirmus apud medicum, peccato enim originali sunt infecti ab utero. Cur autem Christus in mundum uenerat? Respondet Paulus 1. Timoth. 1, ut peccatores saluos faceret, proculdubio originali & actualibus peccatis sordidatos. Quid apud Christum quærebatur? Ipse benedictū semē Abrahæ est. Quæritur ergo apud eum benedictio, id est gratia Dei, remissio peccatorum, iustitia, uita & salus. Sinite ergo uenire ad me, inquit, quasi diceret, Ego non solū propter uos, sed & propter infantes ueni in mūdum quærere & seruare, quod perierat. Salus mea etiam ad infantes pertinet, quia ipsi sunt filij Abrahæ; filij promiss

promissionis.

Vos putatis ad percipiendum Dei regnum hanc ætatem nō esse idoneam, uerum ego, qui noui, qui sunt Dei, & qui ad regnum Dei pertineant, dico uobis, quod talium est regnum cœlorum. Et quicumq; regnum Dei non acceperit ut paruulus, haud quaquam ingrediatur in illud. Videte, ne condemnatis unum ex his pusillis. Dico enim uobis, quod angeli eorum in cœlis semper uident faciē Patris mei, qui in cœlis est. Venit enim filius hominis seruare, quod perierat. Si itaq; ego etiam propter infantes ueni, ueniant & ipsi ad me, nolite uos eos prohibere.

Vide mi puer mandatum & minas Christi, expende, quàm sint Deo curæ paruuli, quibus sic patrocinator Christus. Audi rationem, quia talium est regnum Dei, ergo & ipsi sunt pars Ecclesiæ, Christi participes.

Sequuntur etiam tria eximia & certissima signa fauoris diuini, quod infantes à Deo recipiantur in gratiam, sancti-

ficentur, ac saluentur.

1 Accipit in ulnas.

2 Imponit manus.

3 Benedicit, Id est, remittit peccatum, donat Spiritum sanctum, & in foedus gratiae cooptat. Eant nunc Herodiani Anabaptistae, et arceant a baptismo infantes, hoc est, quantum in ipsis est, enecent eos spiritualiter, ac salutem eis intercipient, quos Christus ad se uocat, & tam amanter amplectitur.

Quod itaque Deus in circumcisione praecipit, promissit, & minatus est, idem pro ratione noui Testamenti in baptismo eum facere intelligimus.

Olim dixit Iudaeis, Circūcidetis carnem praeputij uestri, ut sit in signum foederis inter me & uos. Infans octo dierum circūcidetur in uobis. Ero Deus tuus et seminis tui, id est, in aeternum seruabo uos. En promissionem consolantissimam. Nunc dicit de omnibus, Baptizate eos in nomine Patris & Filij & Spiritus sancti. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit, En & hic promissam salutem. Olim

Olim minabatur Iudæis, Cuius præputij caro circumcisa non fuerit, delebitur anima illius de populo suo, quia pactum meum irritum fecit. Vbi nemo non intelligit, in circumcisos fuisse abiectos.

Nunc minatur omnibus Ioannis 3, Amen amen dico tibi, nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu, non potest introire in regnum Dei. Quod ueteres Orthodoxi de sacramento baptismatis intelligunt, quorum fidem hic tuto sequimur.

In baptisinate enim omnia peccata remittuntur, ut diximus, Christus clauis regni cœlorum dedit Ecclesię. Quare nisi Ecclesia, infatibus ad Christum adductis, peccatum originale, in quo nati sunt, remiserit, nemo eis remissum esse certo sperare audebit. Ecclesia catholica habet uerbum, et sacramenta gratiæ et uitæ. Et cum remissio peccatorum ibi sit duntaxat, ubi est Christi uerbum & sacramentum, consequitur illos infantes accipere remissionem peccatorum, qui ab Ecclesia Christo in baptisinate offeruntur benedicendi. Et

per sacramentum baptismatis, inuocato Dei nomine, Ecclesiae inferuntur, signumque promissae in Christo gratiae accipiunt. Nemo tam est excors, ut dicat nullos omnino infantes, regni Dei participes esse aut saluos fieri. Multi igitur saluantur infantes. Si quaeris, qui nam saluentur, fateri nos certe clara ueritas cogit, peccatorum remissionem, ac regnum Dei ad eos pertinere, quibus in Ecclesia signum foederis gratiae confertur. Discip. Credis igitur paruulos non baptizatos damnari? Prae. Vt credam, Scriptura cogit, et ueteris Ecclesiae autoritas. Nam Apostolus Rom. 5. cum peccatum originale tractaret, Condemnatio, inquit, ex uno delicto ad condemnationem. Quod Augustinus contra Pelagianos & Manichaeos ad Hilarium Epist. 89 sic enarrat, Quid est ex uno delicto ad condemnationem, nisi illo delicto, quo deliquit Adam. Illud unum, quo est obligata propago carnalis, quae ab illo primo homine originem ducit, sufficere dicit ad condemnationem, Ideo non est super-

perfluus baptismus paruulorum, ut qui per generationem illi condemnationi obligati sint, per regenerationem obligentur.

Et ad Hieronymum De natura & origine animarū Epist. 28 sic ait, Quisquis dixerit, quod in Christo uiuificabuntur etiam paruuli, qui sine sacramenti eius participatione de uita exeunt, hic profecto & contra apostolicam prædicationem uenit, & totam condemnat Ecclesiam. Vbi propterea cum baptizandis pueris festinatur, & curritur, quia sine dubio creditur aliter eos in Christo uiuificari omnino non posse.

Et mox in fine, Robustissima, inquit, ac fundatissima fides est, qua Christi Ecclesia, nec paruulos homines recentissime natos à condemnatione credit, nisi per gratiam nominis Christi, quam in suis sacramentis commendauit, posse liberari. Idem alij quidam Orthodoxi credunt, & docent. Discip. O quam horribile est iudicium Dei in peccatores, si infantes propter peccatum originale dā-

natur, quos non propriæ uoluntatis peccata, sed natiuitas peccatores facit. Præcep. Vere horribile. Sed idem Augustinus in Enchiridio Cap. 93 dicit, mitissimam omnium fore pœnam eorum, qui præter peccatum, quod originale traxerunt, nullum insuper addiderunt. Et in cæteris, quæ addiderunt, tanto quisque tolerabiliorem ibi habebit damnationem, quanto hic minorem habuit iniquitatem.

Habes nunc, quid sit baptismus, quibus dandus, & quid efficiat. Gratias igitur Deo ages quotidie, pro tam insigni dono baptismi, sine quo tot milia hominum in orbe terrarum moriuntur, & in æternum pereunt.

*De Mulieribus tribus captis,
Colloquium Anno 1538.*

Mulieres tres cum robusto agricola diu carceris squalorem, intrepido animo senserant, neque religiosiores, neque meliores factæ, sed proteruius loquacioresque. Aduocatus fuit ad illas Concionator

nator Ecclesiæ illius, ut eas ueram Christi fidem doceret, et sui erroris, adductis Scripturis sacris, iustus conuinceret. Pius pater omnes neruos intendit, ne sine fructu ab illis discederet. Initium itaque sermonis, quum adductæ esset in quodam conclaue, ex carcere habuit. Audite me, inquit, piæ mulieres, nam ob uestram salutem ad uos sum uocatus cum collega meo à Senatu nostro, ut uos detectis erroribus, in fide catholica instruam. Doletque uehementissime, quod in hos nocentissimos errores anabaptismi incideritis. Anabap. Non erramus in articulis fidei, absit hoc procul, quum Spiritus Dei nos docuerit ea, quæ sunt salutis, uocaueritque à maligno isto mundo ad filios lucis, in quo uos immerfi adeo, ut in tenebras externas tandem eijciamini. Pastor, Quæ est igitur fides uestra? Anabaptista Mulier. Credimus baptismum paruulorum ex fatana esse. Pastor, Quibus Scripturis ô misera muliercula, hanc tuam sententiam confirma bis? Anab. M. Nolumus tecum Scripturis

ris agere, id enim edocti sumus à præceptoribus nostris. Nā illi adiectis minis, nobis inhibuerunt ob simplicitatem nostram, ne ullum Scripturæ locum adducamus coram uobis, qui cereum nasum ex Scriptura diuina facitis. Past. Non satis est dicere, Credo hoc, oportet habeas testimonium illius rei ex Scripturis. Præceptores uestri seducunt uos, Petri uerba non recte perpendentes, qui iubet omni poscenti, rationem fidei nostræ esse dandam. Anab. M. Testimonium Spiritus sancti in cordibus nostris habemus, ob id externum testimonium negligimus. Past. Spiritus sunt probandi. Ana. M. Velles tu nostros spiritus probare, quos non uides? Qui nos, maligno spiritu agitatus, odio prosequeris. Past. Ex Scripturis probantur spiritus. Dic mihi, ubi hoc scriptum, Pueri non sunt baptizandi. Anab. M. Dic & tu mihi, ubi præceptus est paedobaptismus. Quicquid non est præceptum à Christo, hoc non est faciendum, de puerorum baptismo nihil scriptum est, baptismus igitur, qui

qui illis confertur, Christo displicet. Pa.
 Hæc ex teipso non habes, & si pessime
 colligas. Indocorum præceptorum tu
 orum sunt tela ficulnea, quibus me non
 conficies. Multa non sunt scripta, quæ
 nihilominus facimus. Vbi in Euange-
 lio iussus es bibere, calceos induere, &
 balneum intrare? Ea solummodo exem-
 pli gratia adduco, ut rudem mulierculam
 in sui cognitionem ducam. Anab. M.
 Balneis non utimur, situ & squalore ob-
 sitæ. Vide manus meas & pedes (uestem
 enim remouebat impudens mulier, ma-
 nus usque ad brachia, & pedes usque ad po-
 plites denudans) Molliculi tales lotio-
 nes amant, in quorum numero uos estis.
 Past. Serio loquere, nam in negotio sa-
 lutis non est iocandum. Anab. M. Pro-
 fundimus in uentum uerba, tu nihil fal-
 lacijs tuis efficies, uulpecula est, sump-
 tus ingentes habes, qui te detinent in er-
 roribus baptismi. Past. Quid o Deum im-
 mortalem, nihil aliud credis, quam hunc
 articulum de pueris non baptizandis?
 An non et symbolum apostolicum ab
 Eccle-

Ecclesia receptum credis? Anabap. M.
 Nescimus, quid loquaris. Vbi Christus
 hoc docuit? Nescio, quid sit symbolum.
 Past. Plusquam miseri homines estis. In
 hoc symbolo collecta est summa totius
 Scripturæ, in usum simpliciū hominū.
 Negas tu hoc symbolum, quod absque
 dubio à parentibus edocta es, esse diuinū,
 aut putas Scripturis diuinis esse con-
 trarium? Anab. M. Credo in Patrem &
 Christum, & hoc satis mihi est ad salu-
 tem consequendam æternam. Past. Nō
 credis etiam in Spiritum sanctū. Anab.
 M. Cur in illum crederem, quem apud
 me habeo, quiq; me totā possedit? Past.
 Non credis Remissionem peccatorum.
 Anab. M. Hoc credidi, antequā bap-
 tismū acciperē, sed iā munda sum tota. Pa.
 Video uos nihil solidi ex Scripturis ha-
 bere, erroribus uarijs inundare, spiritu
 maligno agitari adeo, ut nulla resipiscē-
 tiæ sit spes. Conuertimini ad Dominū
 cito, aut peribitis. Anab. M. Nihil ad te,
 si nobis est pereundū. Domino stamus,
 & cadimus, Past. Dominus det uobis sa-
 nam

nā mentē. Abeamus, frustra enim hic su-
damus. Anab. M. Abite, quis uos uoca-
uit? Hinc apparet Lector charissime, qđ
mali doctores turbæ in Ecclesia catholi-
ca cōmoueāt, si principijs nemo obstat.
Certe sero medicina huic uulneri cōue-
niēs paratur, floccipendūt omnem Scri-
pturam, denegant fidei articulos, spiritū
factitāt Dei in omnibus factis & dictis,
cū malo spiritu adobrutī sint ad insaniā
usq;. Quis nō ingemisceret cōsiderans,
quō prolapsi sint hi homines, quā mul-
tis erroribus diffuāt, quām prope nihil
fidei charitatisq; reliquum fuerit? Sedu-
cti homines nolunt credere doctis uiris;
integris, et dignitate præminentibus, qđ
disiectas, palantes ac dissipatas oues re-
uocent ad salutifera Christi pascua, &
ad ecclesiasticæ concordiaē caules redu-
cant. Sed à ueritate auertunt aures, & i-
deo mittit illis Deus doctores, nō qđ lin-
gua medica sanarent ulcera ipsoꝝ, sed
qui pruritū ac scabiem affectuum ipsoꝝ
rum commode scalperent. Errent igitur
ac pereant sua culpa, quum nemo eos
uelut

uelut è lethargo expergefacere ac ueter-
num excutere possit. Nouos prophetas
amant, illis aures præbent, qui clamori-
bus & magnis pollicitis omnia agunt,
& docent, quæ carnis sunt, quæ externâ
libertatem spectant. Hæc plausibilis est
fabula. Eorum doctores in dicitarijs, in
conuitijs, in fannis, in salibus contra ue-
ros Dei ministros, quem non uincunt
scurram? Sed nolo Camarinam, Domi-
nus iudex iustus erit.

Sectæ Anabaptistarum uaria.

Prima fratres hinc inde dispersos ha-
bet, Christianum Magistratum, iusiura-
dum, pædobaptismum, decimas, cen-
sus, tributa, uectigalia pernegantes. Et
ad stabiliendos hos errores multa Scrip-
turæ loca, quibus dementant simplicem
& ruricolam populum, collegerunt.

Secunda nocentior prima. Hęc gau-
det libertate in baptismo ac in omnibus
rebus externis. Et qui huic sectæ nomē
dederunt, sunt ab alijs, qui sanctiores ui-
dentur, imò pertinaciores in semel im-
bibita doctrinæ, xcommunicati. Liberi
esse

esse uolūt ab omni lege, tam Moſi, quā
 politiarum. Chriſtū enim eos à lege re-
 demiffe. inq̄ libertatem uendicaffe di-
 cunt. Utuntur etiā hac libertate in u-
 xores totius concionis. Peccare poſt ba-
 ptiſimum acceptum, ſe poſſe negant.
 Nec iſti ſuis argumentis, ex Scripturis
 decerptis ſine omni intellectu, deſtitu-
 untur.

Tertia Hutefchīnā uocatur, ab Au-
 guſtano quodam in carcere, nescio quo
 in loco, aut quale ob delictum, demor-
 tuo, cui nomen Pileo fuit, ita denomi-
 nata. Et hi Chriſti Diuinitatem negant.
 Prophetæ ueri nomen ſibi ſolum aſcri-
 bunt. Satanæ & omnibus impijs ſalu-
 tem denegare turpe ducunt. Nullo in lo-
 co hærent diu, aut propter timorem ob
 malam conſcientiam, qua uexatur, aut
 ut eo commodius totum orbem perre-
 pent, ſuaque doctrina mortifera mul-
 tos inficiant. Pecuniarum uim ſecū de-
 ferunt, ut pauperibus, ſi in quos incide-
 rint ſuæ ſectæ, liberali manu dent, ne
 deficiant, quum crux ferenda ſit. Vnū
 K obulum

obulum in pauperes infumunt, & totas illorum domos deuorant. Paupertatem Euangelij prædicant, cum interim Bacchanalia uiuant. Colligunt fratribus afflictis, sororibus ociosis et lasciuis res necessarias, quarum uix quintam partem infumūt. Ita ociose aliorū laboribus sustentantur, Deo & hominibus illudentes. Simulatam & quæstuosam fingunt paupertatem, sed ueram uel Diuinitus impositam, uel propter Euangelij doctrinā inflictam, peius angue odiūt. Astuti isti etiā uarijs Scripturæ argumētis, ne dicā ridiculis, sua dogmata fulciunt.

Quarta secta ab Augustino quodam Bohemo initiū sumpsit. Hi Augustiniani, hoc enim nomine seipso nomina-
bant, prophetias de extremo die habēt, reuelationes et spectra nocturna illis data, quibus corda hominū dijudicare possunt. Dicunt cælū esse adhuc clausum omnibus hominibus, quemadmodum post Bernēsem disputationem, Basileæ, in conuentu priorū fratrum & sororū discussum est. Mirum, quo in angulo hæc quæstio tractata sit, seclusis ministris Ec

clesiæ: Abundant & hi quibusdam futi-
libus argumentis.

Quinta secta, parū cruce edocta, recte
sapere incepit. Magistratū, iurandū,
pædobaptismū, tanq̄ liberā rē Christia-
norū, admittunt. Nihil cōmercij aliās ha-
bēt cū fratribus, à quib. sunt excōmuni-
cati, licet in multis pessime errent. Cōci-
ones enim publicas omnino abrogarūt,
uerbū Dei externū nihil curant, aut pa-
rū autoritatis illi tribuunt. Doctiores es-
se uolūt, q̄ quod indigeāt ulla doctrina,
spiritui omnia tribuunt, quo pleni sunt
usq̄ ad collū. Horum nebulonū ingens
turba passim reperitur. Simulare norūt
quiduis apud quosuis, ne expellantur,
aut puniantur, interim osiores totius ue-
ræ religionis & honestæ uitæ sunt.

Sexta noui quid habet. Et hæc fratri-
bus reliquis adhæret indiuisa, sed tenet li-
berū arbitriū, gratiæ Dei oblitū in nego-
tio salutis. Negat Christū p̄ infantibus
passum & mortuū. Quia Christus dicit,
Taliū est regnū cœlorū. Varijs etiā erro-
rib. et hæc scater, nec illis desūt Scripturæ

loca, perperam adducta.

Septima, excommunicationis fulmine à reliquis Anabaptistis prostrata est, quæ spiritus et expectat, & sequitur motiones, nihil impuri & maculæ se habere falso iactat, in hac carne. Expectat liberationem externam ex Aegypto, id est ex hoc peccatore mundo. Paradisi sedes somniat. Articulis præterea multis abundat, quibus nouum monachatum instituere uolebat, uarijs externis ceremonijs in hoc excogitatis, quas quotidie mutarunt, alijs in illorum locum restitutis.

Has sectas, ex ore cuiusdam boni & honesti uiri, qui ad annos aliquot, illis non sine maximo suo incommodo adhæsit, quiq; sæpe illis, quæ insulas doctrinas offerrent, restitit, saniora ex diuinis Scripturis proferens. Verum quum nihil proficeret, & quotidie noua dogmata & obstupenda fingerent, constituit secum hoc hominum genus Deo committendum, sicq; ab illis fugam arripuit. Dominus liberet nos ab istis & omnibus

bus sectis. Amen.

De Anabaptistica Sanctimonia.

Inuitati à Typographo quodam operæ, inter quos & Anabaptistæ nuper renati erant, ad lautum conuiuium. Adfuere omnes constituta hora, tam uiri quàm mulieres, assessum est mensæ (hūc enim morem perpetuo Typographi obseruarunt, ut absolutis operibus, quæ ad nūdinas Francfordenses secum auerere solent, operis data sit opipara cœna quam spiculatoriam uocant) conutus lauto cibo, & Persico apparatu refecti, uario uini genere inebriati. Et quum stomachū replessent, animum uino exhilarassent, inceperunt (ut serè fit) garrirè uarijs de rebus. Nam post rusticum tumultū conuiuium illud agitabatur, quo tempore omnibus erat argumentum satis locuples aliquid narrandi, & uel defendendi uel accusandi rusticos miseros. Anabaptistæ taciti auscultabant, et ne uerbulū loquebantur, & si parum apud se missi tarent. suæ conuersationis exemplum ostendentes, Cum unus ex conuiuis sur-

rexisset, caputq; lineo panno inuoluit
 set, indutus ueste pellibus inuersis, incl
 peret fabulam quandam satis iocosam,
 & salibus refertam recitare, adeo facete,
 ut conuiuæ omnes, exceptis sanctulis i
 stis, in risum se soluerent. Vnus ex Ana
 baptistis, cuius facies sanctimonie speci
 em habebat, interrupit concionem. Quid
 facis bone uir, inquit, fili huius seculi,
 est ne hoc Deo propter cibum sumptu
 gratias agere? Diu sedi mutus, meo ex
 emplo uos omnes prouocare ad perfe
 ctio rem uitæ studens, sed quantum intelli
 go, nihil efficio. Nec conuenit, ut ego
 iam deinceps, cum omnes insanitis, ta
 citurnus sim. An non pudet, qui Christi
 ani nomen geris, liberos domi habens,
 talia dicere tam leuia, tam ridicula, reli
 quis tacentibus? A fratribus hoc prædi
 ctum mihi, quod iam euenit, antequam
 uos accederem. Nolo deinceps idolo
 thyta ista deuorare more gentium, qui ijs
 libenter accubant. Emendate uitam ue
 stram in melius. Verum scio me frustra lo
 qui apud uos bene pastos & potos, sed
 hoc

hoc scio quod de omni ocioso uerbo rationē Deo daturi sitis. Sicq̄ abiit, iracūdia percitus Anabaptista cum uxorcula miræ sanctitatis & loquacitatis, uentre repleto, qui nec initio cœnæ preces ad Deum, nec peracta fundens. Admirabātur omnes, qui homines istos prius nouerant, quod tam cito mutati essent in tam angelicam uitam. Et sic conuiuium illud loligine nigro aspersū fuit. Anabaptistæ mox ad suæ factionis homines cucurrerūt, quid actum esset, exponentes. Laudati sunt ab omnibus ob tā liberam reprehensionem.

De Laboribus Anabaptistarum.

Quum laborarent simplicibus, & rerum nouarū studiosis, principio seduliter ernat, mox autem orabāt simul, aut Scripturam declarabant, seposito labore. Ientaculum nolebant sumere, hanc horam dicebant, se melius collocaturos in rebus diuinis. Sat cibi se habere dicebant, si bis in die refecti fuerint, quum sancti Dei semel tantummodo in die

parum cibi accepissent. Noctē aduen-
tante, cum à laboribus desistendum es-
set, more consueto orationibus labo-
rem concludebant, nihil mercedis exige-
bant. Verum cum interrogarētur, quid
præmij illis dandum esset, cum operari-
us dignus sit sua mercede, quidam sub-
dolos, Quid præmij uobis dabo, inquit.
Date, inquit Anabaptistæ, quod ius-
tum. Id Christus in Euāgelio iussit, de
ijs mentionem habens, quos in uineam
suam miserat, ut laborarēt. Rusticus, A-
liā ratio est cum ijs, qui in æstu solis &
per totam diem laborarunt, uos non la-
borasti, sed orastis, et Scripturam nescio
quā, interpretati estis, more monacho-
rum. Atqui cras iterum redite, & nume-
rabo, peracto labore, quod æquum fue-
rit. Unus ex Anabaptistis, inquit, Da
hodie mercedem, id enim Deus in lege
Mosi iussit, alias peccas contra Deum.
Cras enim fratri nostro obstricti sumus,
cui nos promissimus nostram opem in
laborando. Quid igitur uobis dabo, in-
quit Rusticus, Da, dicūt, integrum sala-
rium,

rium, ut Christus fecit cum ijs, quos in uinea sub uesperam conduxerat. Hoc non faciã, Rusticus inquit, uos quatuor parum laborastis, unus seruorum meorum plus laborasset solus. Dabo unicuique assidem, ne male de me loquamini, aliã ne terenciũ uobis darẽ ob desidiã uestrã. In agro non est locus orandi, sed laborandi. Acceperũt hanc pecuniolam uultures isti, & abierũt. Ex his apparet, quare miseri Anabaptistæ soleant laborare, nempe quo acquirant fratres & sorores sua astutiã. Si hoc non successerit, quod conantur instituere, mox auolãt. Nã labores amant æque ac serpẽtes uenenatissimos. Noui præterea aliquem, qui adhuc in uiuis est, qui cum in uinea cuiusdam laboraret, & adessent mulierculã, anabaptismi laudes inter laborandum perpetuo sonabat, & ita explorare ingenia illarũ, an aures præbere illi & assentire uellent, solitus erat. Cõcionabatur autem de eximia Anabaptistarum sanctitate, de uia arcta ad uitã æternã. Atq; hac ratione seducta est, astu sa-

tanæ innumera hominũ multitudo, ut illis adhæserint, pecunias dederint.

Aliud exemplum.

Imagines, quas in ueteri Testamento et nouo inuenerunt, omnes aut atramẽto fœdarũt, aut papyro adglutinata delerunt, ne idolis istis contaminentur, & ne quid contra Dei præceptũ cõmitterent. Numismata uel aurea uel argẽtea nõ modo diligebãt, sed etiam osculabatur, nihil imaginum multitudinem curãtes. Stultũ hominũ genus. Noui quãdam mulierculã, à quodã bono uiro ad prandium inuitatam, quæ cum in aedes hospitis intrasset, & imaginẽ diuæ Virginis, in fenestra depictam cõspexisset, mox retro pedem flexit, & auolauit dicens, Nihil commercij mihi est cum idolatris istis, nolo cõtra legem Dei mei facere. Nonne stultiores sunt Iudeis, miser isti homines: Legitur de quodã, qui & urinã suã sibi proposuerat non emitendam amplius, putans se eo pacto sanctiorem esse, & Deo insignem cultum præstare. Qua insanã putas homines
istos

istos laborare, aut quo morbo: ὑπὸ κρι-
σις καὶ κερδοσῆας in fratres elegerūt, qui
strenue in omnibus obediunt.

De temeritate Anabaptistarum.

Quadam uero in ciuitate, Euangelicæ
doctrinæ adhærente, Anabaptistæ, qui
palàm, nemine resistente, docebant, à
publico ministro ad augustum Senato-
rum confessum uocati. Adsunt hi mox,
quo commodius suum uenenum effun-
dere coram tota Senatus cōgregatione
possent. Consul eos primo affatur, Au-
dite boni uiri, quod dominos uestros cle-
mētissimos ualde offendit. Nouā doctri-
nā in urbe & agro nostro spargitis, ino-
bedientiam docetis. Populum per ba-
ptismum colligitis, quæ omnia speci-
em seditionis habent. Cupimus itaque
ex uobis causas intelligere, quo auto-
re id faciatis, et quid sibi uestræ congre-
gationes uelint. Anabaptistæ, Fratres
mei, nostra doctrina ex instinctu Spiri-
tus sancti originem habet (mitior in
nos hic fuit, quàm reliqui Anabapti-
stæ, qui certè nullū loco fratris habent,
nisi

nisi aqua sit tinctus) ideo uestrum non est, earū rerum causam perquirere. Nostrum est docere, uestrū discere, quę proponimus. Huc tendit uestra potestas, ut latrones, fures, adulteros, foeneratores gladio puniatis. In eos autem qui ueritatem noui Euangelij spargunt, potestatem puniendi habetis nullam, ni in Dei uindictam incurrere uelitis. Nostis grave esse, in manus Domini incidere. Conf. Quis te iussit docere? Ana. Quid ad te? Nonne audisti, tibi nihil rei nobiscum, qui docemus esse, sed cum latronibus et furibus. Conf. Miser es homo. Anab. Tu miserior, quia crudelior. Conf. Vnde nosti meā crudelitatem. Es ne ullo incommodo à me affectus? Anab. Curasti me incarcerari. Conf. Adducite hos. Dein consultatum, qua pœna hi turbatores Ecclesie essent plectēdi. Itū est in eam sentētiam, ut libere dimittantur, adiectis minis, ne doceant in angulis, aut publice inhiberentur, nisi legitime uocentur aut à Senatu, uel Ecclesia ordinētur. Nolle has turbas Senatum ferre, nec debere

bere etiam, ob simplices propter seditio-
nem. Hac autem miti sententiã audacio-
res facti, ut non solum in angulis doce-
rent, sed quum Cõcionator cathedram
ascendere uolebat, ipsi priores aderant,
& declamabant, nescio quæ horrenda
pre foribus esse, si ita pergerent pedoba-
ptismum adstruere. Grauiori itaq; hic
morbus curatione opus habuit.

Ducti iterum in carce-
rem, & tandem
proscripti.

Finis.

ERRATA, QVAE INTER RE-
legendum depræhendimus, sic
emendabis.

Fol. 35 lin. 7. lege Catabaptistica. 37 22 genu
inæ sententiæ. 76 20 metum deorum. 109 10 pru
dentiam. 115 12 locorum de se specimen, et 16 sed
paradisum. 117. 2. obsecro, cur totus 120. 17 catho
lica 134. 18 & à Iacobi, à dele. 205. 5 multas. 206.
23. in meo 211 5 alijs. 7 uxores. 21 sancti 23 erro
res. 233. 22 admodum illi, qui. 254 18 adduceret,
iussus. 267. 1. ductis 275. 11, à spirituq; 298 20. pro
etiam lege, inquit, 299 8 membrum 318. 21. usus,
sed rarissime. 320 22 illi. 351. 2 uos 370 6 puri,
sancti. 374. 23 integras 381. 1. prognatam. 407.
16. ac 416. 14 significantius 421. 2 explanatione
423 17 tamen 427. 3 & dele. 403 20 caulem. 452
25 nola. 453 19 linum pro lumen. 455 2 uestrę. 495
20 496 20 primæ.

ROBERTVS VVIN

TER, BASILEAE, ANNO

M. D. XLIII excudebat.

